YSTADSFAMILJEN

DEN FULLSTÄNDIGA HISTORIEN

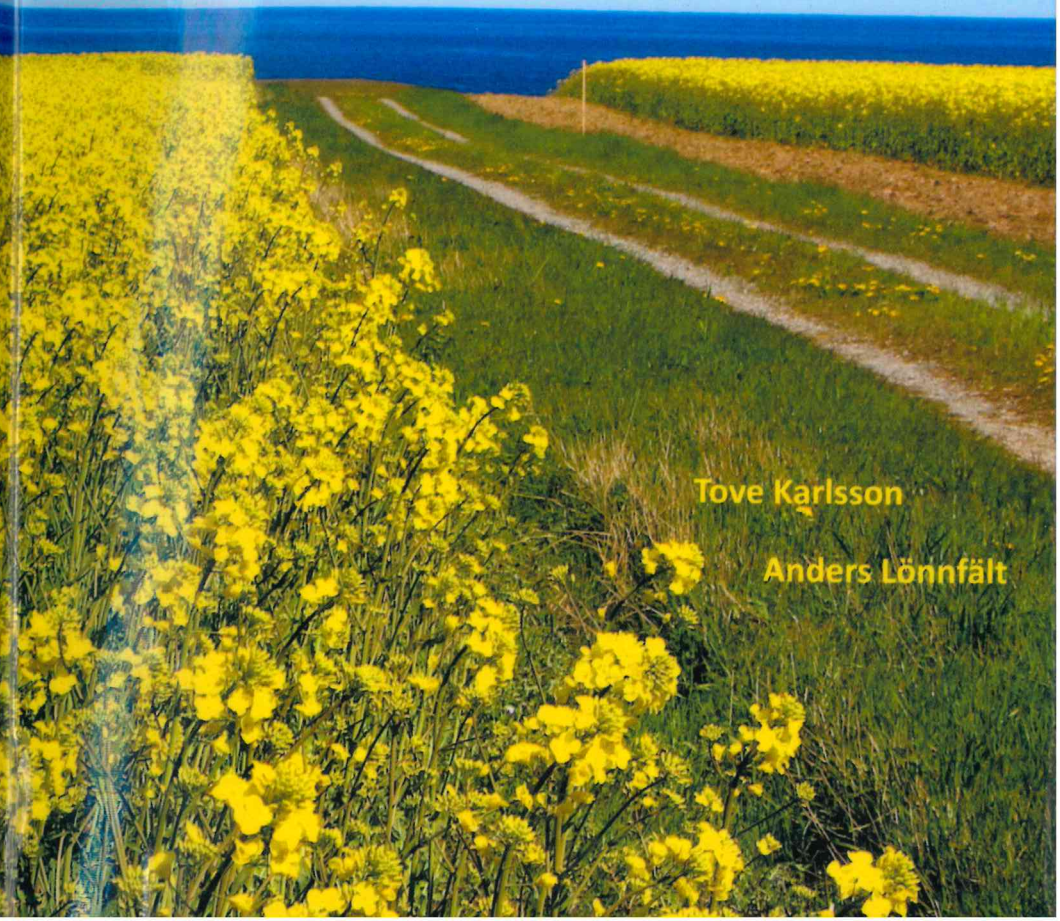

Tove Karlsson

Anders Lönnfält

YSTADSFAMILJEN

DEN FULLSTÄNDIGA HISTORIEN

Tove Karlsson och Anders Lönnfält

tove.karlsson@nomadforlag.se
anders.lonnfalt@nomadforlag.se

Nomad Förlag, Olofström
www.nomadforlag.se
info@nomadforlag.se

© Anders Lönnfält och Tove Karlsson, 2021
ISBN: 978-91-981075-3-1
Framsidesbild av Martin Wilson, från:
https://pixabay.com/sv/photos/rapsfält-österlen-skåne-landskap-2677982/
Tryck: Zelta Rudens, Riga, Lettland

Prolog 9
Hur det började 10
Ett och ett halvt år senare 12
En presentation av Ystadsfamiljen 14
Så gjorde vi granskningen 14
Angående socialtjänstspråk 17
Något om oss 18
Del 1: Introduktion 20
Med känsla för glas 21
En annorlunda familj 22
Ständigt på språng 23
Del 2: Socialtjänsten 26
De första kontakterna 27
Socialtjänsten träffar Isak 28
Socialtjänsten träffar Elin 29
Specialistläkare på upploppet 30
Svältande barn 31
Varför omhändertogs Ystadsbarnen? 33
Lasarettet i Ystad 34
Får det verkligen gå till så här? 35
Anklagelserna 37
En dysfunktionell lista 39
Ystadsbarnen var undernärda och led av näringsbrist 39
Ystadsbarnen var muskelsvaga och hade dålig balans 40
Ystadsbarnen har grava språksvårigheter 41
Isak, 13 år, kan inte skala en banan 42
Ystadsbarnen kan inte sköta toalettbesök själva 43
Ystadsmamman är fixerad vid sjukdomar, i synnerhet barnens magar och tarmfunktion 44
Barnen vill inte hem 46
Ystadsfamiljens hem var en sanitär olägenhet när socialtjänsten omhändertog barnen 48
Ystadsbarnen har dålig tidsuppfattning och kan inte klockan 50

Ystadsbarnen hade aldrig varit på en hamburgerrestaurang 51
Föräldrarna påstod att barnen gick på en dyr amerikansk skola52
Föräldrarna försvårade socialtjänstens utredning 53
Elin, 16 år, kan inte hantera pengar 54
Elin, 16 år, vet inte hur man går i en affär 55
Elin, 16 år, kontrollerar småsyskonen 56
Lucas, fyra år, kan inte äta själv 57
Lucas, fyra år, kan inte gå i trappor 58
Ystadsbarnen kan inte knyta skorna 58
Ystadsbarnen fick bara rå morot till middag 58
"Barnen utvecklas väl i familjehemmet" 62
Isak 65
Kontroll och övervakning 67
Med rätt att tala 68
Alice 69
Ett svältande barn 69
En vårdare på heltid 70
Lucas 72
Nya språkkunskaper 72
Elins berättelse 76
Livet före 78
Livet under socialtjänsten 79
Isolering, på riktigt den här gången 82
Svält, på riktigt den här gången 84
Ingen skola, på riktigt den här gången 86
Ett liv av arbete 87
Fånge bland fiender 88
En (liten?) tragedi 91
Börja skolan 93
17 månader 94
Livet efter 95
Vad stödjer Elins historia? 96
Den andra sidan 98
Polisinsatsen 101
Med rätt att snoka 103

När fattades beslutet?	104
Omhändertagen utan utredning	107
Socialtjänsten svarar	**109**
Varför omhändertogs Ystadsbarnen, egentligen?	110
Socialtjänstens svar	111
Men vad är det de säger, egentligen?	113
Del 3: Ystadsfamiljen	**118**
Hur är de, egentligen?	118
Detaljer, detaljer, detaljer	119
Ett grundmurat självförtroende	121
Mellan raderna	123
Goda föräldrar - halvdana medborgare	125
Det stora problemet	**130**
Marias version	131
Marias pappas version	135
Vem har rätt då?	140
Ständigt förföljd?	142
En galen historia	144
Resorna	**147**
Ekonomin	**151**
Näringsverksamheten	151
Sjukskrivningarna	154
Men vad levde de på?	156
Barn som aldrig gått i skolan	**158**
Hemskolningen	159
Vem ljuger?	162
En vanlig dag i skolan	163
Med facit i hand	165
Examination	166
Elin fick inte gå i skolan	168
Kunde Alice läsa?	169
Starka och svaga sidor	171
Blev något bättre?	174
Varför pratade Ystadsbarnen engelska?	**177**

Hade Ystadsfamiljen några vänner? **179**
Ystadsföräldrarnas liv efter **184**
Men hästarna då... **186**
Galna kattanten på Österlen? 190
Del 4: Media **194**
Årets avslöjande 195
Med rätt att tiga 196
Kända av fel anledning 198
En kulturjournalist i socialbranschen 199
Kända från TV 201
Frilansförfattare till undsättning 203
En inblick i Mediesverige 204
Kvällsposten – en seg historia 206
På ökenvandring i Mediesverige 207
Inte kända från TV 209
Alternativ alternativ media 210
Sammanbrottet 211
Kort inspel från resten av Ystadsfamiljen 215
Början på något nytt 217
Del 5: Samhället **222**
Rättsprocesserna **222**
Ett systemfel 230
En modern form av korruption 232
Ett allmänmänskligt problem 236
Ystadsfamiljen - ett aspigt dussinfall? 237
Kunde Ystadsfallet ha undvikits? 240
Vad gjorde utbildningsförvaltningen? 240
Drottningen över alla myndigheter 242
Ett samhälle med överdrivet självförtroende 244
Epilog - en bok som ingen vill ha **246**

Prolog

Den 29 augusti 2018 omhändertogs fyra barn i Ystads kommun. Sådant händer. Varje år tar Sveriges socialtjänster ungefär tiotusen barn från deras föräldrar. De fyra barnen i Ystad förblev helt normala omhändertagna barn i nästan ett år. Ända till den 2 juni 2019. Då publicerar Sydsvenska Dagbladet en serie artiklar där familjen beskrivs som fullständigt dysfunktionell och barnen som nästan ofattbart inkompetenta och missanpassade.

Nyheten om Ystadsfamiljen är något unikt i svensk mediehistoria. De tiotusen barn som socialtjänsten omhändertar varje år genererar tusentals domar. Många av dessa domar innehåller både dramatik och stort mänskligt lidande som hade passat utmärkt i en kvällstidning. Men såvida de inte också åtföljs av ett brottmål gör massmedia så gott som aldrig nyheter av dem.

Våren 2019 gör Sydsvenskan ett undantag. En av deras journalister har suttit och bläddrat igenom LVU-domar till synes på måfå och hittat något utöver den vanliga strömmen av tragik: En dom som berättar om en familj som levde isolerad i en by utanför Ystad i tio år. Föräldrarna lyckades hålla barnen från skolan genom att påstå att de var utomlands medan barnen i själva verket hade suttit inspärrade i huset på landet. Barnen var bleka, undernärda och muskelsvaga. De saknade de mest basala färdigheter. De kunde knappt prata. De kunde inte duscha eller gå på toaletten. En av dem visste inte hur man skalar en banan. Föräldrarna verkade störda på ett fascinerande perverst sätt: De isolerade barnen från omvärlden, kontrollerade deras toalettbesök och gav ett av barnen lavemang varje dag i nio år som det verkade enbart för sitt höga nöjes skull.

Det spektakulära i uppgifterna får Mediesverige att glömma att man inte brukar hänga ut privatpersoner som varken dömts eller ens misstänks för något brott. Här finns dessutom myndigheter att dreva emot. Hur kunde fem barn få fara så illa utan att någon ingrep långt tidigare?

Under några veckor i början på sommaren 2019 är Ystadsfamiljen den stora nyheten. Massmedia famlar efter halmstrån i sin jakt på ny

information att presentera för det svenska folket. De hittar inte mycket. Journalister samlas utanför Ystadsfamiljens hus, men föräldrarna avvisar dem alla. Socialtjänsten tiger som muren. Och barnen själva är så heliga att ingen ens försöker fråga dem om deras åsikt.

Långt senare, i november, väljer föräldrarna slutligen att uttala sig i en TV-intervju. Efter det inställer sig tystnaden, bara avbruten av pliktskyldiga notiser om att ännu en domstol beslutat att Ystadsbarnen inte får komma hem eller att Ystadsföräldrarna får en aning mer umgängestid med sina barn.

Hur det började

Fram till början av år 2021 visste vi inte mer än någon annan om Ystadsfamiljen. Liksom stora delar av svenska folket läste vi nyheterna om Ystadsfamiljen med stort intresse. Men vi såg på fallet med stark skepsis, av en enkel anledning: Vi visste att allt som socialtjänsten säger inte nödvändigtvis är sant. Vi hade själva blivit tvungna att undersöka frågan, då vår egen familj hamnade i klammeri med socialtjänsten. År 2018 sammanfattade vi våra kunskaper i boken *Makten över barnen.*

Utifrån det vi visste om socialtjänsten såg vi vissa detaljer som massmedia, med sin begränsade erfarenhet av barnskyddsarbete, verkade missa. När vi läste LVU-domarna från förvaltningsrätt och kammarrätt var det framför allt två saker som fick varningsklockorna att ringa. Det första var att det äldsta omhändertagna barnet, en sextonårig flicka, genom hela rättsprocessen envist hävdade att socialtjänstens anklagelser var falska och att det saknades grund för att hon skulle vara tvångsomhändertagen. Det andra var att i princip samtliga av socialtjänstens anklagelser byggde på uppgifter de skakat fram efter att barnen omhändertagits.

Att anklagelserna som användes för att omhänderta barnen visade sig inte stämma är illa nog, det visade att socialtjänstens utredningsarbete inte var det bästa. Men det är faktiskt värre än så. Det antydde att socialtjänsten hade begått ett fel när de omhändertog barnen. Ett fel som de sedan försökte skyla över genom att hitta nya saker som kunde berättiga

deras ingripande. Att anklagelserna de hittade var märkligt specifika och ofta helt ologiska tydde också på att socialtjänsten hade ryckt händelser ur sitt sammanhang för att väva ihop en alldeles egen historia.

Det fanns en annan detalj i medias rapportering som skavde en smula: Ystadsfamiljen vägrade att försvara sig. Genom hela mediedrevet gav de envetet ett och samma svar till alla journalister: "Vi har ett fullgott samarbete med socialtjänsten och kommer inte ge några ytterligare kommentarer."

Att Ystadsföräldrarna svarade som de gjorde kunde egentligen bara ha en av två förklaringar. Den första, som säkerligen var vad större delen av svenska folket trodde, var att de var skyldiga till allt som de anklagades för och helt enkelt inte hade något att säga till sitt försvar.

Vet man lite mer om socialtjänstens arbetsmetoder fanns det dock en annan förklaring. Det kunde ha varit så att socialtjänsten krävde att Ystadsföräldrarna inte pratade med massmedia och att de i praktiken var tvingade att inte ge några kommentarer. Nästan alla som har haft kontakt med socialtjänsten vet att påtvingat samarbete är en fundamental del av deras verksamhet. För föräldrar som har fått sina barn omhändertagna finns det stora fördelar med att göra som socialtjänsten säger: Att bli klassad som samarbetsvillig är ofta det enda sättet att få tillbaka sina barn. Och givetvis är man inte samarbetsvillig om man kritiserar socialtjänsten i media.

Vi gissade att det var denna andra förklaring som var den rätta (vilket bara var delvis sant, som det skulle visa sig senare). Även i detta framstod Ystadsfamiljen som en typisk socialtjänstfamilj. Det som var otypiskt var den väldigt ovanliga hatkampanj de blev utsatta för i media.

Eftersom vi var lite av experter på ämnet ville vi gärna hjälpa dem. Men det gick inte att hitta vare sig telefonnummer eller mejladresser till Ystadsföräldrarna. I slutändan nöjde vi oss med att bara skicka en av våra böcker till deras folkbokföringsadress. Vi fick aldrig något svar, vilket vi väl egentligen inte hade förväntat oss och vi tänkte inte så mycket mer på det. Därefter dog medieintresset för familjen sakta ut och även hos oss falnade minnet av de rikskända socialfallen från Ystad.

Ett och ett halvt år senare

Någon gång i mellandagarna år 2020 fick jag ett telefonsamtal från någon som presenterade sig som mamman i Ystadsfamiljen. Hon tackade för boken som vi hade skickat och förklarade att hon inte hade läst den förrän nu. Det hade varit lite mycket. Så mycket mer hann hon inte säga, hon satt i en bil och hade bråttom och samtalet var över på några minuter.

Ett par dagar senare, på nyårsdagen 2021, ringde hon igen och berättade hela historien, ur hennes perspektiv.

"De där föräldrarna som det stod om i tidningarna, de finns inte", var bland det första hon sa.

Resorna och barnens uteblivna skolgång hade berott på att de undvek hennes pappa som hotade dem, förklarade hon. Det kändes som att bitarna föll på plats. Även om hotfulla morfäder är rätt ovanliga, så var en upplevd hotbild en utmärkt rimlig förklaring till familjens utifrån sett lite udda beteende.

Efter någon timmes samtal frågade jag:

"Menar du att du vill att vi ska skriva en bok om er?"

"Ja, det var därför jag ringde", förklarade hon.

Det är inte varje dag man blir erbjuden att skriva en bok om ett uppmärksammat nyhetsfall. Vi hade egentligen bara ett riktigt krav för att skriva en bok om Ystadsfamiljen: Att de visade oss dokumenten. Alla som på något vis har undersökt socialtjänsten vet att den bästa versionen av vad som har hänt finns att läsa i socialtjänstens egna dokument, framför allt i journalen som socialtjänsten måste föra över varje barn de utreder. Inte för att socialtjänsten nödvändigtvis alltid har rätt i sina iakttagelser och analyser utan för att journalen förs löpande och ger en oöverträffad bild av händelserna när de faktiskt ägde rum.

Detta krav accepterade Ystadsföräldrarna villigt. Deras motkrav var att vi skrev *hela* deras historia och inte ryckte delar ur den som de upplevde att både socialtjänsten och media hade gjort. Det var enkelt för oss att acceptera, vi hade aldrig tänkt skriva något annat än den fullständiga historien.

Så snart vi enats om detta började vi få inscannade dokument skickade till oss. Ganska långsamt, lite i taget, allteftersom de sorterades och scannades in. Men med tiden blev det stora mängder. Några månader senare hade vi fått flera tusen sidor dokument, mest från socialtjänsten, men också från sjukvården, polisen, utbildningsförvaltningen och domstolarna.

Under tiden lärde vi känna Ystadsföräldrarna. I den här boken kommer vi kalla dem Lars och Maria. De heter egentligen något annat, men av skäl som kommer att förklaras längre fram använder vi inte deras riktiga namn. Jag intervjuade Lars och Maria via videosamtal. Mitt första intryck var att Maria var den säkraste person jag någonsin hade träffat. Hon pratade ganska fort och hade en märklig förmåga att komma in på sidospår.

Lars var en mer lågmäld person. Han stod inte för mer än högst en femtedel av det som Ystadsföräldrarna tillsammans sa. Ofta fungerade han som någon som förklarade och förtydligade det som Maria sa. Men han hade också sina egna åsikter.

På det stora hela taget var de mycket trevliga personer. De var artiga och vänliga och till och med roliga. Hela idén att de var manipulativa kunde jag snart förkasta. Snarare var de tvärtom: De var fyrkantigt uppriktiga. Jag intervjuade dem i sammanlagt över hundra timmar. Anders och jag ägnade ytterligare många hundra timmar åt att gå igenom dokumenten från socialtjänsten. Ingenstans i samtalen med oss eller i de dokumenterade samtalen med socialtjänsten sa de uppenbart emot sig själva. Ibland gjorde de märkliga tolkningar och slutsatser men ingenstans kunde vi hitta några belägg för att de medvetet ljög eller bedrog någon.

Ganska snart kom Lars och Maria och hälsade på oss på väg hem från Jönköping där de hade träffat sina barn.

"Vilka normala människor de är", sa Anders när de hade åkt igen.

"Jamen jag sa ju att de är normala", protesterade jag, som var den som hade hållit videosamtalen med dem.

"Men *så* normala", envisades Anders. "De är ju normalare än vi."

Under fem månader kom vi att samarbeta med Ystadsföräldrarna och, i mindre grad, deras 19-åriga dotter. Resultatet blev denna bok.

En presentation av Ystadsfamiljen

Det hade varit fantastiskt om man bara hade kunnat skriva allt man vet om ett socialtjänstärende och sedan publicera det. Så enkelt är det tyvärr inte. Allting som rör socialtjänsten är känsligt. Det är så känsligt att det nästan aldrig blir känt. Nästan överallt man vänder sig är det sekretess. Och där det inte är sekretess är det stolthet och sårade känslor.

I den här boken kommer vi att använda samma terminologi som media redan har etablerat. Vi kommer att prata om Ystadsfamiljen, Ystadsbarnen och Ystadsföräldrarna. Men att bara använda titlar sänker läsupplevelsen ett antal snäpp. Det är ändå människor vi pratar om. Därför har vi bestämt oss för att hitta på namn till alla medlemmarna i Ystadsfamiljen:

Pappa Y: Lars
Mamma Y: Maria
Första barnet (son född 2000): Simon
Andra barnet (dotter född 2002): Elin
Tredje barnet (son född 2005): Isak
Fjärde barnet (dotter född 2008): Alice
Femte barnet (son född 2014): Lucas

Så gjorde vi granskningen

Den här granskningen bygger allra mest på olika myndighetsdokument som vi har fått från Ystadsfamiljen, framför allt från socialtjänsten i Ystad. Dessa dokument innehåller så många självmotsägelser och bryter så uppenbart mot vad socialtjänsten presenterade i förvaltningsrätten att vem som helst som hade kommit över dem hade konstaterat att det är något allvarligt fel med socialtjänstens bild av fallet, den bild som också presenterades i massmedia.

Nu råkade det bli vi som fick se de här dokumenten. Det råkade också bli så att vi är de enda förutom Ystadsfamiljen och socialtjänsten i Ystad som har sett dessa dokument. Just därför är det minst sagt förtretligt att vi inte kan publicera dem någonstans. I praktiken ber vi er läsare att lita på vårt ord om vad som står i dessa sekretessbelagda dokument, vilket förstås inte är den tyngsta argumentation man kan tänka sig.

Bland de dokument vi har fått se är socialtjänstens journaler över vart och ett av de fyra omhändertagna barnen de absolut viktigaste. Socialtjänsten är enligt lag tvungen att föra en löpande journal över alla barn de utreder. I journalen ska föras in "faktiska omständigheter och händelser av betydelse" för utredningen. Med andra ord *måste* allt som är relevant stå med i journalen.

De journaler vi har fått är de som Lars och Maria har lyckats få ut. Det handlar om journalerna för alla fyra barnen från att utredningen inleddes i maj 2018 fram till och med maj 2019. I juni 2019 blev Ystadsfamiljen en riksnyhet och i samband med det hårdnade socialtjänsten i Ystads inställning högst betänkligt. Lars och Maria har inte fått ut några fler journaler efter det trots att föräldrar generellt har rätt att se sina barns journaler. Socialtjänsten har åberopat sekretess och hänvisat till att det kan vara skadligt för barnen om föräldrarna får veta vad som händer med dem.

Äldsta dottern Elin fyllde 18 år i januari 2020 och behövde då inte vara omhändertagen längre. Efter att hon hade blivit frisläppt begärde hon att få ut hela sin journal, något som socialtjänsten inte kunde neka till. Hon fick ut en delvis maskerad kopia av hela sin journal som hon sedan har visat för oss.

Sammantaget har vi 678 sidor med journalanteckningar från socialtjänsten i Ystad, många av posterna är identiska för alla fyra barnen (allt som rör föräldrarna till exempel), men det är fortfarande en imponerande mängd information som enbart handlar om Ystadsbarnen.

Förutom socialtjänstens journaler har även Oasens HVB-hem i Aneby i norra Småland fört journal över Isak och Alice som bodde där i ungefär ett år efter att de blivit omhändertagna. Lars och Maria har be-

gärt ut dessa journaler direkt från Oasen och förutom att de är mycket detaljerade berör de ofta samma saker som står i socialtjänstens journaler, något som gör att man i många fall kan få två olika perspektiv på samma händelse. Totalt handlar det om 342 sidor för två barn.

Utöver journalerna har vi även fått läsa andra sekretessbelagda dokument från socialtjänsten i Ystad. Det är till största delen olika sorters formalia och beslut som inte är särskilt intressanta. Men där finns guldkorn som vi kommer att gå närmare in på längre fram, till exempel socialtjänstens kommunikation med polisen i samband med omhändertagandet.

Lars och Maria har även visat oss sekretessbelagda dokument från andra källor än socialtjänsten. Framför allt handlar det om sjukvårdsjournaler men också dokument från utbildningsförvaltningen i Ystad respektive barnens skolor efter omhändertagandet.

Vi har kompletterat de sekretessbelagda dokument vi har fått tillgång till med så många offentliga dokument som vi har lyckats begära ut från följande myndigheter:

- Förvaltningsrätten och kammarrätten (domar och i vissa fall aktbilagor för de respektive målen)
- Skatteverket (både folkbokföringsuppgifter, inkomstuppgifter och uppgifter från de tre bosättningsutredningar som har gjorts om familjen)
- Försäkringskassan (sjukförsäkringsuppgifter)
- Polismyndigheten (händelserapport från tvångsomhändertagandet)
- Utbildningsförvaltningen i Ystads kommun (utredningen om Ystadsbarnens skolgång)
- Länsstyrelsen i Skåne (djurskyddsutredning kring familjens hästar)

Vi har även haft muntliga källor som kompletterar de skriftliga. Framför allt handlar det om hundratals timmar av intervjuer med Lars, Maria och Elin. Dessutom har vi haft ett kortare samtal med den 16-årige so-

nen Isak (mer om det senare). I släkten runt Ystadsfamiljen har vi även pratat en hel del med Marias pappa och Lars mamma och syster.

Utanför familjen har vi pratat med tidigare chefer på utbildningsförvaltningen i Ystad, företrädare för Laurel Springs School i Kalifornien, Globalskolen i Norge och en friskola som det äldsta barnet gick på 2008. Överlag har det varit extremt svårt att få folk i denna historia att prata. Företrädare för socialtjänsten i Ystad har konsekvent vägrat att uttala sig, även när vi försökt ställa generella frågor om deras verksamhet snarare än specifika frågor om Ystadsfamiljen. Även personer inom sjukvården, utbildningssystemet, Humana Omsorg AB, fosterhemmen som barnen bodde i och till och med Marias syster har vägrat prata med oss.

Det finns ytterligare en källa som vi har haft tillgång till och som har gett oss unik information. Det handlar om tusentals fotografier från Ystadsfamiljens album som Lars, Maria och Elin har visat upp för oss. Det är kanske en överdrift att en bild säger mer än tusen ord men dessa bilder ger ändå en svårslagen bild av Ystadsfamiljens liv innan socialtjänsten slet dem ifrån varandra. Tyvärr kan vi inte publicera några av dessa bilder men vi kommer att ha anledning att återge innehållet i dem vid ett flertal tillfällen.

Angående socialtjänstspråk

Vi har genomgående valt att inte använda vissa ord som socialtjänsten använder. Främst av allt skriver vi om fosterhem, fosterbarn och fosterfamiljer trots att det officiellt sett heter familjehem, barn i familjehem och...familjehemsfamiljer.

Detta eftersom ovanstående uttryck är onödigt klumpiga. Och dessutom onödiga. I den engelskspråkiga världen heter det foster care, foster children, foster family och så vidare. Det hette fosterhem i Sverige också fram till 1982, då begreppet familjehem lanserades tillsammans med en ny socialtjänstlag. "Familjehem" är dessutom en missvisande beteckning. För att bli familjehem behöver man inte alls vara någon familj. Även ensamstående, ensamboende vuxna kan bli familjehem och det finns

ingen övre åldersgräns för att driva familjehem, ett familjehem behöver alltså inte ha några större likheter med det man generellt sett syftar på med ordet familj.

Vi är inte ensamma om att hålla fast vid den internationellt gångbara och äldre terminologin. Bo Vinnerljung, Sveriges antagligen främsta forskare inom området fosterbarn forskar verkligen på fosterbarn, inte på "barn i familjehem", trots att den senare beteckningen är den officiella från myndighetshåll. Duger den gamla och internationellt gångbara terminologin åt Bo Vinnerljung, så duger den åt oss också.

Något om oss

Vi som har skrivit den här boken heter Tove Karlsson och Anders Lönnfält. Det är Tove som står för själva berättandet, texten är därför skriven i första person från hennes synvinkel. Anders står i gengäld för majoriteten av forskningsarbetet. Det är han som har grävt ned sig i de tusentals sidor med dokument som Ystadsfamiljen ställt till vårt förfogande och de dokument som har kunnat fås från offentliga källor. Det faktiska skrivandet har vi båda utfört och alla formuleringar i den här boken får sägas vara från oss båda.

Del 1: Introduktion

Berättelsen om Ystadsfamiljen börjar år 1997, då Lars och Maria träffas på en folkhögskola i Eslöv, 27 respektive 20 år gamla. De gifter sig året därpå.

De kom från ganska olika bakgrunder. Lars föddes i Småland år 1970. Hans pappa var sjöman men också alkoholist, och så småningom flyttade hela familjen till Venngarns rehabiliteringsanstalt i Sigtuna utanför Stockholm. Lars började på Märsta gymnasium men tyckte det var stökigt och bråkigt, så han slutade. Istället studerade han ett tag på folkhögskola innan han flyttade till USA för att jobba som au-pair. Efter ett år i USA kom han tillbaka till Sverige och fick arbete på Venngarns förskola. I mitten på 90-talet lades Venngarns rehabiliteringsanstalt ner och Lars bestämde sig för att läsa klart gymnasiet. Hans syster övertalade honom att flytta till Skåne, dit hon redan hade flyttat, så han hamnade på folkhögskolan i Eslöv.

Maria föddes 1977 i en akademikerfamilj. Hennes pappa var lektor vid Lunds universitet och hennes mamma var skolkurator. Maria växte upp i en by strax utanför Lund. Hon började på humanistisk linje på gymnasiet men hoppade av efter bara någon vecka. Sedan fick hon praktikplats på en förskola i ett år, innan hon började studera sömnad på hantverksgymnasium i Ystad. Som 17-åring flyttade hon till Norge och läste kläddesign. Hon gifte sig också med en norrman. År 1997 hade hon och norrmannen separerat och hon var tillbaka i Skåne igen. Hon bestämde sig för att läsa in de sista gymnasiekurserna på folkhögskolan i Eslöv, där hon träffade Lars.

Efter att Lars och Maria hade fått behörighet till högskolan började Lars studera teologi i Lund med ambitionen att så småningom bli religions- och historielärare. Maria kom in på socialhögskolan i samma stad, där hon studerade till socionom fram till april 2000, då äldste sonen Simon föddes. Lars fortsatte att läsa universitetskurser ytterligare en tid men 2003 blev han sjukskriven på grund av kronisk huvudvärk, som han

har lidit av sedan tidig barndom. Sjukskrivningen omvandlades så småningom till en varaktig sjukpension på 75 procent. På de 25 procent av tiden han inte var sjukskriven fortsatte han att läsa distanskurser, framför allt i olika historiska ämnen.

År 2002 föddes dottern Elin. Hon föddes med bara en njure, vilket gjorde att hon fick tillbringa mycket tid på sjukhus de första åren av sitt liv. Eftersom detta var psykiskt påfrestande för ett litet barn tog familjen kontakt med en privat mottagning med barnpsykolog och barnpsykiater. Dessa hade man sedan regelbunden kontakt med under flera år, för båda de äldsta barnen. Simon diagnostiserades med högfungerande autism, ADHD och Tourettes syndrom.

Till en början bor familjen i ett hus en bit utanför Eslöv. Men 2003 köper de huset på landet i Ystads kommun. Det hus som Ystadsbarnen kom att växa upp i.

Med känsla för glas

Samtidigt som familjen växer börjar Maria bygga upp en synnerligen speciell näringsverksamhet: Hon förser samlare med konstglas. Hela idén bottnar i att Maria själv är en glassamlare sedan femårsåldern. Hon berättar att hon brukade få följa med sin mamma på auktioner och loppmarknader och helst köpte färgat glas för småpengarna hon fick att handla för. Med tiden fick hon ihop en ganska stor samling. År 2000, när hon hoppade av sina studier, fick hon idén att börja handla med konstglas mer professionellt.

Till en början var konsthandeln mer av en fritidssysselsättning men verksamheten växte år för år. Maria blev något av en supersamlare av konstglas. Affärsidén går ut på att hon köper upp konstglas som hon hittar, på loppmarknader och på internetauktioner, och sedan säljer vidare till samlare runt om i världen. Hon har ett nätverk av samlare som hon skickar konstglas till. Hennes kunder kan också be om specifika föremål som Maria sedan letar efter.

Maria handlar mest med skandinaviskt glas från 1950- och 60-talet. Ibland handlar hon också med andra inredningsföremål från ungefär samma tid, ryamattor till exempel. Hon har också tagit uppdrag som inredningsdesigner. Lars har hjälpt till i verksamheten genom att fotografera alla föremål som ska säljas. Lars har också, i den mån hans hälsa har tillåtit det, arbetat som frilansfotograf inom musik, inredning och mode.

En annorlunda familj

Vid en första anblick ser det ut som om Maria hade en betydligt bättre uppväxt än Lars. Enligt Lars och Maria var det i själva verket tvärtom. Lars pappa var visserligen alkoholist, men för det allra mest snäll och vänlig mot alla. Marias pappa var välavlönad och respekterad universitetslektor, men enligt Maria var han extremt otrevlig mot sin familj. Maria beskriver sin uppväxt som att hon, och hennes mamma och syster, levde i ständig rädsla för hennes fars våldsamma utbrott. Enligt henne var ett av de främsta skälen till att hon hoppade av gymnasiet och flyttade till Norge som tonåring att hon ville flytta ifrån sin far.

År 2004 fick Marias mamma diagnosen bukspottkörtelcancer. Hon dog efter bara ett halvår. Mammans död blir en vändpunkt i Marias relation till sin far. Så länge mamman levde höll hon ihop familjen. Hon tjatade på Maria att hon behövde prata med sin far, för det var det normala att göra. Så Maria upprätthöll en ytlig relation till fadern och familjen såg åtminstone på ytan rätt normal ut.

Under åren efter moderns död distanserade sig Maria från sin far. Hon och Lars gjorde klart för honom att de inte ville ha någon kontakt. Pappan fortsatte ändå att kontakta dem regelbundet. Maria kände sig mer och mer hotad av fadern. Hon blev övertygad om att han övervakade familjen och förföljde dem. Därför började hon och Lars att utveckla strategier för att komma undan den hotfulla morfadern.

När jag pratar med Marias pappa är han helt oförstående till Marias påståenden. Han hade ingen aning om att hans dotter trodde att han förföljde dem. Det finns absolut ingen grund för det hon påstår, säger

han. Inte heller vi har kunnat hitta några bevis för att Marias pappa är farlig. Längre fram i den här boken kommer vi gå igenom hotbilden mot Ystadsfamiljen mer i detalj. Det som utom rimligt tvivel kan bevisas är att Lars och Maria upplevde att de levde under en hotbild. Det är också det som är det centrala för fortsättningen på historien.

Marias pappa är inte den enda av de nära släktingarna som Lars och Maria blir osams med. Lars och Maria bryter med Lars mamma redan år 2001, av anledningar som inte är helt uppenbara för mamman själv. Hon lyckas aldrig få kontakt med sin son igen. Lars syster blir avvisad kort före mamman. Lars pappa behåller familjen kontakten med tills hans bortgång år 2007. Efter det är alla släktingar utom Marias syster ute ur bilden.

Ständigt på språng

För att undvika Marias pappa börjar familjen resa. De har tre barn sedan Isak föddes 2005 och de gör sina resor med bil inom Europa. Resandet passar bra med deras växande företag. Maria kan leta efter konstglas överallt där de råkar befinna sig och hon får uppdrag inom heminredning på flera platser. Lars har också fotouppdrag ibland. Familjen är inte på resande fot hela tiden utan är också hemma på gården utanför Ystad. Men de försöker planera sina resor så att morfadern ska tro att de är utomlands jämt och ständigt.

Efterhand blir utlandsvistelserna en livsstil. Simon fyller sju år 2007. Lars och Maria kontaktar utbildningsförvaltningen i Ystads kommun och frågar hur de ska göra. Man får ta ledigt tio dagar per termin och de är iväg mycket mer än så. Så småningom kommer de fram till att hemskolning kan vara något för dem och Lars och Maria fastnar för den amerikanska skolan Laurel Springs School vars hemskolningsprogram går ut på att man köper kursplan och läroplan av dem men i övrigt sköter utbildningen själv. Utbildningsförvaltningen fixar blanketter och godkänner familjens upplägg.

De första åren befinner sig familjen mycket i Norge, Danmark och Tyskland. Från 2014, då det yngsta barnet Lucas föds, åker de bara till Danmark. Det finns flera anledningar till det. I Danmark bor Marias syster och en kusin till barnen. I Danmark finns många loppmarknader med det konstglas som Maria framför allt är intresserad av och hon har kontakter med danska återförsäljare. Men ambitionerna har också växt. 2015 startar de ett företag i Danmark som ska syssla med turistverksamhet. Affärsidén är att ordna små paketresor för samlare av konstglas och annan inredning där gästerna guidas runt i butiker och på loppmarknader i det kända designlandet Danmark. En amerikansk glassamlare är villig att ställa upp med investeringskapital.

Projektet drar dock ut på tiden då det visar sig att huset de tänkte inreda till pensionat har omfattande fuktskador. I början av 2015 blir Maria sjukskriven efter att en operation för karpaltunnelsyndrom går fel. Hennes kroniska magsjukdom, ulcerös kolit, blir också värre och sjukskrivningen fortsätter under flera år. De nya affärsidéerna läggs på is på obestämd tid.

Under sjukskrivningsfasen minskar familjens resor. De reser inte längre än till Danmark, och inte mer än max någon vecka per månad. Detta är också vad Maria säger till socialtjänsten när utredningen mot familjen börjar 2018. Enligt Maria var också utbildningsförvaltningen fullt införstådd med att de reste mindre eftersom Maria var tillfälligt sjuk. Maria tänker hela tiden att hon kommer att vara frisk igen inom några veckor och då ska familjen fortsätta att arbeta och resa som tidigare. Men veckorna blir till månader och månaderna blir till år.

Uppgifterna i detta kapitel kommer från intervjuer med Lars och Maria och till mindre del från intervjuer med Marias pappa respektive Lars syster.

Del 2: Socialtjänsten

Eftersom Ystadsföräldrarna hävdar att deras barn är varaktigt vistandes utomlands har utbildningsförvaltningen tagit för vana att då och då be Skatteverket att göra en bosättningsutredning kring familjen för att se om de är korrekt folkbokförda. Skatteverket gör sådana utredningar 2012 och 2015, utan att komma fram till något särskilt. Familjen fortsätter att vara skriven i huset utanför Ystad.

2018 görs ännu en bosättningsutredning, och nu blir resultatet ett annat. Utredningen 2018 verkar vara lite mer omfattande än de tidigare utredningarna, även om det är svårt att säga utan att ha sett det sekretessbelagda underlaget till utredningarna. Ingenting har egentligen förändrats mellan undersökningarna. Resultatet blir i alla fall dramatiskt annorlunda. Skatteverket skriver ut Lars och barnen från den svenska folkbokföringen, de bokförs som utflyttade till "okänt land". Maria får dock stå kvar skriven på adressen i Ystad.

Skatteverkets beslut är till största delen obegripligt. De hävdar att familjen har för liten anknytning till Sverige och hänvisar bland annat till kontoutdrag som sägs visa att familjen spenderar för lite pengar i Sverige. Men sedan när är låg konsumtion ett skäl att bli av med sin folkbokföring? Ännu mer obegripligt är det om man betänker att bara Lars och barnen blir utskrivna men inte Maria. Lars och Maria skiljer sig inte åt på något väsentligt sätt vid den här tiden. Båda uppbar sjukpenning från Försäkringskassan, Maria hade dock en enskild firma med aktiv verksamhet, vilket möjligtvis kan ha gjort henne omöjlig att skriva ut från systemet.

Beslutet är inte bara obegripligt. Det är felaktigt också. Något som förvaltningsrätten konstaterar ett halvår senare i en dom som river upp hela Skatteverkets beslut. Men då har många saker hunnit hända. Skatteverkets handläggare har nämligen inte bara fattat ett felaktigt beslut. Hon har även passat på att lämna in en orosanmälan till socialtjänsten i Ystad.

De första kontakterna

Den följande redogörelsen över händelserna fram till Ystadsbarnens omhändertagande bygger helt på socialtjänstens egna uppgifter. Ingenting av det vi skriver i det kommande kapitlet kommer från uppgifter från Ystadsföräldrarna utan allt bygger på socialtjänstens journalanteckningar.

Orosanmälan kommer in till socialtjänsten i Ystad den 17 maj 2018. Till en början gör man ingenting förutom att konstatera att barnen inte har något omedelbart skyddsbehov. Först 19 dagar senare, den 5 juni, öppnar man en utredning kring de tre barn som är skolpliktiga. Det verkar inte helt glasklart vad det är man utreder, men det mesta tyder på att målsättningen är att säkerställa att barnen får en fullgod utbildning. Från och med nu är Ystadsfamiljen en socialtjänstfamilj.

Maria har ganska omgående kontakt med socialsekreterarna via mejl och telefon. Hennes mejl finns bevarade i sin helhet i socialtjänstjournalen och telefonsamtalen är sammanfattade. Tack vare detta kan vi följa kontakten mellan socialtjänsten och familjen i detalj.

Maria berättar att familjen reser mycket i arbetet och att de därför hemundervisar sina barn med hjälp av skolmaterial och läroplaner från den amerikanska onlineskolan Laurel Springs hemskolningsprogram. I socialtjänstens journaler finns på det här stadiet inga noteringar om kontakter med utbildningsförvaltningen, vilket kan tyckas lite märkligt för ett skolärende. Från utbildningsförvaltningens arkiv kan man ändå få reda på att en socialsekreterare faktiskt ringde till utbildningsförvaltningen i början på juni för att fråga om något av de tre barnen var inskrivna i skolan, vilket de inte var, men någon mer kontakt än så verkar inte ha förekommit.

Socialtjänsten bokar in ett möte med föräldrarna i slutet av juni. Några dagar innan mötet kommer ett nytt mejl från Maria där hon ber att få boka om tiden. Hon hoppas att äldsta dottern Elin ska få komma på en återbudstid hos barnkardiologen i Lund. Hon bifogar en kallelse från sjukhuset och dessutom ett antal dokument som beskriver familjens skolupplägg och kontakterna med kommunens utbildningsförvaltning.

Föräldrarna kommer så småningom på ett möte den 2 juli. De svarar till synes villigt på alla frågor. Hemskolningen avhandlas igen och föräldrarna berättar om sina respektive bakgrunder och familjer. De hinner också prata om barnens sjukdomar. De berättar att sextonåriga Elin har njurproblem och går på kontroll hos njurspecialist i Lund en gång per år.

Föräldrarna förklarar också att de lever lite mer tillbakadraget på grund av att de upplever en hotbild från Marias pappa, som de inte har någon kontakt med. Detta är en starkt bidragande orsak till deras kringflackande liv, berättar Maria enligt journalen.

Socialtjänsten kommenterar att "Mamma pratar väldigt mycket och avbryter socialsekreterare vid ett flertal tillfällen under samtalet".

Lucas, familjens fyraåring, har följt med till socialkontoret på grund av brist på barnvakt. I den egentliga anteckningen från mötet nämns han bara i förbifarten, vilket är helt naturligt eftersom han inte är under utredning, det sägs egentligen inte mer än att han leker snällt och pratar engelska med sina föräldrar. Efter den första anteckningen finns dock en "tilläggsanteckning" som enbart handlar om Lucas. Där beskrivs det att Lucas inte bryr sig om varken socialsekreterarna eller föräldrarna och att han beter sig som en främling inför sin mamma. Det går inte att utifrån de dokument vi har sett säga när denna tilläggsanteckning är gjord. Det kan vara timmar, dagar eller till och med månader i efterhand.

Socialtjänsten träffar Isak

Enligt journalen händer sedan absolut ingenting förrän sex veckor senare, den 14 augusti, då man bokar tider för enskilda samtal med de tre barn man utreder. Den 22 augusti hålls det första samtalet med Isak, tretton år. Socialsekreterarna konstaterar att "Isak växlar mellan att prata på svenska och engelska. Han upplevs ha svårigheter att uttrycka sig på båda språken och är stundtals mycket svår att förstå." Utifrån journalen får man intrycket att mötet var ganska förvirrat. Maria har enligt ett mejl bevarat i journalen några dagar tidigare förklarat att Isak har neuropsykiatriska funktionsvariationer. Socialsekreteraren som pratar med Isak

nämner inte detta med ett ord trots att Isak uppvisar mycket typiska tecken på autism.

Trots svårigheterna har man ändå kunnat ställa en del frågor till Isak. Han berättar om sina matvanor, som framstår som lite excentriska. Han har svårigheter att berätta om sin skolgång, mer än att han läser böcker och ibland skriver saker på datorn. Han säger att han har varit mycket i Danmark men kan inte riktigt förklara hur eller varför.

I journalen finns också två och en halv rad om något som socialsekreterarna så småningom kommer att polisanmäla (men inte förrän en månad senare). Det står att Isak har fått lavemang av sina föräldrar "varje dag ända tills jag var nio år". Enligt journalen har han beskrivit detta som "painful" och "annoying". I sammanhanget bör nämnas att i stycket innan, i samband med att Isak beskriver en vanlig dag, har utredaren konstaterat att han "inte har någon tidsuppfattning". I det ljuset tycker man att utredarna hade kunnat kosta på sig några extra frågor för att ta reda på vad som faktiskt menas med "varje dag" och "nio år". Men om de ställde några sådana frågor så finns inget av det återgivet i journalen.

Socialsekreterarna avslutar med några personliga iakttagelser. Där noteras att "Isak är mycket blek och mager, han upplevs även ha svårt att röra sig". Det konstateras också att: "Under samtalet hänvisar Isak till att mamma istället bör svara på socialsekreterarnas frågor."

Ungefär samtidigt som socialsekreterarna pratar med Isak skickar skolchefen i Ystad över resultatet från sina egna utredningar av barnens skolgång. Han bifogar mejlväxlingen han har haft med Laurel Springs School i USA i vilken det konstateras att Ystadsbarnen inte är inskrivna elever vid skolan men att de har köpt en del kursmaterial därifrån. Det är precis samma information som Maria gav redan vid den allra första kontakten med socialsekreterarna efter att utredningen startats.

Socialtjänsten träffar Elin

Två dagar efter samtalet med Isak, den 24 augusti, håller socialtjänsten samtal med Elin, 16 år. Hon får berätta om sin familj och hur de lever

sitt liv. I stort sett säger hon samma saker som föräldrarna berättade på sitt möte med socialsekreterarna nästan två månader tidigare. Familjen reser mycket till Danmark där de har släktingar och där hennes föräldrar designar hus.

Hon berättar också om sin skolgång, att hon går i skolan hemma, vilket hon säger sig trivas bra med. På frågan om vad hon har för betyg blir hon osäker och tror inte att hon har fått några betyg än. Enligt socialsekreterarens iakttagelser har hon svårigheter att uttala vissa ljud och pratar ”som ett yngre barn”.

Samma dag som samtalet med Elin håller man även ett samtal med mamma Maria, som har avbokat tioåriga dottern Alices tid för samtal därför att Alice är sjuk. Vid detta samtal med Maria går man igenom lite sjukdomshistoria för barnen och Maria berättar om deras kontakter med vården. Hon berättar även att hon har lite bråttom eftersom hon måste ta med Alice till vårdcentralen där hon har en bokad tid. Detta återkommer i socialsekreterarens personliga iakttagelser där det står: ”Mamma är väldigt intensiv i samtalet och pratar på trots att hon uppger att hon har en tid" att passa”.

Redan nu verkar det som om socialsekreterarna är väldigt misstänksamma mot föräldrarna. Senare samma eftermiddag ringer de nämligen till vårdcentralen där familjen är listad för att kontrollera att Alice verkligen har varit där som hennes mamma påstod. Vårdcentralen bekräftar att så är fallet. Socialsekreteraren frågar om Alice såg sjuk ut och vårdcentralen säger att Alice var “illamående, trött och blek”.

Specialistläkare på uppploppet

De följande dagarna begär socialtjänsten ut sjukvårdsjournaler för alla barnen. Dessa kommer inte att levereras till socialsekreterarna förrän efter att barnen har omhändertagits. En socialsekreterare ringer till Elins specialistläkare i Lund och ställer frågor om Elin. Enligt journalen har läkaren sagt att hon har en obehagskänsla som hon inte riktigt kan sätta fingret på när det gäller Elin och hennes mamma. Formuleringarna är

sådana att man tror att läkaren har en vag känsla av att Ystadsfamiljen nog är rätt suspekt.

Det finns skäl att misstänka att denna journalanteckning inte är en helt korrekt återgivning av samtalet med specialistläkaren. För samma dag finns ytterligare en journalanteckning som helt enkelt består av ett inklistrat mejl från Maria. Enligt mejlet har Maria blivit uppringd av specialistläkaren som var upprörd över att socialtjänsten försökte pressa henne att lämna in en orosanmälan mot Elin.

Dagen därpå, den 28 augusti klockan halv nio på morgonen, kommer det ett nytt mejl från Maria där hon ber att få boka om morgondagens hembesök eftersom Alice fortfarande är magsjuk. Kvart över tio svarar socialsekreteraren: "Jag har mottagit ditt mail." "Återkommer inom kort."

Mycket riktigt återkommer socialsekreterarna. Men inte förrän dagen därpå, då med poliseskort, för att föra bort barnen.

Svältande barn

Varför kommer socialtjänsten och polisen och hämtar barnen helt plötsligt? Journalen innehåller inga spår av de samtal och diskussioner som rimligtvis har ägt rum på socialkontoret innan beslutet fattades. Exakt hur socialsekreterarna tänkte kan vi alltså inte veta. Detta är i sig juridiskt tveksamt. Ett möte där socialtjänsten beslutar om att barnen ska omhändertas borde rimligtvis falla under de "faktiska omständigheter och händelser av betydelse" som enligt lag ska stå med i journalen.

En antydan om hur socialsekreterarna tänkte innan omhändertagandet kan vi få från polisprotokollet över insatsen där det står hur socialtjänsten har förklarat ärendet för poliserna. Det är värt att citera hela det relevanta stycket därifrån:

"Initiala uppgifter från socialtjänsten gör gällande att barnen far illa i hemmet, de är svaga på grund av undernäring och en hotande fara för deras liv om de ej uppsöker sjukvård. Vid socialtjänstens senaste kontakt med barnen skall dessa ha varit påtag-

ligt svaga och så pass påverkade av undernäring att de haft svårt med tal samt kommunikation. Barnen skall även enligt uppgift ha hållits frånskilda från omvärlden."

Utifrån socialtjänstens journalanteckningar är det väldigt svårt att begripa hur socialsekreterarna kom fram till detta. Elins exakta vikt fick de från hennes läkare två dagar före omhändertagandet: 46 kilo på 165,4 centimeter. Läkaren poängterar att även om det är ganska lite så ligger det inom normalspannet. Socialsekreterarna visste inte vad Isak vägde, de tyckte bara att han såg mager ut. Men enligt en senare anteckning gjordes denna observation när han var klädd i mjukisbyxor och en bylsig kofta, knappast rätt klädsel om man vill göra en korrekt bedömning av någons vikt. Det minsta barnet, Lucas, hade socialtjänsten också träffat, utan att göra någon notering om att han kunde ha varit underviktig. Det sista omhändertagna barnet, Alice, hade de inte träffat, men hon hade varit på vårdcentralen för en medicinsk undersökning bara några dagar innan omhändertagandet utan att någon där hade noterat några tecken på undernäring.

Uppgifterna i detta kapitel kommer från socialtjänstens journaler för Elin, Isak och Alice samt från polisens protokoll för omhändertagandet.

Varför omhändertogs Ystadsbarnen?

Bristen på anteckningar i frågan gör att vi inte vet vad det är som får socialtjänsten i Ystad att omhänderta de fyra Ystadsbarnen den 29 augusti 2018. Det enda som finns dokumenterat är det formella beslutet om att barnen ska omhändertas akut, författat av den ansvariga socialsekreteraren och undertecknat av ordföranden för socialnämnden. Hela texten från detta beslut är som följer (nedanstående citat är från beslutet för Elin, de övriga barnens beslut är identiska förutom att bisatsen om skolan är borttagen från det yngsta barnet som inte var skolpliktigt):

"Under utredningen har det framkommit ett flertal akuta, oroväckande omständigheter som gör att socialtjänsten gör bedömningen att det finns en påtaglig risk för att Elins hälsa och utveckling skadas. Elin har under lång tid levt isolerat och inte fått ta del av samhällets resurser i den omfattning som hon har rätt till. Elin misstänks ha utsatts för stor omsorgssvikt och har aldrig varit inskriven i skolan som föräldrarna har uppgett. Bedömningen görs att föräldrarna försvårar utredningen genom att avboka samtal och hembesök samt genom att uppge felaktig information.

Sammanfattningsvis bedömer socialtjänsten att Elin akut måste skyddas och att hon måste utredas utanför hemmet för att kunna göra bedömningen kring vilka vårdbehov hon har."

Dokumentet är uppenbart vagt formulerat. De centrala anklagelserna är väldigt svepande. De få gånger socialsekreterarna är specifika så har de mer fel än rätt. De påstår att föräldrarna har uppgett att barnen var inskrivna i en skola men enligt socialtjänstens egen journal har föräldrarna aldrig påstått något sådant. Ingenting i journalen tyder heller på att föräldrarna har lämnat felaktig information till socialsekreterarna.

De vaga anklagelserna har en mycket enkel förklaring. Socialtjänsten har ingenting konkret att anklaga föräldrarna för. Det enda de vet är att barnen inte har gått i skolan, att Isak beter sig konstigt och att de inte gillar Maria. De misstänker betydligt mer än så, vilket polisens protokoll avslöjar, men det är just misstankar och ingenting de vågar skriva på ett formellt dokument.

Socialtjänstens journal skrivs inte i realtid. Posterna i journalen bokförs och sorteras efter tidpunkten då händelsen de beskriver äger rum. Men när journalposten faktiskt skrivs av socialsekreterarna får vi inte veta. Från det att socialsekreterarna ringer specialistläkaren i Lund till att barnen omhändertas finns det ingenting i journalen utom ett inklistrat mejl från Maria. Tolkar man journalen bokstavligt gjorde socialtjänsten absolut ingenting under de två dagarna precis före omhändertagandet.

I verkligheten var det nog precis tvärtom. Att planera ett omhändertagande för fyra barn är inte gjort i en handvändning. Antagligen hade socialsekreterarna så mycket att göra att de inte hade tid att fylla i några journaler. Och när de väl fick tid, efter omhändertagandet, så ville de inte längre fylla i något.

Varför ville de inte det? En möjlig förklaring är att större delen av allt de trodde innan omhändertagandet visade sig vara felaktigt. Det är ingen större vits med att skriva ned saker som man redan vet är fel. Och även om vi bara kan gissa vad socialsekreterarna trodde om Ystadsbarnen före omhändertagandet så är det troligt att större delen av det blev motbevisat, bara några timmar efter omhändertagandet.

Lasarettet i Ystad

Efter omhändertagandet körs barnen till lasarettet i Ystad för undersökningar. Socialtjänsten har beställt den största övergrepps-undersökningen de har kunnat få. Alla fyra barnen undersöks noga både utvändigt och invändigt (tyvärr ingen överdrift, anala och vaginala undersökningar görs på alla barnen utom Elin, som vägrar).

Resultatet är antagligen en besvikelse för socialtjänsten. Vad de än trodde om Ystadsfamiljen så kan inte sjukvården hjälpa dem att bekräfta det. Läkarna konstaterar att inget barn visar några som helst tecken på övergrepp eller våld. De konstaterar också att alla barnen ligger inom spannen för normalvikt även om de är "åt det magrare hållet". Blodproven visar att inget barn lider av någon som helst näringsbrist.

Det mest kritiska som de medicinska undersökningarna kommer fram till är att Isak har lite gula beläggningar på tänderna (ja, undersökningarna var mycket noggranna) och att han är svår att föra ett samtal med. Det senare beskriver den undersökande läkaren som troliga neuropsykiatriska besvär. För flera av barnen konstaterar läkarna också att de ser lite bleka ut. Detta sista är i princip det enda som socialtjänsten tar med sig från läkarundersökningarna. Ett läkarutlåtande på att barnen ser bleka ut omvandlas i socialtjänstens argumentation till ett nästan säkert bevis på att barnen har varit inlåsta och inte fått gå ut.

Här kan det vara värt att påpeka att även flera månader efter omhändertagandet konstateras det om vissa av barnen att de ser bleka ut. Baserat på de bilder vi har sett av Ystadsbarnen före omhändertagandet så är de kanske en smula blekare i hyn än normalt. Det skulle kunna bero på ovanligt mycket inomhusvistelse men kan lika gärna vara helt naturligt. Att hudfärg varierar människor emellan är allmänt känt. Även Maria har varit ovanligt blek i hyn när jag har träffat henne.

Får det verkligen gå till så här?

När Ystadsbarnen omhändertogs fanns det helt uppenbart bara vaga misstankar mot familjen. Misstankar som dessutom i flera fall visade sig vara felaktiga. Det som står i socialtjänstens journal, att några socialsekreterare efter tre månaders utredning tycker att en tonåring ser smal ut och pratar konstigt borde inte vara skäl för tvångsomhändertagande. Ändå var det precis vad som hände. Hur kan det fungera så?

Vill man sammanfatta så kan man säga att socialtjänsten, till skillnad från i princip alla andra myndigheter, har rätt att skjuta först och fråga sen. Det finns en paragraf, LVU § 6, som ger socialtjänsterna rätt att omhänderta barn omedelbart, när de tror att: "det är sannolikt att den unge behöver beredas vård". De behöver alltså inte ha några bevis, det räcker att socialsekreterarna tror att barnet kommer att behöva vård.

Läser man förarbetena till LVU så verkar lagstiftaren ha avsett § 6, akuta omhändertaganden, som något ovanligt som bara ska användas i

verkligt akuta fall. Så har det inte alls blivit. Omedelbara omhändertaganden har istället blivit normen, fem sjättedelar av alla tvångsomhändertaganden görs akut. Sett ur socialsekreterarnas perspektiv är det antagligen logiskt. Har de väl bestämt sig för att ett barn far illa så är det faktiskt akut. Hade de gått den vanliga vägen och gjort en ordentlig utredning innan omhändertagandet kanske något barn hade fått sitt lidande förlängt.

Ett omedelbart omhändertagande ska fastställas av förvaltningsrätten. Det innebär bara att förvaltningsrätten konstaterar att socialtjänsten hade fog för sin brådska. I Ystadsbarnens fall köper förvaltningsrätten utan vidare socialtjänstens lövtunna anklagelseakt. Enligt förvaltningsrätten är det oroväckande att barnen inte har gått i skolan och att ett av barnen har berättat om smärtsamma övergrepp. Det framställs som ungefär lika allvarligt att föräldrarna har avbokat ett hembesök och två barnsamtal.

Förvaltningsrätten fastställer i princip alltid socialtjänstens omedelbara omhändertaganden. Det är bara en liten överdrift att säga att det är en ren formsak. Men fastställandet granskar bara socialtjänstens omedelbara insats. Den riktiga granskningen, den som granskar om det var rätt att omhänderta barnen, sker långt senare vid förvaltningsrättens LVU-förhandling. Efter att barnen har omhändertagits akut har socialtjänsten en månad på sig att utreda barnen och lämna in den riktiga ansökan om LVU till förvaltningsrätten.

Uppgifterna i detta kapitel kommer från Elins, Isaks och Alices socialtjänstjournaler. Dessutom är information hämtad från socialtjänstens beslut om omedelbart omhändertagande för alla fyra barnen, polisens händelserapport från omhändertagandet (HR5600-20180829-0444) samt från protokollen från läkarundersökningarna som alla fyra barnen genomgick.

Anklagelserna

Att socialtjänsten omhändertog Ystadsbarnen utan att ha särskilt mycket på fötterna var helt enligt lagen. Det viktiga är att det finns anklagelser att lägga fram när fallet väl går upp i förvaltningsrätten. Socialtjänsten i Ystad är väl medvetna om detta. Och de slösar ingen tid. Så snart de har tagit kontroll över barnen börjar de ett intensivt utredningsarbete.

Ystadsbarnen lämnar sitt hem och sina föräldrar i två bilar. I den ena bilen sitter Elin och Lucas. De körs direkt till lasarettet i Ystad för den tidigare nämnda läkarundersökningen. Därefter sätter bilen fart rakt norrut, mot Jönköping där två olika fosterhem väntar dem.

I den andra bilen sitter Alice och Isak. De ska också på läkarundersökning, men inte förrän dagen därpå. Efter omhändertagandet körs de till Ystads kommuns jourhem. Ett jourhem är precis vad det låter som, ett hem som är ständigt redo att ta emot barn som socialtjänsten behöver placera någonstans på kort varsel. I jourhemmet stannar de i tretton dagar innan även de körs upp till Jönköping.

Alice och Isak hamnar inte på fosterhem. Istället placeras de på Oasens HVB-hem och skola utanför Aneby i norra Småland. Oasens HVB-hem ägs av den stora omvårdnadskoncernen Humana AB. Humana AB har även en familjehemsavdelning som har anställt fosterhemmen som Elin och Lucas bor i. Detta är ingen slump. Socialtjänsten i Ystad har nämligen ett avtal med Humana AB om att de ska vårda och utreda de fyra Ystadsbarnen.

Ja, Humana AB är faktiskt kontrakterade för att utreda Ystadsbarnen. Formellt sett är det givetvis socialtjänsten i Ystad som ansvarar för utredningen, men de utreder väldigt lite själva. Under den månadslånga utredningen efter att barnen omhändertagits träffar socialsekreterarna barnen två gånger. En av de gångerna är när barnen körs upp till Jönköping och Aneby. Alice och Isak får ett besök i jourhemmet utanför Ystad några dagar efter omhändertagandet. Elin och Lucas får varsitt besök i

sina respektive fosterhem i samband med att socialsekreterarna är uppe i Småland för att lämna av Alice och Isak.

Men hur kan socialsekreterarna utreda Ystadsbarnen om de knappt ens träffar dem? Det är där Humana AB kommer in i bilden. Socialsekreterarna i Ystad träffar visserligen inte barnen, men de har mycket kontakt med Humanas personal. Framför allt från Oasens HVB-hem kommer det en strid ström av rapporter om alla knepigheter som Alice och Isak sysslar med. Socialsekreterarna har även telefonkontakt med Elins och Lucas fosterhem och med jourhemmet där Alice och Isak bodde först.

Den utredning som socialtjänsten så småningom presenterar inför förvaltningsrätten bygger med andra ord bara till mindre del på direkta uppgifter som socialsekreterarna själva har tagit reda på. Istället är det andrahandsuppgifter, eller ännu värre. Från Oasens HVB-hem kommer uppgifterna ofta från någon i personalen som ser eller hör något och sedan rapporterar det till sin chef, chefen rapporterar det sedan via telefon till socialsekreterarna i Ystad. Fosterhemmen som Elin och Lucas bor i pratar oftast med sin familjehemskonsulent vid Humana AB. Familjehemskonsulenten rapporterar sedan vidare till socialtjänsten.

Förutom att bevisvärdet minskar ju fler led informationen passerar så finns det också ett annat problem. Stora delar av informationen som hamnar i socialtjänstens utredning har i något steg passerat Humana AB. Och Humana har ingen direkt anledning att vara opartiskt. Varje månad betalar socialtjänsten i Ystads kommun 600 000 kronor till Humana för vård och utredning av Ystadsbarnen (dessutom tillkommer skolpeng för de tre skolpliktiga barnen som betalas till Oasens skola av utbildningsförvaltningen i Ystad). Om förvaltningsrätten kommer fram till att omhändertagandet av barnen var felaktigt kommer barnen flytta hem igen och Humana går miste om miljontals kronor.

Inte heller socialtjänsten i Ystad har några vidare incitament att vara objektiva eller rättvisa i sin utredning. Varför skulle de? De har redan bestämt att barnen ska omhändertas. Om domstolen kommer fram till något annat kommer de se mer än lovligt dumma ut.

Därför presenterar de ingen opartisk bild i den utredningsrapport som ska skickas till förvaltningsrätten. Tvärtom väljer de mycket noga ut precis de avsnitt från journalanteckningarna som ska få Ystadsfamiljen att se maximalt konstig och dysfunktionell ut.

Anledningen att vi vet detta är att vi har läst journalerna, både socialtjänsten i Ystads journaler och journalerna från Oasens HVB-hem. Genom att jämföra dessa journaler med den ansökan om LVU som socialtjänsten lämnat in till förvaltningsrätten kan vi se precis hur socialtjänsten har satt ihop sin utredning. Bilden som framträder är inte vacker.

En dysfunktionell lista

I det följande avsnittet går vi igenom så många av anklagelserna mot Ystadsfamiljen som vi har kunnat hitta och jämför dem med vad som verkligen hände baserat på informationen från socialtjänstens och Oasens journaler. Utöver journaluppgifterna redovisar vi även information från andra källor när det är befogat. Det handlar om uppgifter från sjukvården, muntliga uppgifter från Lars, Maria och Elin samt fotografier som de tre sistnämnda har visat oss.

Anklagelserna är insamlade från medias rapportering från sommaren 2019. Samma anklagelser finns i de offentliga domarna från förvaltningsrätt och kammarrätt, det är därifrån media har fått dem. I socialtjänstens utredning står ännu fler anklagelser som var för obetydliga eller för surrealistiska för att domstolarna skulle ta upp dem.

Ystadsbarnen var undernärda och led av näringsbrist

Det här är en av få anklagelsepunkter som fanns med redan innan barnen omhändertogs. Den är alltså viktig för att förstå varför Ystadsbarnen faktiskt omhändertogs. För socialtjänstens del är det graverande att anklagelsen visade sig vara närmast helt utan substans.

Vid läkarundersökningarna direkt efter omhändertagandet kunde läkarna konstatera att alla fyra barnen var inom normalspannet vad gällde längd och vikt. Någon näringsbrist hade de inte heller. Tvärtom visade blodproverna som togs samma dag att alla barnen hade utmärkt näringsstatus med något förhöjda värden av vissa vitaminer, vilket enligt läkaren är normalt för någon som regelbundet äter receptfria vitamintillskott.

Läser man noga i socialtjänstens ansökan till förvaltningsrätten, som skrevs nästan en månad efter omhändertagandet och läkarundersökningarna, så ser man också att socialtjänsten inte uttryckligen anklagar barnen för att lida av näringsbrist. Där står ordagrant:

"Barnen uppfattas ha ett mycket begränsat kostintag. Ett alltför reducerat intag av alltför ensidig kost kan leda till näringsbrist och undervikt och utgör en stor riskfaktor för [barnens] hälsa och utveckling."

Socialtjänsten anklagar alltså inte barnen för att lida av näringsbrist, vilket bevisligen hade varit osant, utan anklagar dem för att kunna komma att lida av näringsbrist någon gång i framtiden. Det är en finurlig formulering, men också helt meningslös.

Om man tänker efter så pekar socialtjänstens egna formuleringar på att det är de som vanvårdar barnen och inte föräldrarna. Om barnen i socialtjänstens vård har ett "mycket begränsat kostintag" och läkarundersökningen precis efter omhändertagandet konstaterade att barnen inte lider av någon form av näringsbrist, så pekar indicierna mot att barnen utvecklade sitt mycket begränsade kostintag efter omhändertagandet. Detta antagande har starkt stöd i HVB-hemmet Oasens anteckningar, som vi senare kommer att se.

Ystadsbarnen var muskelsvaga och hade dålig balans

Uppgiften om att Ystadsbarnen var muskelsvaga och hade dålig balans finns inte med i förvaltningsrättens dom utan visar sig först i kammarrätten nästan fyra månader efter att barnen omhändertogs. Förklaringen till det är mycket enkel. Läkarna på lasarettet i Ystad upptäckte nämligen

ingen muskelsvaghet eller dålig balans. Tvärtom har de skrivit att barnen rör sig helt normalt. Inte heller de läkare på vårdcentralerna och sjukhusen i region Jönköping som gjorde så kallade BBIC-undersökningar på barnen i oktober har gjort några noteringar om att barnen var muskelsvaga eller hade dålig balans.

Anklagelsen om muskelsvaghet och dålig balans kommer istället från en privatläkare inhyrd av Oasens HVB-hem som undersökte alla barnen i mitten av december, tre och en halv månad efter att de togs från sina föräldrar. Denna läkare upptäcker helt plötsligt att alla barnen lider av muskelsvaghet och dålig balans.

Under de mer än tre månader som passerade mellan att barnen omhändertogs och att Oasens läkare upptäckte muskelsvaghet hos dem så finns det gott om indikationer på att barnen var fysiskt fullt normala. I Oasens journaler kan man läsa att Isak och Alice deltog i alla aktiviteter, hästridning och motocross-körning samt besök på lekplatser, badhus och lekland utan några indikationer på att de skulle varit ovanligt muskelsvaga eller ha ovanligt dålig balans. Under samma period arbetade Elin dagligen med tungt stallarbete. Det sägs visserligen att hon var ovan vid det till en början men att hon snabbt blev bättre på det. Någon som arbetar hela dagarna i ett stall kan rimligtvis inte vara muskelsvag. Om det yngsta barnet, Lucas, sägs att han till en början var försiktig och inte lekte så vildsint som kanske kunde förväntas av en fyraåring. Men det står inte uttryckligen att han var muskelsvag utan just att han var försiktig. En försiktighet som till största delen hade gått över i december.

Ystadsbarnen har grava språksvårigheter

I medias rapportering fick man ibland intrycket att Ystadsbarnen knappt kunde prata alls. I journalanteckningarna står det visserligen många saker om att barnen är svåra att förstå och pratar konstigt, men det mesta av detta verkar vara relaterat till att barnen pratar engelska. I journalerna står det i princip aldrig vilket språk man kommunicerar på. Man får anta att det är svenska, ett språk som är andraspråk för barnen.

Ibland får vi dock glimtar från journalen om vilka språkkunskaper barnen verkligen har. Fem dagar efter omhändertagandet hälsar socialtjänsten på Alice, tio år, i jourhemmet. I avslutningen av journalanteckningen för besöket står:

"När socialsekreterare lämnar jourfamiljehemmet reser sig Alice och tar artigt i hand. Hon håller kvar handen och säger 'I would like to hugh you but maby that will feel strange?' [sic genomgående]".

Här får vi alltså en ögonblicksbild av Alices språkkunskaper, som åtminstone på engelska verkar vara ganska goda. Vi får också ett hum om socialsekreterarnas engelskakunskaper via den bristfälliga stavningen. Kanske är det inte så förvånande att socialtjänsten och barnen har svårt att kommunicera med varandra. Som en bonus kan vi även konstatera att Alice verkar vara rätt socialt kompetent för en tioåring. Faktum är att det är flera ställen i journalerna där vuxna noterar hur artiga barnen är.

Enligt journalerna så har bara ett av barnen, Isak, besökt en logoped en enda gång, åtta månader efter omhändertagandet, och fokus för det besöket verkar ha varit matvanor snarare än talsvårigheter. Hade barnen verkligen haft stora problem med att prata ordentligt så hade socialtjänsten rimligtvis skickat dem till logoped eller talpedagog i betydligt större omfattning än så. Allt annat hade faktiskt varit omsorgssvikt. Att det ändå inte har gjorts är ett bevis så gott som något för att barnen inte led av några nämnvärda språksvårigheter.

Isak, 13 år, kan inte skala en banan

Det här är antagligen den mest uppmärksammade uppgiften från socialtjänsten. Det finns dokumenterat på ett ställe i socialtjänstjournalen, tretton dagar efter omhändertagandet, då Isak och hans syster flyttas från jourhemmet där de har bott tillfälligt till Oasens HVB-hem där de ska bo betydligt längre. I journalen står det följande: *"[Socialsekreterare] räcker över påsen [med bananer] till Isak som säger att han inte kan öppna den och ber om hjälp. [Socialsekreteraren] öppnar påsen och räcker över en banan. Isak ber åter om*

hjälp och säger att han inte kan skala bananen själv. Isak vill att [socialsekreteraren] tar bort allt skal och stoppar sedan snabbt i sig hela bananen."

Vad det handlar om är alltså inte en trettonåring som försöker öppna en banan och misslyckas. Utan det handlar om en trettonåring som inte ens försöker öppna bananen själv, han vill helt enkelt inte. Det här vet socialtjänsten. I en journalanteckning från Oasen några dagar senare kan man läsa att personalen frågar Isak rakt ut varför han inte kan skala bananer. Han svarar att han tycker att strängarna på insidan av bananskalet är äckliga. Ändå väljer socialtjänsten att låtsas som att Isak aldrig har fått lära sig att skala bananer.

Uppenbarligen kan inte heller socialtjänsten lära Isak att skala bananer. I juni 2019, när Isak har bott nio månader på HVB-hem, står antecknat i journalen: *"Isak [förklarar] att han inte längre äter bananer som han gjort i skolan då han inte kan skala dessa själv".*

Ystadsbarnen kan inte sköta toalettbesök själva

Den här chockerande anklagelsen kommer från jourhemmet som Isak och Alice kördes till direkt efter omhändertagandet. Redan strax efter omhändertagandet kommer det en anteckning i journalen om att Isak inte kan sköta sina toalettbesök själv. Även de första anteckningarna från Oasen anser detta.

Enligt Maria kunde Isak sköta sina toalettbestyr själv i vanliga fall. Däremot hade han, liksom många autister, stora problem med nya situationer, särskilt med nya situationer i tidigare väldigt inövade ögonblick, som till exempel att gå på toaletten. Enligt Maria innebar detta att han kunde "låsa sig" vid till synes enkla uppgifter i nya omgivningar. Han hade en rutin, och den rutinen kunde brytas när en toalett var alltför olik vad han var van vid. Den 17 september, det vill säga kort efter att Isak anländer till Oasen, står det i Oasens journal att Isak uppger att han kunde sköta sina toalettbesök själv hemma, men det var lättare där eftersom det fanns våtservetter. Det vill säga, Isaks föräldrar ordnade med en

rutin som fungerade för honom i hemmet, men efter att den har tagits bort så kan han inte längre.

Marias förklaring om autisters svårigheter inför nya situationer stöds faktiskt av socialtjänstens egen journal. Efter Isaks besök på socialkontoret veckan innan omhändertagandet möter han Maria som har väntat utanför mötesrummet. Han säger att han behöver gå på toaletten varpå Maria letar upp närmaste toalett, tänder lampan på toaletten och går in och inspekterar den innan hon går ut igen och säger till Isak att han kan gå in. Socialsekreteraren, som var närvarande utanför mötesrummet, har säkert antecknat detta eftersom det framstod som ett skumt beteende. Men det är också ett beteende som passar bra ihop med Marias förklaring kring autister och nya situationer.

Frågan är vad socialtjänsten gör för att hjälpa omhändertagna barn med autism. Ett tvångsomhändertagande är förstås ovanligt besvärligt för ett barn som är beroende av rutiner för att fungera i vardagslivet. Socialtjänstens anteckningar antyder att jourhemmet där Isak och Alice placerades först hade mycket svag förståelse för autismrelaterade svårigheter. Jourhemsmamman bara konstaterar att Isak inte kan, om och om igen. Oasens HVB-hem tycks ha något bättre erfarenhet av hur man lär ut nya rutiner till autistiska barn som har ryckts upp från sina vanliga rutiner: Efter bara några dagar har Isak lärt sig att använda deras toalett och klarar toalettbesöken på egen hand.

Ystadsmamman är fixerad vid sjukdomar, i synnerhet barnens magar och tarmfunktion

Ystadsfamiljen lider av vad som kanske är Sveriges mest kända förstoppning. Maria har själv periodiska förstoppningsproblem och en kronisk magsjukdom, ulcerös kolit, som är åtminstone delvis ärftlig. Flera av hennes barn, men inte alla, har också drabbats av allvarliga förstoppningsproblem. I de flesta fall har problemen visat sig när barnen var i treårsåldern och sedan förbättrats gradvis.

Enligt sjukvårdsjournalerna har ett av barnen, Isak, varit inlagd på sjukhus för förstoppning som treåring, där behandlades han bland annat med lavemang. I sjukvårdsjournalerna står att hans föräldrar fick utrustning och instruktioner för att kunna utföra lavemangsbehandlingar hemma vid behov. Även det yngsta barnet, Lucas, har haft många kontakter med sjukvården på grund av förstoppning. Han har inte blivit inlagd men har däremot fått medicin utskriven.

I sin LVU-ansökan skriver socialtjänsten:

"Utredarna bedömer att mamma har en väldig fixering kring barnens kostintag, magar och avföringsmönster. Isak har som resultat av detta blivit indoktrinerad i en miljö som gör att han identifierar sig själv som sjuk och får bekräftelse av mamma i detta."

Socialtjänsten och Maria har olika uppfattningar om huruvida något av Marias barn lider av magproblem. På grund av detta väljer socialtjänsten att framställa Maria som galen. Som om hon övervakade barnens avföringsmönster för att hon tyckte det var kul. Det är denna bild som sedan har spridits i massmedia: Just för att socialtjänstens vinkling är så osannolik fick den nyhetsvärde.

Man kan fråga sig om även personalen på Oasens HVB-hem "har en väldig fixering vid barnens kostintag, magar och avföringsmönster". På Oasens HVB-hem antecknar personalen nämligen barnens matintag och tarmtömningar dag efter dag, vecka efter vecka. Om barnen togs från sina föräldrar för att föräldrarna övervakade deras avföringsmönster är det svårt att se på vilket sätt de får det bättre på Oasen i det avseendet. Oasens övervakande beteende stödjer ganska uppenbart föräldrarnas version: Det är något som inte står helt rätt till med Isaks mage. Eller övervakar Oasenpersonalen också avföringsmönster bara för att det är kul?

Överlag är det svårt att veta hur socialtjänsten egentligen tänker sig att föräldrar till barn med magproblem ska göra för att inte anses vara "fixerade". Ska de bara låta barnen sköta det själva, tills problemen blir verkligt akuta? Det är mycket troligt att ett sådant beteende hade lett till en orosanmälan från sjukvården och en utredning från socialtjänsten för

omsorgsbrister. Finns det något sätt för föräldrar till barn med magproblem att göra rätt?

Barnen vill inte hem

I sina journaler skriver socialtjänsten ned vad de tycker är intressant. De tycker inte det är särskilt intressant huruvida barnen vill flytta hem, saknar hemmet eller frågar efter sina föräldrar, så detta skrivs i princip aldrig ned. Lyckligtvis finns det andra källor som ger en bättre bild av vad barnen tyckte.

För Elin, som var över 15 år och därför fick föra sin egen talan i rättssystemet, är det bara att titta på domarna från förvaltningsrätten och kammarrätten. Hon är glasklar med att hon vill flytta hem till föräldrarna igen och att socialtjänstens utredning är full av lögner och osanningar.

För de mellersta syskonen, Isak och Alice, finns journalerna från Oasens HVB-hem. Personalen på Oasen har inte själva omhändertagit några barn utan har bara som jobb att se efter barnen och följa upp deras mående, vilket de gör i många och långa journalanteckningar. Enbart under den första månaden på Oasen, det vill säga under tiden fram till Ystadsbarnens fall avgörs av förvaltningsrätten, finns följande noteringar där Isak och Alice på olika sätt antyder att de saknar hemmet eller vill hem.

"[Personal] berättar att Alice under gårdagskvällen [kvällen då hon kom till Oasen] varit ledsen och gråtit". (12 september, dagen efter ankomst till Oasen)

"Vid nattning pratar Isak mycket om hemma och att han saknar mycket där." (14 september)

"Isak pratar mycket om sin äldre bror." (16 september)

"Under samtal under dagen berättar Alice att hon saknar sitt hem lite, och när hon får frågan om vad det är hon saknar säger hon 'mamma och pappa'." (17 september)

"[Behandlare] visar en bild på en ledsen nalle - Alice berättar att hon ser ut så när hon tänker på mamma och pappa för att hon saknar dem." (19 september)

"Under kvällen upplevs Alice bli orolig, hon pratar med personal vid nattning om att hon tänker mycket på sin mamma, pappa och syskon. Alice är ledsen och gråter under denna tid." (3 oktober)

"När [Isak] pratade med sitt juridiska ombud under gårdagen tog han upp att han vill bo både hemma och på Oasen kanske varannan vecka. Under dagen idag funderar han på om inte resan hem är onödig för det kan ju hända en allvarlig olycka. Det är nog därför bättre att han stannar hemma hela tiden." (6 oktober)

"Alice pratar en del om sitt hem när hon ska sova". (12 oktober)

Blir man inte övertygad av detta kan man läsa i socialtjänstens egen journal från den 25 oktober, åtta dagar efter att förvaltningsrättens dom har fallit, då socialsekreterarna tycker det är lämpligt att meddela domen till Isak och Alice:

"Isak har svårt att ta in det som sägs och säger att han ska flytta tillbaka till föräldrarna efter utredningen på Oasen oavsett hur illa det var där. [Socialsekreterare] förtydligar för Isak att han inte ska flytta tillbaka, och att det handlar om att deras föräldrar måste förstå vad de gjort fel för att sedan lära sig göra på rätt sätt om de ska kunna bo tillsammans igen. Isak säger då att han ska flytta dit efter ett år. [Socialsekreterare] förtydligar igen att det kan ta längre tid än så för föräldrarna att förstå, att det kan ta flera år.

Alice har suttit tyst under hela diskussionen om domen från Förvaltningsrätten. Efter att [socialsekreterare] har sagt att det kan ta flera år börjar hon tyst att gråta."

För det yngsta barnet Lucas finns mycket lite information om vad han tycker om saker och ting. Dels för att vi bara har socialtjänstens spartanska journaler men också för att han är så liten att han inte enkelt kan uttrycka sin åsikt. För de första månaderna finns ändå vissa indikationer på att han saknar delar av sin tidigare tillvaro, till exempel djuren hemma hos föräldrarna, men sedan försvinner även detta. Att han är så liten vid omhändertagandet kan ha bidragit till att han snabbt anpassar sig till sin nya tillvaro och faktiskt inte vill hem.

Det som är mest intressant i det här är egentligen att vi inte riktigt vet vad barnen vill. Det är nämligen aldrig någon som har frågat dem. Det är ett häpnadsväckande påstående men det är faktiskt sant. Ingenstans i journalerna finns det noterat att någon socialsekreterare har frågat något

barn vad de tycker om att ha blivit flyttade från sina föräldrar. Varken i samband med omhändertagandet eller senare har denna helt centrala fråga ställts.

Ystadsfamiljens hem var en sanitär olägenhet när socialtjänsten omhändertog barnen

Det är svårt att veta hur rent eller smutsigt det var i Ystadsfamiljens hem den 29 augusti 2018. Lars och Maria erkänner villigt att det inte var alldeles nystädat. Men var det en sanitär olägenhet?

Tittar man på anteckningarna från omhändertagandet så kan man konstatera att inte heller socialtjänsten kallar det för en sanitär olägenhet. De beskriver tillståndet i huset som "mycket smutsigt". Att det skulle vara en sanitär olägenhet kommer de på nästan en månad senare när de skriver sin ansökan till förvaltningsrätten. Då heter det att: *"Deras hemmiljö är att betrakta som mycket smutsig, i det närmaste en sanitär olägenhet."*

Men hur smutsigt var det, egentligen?

Enligt socialtjänstens anteckningar var det tjockt med damm överallt, fullt med saker på golvet samt saknades sängkläder i vissa av sängarna. I köket var det feta matrester på spisen, odiskad disk på diskbänken och brödsmulor på en köksbänk. I hallen var det svårt att ta sig fram på grund av ett flertal fulla sopsäckar. På vardagsrumsgolvet står en bunke med popcorn och i andra rum sägs det ligga smutstvätt på golvet. I ett rum luktade det starkt av urin och hela huset upplevs lukta fukt och mögel.

Inget av det här är egentligen något som Lars och Maria bestrider. Det var verkligen ganska länge sedan de dammade och dammsög, de hade säckar med förpackningsmaterial till sin verksamhet i hallen, köket var verkligen lite kladdigt eftersom de hade gjort våfflor till lunch utan att torka upp och flera sängar saknade verkligen påslakan eftersom de höll på att bädda om inför hösten. Elin säger också att det fanns en kattlåda vid dörren i Simons rum, vilket kan ha inneburit att det luktade

kattkiss just där. Men att hävda att det var en sanitär olägenhet tycker de är en grov överdrift.

Tittar man lite noggrannare så är det också svårt att köpa beskrivningen av det som en sanitär olägenhet. Vänder man på det och läser vad socialtjänsten inte skriver får man en delvis annorlunda bild: Socialsekreterarna kunde se damm på golv och hyllor, det betyder att det inte var någon annan, kladdigare, smuts på golv och hyllor. Socialsekreterarna kände lukt av urin i ett rum, det betyder att det inte luktade urin i de andra rummen. Socialsekreterarna kunde se brödsmulor på köksbänken, det betyder att det inte var något värre än brödsmulor på köksbänken. Och är det verkligen anmärkningsvärt att det ligger smutstvätt på golvet hos en barnfamilj? Om man anmärker på att det ligger kläder slängda på golvet så känns det som att man är på en helt annan nivå än sanitär olägenhet.

Poliserna som var med vid omhändertagandet skrev aldrig något i sina rapporter om att det var smutsigt eller stökigt i huset. Polisens händelserapport är visserligen spartanskt skriven, men de kommenterar många detaljer i Ystadsfamiljens hem och om de verkligen hade sett en sanitär olägenhet så borde de ha nämnt det på något vis. De tog heller inga bilder eller dokumenterade vad de såg på något annat sätt (att Sydsvenskan i sin första artikel om Ystadsfamiljen uttryckligen skriver att poliserna tog massor med bilder beror på att de har missförstått polisernas händelserapport).

Inte heller socialtjänsten tog några foton för att senare kunna visa hur smutsigt det verkligen var. Socialsekreterare är inte vana vid att behöva bevisa saker som de påstår. Lars och Maria fotograferade inte heller i samband med ingripandet, de hade annat att tänka på.

Däremot finns det bilder från tiden innan omhändertagandet. Vi har sett mängder av bilder på Ystadsfamiljens hus och trädgård från sommaren 2018. Dessa bilder visar ett tidvis stökigt men inte anmärkningsvärt smutsigt hem, långt ifrån vad de flesta skulle kalla en sanitär olägenhet. Som regel är det mycket saker utspridda på golven, framför allt barnens leksaker (till exempel en liten inomhusrutschkana!). Längs väggarna finns

hyllor fyllda med böcker och glasföremål, på en del av bilderna kan man ana att glasföremålen är dammiga, men de verkar inte vara smutsiga utöver det. I köket ligger det trasmattor på golvet som möjligen döljer en del damm, men mattorna är inte kladdiga eller fläckiga som de skulle ha varit om de aldrig blev tvättade.

Den sista bilden inifrån Ystadsfamiljens hus som vi har sett är daterad sju dagar innan barnen omhändertogs. Den är tagen av ett barn och föreställer en katt som sitter på en av köksstolarna. På bilden ser man också köksbordet som är rent, avtorkat och fritt från saker. Man ser även det trärena golvet, inga mattor under köksbordet efter vad man kan se. Golvet ser rent ut och är inte värre kladdigt än att barnet som tagit bilden kan stå på det med bara fötter.

Ska man sammanfatta Ystadsfamiljens hem utifrån de här bilderna så är det att det faller inom normalspannet för hur barnfamiljer brukar ha det. Det duger inte att visas upp i en inredningstidning men det är ändå ganska hemtrevligt, åtminstone om man är lagd åt det bohemiska hållet.

Ystadsbarnen har dålig tidsuppfattning och kan inte klockan

Uppgifterna att barnen inte kan klockan kommer primärt från den pedagogiska utredningen som gjordes under hösten 2018. Den utredningen kommer fram till slutsatsen att inget av barnen kan klockan. Även på andra ställen i journalen påpekas i förbigående att barnen har dålig tidsuppfattning. Elin säger att för hennes del var klocktestet rent fusk. Testledaren viftade bara lite med handen framför en klocka på väggen utan att det gick att se vad hon pekade på.

För Elin finns en händelse antecknad från resan upp till familjehemmet i Jönköping där socialsekreterare pratar om en annan person född samma år som Elin och noterar att Elin inte verkar reagera på att de då är jämnåriga. I journalen har det samtalet tolkats som att Elin är osäker på hur gammal hon själv är. En troligare förklaring är att Elin vid tillfället, några timmar efter att hennes hem har stormats av polis och hennes

familj har splittrats, är mindre intresserad av hur gamla socialsekreterarnas bekanta är.

Jourhemmet som Isak och Alice bodde i den första tiden rapporterar att Alice har svårt att minnas när hon fyller år. Socialtjänsten menar att det tyder på dålig tidsuppfattning, alternativt att familjen inte firade födelsedagar. Hennes föräldrar menar att det beror på en minnesstörning som förekommer i familjen. Exakt hur det förhåller sig med den saken kan vi inte veta. Men vi har sett bilder från Alices födelsedag bara några månader innan omhändertagandet som tveklöst visar att Ystadsfamiljen firade födelsedagar.

Ystadsbarnen hade aldrig varit på en hamburgerrestaurang

Bland de mildare anklagelserna hör att inget av barnen i Ystadsfamiljen någonsin skulle ha besökt en hamburgerrestaurang. Uppgifterna till denna anklagelse kommer från när socialsekreterarna körde upp Isak och Alice till Jönköping, tretton dagar efter omhändertagandet. Under resans gång stannar de för att äta på en hamburgerrestaurang. I journalen står: *"Vi stannar för lunch på McDonalds och Isak säger att de aldrig har ätit på McDonalds tidigare."*

När jag frågar Lars och Maria säger de att barnen definitivt har ätit på hamburgerrestauranger många gånger, även McDonalds. De menar att Isaks svar ska tolkas som att han aldrig har ätit på just den McDonaldsrestaurangen tidigare.

Utifrån den korta journalanteckningen kan man inte säkert säga vad Isak menar. Men det är uppenbart att socialtjänsten har bättrat på sin egen anklagelse en del när de förvandlat McDonalds specifikt, som det står i journalen, till hamburgerrestauranger mer allmänt, som de skriver till förvaltningsrätten.

I de övriga dokumenten finns ingenting som tyder på att barnen aldrig har besökt en hamburgerrestaurang. Elin och Lucas stannar också på McDonalds under sin resa upp till Jönköping, men förutom att Lucas vill

äta sin hamburgare i bitar finns det ingenting som tyder på att de aldrig har sett en hamburgerrestaurang tidigare.

Föräldrarna påstod att barnen gick på en dyr amerikansk skola

Konsekvent genom socialtjänstens journal, där ett antal av Marias mejl finns återgivna i original, har Lars och Maria använt formuleringen *"barnen får sin utbildning via Laurel Springs"*. Inte någonstans har de inför socialtjänsten påstått att barnen gått på Laurel Springs. Tvärtom har de vid flera tillfällen klargjort att barnen hemskolas och att de enbart följer Laurel Springs kursplan och köper undervisningsmaterialet därifrån.

Situationen är mer oklar när det kommer till blanketterna som Lars och Maria fyllt i och lämnat till utbildningsförvaltningen. På dessa blanketter står det *"Lämna uppgift på vilken skola, kommun och land skolgången sker"* och där har de fyllt i Laurel Springs. Maria hävdar att det är personalen på utbildningsförvaltningen som har sagt åt dem att fylla i blanketterna på det viset. Det kan inte bevisas men heller inte uteslutas. Blanketten har sina fasta fält och det finns inget utrymme att på själva blanketten förklara Ystadsfamiljens något speciella förhållanden. Det är åtminstone säkerställt att utbildningsförvaltningen var fullt informerad om upplägget. Maria har i ett antal mejl till den dåvarande skolchefen förklarat att barnen hemskolas och skolchefen har själv haft kontakt med Laurel Springs och där fått bekräftat att barnen inte var inskrivna vid skolan men att de köpt material därifrån.

För att hitta ett tillfälle då föräldrarna påstått att barnen gick på en dyr amerikansk skola måste man gå ända tillbaka till 2012 då Lars och Maria i ett svar till Skatteverket skriver att "barnen går i amerikansk privatskola online". Det är inte precis korrekt men det är som ett svar på Skatteverkets fråga om barnen går i skola i USA. Efter 2012 har vi dock inte hittat något tillfälle där föräldrarna påstått att barnen har gått i någon annan skola än hemskola.

Föräldrarna försvårade socialtjänstens utredning

En av de ytterst få orsakerna till det omedelbara omhändertagandet var att *"föräldrarna försvårar utredningen genom att avboka samtal och hembesök samt genom att uppge felaktig information"*.

Att Lars och Maria avbokade två mötestider och ett hembesök är ostridigt. Men i samtliga fall hade de hyfsat goda skäl. För de två bokade samtalstiderna hade de intyg från sjukvården som visade att de var där istället. För det avbokade hembesöket hade de inget specifikt intyg men lutade sig på faktumet att Alice fortfarande var sjuk, fem dagar efter att hon hade varit på vårdcentralen.

Några tecken på att Lars och Maria har uppgett felaktig information inför socialtjänsten har vi inte funnit, trots att vi läst igenom alla socialtjänstens journaler mycket noga. Socialtjänsten lägger i sin LVU-ansökan fram ett exempel på att föräldrarna lämnat felaktig information, nämligen att föräldrarna nämnt både hotbilden från morfadern och de många resorna som orsak till att barnen hemskolades. Men att det finns mer än en orsak till ett stort beslut som hur fyra barns skolgång ska bedrivas är nog inget som de flesta skulle höja på ögonbrynen åt.

Objektivt sett är det alltså mycket svårt att se hur Lars och Maria avsiktligt skulle ha gjort livet svårt för sina socialsekreterare. Däremot är det mycket troligt att de gjorde det oavsiktligt, bara genom att vara de personer de är. Socialtjänsten är van vid ett visst arbetssätt och ett visst klientel: De flesta av deras klienter är lågutbildad underklass eller icke-västerländska invandrare. Från dessa människor förväntar sig socialtjänsten en viss servilitet och antagligen är de också vana vid att vara de som pratar mest.

Lars och särskilt Maria är inte ens i närheten av att uppfylla den här normen. Ska man anklaga Ystadsföräldrarna för något så är det framför allt för att ha underskattat socialtjänsten och dess maktbefogenheter. Genom att avboka socialtjänsttider till förmån för sjukvårdstider skickade de en tydlig signal om att sjukvården var viktigare. Något som knappast uppskattades av socialsekreterarna. Och på flera ställen i journalen

står det att Maria pratar mycket, det vill säga hon pratar mer än socialsekreterarna är vana vid från sina klienter.

Att prata för mycket är givetvis inte samma sak som att lämna felaktig information. Men kanske kändes det för socialsekreterarna som att de fick felaktig information, helt enkelt för att de inte hängde med i informationsflödet och utgick ifrån att någon försökte lura dem. Det har de också skrivit uttryckligen i sin LVU-ansökan, att de upplever Maria som väldigt manipulativ, detta trots att journalerna som sagt inte ger något stöd för att Maria har manipulerat något alls.

Elin, 16 år, kan inte hantera pengar

I förvaltningsrättens dom står det: *"Elin fick i familjehemmet lite egna pengar och det framstod som att hon var osäker på hur hon skulle hantera detta."* Detta är ett svårt påstående att bemöta för det finns nämligen inte belagt någonstans i socialtjänstens dokumentation och det nämns heller ingenting av det i LVU-ansökan som lämnas in till förvaltningsrätten. Troligtvis kommer påståendet från ett uttalande som någon av socialsekreterarna har gjort vid den muntliga förhandlingen i förvaltningsrätten, men var informationen ursprungligen kommer ifrån kan inte vi avgöra eftersom det inte finns dokumenterat någonstans.

Elin själv vet dock precis vad det handlar om. Enligt henne måste det här påståendet bygga på en händelse som utspelade sig ungefär en månad efter att hon hade blivit omhändertagen. Fostermamman frågade henne om hon brukade få veckopeng. Elin svarade att nej, hon brukade få månadspeng. Fostermamman uppfattade inte detta utan erbjöd Elin 25 kronor i veckan. Med tanke på att Elin var sexton år och dessutom ägnade hela dagarna åt att jobba i fosterhemmets (kommersiella) stall så tyckte hon att 25 kronor i veckan var ett pinsamt skambud. Därför svarade hon så lite som möjligt. Elin tror att fostermamman tolkade detta som att Elin inte visste vad pengar var och förde vidare den anklagelsen till sin familjehemskonsulent som rapporterade till socialsekreterarna.

Socialtjänstens dokument säger faktiskt ingenting alls om Elins förmåga att hantera pengar. Däremot finns det lite mer information om de andra barnen. På Oasens HVB-hem fick Isak och Alice också veckopeng. Systemet på Oasen verkar vara att barnen varje fredag ska åka till Dollarstore för att handla godis och krimskrams. Den första fredagen då detta händer beskrivs visserligen både Isak och Alice som hänförda av alla fina saker som finns på Dollarstore. Men det står ingenting om att de skulle vara ovana vid att hantera pengar. Och bara några veckor senare står det i berömmande ordalag om hur bra Isak är på att spara sina pengar mellan veckorna för att få råd att köpa dyrare saker. Om Isak kan hantera pengar så pass bra verkar det osannolikt att hans tre år äldre syster inte skulle kunna det.

Elin, 16 år, vet inte hur man går i en affär

Det enda i journalen som antyder att Elin inte kan hantera pengar eller gå i affärer är följande rader från ett telefonsamtal med Elins fostermamma två dagar efter att hon blev omhändertagen: *"[Fostermamman] berättar att hon har varit med Elin i skoaffär för att handla skor och att Elin upplevdes som överväldigad över hur många skor det var i affären, trots att det var en ganska liten skoaffär. [Fostermamman] säger att det verkar som att Elin inte varit i så många affärer innan och säger att hon berättat att familjen handlat det mesta över internet."*

Elins förklaring till påståendet är en helt annan. Hennes (skriftliga) förklaring till mig är tillräckligt bra för att citeras:

"Efter första gången vi åkte till Lucas familjehem för att jag skulle få träffa honom så åkte vi på tillbakavägen till en skoaffär i samma by, för Eva ville hitta några billigare skor till mig. När vi gick in i affären så säger Eva högt att "Här borde det finnas några (skor) i din storlek!" och eftersom att hon alltid blev väldigt arg om jag inte svarade (Hade jag förstått vid det här laget redan fast hon inte "konfronterat" mig angående det än), så jag klämde fram ett "Hmm ja det finns nog ett par bland alla dessa skor som passar mig". Det var lite ironiskt sagt men jag antar att det var detta som hon valde tolka som att jag tyckte det var för många skor."

Elin, 16 år, kontrollerar småsyskonen

När syskonen omhändertas skiljs de omedelbart åt så att bara de två mellanbarnen, Isak och Alice, bor på samma ställe. Under veckorna efter omhändertagandet har syskonen telefonkontakt med varandra nästan dagligen. Det är bara Elin som har en egen telefon men hon kan ringa till HVB-hemmet och be att få prata med sina syskon där. Flera av dessa samtal är beskrivna i Oasens journal. Ingenstans nämns något om att Elin försöker kontrollera syskonen, tvärtom beskrivs samtalen som normala och positiva för barnen.

I slutet av september får alla fyra syskonen träffa varandra för första gången sedan de togs från sina föräldrar. Dagen innan syskonen träffas har socialtjänsten fattat beslut om totalt kontaktförbud mellan barnen och deras föräldrar. Det förbudet är dock inte vattentätt eftersom Elin har en egen mobiltelefon som socialtjänsten inte kan ta ifrån henne. Socialsekreterarna tror, för övrigt utan ett spår av bevis, att Elin har kontakt med föräldrarna trots kontaktförbudet.

Därför ber socialtjänsten Oasens personal att hålla extra koll på Elin under syskonträffen. De ombeds uttryckligen att vara uppmärksamma på tecken på att Elin för vidare budskap från föräldrarna till syskonen. Förhandlingen i förvaltningsrätten närmar sig och kanske är socialtjänsten rädd för att föräldrarna på något vis ska övertala barnen att säga något negativt om socialtjänsten eller något positivt om hemförhållandena. Eller så vill de bara ha något att skriva i sin ansökan till förvaltningsrätten som ska lämnas in några dagar senare.

Oasen-personalen gör förstås som deras uppdragsgivare säger och letar efter tecken på att Elin förmedlar information från föräldrarna. Några sådana tecken kan de inte hitta. Men nu när de tittar närmare kan de ändå tycka att Elin beter sig lite skumt. Personalen som övervakar mötet kan intyga att Elin frågar mycket om småsyskonens tillvaro, inklusive om de äter ordentligt och hur det går med deras förstoppningsproblem. Det kan kanske vara ett tecken på att Elin är en hemlig informationsförmedlare, resonerar Oasenpersonalen i sin journal.

Socialtjänsten bestämmer sig för att det är precis så det är. Till förvaltningsrätten skriver de att föräldrarna pressar Elin till att övervaka småsyskonen. Hon måste ha frågat syskonen om deras mat- och avföringsmönster för att kunna rapportera informationen vidare till sina föräldrar. Några bevis för detta mer än uppgifterna från Oasen har de inte.

Till Elins försvar kan man anföra att syskonen enligt Oasens egna anteckningar äter väldigt dåligt. För någon som inte har sett dem på en månad bör det kunna synas att de har magrat. Frågan om de äter ordentligt blir i ett sådant läge naturlig. När det gäller förstoppningsproblemen uppger Elin själv att hon tidigare hade blivit uppringd av den yngste broderns fostermamma som frågade om hur hon skulle dosera hans förstoppningsmedicin. Elin svarade då att det var hennes mamma som visste något om den saken. Men eftersom Elin hade blivit uppmärksammad på att det fanns ett problem så frågade hon ändå på syskonträffen om de hade fått ordning på Lucas medicinering.

Lucas, fyra år, kan inte äta själv

Detta påstående finns belagt på två ställen i journalerna. Dels nämns det i samband med att Elin och Lucas körs till sina fosterhem att när de stannar och äter på McDonalds så delar Elin Lucas hamburgare i bitar och matar honom med bitarna. Dessutom står det från ett samtal med Lucas fosterhem sex dagar efter omhändertagandet om Lucas: *"Han vill gärna bli matad men [fostermamman] har märkt att han kan äta själv också. Han söker mycket närhet generellt."* Socialtjänsten väljer att vinkla detta till att Lucas inte kan äta själv men en rimligare tolkning är nog att en fyraåring som just ryckts från sina föräldrar och syskon under dramatiska förhållanden är rädd och osäker och söker trygghet och bekräftelse varhelst han kan finna den. Elin hävdar att hon inte alls matade Lucas, utan bara delade hans hamburgare i bitar eftersom han bad henne att göra det.

Lucas, fyra år, kan inte gå i trappor

Informationen här är från syskonträffen en knapp månad efter omhändertagandet. I journalen står det: *"När Lucas vill gå i trapporna hjälper både Alice och Elin honom så att han inte skall ramla."* Man kan tolka det som att Lucas inte kan gå i trappor. Man kan också tolka det som att hans systrar tar alla tillfällen att visa ömhet mot sin yngste bror. När detta skrivs har Lucas bott nästan en månad i ett fosterhem med två våningar och en trappa. Ingenstans i de många telefonsamtalen med fostermamman nämns att Lucas inte skulle kunna gå i trappor.

Ystadsbarnen kan inte knyta skorna

Påståendet kommer från en sammanfattning från Alices och Isaks jourhem efter att barnen har flyttat därifrån. I den konstateras, utan närmare förklaringar, att varken Isak eller Alice kan knyta skorna. Exakt hur detta har undersökts framgår inte, varken Isak eller Alice hade snörskor när de kom till jourhemmet. På en annan plats i journalen nämns att Isak hade fått låna ett par gymnastikskor i jourhemmet. Enligt Lars och Maria skulle Isaks ovana vid nya situationer kunnat leda till att han vägrade att ens försöka knyta ett par för honom okända skor. De väldigt omfattande journalerna från Oasens HVB-hem innehåller inga uppgifter om att Isak och Alice vare sig kan eller inte kan knyta skor.

Ystadsbarnen fick bara rå morot till middag

De anklagelser mot Ystadsfamiljen som vi har räknat upp hittills är sådana som finns omnämnda i domarna från förvaltningsrätten och kammarrätten och därigenom har blivit offentliga och rapporterade i massmedia. Socialtjänstens egen LVU-ansökan till förvaltningsrätten, ungefär 11 sidor text, innehåller betydligt fler anklagelser än så. Det är allt ifrån det väldigt svävande till det närmast absurt detaljerade. Eller vad sägs om anklagelsen att barnen "endast kan äta mat från Icas Basic-sortiment"? Det är för övrigt ett påstående som det inte finns minsta spår av i jour-

nalanteckningarna, så var socialsekreterarna har fått det ifrån kan man bara spekulera i.

Vi har inte möjlighet att i detalj gå igenom varje anklagelse från socialtjänstens LVU-ansökan utöver de som har blivit allmänt kända via domarna. Det finns dock en anklagelse som är värd att ta upp även om den aldrig tog sig in i några domar. Dels för att det är en ovanligt grov anklagelse men också för att den säger mycket om hur socialtjänsten i Ystad bedriver barnutredningar.

I socialtjänstens LVU-ansökan står följande:

"[Jourhemsmamman] berättar att varken Isak eller hans syster någonsin ätit lagad mat och att de inte vet skillnaden mellan frukost, lunch och middag. [Jourhemsmamman] säger att hon frågat dem vad middag är för något och att de då svarat att det är en morot. När hon frågat om moroten är kokt har de svarat att den är okokt och med skal på."

Dessa två meningar är direkt kopierade från journalanteckningarna och kommer från ett telefonsamtal som socialsekreterarna hade med Alices och Isaks jourhemsmamma några dagar efter omhändertagandet.

Det är en allvarlig anklagelse. I praktiken står det att en tioåring och en trettonåring har svultit i hela sina liv. Att aldrig ge sina barn något annat än rå morot att äta är omsorgssvikt i den högre skolan.

Problemet är bara att påståendet är falskt. Ett ännu större problem är att socialsekreterarna är väl medvetna om att påståendet är falskt. Några dagar senare rapporterar nämligen samma jourhemsmamma i ett annat telefonsamtal att barnen har berättat om hemförhållandena, bland annat att det oftast var pappa som lagade mat. Ytterligare några dagar senare kan jourhemsmamman meddela att barnen har berättat om olika sorters lagad mat de brukade äta i föräldrahemmet. Allt detta finns antecknat i socialtjänstens journal precis som det ursprungliga morotspåståendet. Till personalen på Oasens HVB-hem räknar barnen också upp ett antal maträtter som serverades i hemmet. Även detta bör ha varit känt av utredarna på socialkontoret.

Om socialsekreterarna inte litar på vad andra hört så har de även sina helt egna uppgifter att falla tillbaka på. Enligt protokollet från barnens

omhändertagande stekte mamma Maria sojafärsbiffar och ojade sig över hur det skulle bli med middagen när socialtjänsten kom för att hämta barnen. Socialsekreterarna har alltså sett med egna ögon att Ystadsföräldrarna inte serverade rå morot till sina barn varje dag, utan lagade mat precis som vem som helst. Ändå påstår de inför förvaltningsrätten att barnen bara fick rå morot att äta hemma.

Man skulle kunna hävda att socialtjänsten har tagit med det här citatet i sin LVU-ansökan för att visa på hur förvirrade barnen är snarare än för att säga något om Ystadsfamiljens kosthållning. Men det är inte övertygande. Citatet finns med i ett avsnitt som heter hälsa och stycket direkt innan handlar om vad barnen åt under sin tid i jourhemmet.

Exemplet med den oskalade moroten är extremt, men det finns ett mönster här. Ingenting i socialtjänstens LVU-ansökan kan betraktas som opartiska och neutrala uppgifter. Och varför skulle den? Socialtjänsten har redan genomfört omhändertagandet. De har inget intresse av att argumentera mot sin egen insats genom att säga något positivt om familjen. Istället går de noggrant igenom sin egen journal och väljer ut de bitar som framställer barnen och familjen i så dålig dager som möjligt.

Det borde inte vara särskilt svårt för rätten att genomskåda ett argument som är motbevisat redan i socialtjänstens egen ansökan (i ansökan står både morots-anklagelsen och en kort redogörelse av omhändertagandet där det framgår att mamma lagade middag till barnen). Men om den gör det så syns det inga spår av det. Förutom i sin ursprungliga ansökan till förvaltningsrätten lägger socialtjänsten fram samma citat i kammarrätten. Och två år senare, när föräldrarna har begärt att få hem sina barn igen, skriver socialtjänsten en inlaga till förvaltningsrätten där exakt samma citat återigen finns med som ett bevis på föräldrarnas uselhet.

Uppgifterna i detta kapitel kommer primärt från socialtjänstens journaler för alla fyra barnen samt från Oasens boende- och sjukjournaler för Isak och Alice. Ytterligare information har inhämtats från socialtjänstens inlagor till förvaltningsrätten (som vi har fått utan sekretessmarkeringar från Lars och Maria), från utbildningsförvalt-

ningen i Ystads blanketter rörande Ystadsbarnen, från Isaks och Lucas sjukvårdsjournaler från innan omhändertagandet samt från Isaks, Alices och Lucas sjukvårdsjournaler för hösten 2018. Dessutom har vi intervjuat Lars, Maria och Elin samt tittat på fotografier som de har visat oss.

"Barnen utvecklas väl i familjehemmet"

Från första dagen som barnen har omhändertagits behandlar socialtjänsten dem som om de aldrig ska flytta hem igen utan gör sitt bästa för att de ska anpassa sig till sina nya livsförhållanden. Läser man journalanteckningarna så ser man att den större delen av deras arbete handlar om att följa upp hur barnen har det i sina nya hem. Utredningen, som nominellt sett är deras huvuduppgift, sköter de närmast vid sidan av. Socialtjänsten ställer i stort sett aldrig frågor till barnen utan utredningsmaterialet består till största delen av andrahandsuppgifter från fosterhem och behandlingspersonal som socialsekreterarna har fått i samband med sina samtal om hur barnen mår.

Faktum är att man kan mäta hur mycket fokus socialtjänsten lägger på utredning respektive vård genom att titta på Elins journal, som vi har i sin helhet. Hela Elins journal är på 273 A4-sidor. Av dessa handlar 83 sidor om perioden från omhändertagandet fram till domen i kammarrätten i slutet av december, nästan fyra månader vilket ger drygt 20 journalsidor per månad. Resten av tiden som Elin sitter omhändertagen, 13 månader, producerar socialtjänsten 153 sidor journal, ungefär 12 sidor per månad. Det är tydligt att aktiviteten var högre under utredningsfasen än under den rena vårdfasen, men inte så mycket högre.

Socialtjänsten lägger alltså mycket tid och energi på att se till att Ystadsbarnen får den bästa vård som kan uppbringas. Eftersom socialtjänsten också är övertygad om att familjens tidigare hemförhållanden var horribla borde detta innebära att barnen frodades i sina nya miljöer. Det är också vad socialtjänsten hävdar i de rättsförhandlingar som avgör barnens framtid. Där kan man läsa saker som:

"[Isak, Alice och Lucas har] utvecklats mycket snabbt i familjehem respektive utredningshem." (Förvaltningsrätten 17 oktober 2018)

"Sedan barnen placerats mår de bra och har goda förutsättningar att utvecklas." (Kammarrätten 21 december 2018)

"Barnen är i dagsläget placerade i familjehem där de utvecklas i positiv riktning." (Förvaltningsrätten 24 juni 2020)

Problemet med de här påståendena som socialtjänsten till synes obekymrat lägger fram i domstolarna är att de har väldigt lite med verkligheten att göra. Faktum är att det mer verkar vara standardsvar som socialtjänsten vräker ur sig för att det är vad som förväntas av dem. Kanske också för att de själva vill tro på det.

Vi ska försöka reda ut hur det gick för de fyra Ystadsbarnen efter att socialtjänsten tog över ansvaret för dem. Vi gör det genom att följa dem i dokumenten, framför allt socialtjänstens och Oasens journaler men också i sjukvårdsjournaler, skolrapporter, förvaltningsrättsdomar och via muntliga uppgifter från Lars, Maria och Elin.

För Elin vet vi ganska mycket, främst för att hon har kunnat berätta själv om sina upplevelser, men också för att vi har sett hennes fullständiga socialtjänstjournal. För de andra tre barnen har vi gott om dokument fram till juni 2019. Efter det har Lars och Maria inte fått ut några journaler från socialtjänsten och följaktligen har de inte haft några journaler att visa oss.

Det är troligt att socialtjänsten blev väldigt nervös av mediedrevet som var i juni 2019. Efter detta vägrar de nämligen att lämna ut allt utom rena formaliadokument. De använder diverse krumbukter och undanmanövrar för att slippa lämna ut sina journalanteckningar. Till en början hävdar de att föräldrarna redan har fått ut många dokument och måste specificera exakt vilka ytterligare dokument de vill ha utlämnade. När Lars och Maria ber om att få alla dokument begär socialtjänsten 19000 kronor av dem för att lämna ut totalt 9000 sidor dokument som de hävdar att de har. Det ska nämnas att vårdnadshavare generellt har samma rätt att få ut dokument från myndigheter som barnen själva. Och prejudikat säger att man har rätt att få ut en kopia av dokument som berör en själv utan att behöva betala något för det.

Lars och Maria propsar på sin rätt att få ut dokumenten utan kostnad och anmäler socialtjänsten till JO. JO är inte snabb och det är möjligt att deras anmälan fortfarande ligger där och trycker. När vi får kontakt med

Ystadsfamiljen i början på 2021 rekommenderar vi dem omedelbart att betala socialtjänsten för de relevanta sidorna av dokumenten. När de kontaktar socialtjänsten och ber om att få göra detta har socialtjänsten ändrat sig igen. Nu kan de inte lämna ut några journalanteckningar alls på grund av sekretess. Barnen kan lida men av att deras föräldrar får veta hur det går för dem. Lars och Maria överklagar till kammarrätten. Byråkratins kvarnar mal långsamt och i slutet av maj har fortfarande ingenting hänt. Då bestämmer sig Lars och Maria för att de inte alls behöver veta vad socialtjänsten skriver om deras barn och drar tillbaka sin överklagan (mer om detta senare i boken).

Det är alltså många saker om barnens tid hos socialtjänsten som vi inte vet något om. Men det är också en hel del som vi faktiskt vet. Låt oss gå igenom det vi vet, barn för barn.

Isak

Isak, som var 13 år när han omhändertogs, hade en del märkliga beteenden redan innan han kom i socialtjänstens vård. Enligt föräldrarna beror detta på att Isak har autism, något han blev diagnostiserad för redan som femåring.

Den första tiden efter omhändertagandet avfärdar socialtjänsten föräldrarnas förklaringar och anklagar dem för att ha hittat på hela diagnosen. De menar att Isaks svårigheter lika gärna kan bero på vanvård som på medfödd autism. Föräldrarna har svårt att motbevisa dessa anklagelser eftersom Isaks diagnos ställdes av en norsk psykolog vars papper de tyvärr förlagt. Efter några månader på Oasens HVB-hem konstaterar psykologen där att Isak nog ändå har autism nivå 2 (på en tregradig skala).

Isak omhändertogs bland annat för att socialtjänsten oroade sig för hans kosthållning och bristande näringsintag. Hans föräldrar förnekar inte att han var petig med mat och den bilden får man även från jourhemmet där han först placerades och där han bara åt ett fåtal rätter och uppgavs ha svårt med lagad mat.

När Isak var på samtal på socialkontoret en vecka innan han omhändertogs frågade utredarna vad han brukade äta hemma. Enligt den förvirrade journalanteckningen uppgav han av hans kost bestod av bananer, Risifrutti och smörgåsar. Han åt även sojaburgare till middag. Dessutom nämns kiwi, spenat och ingefära.

Kosthållningen som Isak räknar upp hemifrån kan tyckas ensidig, men den är ett under av variation jämfört med vad den kommer att bli. Från Oasens journaler kan vi följa hur antalet födoämnen Isak kan äta minskar stadigt. Från juni 2019, då Isak har tillbringat nio månader i socialtjänstens vård, finns en journalanteckning som sammanfattar Isaks kosthållning:

Till frukost äter han ostmackor.
Till lunch äter han ostmackor.

Till middag äter han ostmackor.
Till kvällsfika äter han ostmackor.

Och det är inte vilka ostmackor som helst. De måste vara gjorda av rätt sorts bröd, utan smör, med rätt sorts ost, rostade på rätt sätt och kanterna måste vara korrekt bortskurna. Dessutom kan han bara äta dem ensam, inne på sitt rum. Mellan måltiderna ska han erbjudas banan och näringsdryck, "vi erbjuder men gör ingen affär av det" som det står i journalen. Men bananerna vill han inte heller ha längre i juni 2019. Enligt HVB-hemmets journal säger han att han inte äter bananer längre eftersom han inte kan skala dem själv. Kanske har han förstått att han numera är rikskänd som tonåringen som inte kan skala en banan.

Från journalen på HVB-hemmet där Isak bor finns många anteckningar om att han är djupt olycklig och deprimerad. På ett möte med vårdpersonal mindre än två månader efter omhändertagandet diskuteras om han ska börja medicineras med ångestdämpande medel (de inblandade bestämmer sig för att avvakta). Isak säger att det är tråkigt på HVB-hemmet. Han avskyr helgerna då det inte är någon skola, för han tycker inte att han har något att göra. Senare, efter att Isak har flyttat från Oasen, uttrycker han sig mycket negativt om institutionen. Enligt hans juridiska ombud säger han, ett knappt år efter att han lämnat Oasen, att han vantrivdes under sin tid där.

Isak lider av stark hemlängtan. Han upprepar gång på gång hur mycket han saknar djuren hemma. Han brukade sova med en av hundarna, berättar han. Han saknar sin äldre bror. När personal berättar att förvaltningsrätten bestämt att de inte får flytta hem blir både Isak och Alice mycket ledsna. När personalen frågar Isak varför han är ledsen, säger han ofta att han är orolig för att aldrig komma hem igen.

Efter att Isak lämnar Oasen i augusti 2019 går han inte längre att följa i dokumenten. Vi vet i alla fall så mycket som att Isak bor i ett fosterhem där det även bor en omhändertagen flicka i samma ålder som Isak. Fosterföräldrarnas vuxna barn bor också på fastigheten.

Kontroll och övervakning

Även utan dokument kan vi säga några saker om Isaks tillvaro i fosterhemmet. Lars och Maria pratar nämligen i telefon med alla barn en gång varannan vecka, 25 minuter per tillfälle med Isak och Alice, tio minuter med Lucas. Via dessa telefonsamtal får de vissa uppgifter om hur barnen har det. Inte alltför mycket information visserligen. Samtalen är nämligen övervakade och hårt reglerade.

Föräldrarna får inte fråga barnen om deras hälsa eller hur de egentligen har det. Det är också riskabelt att prata om hur de själva har det eller saker som hände innan omhändertagandet. En gång berättade Lucas om en lekplats han hade varit på med sin fostermamma och föräldrarna sa då att det lät som en lekplats de hade varit på tillsammans när han fortfarande bodde hos dem. Lucas sa att han inte mindes det. Några veckor senare fattade socialtjänsten ett nytt beslut om umgängesbegränsning där de skrev att föräldrarna försökte plantera falska minnen hos barnen. Därför låter Lars och Maria barnen styra samtalen.

Under samtalen är Isak mycket tydlig med hur han mår, enligt föräldrarna. Han är deprimerad och får panikattacker. Isak berättar att han har svårt att äta. Föräldrarna kan se att han är mager, men får inte fråga vad han väger. När Isak berättar om hur dåligt han mår, kan de visa att de förstår honom. Men de får inte ge honom några konkreta råd. Gör de det kommer de att anklagas för att försöka påverka vården. I värsta fall kan umgänget dras in helt.

Viss information av stor betydelse måste socialtjänsten ändå dela med sig av till föräldrarna. För Isak har de bland annat fått ut hans betyg som visar att det går sämre för honom i skolan sedan han lämnade Oasen.

De har också fått ett psykologutlåtande från BUP som berättar att Isak numera har en hel cocktail av diagnoser: Autism nivå två, ospecificerad ADHD, undvikande/restriktiv ätstörning, ospecificerad sömnstörning, misstänkt språkstörning och motorisk koordinationsstörning. Förutom autismen och viss selektivitet med mat, är det mesta på listan inget Lars och Maria alls känner igen. Det är heller ingenting som det syns några tecken av den första tiden efter omhändertagandet. Läser man

journalanteckningarna från Isaks första tid som omhändertagen så står det att han sover bra, är koncentrerad vid arbete och läsning och har god balans.

I utlåtandet från BUP kan man också läsa att Isak är "lättviktig" och att han dricker särskild näringsdryck. Föräldrarna har ett foto på Isak från början av år 2020. Trots att han har en stor t-shirt på sig, kan man se att han har en anorektikers kroppsbyggnad. Jämfört med fotografierna från sommaren 2018, innan socialtjänsten omhändertog honom för påstådd akut undernäring, är han uppenbart magrare.

Med rätt att tala

När Isak fyllde 15 år fick han rätt att få sin egen åsikt framförd i rätten. En rätt som han demonstrativt vägrar att använda. Hans juridiska ombud noterar istället i sin skrivelse: "Isak upplever att han framställs på ett mycket negativt sätt i domen från förvaltningsrätten samt att alla myndigheter vill förstöra för hans familj bara för att de är annorlunda."

Uppgifterna i detta kapitel kommer från socialtjänstens och Oasens journaler över Isak. Vidare kommer information från Isaks betyg och BUP-utlåtande, som hans föräldrar har fått ut och visat för oss, samt från den inlaga som hans juridiska ombud skickat in till förvaltningsrätten, den sistnämnda har vi fått utan sekretessmarkeringar från Isaks föräldrar. Förutom dessa dokument har vi även intervjuat Lars och Maria samt tittat på fotografier som de har visat oss.

Alice

Ett svältande barn

Det näst yngsta barnet, Alice, var tio år vid omhändertagandet. Socialtjänsten misstänkte att hon, precis som sina syskon, hade näringsbrist och var undernärd. Läkarundersökningen som gjordes i samband med omhändertagandet visade att hon, precis som sina syskon, var smal men inom spannet för normalvikt.

Till en början är det ingen som noterar något allvarligt med Alice. Hon är för det mesta glad och nyfiken och tycks inte vara till något besvär alls. Då det nämns något om mat står det oftast att Alice har ätit bra.

I början av oktober, en dryg månad efter omhändertagandet, märks en tydlig förändring i Oasens journalanteckningar. Nu handlar plötsligt en stor del av anteckningarna om hur lite Alice äter. Bara några veckor senare får Alice en dietistkontakt och man börjar väga henne varje vecka.

Man försöker hitta mat som Alice tycker extra mycket om. Det går inte särskilt bra. Institutionstillvaron underlättar inte. I mitten av oktober frågar en i personalen Alice om hon är sugen på något särskilt. "Alice svarar att hon vill ha godis, vilket hon naturligtvis inte får", står antecknat i journalen.

Istället för godis får hon olika näringsdrycker, som hon inte är särskilt förtjust i. Grundproblemet, att hon inte vill äta, har man ingen lösning på. I journalen finns ett samtal mellan behandlingspersonal och dietist återgivet. Man diskuterar om man ska börja mata tioåringen Alice eftersom hon ”inte har någon motor att själv äta”.

I februari, ett knappt halvår efter att hon skildes från föräldrarna, slår socialtjänstens farhågor om Alice slutligen in: Nu är hon akut undernärd, på riktigt. Alice är 138 cm lång och väger 24,7 kg, ett BMI på 13,0. Personalen på HVB-hemmet är så oroliga för henne att de kör henne till akuten. Läkaren där kan inte göra så mycket mer än att säga att hon måste dricka sin näringsdryck.

Ingenstans i några journaler står det uttryckligen att Alice mådde dåligt på HVB-hemmet. Däremot finns det många anteckningar om hur hon pratar om hemmet och föräldrarna och att hon är ledsen för att hon längtar hem. Ibland blir hennes hemlängtan nästan hjärtskärande: Vid ett övervakat telefonsamtal med föräldrarna står antecknat att hon, efter att samtalet avslutats, sitter kvar och kramar högtalartelefonen som föräldrarna nyss har talat genom. Just denna händelse har för övrigt socialtjänsten helt skamlöst presenterat för förvaltningsrätten som att Alice är ledsen efter samtal med föräldrarna och därför inte borde ha mer kontakt med dem.

Det är uppenbart att Alice utvecklas mycket negativt under sina åtta månader på Oasens HVB-hem. Från de första dagarna på Oasen kan man läsa att Alice "upplevs ha ett stort behov av närhet" och gärna kramar personalen. När hon flyttar från HVB-hemmet åtta månader senare är hon helt förändrad. Fosterföräldrarna som hon placeras hos berättar att om de rörde vid henne "så fräste hon som en katt och sa åt dem att backa" (man säger inte gärna åt folk att backa på svenska så troligtvis har hon sagt "back off" på engelska).

Detta är en sida av Alice som är helt okänd för Lars och Maria: "Alice var det försynta barnet i familjen. Vi behövde specifikt fråga om hennes åsikt för att hon skulle göra sig hörd", berättar Lars.

En vårdare på heltid

I början av Alices vistelse på Oasens HVB-hem konstateras att Alice inte är autistisk. Fem månader senare görs ett nytt test, och då är hon det. När hon flyttar från Oasen till ett fosterhem söker fosterföräldrarna omgående till BUP för Alices autism, sömnsvårigheter och ätstörningar. Alices fosterhem är ett så kallat förstärkt familjehem där fostermamman, en före detta lagerarbetare, är heltidsavlönad för att ta hand om ett enda barn. Hon är Alice-vårdare på heltid. Alice anses nämligen vara så sjuk att hon vid 11 års ålder behöver en vuxen som ständigt passar henne när

hon inte är i skolan. I en sjukvårdsjournal från början av 2020 står det att Alice fortfarande får ilskna utbrott, även om det börjar bli bättre.

Eftersom socialtjänsten vägrar att lämna ut dokument till föräldrarna sedan juni 2019 är det svårt att veta bakgrunden till påståendena. När jag frågar Lars och Maria vad de tror ligger bakom Alices uppförande förklarar de att barnen känner hopplöshet:

"Till att börja med fick barnen höra att om de bara skötte sitt skolarbete så skulle de få komma hem igen", säger Lars. "Efter att det löftet bröts så litar de inte på vuxna längre."

Det står ingenstans i dokumenten att barnen har blivit lovade att komma hem igen om de sköter sitt skolarbete. Det låter inte heller sannolikt att någon från socialtjänsten skulle ha uttryckt sig så. Men det är förstås inte omöjligt att barnen själva fått för sig att de var omhändertagna för att de inte hade gått i skolan och om de bara kunde visa att de dög för skolgång så skulle de få komma hem igen.

Uppgifterna i detta kapitel kommer från socialtjänstens och Oasens journaler för Alice. Dessutom kommer information från Alices sjukvårdsjournaler från region Jönköping, från familjehemsutredningen för Alices fosterhem samt från den inlaga som Alices juridiska ombud har skickat in till förvaltningsrätten, vilken vi har fått omaskad från Alices föräldrar. Förutom dokumenten har vi också intervjuat Lars och Maria.

Lucas

Det yngsta syskonet, Lucas, fyra år vid omhändertagandet, verkar vara den som har klarat sig bäst av barnen. Han är också den vi vet absolut minst om. Elin, som var äldst, har kunnat berätta själv om vad hon varit med om. Isak och Alice bodde nästan ett år på HVB-hem där det fördes journal dagligen om deras tillvaro. Men Lucas flyttade direkt till ett fosterhem och har inte kunnat berätta själv om sin tillvaro.

En sak som antyds i journalerna är att Lucas hade en del problem med språket den första tiden i familjehemmet. Lucas var primärt engelskspråkig när han omhändertogs, även om Lars och Maria insisterar på att han kunde svenska också. Fosterhemmet han kommer till är arabisktalande och även om fosterföräldrarna pratar hygglig svenska så kan de ingen engelska. Utifrån journalerna går det inte att säga med någon säkerhet hur mycket svårigheter detta ledde till. Det nämns alldeles i början att fostermamman har problem att förstå Lucas. När socialsekreterare besöker Lucas två veckor efter omhändertagandet pratar han engelska med dem.

Nya språkkunskaper

I brottstycken kan man sedan följa Lucas språkutveckling. Två månader efter omhändertagandet berättar fostermamman för socialtjänsten att "Lucas lärt sig fler arabiska ord och att Lucas har lärt [fostermamman] flera ord på engelska". Ett år efter omhändertagandet, i september 2019, står det antecknat om Lucas i en BVC-journal: *"Lärt sig arabiska som talas hemma."*

Lucas är det barn som Lars och Maria har fått träffa absolut minst. Socialtjänsten har i princip vägrat all kontakt mellan Lucas och hans föräldrar och varenda minuts telefonkontakt som de har fått ha med honom har de fått tvinga till sig med hjälp av förvaltningsrätten. Fysiska möten har varit helt uteslutna. Det är uppenbart att socialtjänsten försöker skärma av Lucas från hans föräldrar så mycket de bara kan. Under

två och ett halvt års tid har Lars och Maria därför bara fått träffa Lucas två gånger. Båda gångerna var i samband med en hemtagningsutredning, då socialsekreterarna enligt reglerna är tvungna att observera barnet tillsammans med föräldrarna.

I praktiken tyder det mesta på att Lucas har blivit bortadopterad, trots att lagen inte tillåter att barn adopteras utan föräldrarnas samtycke: Ny familj, nytt hemspråk, ny kultursfär. Fosterfamiljen tar hand om Lucas som ett av sina egna barn, enligt Lars och Maria.

Lars och Maria verkar uppriktigt glada över att Lucas har hamnat i ett fosterhem som älskar honom och tar hand om honom. Faktum är att de inte har något negativt att säga om Lucas fosterhem. De verkar till och med glada över att han får lära sig arabiska ("han är så språkbegåvad", säger de när jag försöker ifrågasätta detta). Samtidigt är de kritiska mot socialtjänsten som de menar har lurat i fosterhemmet att Lucas placering är för evigt och att han alltid ska bo hos dem. Socialtjänsten skriver själv om Lucas fosterhem som en "uppväxtplacering", det vill säga att han ska bo där hela sin uppväxt.

I socialtjänstens dokument kan man läsa lite mellan raderna att Lucas fosterhem blev fosterhem för att de faktiskt önskade sig ett barn. Det gör dem i sådana fall lite annorlunda. Ekonomiska skäl brukar vara de tyngst vägande när folk väljer att bli fosterhem. Något som bevisas av att större delen av de fosterhem som erbjuds att adoptera sitt fosterbarn avstår och motiverar det med att de då förlorar ersättningen från socialtjänsten.

Lucas fosterhem har ett eget barn, en son född 2002. År 2004 var fostermamman med om en allvarlig arbetsplatsolycka. Socialtjänsten skriver inga närmare detaljer, men hon var sjukskriven i flera år. Kanske hade hon velat ha fler barn, men olyckan hindrade henne. Det skulle i sådana fall kunna förklara varför Lucas blev ett så älskat tillskott i sin fosterfamilj.

Det finns en annan sak som tyder på att Lucas fostermamma verkligen ville ha ett barn: Elin, som var med första gången fostermamman träffade Lucas berättar att den nyblivna fostermamman betedde sig över-

entusiastiskt vid mötet med sitt blivande fosterbarn. Elin och Lucas och socialsekreterarna kom till fosterhemmet klockan 23 på kvällen den 29 augusti 2018. Då var Lucas (förstås) mycket trött och ville bara sova. När han hade lagt sig i sängen kom den nyblivna fostermamman in och överöste Lucas med pussar och sa "du är så söt, du är så söt". Elins beskrivning är något mer dramatisk än beskrivningen i socialtjänstens journal. Men på det stora hela överensstämmer de väl.

Isak och Alice är båda tydliga med att de vill hem till föräldrarna igen. I Lucas fall är det betydligt mer osäkert. Vid hemtagningsbegäran sommaren 2020 berättade Lucas juridiska ombud att Lucas "varit tydlig med att han vill stanna i familjehemmet". Det kan mycket väl stämma. Det liv han levde med sina föräldrar och syskon har antagligen börjat blekna. Lars och Maria träffade honom i april 2021 tillsammans med de andra syskonen. De är säkra på att han minns dem. Det finns också bilder från detta tillfälle där han ser helt bekväm ut i deras sällskap.

Detta utesluter förstås inte att Lucas också trivs i sin fosterfamilj. Om han har det bra i sitt fosterhem så tänker man givetvis "har han det bättre där än hos sina föräldrar?" En sådan fråga går inte att besvara på något enkelt sätt. Och det är inte ens säkert att det är rätt fråga att ställa.

Man kan se det från en annan synvinkel och fundera på hur rimligt det är ur ett samhällsperspektiv att Lucas bor i ett välfungerande fosterhem. Det finns en konstant brist på fosterhem i Sverige. Alldeles särskild brist är det på fosterhem med invandrarbakgrund. Många socialsekreterare i storstädernas utsatta områden skulle antagligen gråta av glädje om de kunde få tag i ett arabisktalande fosterhem med stabila familjeförhållanden i ett mindre samhälle i norra Småland. Just det här fosterhemmet kan de dock inte få tag i eftersom det är upptaget av Lucas, som av allt att döma hade haft det ungefär lika bra hemma hos sina biologiska föräldrar.

Om nu arabisktalande fosterhem är så eftertraktade, varför placerar man ett svenskt engelsktalande barn där? Ingenting i socialtjänstens dokument antyder att de har brytt sig om var barnen hamnade. De har avtalat med Humana om vård för fyra barn och Humana har ordnat detta. I praktiken har socialtjänsten i Ystad antagligen inte haft något att

säga till om. Man får minnas att det hela skedde väldigt fort, fosterhemsplaceringarna ordnades fram på bara några dagar. Det fick bli som det blev, och i Lucas fall blev det lyckligtvis ganska bra.

Uppgifterna i detta kapitel kommer från Lucas socialtjänstjournal. Ytterligare information har hämtats från familjehemsutredningen för Lucas fosterhem, från Lucas sjukvårdsjournaler från region Jönköping samt från Lucas juridiska ombuds inlaga till förvaltningsrätten, vilken vi har fått omaskad från Lucas föräldrar. Dessutom har Lars, Maria och Elin intervjuats samt visat fotografier.

Elins berättelse

Jag träffade aldrig Elin på riktigt. Däremot hade vi flera långa videosamtal. Det första jag slogs av var hur normal hon verkade. Även om jag egentligen inte hade någon anledning att tro något annat, så antog jag spontant att hennes något annorlunda uppväxt och de prövningar hon hade gått igenom skulle ha gjort henne lite allvarstyngd.

Sådana föreställningar var helt onödiga. Elin såg ut som en alldeles, alldeles normal nittonåring. Välvårdad, men inte översminkad, med håret i hästsvans och blonderade slingor. Smal, men inte utmärglad. Hennes kläder var lediga men ändå sådär perfekt hela och rena och välsittande som lediga kläder kan bli. Hon pratade alldeles normalt, rent av ovanligt tydligt, med en släng av småländska (hon drog på sig det på skolan i Jönköping, förklarade hon). Och hon var trevlig på ett lättsamt sätt. En god konversatör, och en god berättare. Hon hade ett sätt att återge händelser som skvallrade om ett gott minne: Hon kunde upprepa en dialog som hon hade hållit med någon för flera år sedan, replik för replik. Jag kan förstås inte bekräfta att dialogerna verkligen gick som Elin säger. Men vi vet att ett antal av dem har ägt rum, eftersom de också omnämns i socialtjänstens dokumentation.

Elin utgav sig heller inte för att vilja vara något annat än rätt normal. Hon verkade upptagen med sina studier. Konstskola i Simrishamn på dagarna, gymnasiestudier på distans på kvällar och helger. Hon sa att hon så småningom ville söka in till polishögskolan eftersom det verkade vara ett varierat yrke.

Jag gjorde mitt bästa för att få Elin att ikläda sig hjälterollen. Det hade passat så bra om hon ville bli känd av rätt anledning efter att ha blivit känd av fel anledning. Hon hade varit som klippt och skuren för att prata för alla andra illa behandlade fosterbarn. Hon var redan känd som koncept och hon var intelligent och vältalig. Men hon var, på det stora hela taget, inte intresserad. Hon sa inte nej direkt. Men det var tydligt att den enda anledningen för henne att prata med journalister var att hon hop-

pades att det skulle kunna hjälpa hennes syskon. Någon egen önskan att synas hade hon aldrig. "Jag gillar helt enkelt att vara en anonym liten medborgare som de flesta andra", uttryckte hon det i ett mejl en gång.

Elin berättade till synes rakt, uppriktigt och förbehållslöst vad hon hade varit med om. En del av det hon berättade går att verifiera med socialtjänstens journalanteckningar eller andra papper. Inget av det hon berättade stod i någon uppenbar motsättning till dokumenten. Hon visade alla tecken på att dela sina föräldrars uppriktighet. Men hon delade inte sina föräldrars brist på exakthet.

Innan vi ens pratade med varandra så bad jag Elin att skriva ner sin berättelse. Jag skickade ett antal stolpar och bad henne skriva ner vad hon hade varit med om. Det gjorde hon, inom en vecka hade hon producerat 6000 ord med välskriven text. Jag klippte ner och redigerade texten en smula för att få den att flyta bättre. Tanken var att den skulle publiceras under Elins riktiga namn. Tyvärr blev det inte så, åtminstone inte än.

Helst hade jag önskat att Elin kunde berätta sin historia med egna ord. När detta av olika skäl nu inte är möjligt så gör jag istället det näst bästa, och sammanfattar vad Elin har berättat för mig så samvetsgrant som möjligt, kombinerat med vad vi har kunnat läsa oss till i socialtjänstens journal över Elins fall. Jag har med andra ord ambitionen att vidarebefordra Elins berättelse som Elin berättade den för mig. Därmed kan jag inte ge några garantier för sanningshalten i alla detaljer i berättelsen. Personligen tror jag att Elin är uppriktig, av ett antal skäl: Delar av Elins berättelse har solitt stöd i socialtjänstens egna dokument. Inget av det hon säger motsägs direkt av dokumenten. Hon har dessutom gett ett uppriktigt och samvetsgrant intryck i den kommunikation jag har haft med henne. Till exempel så har hon vid ett par tillfällen rättat och nyanserat sina egna uppgifter allteftersom, då hon har upptäckt att en eller annan formulering inte har varit helt korrekt.

Det som kan vändas emot Elins vittnesmål är att hon står på sina föräldrars sida mot socialtjänsten. Det är förstås upp till var och en hur man vill värdera detta. Jag ser det inte som något som automatiskt tar ifrån

Elin all trovärdighet. Dels för att det i princip aldrig går att hitta opartiska vittnen inom en familj. Man får ta de vittnen man har och de är till sin natur partiska. Dels därför att socialtjänstens dokument inte säger något konkret om att Elins föräldrar har behandlat henne illa men däremot är ganska tydliga med att socialtjänsten har behandlat henne illa. Har man läst socialtjänstens anteckningar framstår det helt enkelt som fullständigt rimligt att Elin gillar sina föräldrar bättre än socialtjänsten.

Vi hade förstås gärna velat jämföra Elins historia med hennes antagonisters. Problemet är att dessa vägrar prata med oss: Socialtjänsten, fosterfamiljen, familjehemskonsulenten. Ingen av dem har velat säga något till oss. Därför är det enbart Elins historia vi kan berätta.

Livet före

Elin uttryckte aldrig annat än att hon var nöjd med sin uppväxt fram till socialtjänstens intåg. Familjen reste mycket och resorna innebar att hon fick se Europa tillsammans med sin familj. Hon gillade också de mer blygsamma utflykterna: Vid ett tillfälle nämnde hon att familjen hade varit på ett antal husvisningar i Danmark och att hon rent generellt tyckte det var väldigt intressant att gå på husvisning.

Elin tyckte det var bra att vara tvåspråkig och att kunna engelska och svenska ungefär lika bra. Hon uppskattade hemskolningen eftersom den lät henne lära sig i sin egen takt. Hon hade vänner som gick i den vanliga skolan som berättade att man ändå mest sitter av tiden där. Så hon såg ingen anledning att avundas dem.

Elin hade alltså ett fåtal vänner, både internetvänner och personer hon kände i verkliga livet. Jag har aldrig pratat med dessa vänner, Elin ville över huvud taget inte nämna några namn. Jag tror ändå att de existerade, av flera anledningar: Elin brukar inte ljuga, efter allt vad jag har kunnat märka. Och enligt socialtjänstens journal nämnde hon flera gånger att hon ville ha sin egen mobiltelefon så att hon kunde kontakta sina vänner (hon fick den aldrig). Elin är också uppenbart en person som lätt får vänner. När hon började på specialskolan i Jönköping fick hon

snabbt vänner, något hon har kunnat visa genom bilder. Elin är alltså fullt kapabel att skaffa vänner och därför är det sannolikt att hon hade sådana även när hon bodde hos föräldrarna.

Elin var också ute i samhället en del. Hon besökte biblioteket och hon var på loppmarknader där hon letade efter gamla böcker, som är ett av hennes intressen. Hon var med sina föräldrar i affärer och hon gick till kyrkan tillsammans med sin mamma ibland. Hon var också ute och joggade på småvägarna runt om byn där familjen bodde. Den sista uppgiften har vi fått bekräftad från oväntat håll. När vi pratade med TV4 om att göra en dokumentär om Elin råkade en av deras reportrar berätta att de inför sin dokumentär om Ystadsfamiljen 2019 hade intervjuat åtminstone en bybo som berättade att de brukade se Elin när hon var ute och joggade och när hon var ute på byn med sina föräldrar.

Innan socialtjänsten kom hade Elin sin plan klar för sig. Hon skulle läsa en barnskötarutbildning på Cady Training Academy som hennes föräldrar hade betalat för. Hon skulle också läsa på Hermods gymnasium på distans för att så småningom kunna ansöka till polisutbildningen. Elin visste att hon ville arbeta med människor. Barnskötare och senare polis såg därmed ut att vara passande yrken, tyckte hon. Hon tänkte att hon skulle läsa till barnskötare så att hon kunde arbeta med det medan hon studerade för att komma in på polishögskolan.

Livet under socialtjänsten

Så blev det inte för Elins del. Något kom emellan. Den 24 augusti 2018 var Elin på samtal med två socialsekreterare på socialkontoret i Ystad. Elin har själv beskrivit det som ett förhör, hon säger att hon upplevde socialsekreterarna som väldigt aggressiva och inriktade på att hitta fel hos henne och hennes familj. Socialtjänstens egna journaler motsäger henne inte på den punkten.

Fem dagar senare kommer så socialtjänsten och polisen för att hämta barnen. Elin märkte att något var på gång eftersom någon försökte ta sig in genom porten till innergården. Hon sprang ut på gården och ropade

att de skulle gå in på framsidan istället eftersom katterna kunde springa ut på vägen om hon öppnade porten.

När Elin kommer in i huset igen har poliserna redan hittat framsidan och tagit sig in den vägen. Elin får klämma sig förbi poliserna för att ta sig fram till sina yngsta syskon, Lucas och Alice, som håller på och blir utfrågade. Enligt Elin behandlade poliserna dem från första stund som om de var skyldiga till något, som om de hade gjort något "småkriminellt" som hon själv uttrycker det. Att poliserna redan fått veta vad de ska leta efter i huset verkar uppenbart. Enligt Elin pekade en av de första poliserna hon pratade med på en lastpall med några filtar som stod vid ytterdörren och frågade vem av barnen som sover där. Elin svarade, så samlat hon kunde, att det var hundarnas sovplats.

Även socialsekreterarna som kom efter poliserna hade sin bild klar. De var dessutom otrevliga och ovilliga att prata med henne. När hon väl lyckades fråga en av dem varför de tänkte föra bort henne från hennes föräldrar får hon till svar att det är för att de inte har gått i skolan. Elin svarar att det inte är sant och att de vet att hon och hennes syskon har hemskolats. "Ja, då får du väl bevisa det", svarar socialsekreteraren enligt Elin.

I den kaotiska situationen försökte Elin få någon klarhet i vad som faktiskt hände och vart hon och syskonen skulle föras. Det enda svar hon lyckades få från socialsekreterarna var att de skulle "iväg". Till slut är det en polis som berättar för henne att de ska köras till Jönköpingsområdet. Samma polis säger att hon ska packa för hon kommer att vara borta länge.

Elin samlar ihop sina saker och hjälper syskonen att packa. I villervallan kan hon inte hitta sin mobiltelefon. Till slut, när socialsekreterarna tjatar om att de måste ge sig iväg genast, ger Maria henne sin reservtelefon och en laddare. Barnen förs ut till två bilar på åkern utanför huset. Socialsekreterarna försöker få in barnen i bilarna så snabbt som möjligt men Maria lyckas ändå rusa fram och krama barnen en sista gång innan dörrarna stängs om dem.

Först körs bilen med Elin och hennes fyraårige bror Lucas till lasarettet i Ystad där de utsätts för integritetskränkande undersökningar. Elin vägrar ta av sig sina byxor. Hon har sina gränser, även om socialtjänsten inte verkar ha det. Efter lasarettet går de tillbaka till bilen och kör norrut mot Jönköping. Förutom Elin och Lucas finns två socialsekreterare med i bilen. Under resan försöker Elin få så många svar som möjligt av socialsekreterarna. Till exempel frågar hon mer specifikt vart de är på väg:

"Det kommer du att märka", svarar de. Det var deras standardsvar när hon frågade om socialtjänstens deras planer för henne och syskonen. Elin frågar hur de har valt ut familjerna som barnen skulle bo hos.

"Du behöver inte oroa dig. Vi har kollat så de inte är mördare utan helt vanliga trygga familjer", svarar den ena av socialsekreterarna.

Sent på kvällen den 29 augusti år 2018 lämnar de två socialarbetarna över Elin till Eva, den kvinna som ska vara Elins fostermamma de närmaste sjutton månaderna (Eva, liksom övriga i Elins fosterhem, heter egentligen något annat). Ingen på socialtjänsten i Ystad har träffat Eva tidigare eller inspekterat hennes hem men de är ändå säkra på att hon inte är någon mördare. Redan under den fyra mil långa bilresan hem till Eva får Elin en känsla av hur tiden fram till hennes 18-årsdag kommer att bli:

"Är du hungrig?", frågar Eva när de satt sig i bilen.

Elin hinner inte svara innan Eva fortsätter i skämtsam ton:

"Det finns lite kött hemma om du vill ha det, eller ja, du tar väl vad du kan få va, eller hur Elin?"

Elin svarar att hon inte äter kött.

Eva hade verkligen inga allvarliga planer på att förse Elin med vegetarisk mat. Enligt Elins uppfattning höll hennes fosterfamilj en mycket låg nivå när det gäller vad de åt. Allt handlade om att spara pengar. Men det var inte det värsta problemet: Familjen var, enligt Elins uppfattning, djupt dysfunktionell. Den bestod av mamma Eva, 52 år, pappa Johan, 55 år, och tre vuxna döttrar som bodde kvar hemma. De yngsta var tvillingar på 23 år. Eva och Johan hade ytterligare tre barn. En son bodde i närheten och skötte lantbruket, men han pratade inte med sin mor, be-

rättade Elin. Familjen hade mjölkkor och ett kommersiellt stall med 30 travhästar.

Eva styrde familjen med järnhand. Hon bestämde vad döttrarna skulle göra på dagarna, vilka utbildningar de skulle gå och inte gå och vilka pojkvänner de kunde ha och inte ha. Johan var däremot i dåligt skick. Enligt Eva hade han "gått in i väggen" och mådde mycket dåligt. Han hade varit inlagd på psykiatrisk avdelning för självmordsförsök bara några månader innan Elin kom dit. Men det var det ingen som berättade för Elin förrän långt senare.

Isolering, på riktigt den här gången

Elins problem är inte bara att hon tycker att familjen hon bor hos är galen. Hon får inte träffa någon annan heller. Elins journal från socialtjänsten är kuslig läsning. Man kan se hur en tonårings kontakt med omvärlden steg för steg stryps tills hon är helt isolerad.

Det är ironiskt, men det är faktiskt sant: Elin omhändertogs för att socialtjänsten påstod att hon levde isolerat. Månaderna efter omhändertagandet isolerar socialtjänsten Elin bit för bit, tills hon inte har kontakt med någon utanför fosterhemmet.

Redan i bilen upp till Jönköping säger en socialsekreterare till Elin att ge henne sin mobiltelefon. Elin är på väg att göra det, när hon frågar:

"Måste jag göra det?"

"Nej, vi kan inte tvinga dig", svarar socialsekreteraren.

Så Elin behåller sin mobiltelefon. Hon ringer sina föräldrar varje dag. Hon ringer sina syskon också.

I slutet av september beslutar socialtjänsten att införa totalt kontaktförbud mellan barnen och föräldrarna. För de yngre barnens del gör det ingen skillnad: De fick inte med sig några telefoner och ingen har låtit dem kontakta föräldrarna på något annat sätt. För Elin gör det däremot en enorm skillnad. Hon får inte ringa sina föräldrar och hennes föräldrar får inte svara om hon ändå ringer. Hon kommer inte att få prata oövervakat med sina föräldrar eller syskon på ett och ett halvt år.

"Bröt du aldrig mot kontaktförbudet?", frågade jag en gång Elin.

"Nej", svarade hon. "Nu i efterhand ångrar jag det, men då vågade jag inte. Tänk om jag hade råkat ringa mina föräldrar när de satt på möte med socialtjänsten till exempel."

Men socialtjänsten är inte nöjd. De misstänker starkt, under hela Elins tid hos dem, att Elin pratar med sina föräldrar i smyg. De tror också att hon förmedlar information från föräldrarna till syskonen när hon pratar med dem. För att gardera sig mot sin misstanke att Elin förmedlar information mellan syskonen och föräldrarna, behöver de utfärda kontaktförbud även mellan Elin och hennes syskon.

När Elin träffar alla syskonen på Oasen en knapp månad efter omhändertagandet får de sin chans att hitta tecken på att Elin försöker kontrollera syskonen i sina föräldrars ställe, som socialtjänsten misstänker. Oasens personal rapporterar till socialtjänsten i Ystad att Elin frågade sina syskon både om de åt ordentligt och om förstoppningsproblem. Elin förnekar inte att hon förde båda dessa ämnen på tal, men hon är upprörd över att hennes ord har ryckts ur sitt sammanhang. Det enda hon frågade var om syskonen på Oasen fick något gott att äta och om Lucas fosterfamilj hade fått ordning på hans förstoppningsmedicinering. Enligt Elin hade Lucas fostermamma tidigare ringt henne och frågat om doseringen av Lucas förstoppningsmedicin, vilken hon inte visste något om, men när de nu träffades tyckte hon det var lämpligt att fråga om de hade löst det.

Socialtjänsten beslutar att Elin inte får ringa till sina syskon mer. Hennes påstått kontrollerande beteende kommer att användas som bevis mot henne i förvaltningsrätten. Så småningom kommer det att bli en del av en riksnyhet.

Från september och tre månader framåt har Elin inte kontakt med någon annan än sin fosterfamilj, bekanta till fosterfamiljen, socialtjänsten och Humanas personal och vid ett par tillfällen vårdpersonal. Hon frågar socialtjänsten om hon skulle kunna få sin mobiltelefon från sitt tidigare liv, som hon inte hittade när polisen stormade deras hus. I den finns kontaktuppgifter till hennes vänner. Socialsekreteraren säger att de ska

göra en bedömning av vad som är lämpligt. De kommer fram till att Elin inte ska få sin telefon.

Elin kan inte ta sig från gården. Det är fyra kilometer till närmsta by. Hon får inte låna en cykel. Elin lever i isolering. På riktigt den här gången. Ingen med något inflytande tycker heller att hon ska göra något annat. Familjens vuxna döttrar tillbringar ju hela dagarna med att arbeta på gården. "Ska du vila?" frågar Eva alltid om Elin går upp på sitt rum under dagtid. Det finns också ett antal regler, som att ingen får äta något före klockan åtta (trots att man stiger upp klockan sex). Det är för att Eva ska kunna se vad alla äter, antar Elin.

Svält, på riktigt den här gången

Ystadsfamiljens barn anklagades för att vara undernärda när de levde med sin familj. Det var de inte. Tre av fyra barn blev det däremot efter att de omhändertogs.

Främst av allt så fanns det enligt Elin inte mycket till mat i hennes fosterhem. Att handla mat var ingen prioriterad aktivitet för Eva och tillgången på vad Elin kallade mat var sporadisk.

"Den enda anledningen till att jag över huvud taget vet hur mögligt bröd smakar är att det ibland inte fanns något annat att äta i familjehemmet under hösten då jag var helt isolerad där: Det smakar sött fast samtidigt surt", skrev Elin i en av sina texter till mig.

Ystadsfamiljen skrevs ut från Sveriges folkbokföring av skatteverket eftersom de ansågs ha för låg konsumtionsnivå. Med andra ord bör Elin inte vara van vid några extrema extravaganser. Ändå tycker Elin att hennes fosterfamilj lägger chockerande lite pengar på mat.

Elin äter dåligt och går ner i vikt. Som minst väger hon 39 kilo på sina 166 centimeter. Inte för att hon har ätstörningar, utan för att det bara inte finns mat som hon tycker att hon kan äta. Eva lagar inte mat annat än vid de sällsynta tillfällen då hon har gäster. Istället tar hon hem överblivna matlådor från sitt arbete på rättspsykiatrin. Dessa matlådor innehåller alltid kött, som Elin inte äter. Eva får extra bidrag från socialtjäns-

ten för Elins "specialkost" (hon äter inte kött). Men Eva använder inte de pengarna för att köpa mat till Elin.

Eva rapporterar till socialtjänsten att Elin äter dåligt. Socialtjänsten föreslår att Elin ska få följa med och handla och leta upp vad hon vill ha. Det får hon, men Eva tycker att maten Elin vill ha är för dyr. Elin är van vid att äta vegoburgare, men Eva tycker att hon kan äta bönor. När Elin vill ha ost säger Eva att då får alla äta av den. Osten tar sedan slut på tre dagar för att alla äter av den eftersom de inte har ost hemma så ofta. Nästa gång Elin vill ha ost säger Eva att då får Elin se till att den räcker längre än förra gången.

Det hjälper inte att fosterhemmet har lite knepiga regler. Elin får laga sin egen mat. Men hon får inte alltid använda spisen och hon får aldrig använda ugnen. Den som lagar mat sist måste diska all disk som någon har ställt i köket. Visserligen finns en diskmaskin. Men den får inte köras förrän den är absolut helt full. Ofta står den i dagar och väntar på att bli sådär perfekt full att Eva tycker att det är dags att köra den.

Elin blir skickad till en dietist som gör upp en lista på vilken mat som behöver finnas hemma till Elin. Men problemet är inte att fosterfamiljen inte vet vad Elin vill ha. Problemet är att de inte vill köpa det. Efter ett par månader böjer sig Eva till viss del för påtryckningarna och börjar köpa något mer anpassad mat till Elin. Men det blir aldrig vad Elin tycker är tillräckligt med mat. När hon börjar skolan i januari 2019 och kommer hemifrån på egen hand börjar hon köpa mat för sitt studiebidrag för att komplettera fosterhemmets fattiga kost.

Inte heller hemmiljön håller någon hög standard. Elins familj anklagades för att bo i en sanitär olägenhet. Elin håller inte med det minsta. Däremot tycker hon att fosterhemmet är smutsigt och stökigt. Det hjälper inte att fosterfamiljen föder upp hundar, inomhus. Elins bildsamling från fosterhemmet innehåller anmärkningsvärt många bilder av hundskit på golv.

Elins rum är ett litet vindsrum. Det är inte riktigt hennes: Hyllorna är fulla av pokaler som någon av döttrarna har vunnit på olika ridtävlingar. Det dröjer månader innan Elin får tillåtelse att ta bort dem och lägga dit

sina egna saker. Dörren har flera centimeterbreda springor. Madrassen i sängen är gammal och sliten och så trasig att Elin får ryggproblem, något hon aldrig tidigare har haft. Det tar flera månader innan Elin får en ny madrass. En läkare säger att Elins ryggproblem kan bero på att hon är ovan vid hårt arbete och att hennes muskler därmed inte är tillräckligt uppbyggda. Socialtjänsten föredrar den förklaringen till Elins ryggproblem och har därför inte någon brådska att ordna någon ny madrass till henne. I januari, när Elin får prata lite med sina föräldrar igen, erbjuder de sig att skicka hennes gamla madrass till fosterhemmet med FedEx. De blir som vanligt avvisade: Det är socialtjänstens ansvar att förse Elin med vad hon behöver, svarar socialtjänsten enligt sin egen journal.

Ingen skola, på riktigt den här gången

Elin är inte bara isolerad. Hon går heller inte i skolan.

Till en början anser socialtjänsten att Elin ska gå på Oasens skola tillsammans med sina syskon. Men medan syskonen bor i direkt anslutning till skolan så ligger Elins fosterhem tio mil och fyra timmars bussresa från Oasen. De första veckorna tjatar socialsekreterarna ändå på Elin om att hon ska gå i Oasens skola, till synes obrydda om att hon helt enkelt inte kan ta sig dit.

När socialtjänsten inför kontaktförbudet mellan Elin och hennes syskon så inser även de att Elin inte kan gå i Oasens skola. Några veckors förvirring följer. Enligt journalen frågar en socialsekreterare familjehemskonsulenten hur Elin ska kunna gå i skolan på Oasen nu när hon inte får träffa sina syskon. Familjehemskonsulenten svarar att han inte vet.

Socialtjänsten försöker komma på en ny plan. Elin ska göra pedagogiska tester först, säger man. Sen ska socialtjänsten hitta en lämplig skola åt henne. Men det pedagogiska testet dröjer. Elin är misstänksam och vill att hennes advokat ska vara med. Det uppstår också andra problem. Vid ett tillfälle har Elin skadat sig under arbetet i stallet (mer om det strax) samma dag som hon ska testas. Eva kör henne ändå till Humanas kontor

där testet ska göras. Men Elin klagar på att hon har mycket ont och vägrar att göra testet. Först då kör Eva henne till akuten där det konstateras att hon antagligen har en revbensfraktur.

Elin är inte fullt färdig med de pedagogiska testerna förrän i december. Då är höstterminen nästan slut ändå. Först i januari 2019 får Elin börja på en gymnasieskola i Jönköping.

Ett liv av arbete

Istället för att gå i skolan arbetar Elin gratis åt fosterfamiljen. Hon ägnar dagarna åt att sopa och mocka i deras stall som rymmer ett större antal travhästar. Tre gånger om dagen sopar hon rent i stallet. Hon mockar så många boxar hon hinner.

Elin stiger upp klockan sex på morgonen. Hon packar en matlåda med två knäckebrödssmörgåsar. Vid sjutiden kör hon och fosterfamiljens 23-åriga dotter Klara de fåtaliga minuterna till stallet. De arbetar där till middagstid, då de ibland kör tillbaka till huset och äter lunch. Ibland stannar de till kvällen. Arbetsdagen avslutas vid 19-20 tiden, beroende på om de har pausat för lunch eller inte.

Mestadels försöker Elin undvika hästarna. Hon har ingen hästvana och tycker inte att hon får tillräckliga instruktioner. Vid ett tillfälle leder Elin ändå en häst. Hästen gör en oväntad rörelse, Elin tappar fotfästet och blir släpad bredvid hästen. Elin vill uppsöka sjukvård eftersom hon har mycket ont och eftersom hon bara har en njure, som sitter på sidan där hon föll. Klara tycker att de ska vänta tills Eva kommer hem så att de kan fråga henne. När Eva kommer hem tror hon inte på att Elin bara har en njure, för då borde någon ha sagt det till henne.

"Elin har en fin relation till Klara", står det i socialtjänstens journal. Elin håller inte med.

"Klara var min arbetsboss i stallet. Hon var 23 när jag var 16, vi var inte ens jämnåriga. Vi hade ingenting gemensamt", säger Elin om det. Men Elin och Klara hinner trots allt prata lite. Elin berättar om sina planer att bli polis och lyckas inspirera Klara till att söka in på polisut-

bildningen. Förutom Elin är det bara Klaras pappa som stödjer hennes beslut, men hon skickar ändå in en ansökan.

Fånge bland fiender

När man läser Elins journal är det svårt att inte reagera på en detalj: Elin är inte bara isolerad. Hon är isolerad tillsammans med människor som misstror henne och motarbetar henne.

På ett ställe i socialtjänstjournalen säger Elins fostermamma Eva till socialsekreterarna att Elin är "en underbar person". Men hon är i så fall en underbar person som Eva litar väldigt lite på. Eva rapporterar flera gånger till socialtjänsten att hon känner på sig att Elin har otillåten kontakt med sina föräldrar. Hon kan ana sig till det utifrån hur hon pratar med föräldrarna under de tillåtna telefonsamtalen varannan vecka som Eva övervakar. När TV4 sänder sitt program om Ystadsfamiljen så anklagar Eva Elin för att ha ljugit om hur hon hade det hemma: Elin har ju inte berättat för henne att hon var instängd och isolerad som de sa på TV

I socialtjänstjournalen framgår att Eva har en tät kontakt med familjehemskonsulenten, till vilken hon rapporterar allt Elin gör som hon tror kan vara intressant. Enligt Elin själv fick familjehemskonsulenten jobba betydligt mer med hennes fall än det framgår av socialtjänstens journal. Evas kontor ligger under Elins rum och ljudisoleringen är mycket dålig. Även om Eva försöker viska kan Elin höra hur hon rapporterar totala oväsentligheter, typ: "Idag åt hon lite fortare". Humana fick 56 400 kronor i månaden för att passa Elin. Bara en mindre del av de pengarna gick till Eva, det mesta stannade hos Humana, för att till exempel avlöna familjehemskonsulenten. Familjehemskonsulenten som hade i uppgift att lyssna på, och sila, Evas skvaller. Det han tyckte var relevant rapporterade han sedan vidare till socialtjänsten i Ystad.

Alla som jobbade med Elins fall stod på samma sida: Socialtjänstens sida. Detta inkluderar också Elins advokat. När Elin träffar honom gör han klart att han tror på socialtjänsten och inte på henne. Han rekom-

menderar Elin att inte ifrågasätta omhändertagandet utan istället fortsätta att bo hos Eva. Han berättar inte för Elin att hon har rätt att närvara vid rättegången utan säger bara att hon får närvara via en videolänk. Dessutom tycker Elin att han är obehagligt närgången.

Elin vill förstås ha en annan advokat. Hon skriver till förvaltningsrätten och ber om det. Rådmannen på förvaltningsrätten tycker inte att det finns någon anledning till det och avslår Elins begäran utan att närmare undersöka hennes anklagelser mot advokaten. Däremot diskuterar rådmannen en del med socialtjänsten. Socialtjänsten berättar att de misstänker att det är Maria som skickar mejl i Elins namn.

Elin är tvungen att ha kvar advokaten som inte tror på henne under alla rättsprocesserna. Men på egen hand har hon hittat en advokat i Jönköping som åtar sig att tala för henne. Efter Elins frisläppande blir samma advokat Marias ombud. Som tack för det blir han prickad av Advokatsamfundet (troligtvis efter en anmälan från socialtjänsten i Ystad, men just den detaljen är sekretessbelagd av Advokatsamfundet). De menar att han har gjort sig skyldig till en intressekonflikt i strid med god advokatsed genom att först företräda ett barn och sedan dess förälder. Barn och föräldrar måste tydligen vara i konflikt med varandra enligt Advokatsamfundet. Även om de tycker samma sak.

Elin har en känsla av att hon inte får kontakta sin advokat eller förvaltningsrätten för Eva och socialtjänsten. Så hon gör det i smyg. Internetuppkopplingen hos Eva är svajig och det kan ta ett par dagar mellan att Elin lyckas få iväg ett mejl. Men Elins smygande får en annan konsekvens: Eftersom socialtjänsten inte tror att hon har möjlighet att skicka mejl så utgår de ifrån att mejlen de och förvaltningsrätten får från Elin är skickade av hennes mamma. Och eftersom mejlen innehåller information som bara Elin kan känna till utgår de ifrån att hon måste ha otillåten kontakt med sina föräldrar.

Senare på hösten blir Elin föremål för en hel utredning om sin mejlförmåga. Elin sitter på ett kontor i Jönköping tillsammans med familjehemskonsulenten och blir uppmanad att logga in på sitt mejlkonto på hans dator. Hon är skeptisk eftersom hon inte vill att han ska snoka i

hennes mejl. Hon skriver ändå in sitt användarnamn och lösenord, men när datorn kräver att hon verifierar med en SMS-kod får hon kalla fötter. Hon säger att hon inte orkar skaffa fram den. Familjehemskonsulenten rapporterar till socialtjänsten att det inte verkar som om Elin kan skicka mejl.

Det framgår tydligt från journalen att socialsekreterarna inte ser Elin som ett barn de ska hjälpa så mycket som en fiende de ska nedgöra. Det är särskilt en incident två veckor efter omhändertagandet som är värd att nämna. Socialsekreterarna har då kommit upp till Jönköping för att träffa Elin och lämna över kläder och andra saker som hennes föräldrar har packat till henne. Hela stycket från journalen lyder:

"Utredarna berättar att mamma och pappa har packat tre väskor med saker till Elin. De kläder och skor som packats återger utredarna är av olika storlekar, så Elin får testa vilka saker som passar. Innehållet i väskorna är också blandat nytt, gammalt och vissa plagg är smutsiga. Allt innehåll i väskorna luktar illa, fukt- och mögeldoft. Elin säger att det inte är konstigt att kläderna har olika storlek då olika modeller ska sitta på olika sätt. Utredarna påpekar att det även gäller skorna och Elin svarar med att det kan vara bra att ha flera sockor på i skorna när det är kallt och då behövs större storlek. [Socialsekreteraren] säger att storlekarna på skor skiljer mellan 36-41. Utredarna uppfattar det som att Elin försöker skydda och bortförklara varför mamma har skickat med felaktiga storlekar, men att hon inte kommer på fler ursäkter när skostorlekarna påtalas."

Till en början ska nämnas att på grund av missförstånd och dålig organisation så har Elins föräldrar lämnat in Elins väskor på socialkontoret redan dagen efter omhändertagandet. Där har väskorna med kläder blivit stående i tolv dagar innan socialsekreterarna kör norrut med dem. Eftersom det måste ha gått snabbt när kläderna packades ihop är det mycket möjligt eller till och med troligt att det är lite osorterat och att en del kanske är otvättat. Det är också fullt möjligt att kläderna luktar illa efter att ha legat nedpackade i en väska såpass lång tid.

Men det är inte det som är det centrala här. Vad det handlar om är att två vuxna socialsekreterare uppenbart gör sitt bästa för att trycka ner en sextonåring. De ger sig bokstavligen inte förrän de har fått sextonåringen

svarslös. Och allt detta för att barnet ifråga inte delar deras bild av verkligheten. Hellre än att lyssna och försöka förstå Elins inställning så försöker de krossa henne. Och de skäms inte ens för det. Det är ju från deras egen journal som vi har fått uppgifterna.

Elin själv verkar mindre upprörd än jag över händelsen. Hon förnekar inte att kläderna var i några olika storlekar. "Det kallas personlig stil", kommenterar hon kortfattat. Skorna var däremot i storlek 38-41, socialsekreterarna läste fel i ett par skor i storlek 38 och trodde det stod 36. Socialsekreterarnas aggressiva ton anmärker hon inte alls på. Utifrån vad Elin har berättat så höll socialsekreterarna från början till slut en fientlig och aggressiv ton mot henne.

En (liten?) tragedi

Det är ingen hemlighet att Evas man Johan har psykiska problem. Men Eva har beskrivit det som att han bor i ett annat hus på gården och att det därför inte påverkar hennes eventuella fosterbarn. Vårdbolaget Humana godkänner detta. Man undrar hur de tänkte: Vår älskade make och far mår mycket dåligt, så vi har beslutat att slänga ut honom i ett uthus...? Är det så kärleksfulla familjer med extra kapacitet för att ta hand om samhällets olycksbarn resonerar? Hur som helst så var det enligt Elin inte sant. Johan höll för det mesta till inne i husets TV-rum och han sov ofta på soffan där. Han sa i princip aldrig något till Elin förutom när han sa till henne att gå ut från hans rum.

"Du behöver inte oroa dig, vi har kollat så de inte är mördare utan helt vanliga trygga familjer", sa en socialsekreterare till Elin under bilresan till Jönköping. Allt tyder på att det var sant: De var inte mördare, bara självmördare. I januari, samma dag som Elin fyllde 17 år, var Johan försvunnen. Missing People kontaktades. Elin var ute i skogen och hjälpte till att leta. Johans kropp hittades aldrig. Men hans kläder och skor hittades vid Vätterns strand, bara några hundra meter från familjens gård. Antagligen ligger hans kvarlevor fortfarande på Vätterns botten. Men vem kan veta? Elin beskriver hur hon de närmaste månaderna var rädd

för att hitta Johans kropp hängande så fort hon gick in i något av uthusen.

På ett möte med socialtjänsten några månader senare beskriver Eva att hon och döttrarna inte alls är särskilt påverkade av Johans självmord. De har kommit över sorgen bra. Elin har en annan uppfattning. Hon tycker att de har blivit än mer irriterade, retliga och till och med våldsamma. De bråkar ständigt med varandra. Då var det i och för sig inte bra som det var när Johan levde heller.

Klaras planer att söka till polisutbildningen går om intet. Kvällen efter att Johan har försvunnit sitter alla ledsna vid matbordet. Då bryts tystnaden av att Eva säger till Klara:

"Jag hoppas du förstår att nu när din far lämnat oss med kvällsmjölkningen så kan du glömma att jag låter dig åka till Borås och gå någon jäkla sido-utbildning", minns Elin.

Två socialsekreterare besöker Elin och hennes fosterfamilj två dagar efter det förmodade självmordet. Det är ett planerat besök och har ingenting med tragedin i fosterhemmet att göra. De skriver i sin journal: *"Även Elin har varit aktiv i sorgearbetet och de har tillsammans försökt lägga 'pussel' kring den senaste tiden och vilka tecken de har sett"*. Med andra ord anser socialtjänsten att det är helt okej, kanske till och med bra, att Elin är med och utreder ett självmord.

Ingen frågar Elin hur hon mår eller vad hon tänker om det som hänt. De bara antar vad hon borde känna. Från journalen: *"[Socialsekreterarna] tydliggör att inget dock förändrats i Elins placering hos Eva. Elin ska bo kvar hos Eva vilket Elin verkar lättad över att få höra."* Med andra ord nöjer socialsekreterarna sig med att tala om var skåpet ska stå och bestämmer sig för att Elin borde vara lättad över deras beslut. Men de skriver också att Elin verkar vara mer irriterad än tidigare: Hon hånler och härmar handläggarnas mimik, skriver de. Elin känner inte alls igen sig i den beskrivningen. I vilket fall som helst tyder denna minnesbild från socialsekreterarnas sida på att de inte var helt övertygade om att Elin verkligen var lättad över deras beslut. Men de föredrog att anta att hon var det. Hade de frågat hade de ju kunnat få fel svar.

Börja skolan

Vårterminen 2019 får Elin slutligen börja skolan. Hon ska gå på Magelungens skola i Jönköping som ligger 1,5 timmes bussresa iväg. Elin beskriver Magelungens skola som en tillflyktsort. Nu kommer hon ifrån Evas kontroll och konflikter större delen av dagen. Och för första gången på fyra månader får hon träffa människor som inte tjänar på att hon bor på en plats där hon avskyr att vara.

Eva fortsätter att kontrollera Elin hårt. Under våren får hon aldrig stanna i Jönköping efter skolan utan måste återvända direkt till fosterhemmet. Hon måste vara hemma på helgerna. Först under höstterminen, när hon närmar sig 18-årsdagen och det ofrånkomliga frisläppandet, får Elin lite mer frihet. Hon tillåts stanna i Jönköping till 18-tiden vissa eftermiddagar och får ibland vara iväg på helgerna. Hon tillåts även åka på militärens ungdomsläger en vecka i oktober 2019.

Magelungens skola är ett gigantiskt individuellt program. Den samlar elever som har haft stor skolfrånvaro eller som har blivit avstängda från sina skolor. Det vill säga ett klientel mycket olikt Elin, som var, och fortfarande är, en skötsam och disciplinerad person. Ändå trivs Elin bra. Hon får snabbt vänner. Bland de andra eleverna och bland vänner till de andra eleverna.

"Det där är mina föräldrar", säger Elin till sina vänner när de är ute och på stan och ser en löpsedel i november 2019. Men hon säger det bara till några få personer: Hon är rädd för att bli dömd.

Också lärarna är nöjda med Elin. Hon är alltid närvarande, intresserad och allmänbildad, uppger hennes mentor för socialtjänsten.

Elins goda anpassning till en för henne helt främmande miljö är i sig rätt talande. Socialtjänsten har inför domstolarna och därmed allmänheten beskrivit Elin som en isolerad tonåring skadad av sin uppväxt. Tvärtom så talar deras egna dokument för att hon är en person med hög social förmåga som lätt anpassar sig till en för henne ny miljö. Det är inte bara annorlunda än bilden som har spridits av henne i massmedia. Det är den totala motsatsen till bilden som har spridits av henne.

17 månader

Elin tvingas bo kvar hos Eva tills hon fyller 18 år, trots upprepade vädjanden från hennes sida att få komma därifrån. Relationerna till fosterfamiljen blir inte bättre. De fortsätter att vara retliga efter makens och pappans självmord. Eva kan göra små våldsamma utfall och till och med slå henne när hon blir riktigt irriterad och Elin känner sig hotad av henne och döttrarna. Visserligen är de kvinnor, men de är mycket större än hon, en alldeles för smal tonåring av medellängd.

Elins hälsa försämras under tiden. Undernäringen gör henne försvagad och hon blir känslig för vanliga infektioner. Vid ett tillfälle ligger hon utslagen i en vecka på sitt rum. När Eva till slut tar henne till sjukvården blir hon inlagd på sjukhus. Hon har en infektion av RS-virus.

Under sin första, och enda sommar i socialtjänstens vård utvecklar Elin hösnuva och astma, efter att aldrig ha haft det tidigare. Större delen av sommaren tillbringar hon inomhus. Fosterfamiljens hundar springer lösa utomhus och beter sig aggressivt. Elin är för svag för att arbeta i stallet. Vid två tillfällen får hon komma iväg från gården utan Eva eller hennes döttrar för att gå på bio med en av sina vänner.

När Elins 18-årsdag närmar sig försöker socialtjänsten förmå henne att stanna hos Eva. Om inte det, så vill de helst att hon bor på ett stödboende i Jönköping. De säger uttryckligen att om hon flyttar tillbaka till föräldrarna så måste de utvärdera och se över hennes umgänge med syskonen. Elin säger, enligt journalen, att hon uppfattar det som ett hot. Socialsekreteraren replikerar att det inte är ett hot, de behöver bara se över hennes umgänge med syskonen om hon flyttar hem till föräldrarna.

Elin oroar sig över detta. Men mest av allt vill hon bara ut. Socialtjänsten har dock bestämt sig för att hålla henne inlåst till det bittra slutet. Elin ber om att få åka och hälsa på sina föräldrar till jul. Det avslås. Hon ber om att hon ska få flytta hem en vecka tidigare för att kunna börja vårterminen på sin tilltänkta skola i Skåne. Det avslås. Hon ber om att få prata med sina föräldrar utan övervakning. Det avslås. Men just kontaktbegränsningen har även förvaltningsrätten något att säga till om. Nio dagar innan hon ska släppas förklarar förvaltningsrätten att det är

rent vansinne att socialtjänsten försöker begränsa kontakten mellan Elin och hennes föräldrar när hon bevisligen har bestämt sig för att flytta hem igen. Den sista dryga veckan får Elin prata fritt med sina föräldrar, trots socialtjänstens protester.

Socialtjänsten bestämmer att Eva ska lämna över Elin och hennes tillhörigheter på Habo station klockan nio på morgonen på Elins 18-årsdag. Elin skriver ett mejl till socialtjänsten och protesterar mot att hon inte får lämna Evas hus redan vid midnatt. På det här viset hålls hon fången i 9 timmar mot sin vilja och utan lagens stöd. Givetvis är det ingen som bryr sig om hennes invändning.

Livet efter

Elins föräldrar hämtar henne på parkeringsplatsen vid Habo station. Stämningen är allt annat än hjärtlig. Enligt Elin lastar Eva ut Elins väskor på parkeringsplatsen och kör iväg utan att säga ett ord till vare sig Elin eller hennes föräldrar.

Elin flyttar inte hem till föräldrarnas hus igen, utan till en lägenhet tre kilometer från föräldrahemmet där hennes äldre bror Simon redan bor. Hon hoppas att socialtjänsten ska vara mer positiv till att låta henne träffa sina syskon om hon inte bor med föräldrarna.

Elins hälsa är inte bra efter 17 månader av undernäring och begränsad tillgång till sjukvård. Under tiden i socialtjänstens vård har hon inte fått gå på några regelbundna kontroller för sin medfödda njursjukdom. Efter att ha återvänt hem tillbringar hon en kortare tid på sjukhus. Sen sätter hon igång och jobbar på sitt nya liv i frihet genom att läsa klart grundskolan en sista termin. Efter det börjar hon läsa gymnasiet på distans samtidigt som hon läser på konstskola i Simrishamn.

"Det kanske låter konstigt att säga att man gör något i två år bara för att prova", svarar Elin när jag frågar varför hon läser på konstskola. Hon tycker att det är väldigt kul att hålla på med, men vet inte om hon vill hålla på med konst i framtiden. Hon har fortfarande planer på att söka till polishögskolan när hon har tagit sig igenom vuxengymnasiet.

Elin har fört en ojämn kamp för att få träffa sina yngre syskon. Socialtjänsten har rätt att införa kontaktbegränsningar mellan barn och föräldrar. Dessa kontaktbegränsningar kan sedan överklagas och prövas av domstol. Men det finns inga lagar som reglerar kontakten mellan syskon. Socialtjänsten hindrar aktivt Elin från att ha kontakt med sina syskon. Men de vägrar fatta ett formellt beslut om det som Elin kan överklaga.

Elin har fått hjälp av volontärjuristerna på Centrum för Rättvisa med att dra socialtjänsten inför rätta. Förvaltningsrätten gav dem dock ingen upprättelse. Visserligen säger Europakonventionen att barn har rätt till familjeliv och kontakt med sina syskon. Men Elin är över 18 år och tekniskt sett inget barn. Därför gäller Europakonventionens skrivningar inte henne. Socialtjänsten är därmed fri att fatta vilka beslut de vill kring de tre omhändertagna barnen, inklusive att isolera dem från Elin, deras syster.

Elin har ändå haft viss kontakt med syskonen. Ibland får hon prata i telefon med dem och hon har också fått följa med sina föräldrar på några träffar med syskonen uppe i Småland. Men det har hela tiden varit på nåder från socialtjänsten och hotet om att all kontakt ska dras in finns där alltid. Detta var ett återkommande tema under tiden vi samarbetade. Visserligen ville Elin gärna att hennes historia skulle komma ut, om det kunde hjälpa hennes syskon att få komma hem. Å andra sidan så var hon verkligt nervös över att socialtjänsten skulle bestraffa hennes försök att berätta sin historia genom att strypa all kontakt mellan henne och hennes syskon.

Vad stödjer Elins historia?

Stora delar av Elins historia har jag ingen annan källa till än vad Elin själv har berättat. Det finns inget dokumenterat över detaljer som att medlemmarna i fosterfamiljen bråkade, att de inte köpte mat i någon större utsträckning och att Elin inte fick röra sig utanför fosterhemmet.

Det finns, å andra sidan, absolut inget i socialtjänstens anteckningar som motsäger något av det Elin berättat. Det står inget i journalen om

att Elin träffade någon utan att fosterfamiljen var med eller att hon lämnade fosterhemmet på egen hand under de första fyra månaderna.

Det står inte att Elin fick för lite mat. Men det står att hon äter lite och går ner i vikt. Elin säger att hon som minst vägde 39 kilo, från ungefär 46 kilo när hon omhändertogs. Det bekräftas inte officiellt i något dokument vi har sett, men Elin har visat mig foton från placeringstiden där hon är mycket smal, märkbart smalare än hon är på bilderna från sommaren innan hon blev omhändertagen.

Elins uppgifter om att hon isolerades från kontakt med omvärlden stöds också av socialtjänstens journal. Det finns inget uttryckligt beslut om att Elin inte ska få ha kontakt med någon utanför fosterhemmet. Men det står att Elin förbjuds prata med både sina föräldrar och syskon och med andra släktingar. Och det står svart på vitt att socialsekreterarna anser att Elin inte bör ha någon egen mobiltelefon.

Det står också i socialtjänstens journal att Elin tillbringar dagarna i stallet under hösten. Enligt Elin ska det även stå i hennes vårdplan att stallarbete är en del av hennes vård, men just Elins vårdplan har Lars och Maria förlagt, om de alls har fått ut den, så det kan vi inte verifiera. En stallolycka finns också omnämnd i socialtjänstjournalen där den viftas bort som lindrig baserat på uppgifter från Eva.

Det står också utom allt tvivel att Elin inte gick i skolan under den första terminen efter omhändertagandet. Socialtjänstens egna anteckningar visar att Elins skolgång inte hade någon hög prioritet för dem. De skriver rakt ut att deras utredning är viktigare än Elins skolgång. En mycket relevant fråga borde vara på vilket sätt det skulle störa deras utredning att Elin gick i skolan. Det var inte som att hon deltog i några utredningsinsatser till att tala om: Hon ägnade sina dagar åt att jobba i ett stall. Den enda vagt rimliga förklaringen till socialtjänstens inställning är att de för sin utredning behövde göra det pedagogiska testet på Elin innan hon hade gått i skolan och lärt sig nya saker. Men den förklaringen håller inte för Isak och Alice fick gå över en månad i Oasens skola innan de blev testade.

En obehagligare, men betydligt trovärdigare, förklaring är att socialtjänsten ville ha fullständig kontroll över Elin tills de var säkra på att få behålla henne, det vill säga tills förvaltningsrätten och kammarrätten hade godkänt deras omhändertaganden. Därför kunde de inte acceptera att hon gick i någon annan skola än Oasens skola, för Oasen stod helt och hållet på deras sida. Hade Elin haft några oberoende kontakter med omvärlden hade hon kunnat hitta allierade, allierade som var beredda att säga att Elin var en helt normal sextonåring. Det vill säga precis det som socialtjänsten försökte visa att hon inte var.

Sett från den synvinkeln är det fullt naturligt att Elin inte får börja skolan förrän i januari, när rättsprocesserna redan är avgjorda. Samma principer tycks för övrigt gälla även de andra barnen. Isak och Alice bor på Oasens HVB-hem och går i Oasens skola. De träffar inte heller någon som inte arbetar för socialtjänsten. Det yngsta barnet, Lucas, får inte heller börja på förskola förrän i januari. Alla barnen har också totalt kontaktförbud med sina föräldrar fram till den 19 december, dagen efter den sista förhandlingen i kammarrätten.

Den andra sidan

Vi skulle förstås gärna vilja ha även Evas och hennes familjs perspektiv på den här historien. Det har vi tyvärr inte lyckats få. När jag ringde upp Eva och berättade att jag skriver en bok om Ystadsfamiljen fick jag det mycket kortfattade svaret "vet jag inget om" innan hon snabbt la på luren. Jag har försökt kontakta Klara och de övriga två döttrarna som bodde i Evas hem samtidigt som Elin men inte fått något svar från dem heller. Familjehemskonsulten som ansvarade för Elin och Elins fosterhem slänger åtminstone inte på luren när vi ringer men han vill inte svara på några frågor, varken specifika eller mer generella, istället hänvisar han till socialtjänsten i Ystad.

Det finns skäl att tro att det till viss del var en kulturellt grundad konflikt som låg bakom den djupa oförståelsen mellan Elin och hennes fosterfamilj. Elin, och hela Ystadsfamiljen för den delen, ger ett väldigt

urbant intryck. Visserligen bodde de på landsbygden utanför Ystad men de levde inte stereotypt lantligt. Tvärtom har de alltid framstått som mycket kosmopolitiska människor. Deras intressen är konst och böcker, inredning och resor, sådant som är vanligare att storstadsbor gillar. Eva och hennes familj framstår däremot som utpräglade landsbygdsbor med hästskötsel och ridsport som största intresse. Bland sådana är det mer normalt att se extrem sparsamhet och arbetsamhet som en dygd. Det är mycket möjligt att fosterfamiljens småsnålhet och bråkighet hade setts som mindre dysfunktionell av någon med större erfarenheter av den svenska småbrukarkulturen än Elin. Det mesta tyder också på att de tre hemmaboende döttrarna befann sig på gården för att de ville det och inte för att de saknade alternativ: Samtliga av dem har varit långt hemifrån och utbildat sig och arbetat tidigare. Elin tyckte att Eva var vansinnigt okänslig mot sina döttrar, men kanske skulle familjemedlemmarna själva kalla det för uppriktighet.

Ändå framstår inte Evas familj som det mest funktionella exemplet på svensk bondekultur. Denna subkultur uppmanar till exempel inte människor att ta emot en ovillig främling i familjen i ett läge då en familjemedlem är i uppenbart behov av hjälp. Kunde någon verkligen tro att den deprimerade familjefadern skulle bli bättre av att familjen berikades med en alldeles ny konflikt? Ändå valde Eva att ta in ett fosterbarn i det läget, trots att hon aldrig hade haft fosterbarn tidigare. Det hela tyder på en svår ekonomisk situation. Det är också vad Elin tror: Att hon var en kassako för Eva och hennes familj, som Eva försökte utnyttja ekonomiskt så mycket som möjligt. Lantbruk i allmänhet och hästuppfödning i synnerhet är sällan någon ekonomiskt lönsam sysselsättning. Att Eva vid sidan av lantbruket hade ett arbete som hon enligt Elin inte gillade tyder också på det. Eva arbetade på rättspsyk och enligt Elin var hon rädd för de intagna. Det är inte svårt att föreställa sig att både Evas arbete med att vakta brottslingar och att vakta ett fosterbarn var ett försök att täppa till ett finansiellt svart hål.

Evas ovilja att prata med mig ska rimligtvis tolkas som att hon vill bli lämnad ifred. Det är lätt att anta att även hon till någon del blev lurad in i

den här historien. När hon antog uppdraget att ta hand om Elin fick hon rimligtvis höra att hon skulle passa en tonåring från fruktansvärda förhållanden som därmed borde vara tacksam över möjligheten att få bo hos henne. Men när hon upptäckte att så inte var fallet bör hon någonstans ha varit medveten om riskerna med verksamheten: Väljer man att göra sitt hem till ett fängelse för en tonåring som uppenbart inte vill vara där så finns risken att tonåringen senare kommer att vittna om sina upplevelser.

Uppgifterna i detta kapitel kommer framför allt från Elin, från intervjuer jag har gjort med henne och från texter hon har skrivit till mig. Dessutom har hon visat ett antal fotografier från sin tid som omhändertagen. Elins uppgifter har kompletterats med information från Elins socialtjänstjournal samt lite snokande på fosterhemmets hemsida och på fosterhemsdöttrarnas Facebook-sidor.

Polisinsatsen

Jämfört med allt annat i den här historien är själva polisinsatsen för att hämta barnen inte särskilt spektakulär: Vi hittar inga som helst tecken på att polisen skulle ha gjort något fel vid insatsen. Varken Lars, Maria eller Elin påstår det heller. Tvärtom nämnde Elin poliserna som en lugnande faktor jämfört med de uppjagade socialsekreterarna. Lars berättade att en polisman kramade om honom vid slutet av insatsen och sa att det hela måste vara ett misstag.

Det anmärkningsvärda i historien är alltså inte alls polisernas beteende under insatsen, utan att den över huvud taget ägde rum. Socialtjänsten har rätt att begära assistans av polis för att verkställa ett tvångsomhändertagande. De har rätt till det men absolut ingen skyldighet.

I sin handräckningsbegäran till polisen skriver socialtjänsten: *"Socialtjänstens bedömningen är att det finns behov av polis på plats med anledning av att föräldrarna bedöms som oberäkneliga varav både barnen och socialtjänstens personal kan vara i behov av skydd."*

På vilket sätt föräldrarna är oberäkneliga ges ingen närmare förklaring till. Inte heller på vilket sätt den oberäkneligheten skulle kunna leda till ett skyddsbehov. Varken Lars eller Maria har någon gång under socialtjänstutredningen uppträtt hotfullt eller fysiskt aggressivt på något sätt. Det kan också nämnas att socialtjänsten kommer till fastigheten med sex socialsekreterare. Med så mycket personal borde de inte behöva oroa sig för sin fysiska säkerhet.

I handräckningsbegärans andra stycke skriver socialtjänsten: *"Socialtjänstens ambition är att socialtjänsten själva ska kunna transportera barnen först till sjukhus sedan vidare till placering. Om detta inte är möjligt pga barnens reaktion kan socialtjänsten även vara i behov av hjälp med transport. Socialtjänsten kommer att närvara under hela förloppet."*

Här får vi plötsligt betydligt bättre ledtrådar till vad poliserna faktiskt gjorde där. På grund av "barnens reaktion" kan socialtjänsten behöva hjälp med att ta barnen därifrån. För att förstå det här resonemanget

måste man ha i bakhuvudet att socialsekreterarna inte har några särskilda befogenheter. De får inte använda våld vilket betyder att de inte rent fysiskt får bära eller släpa med sig ovilliga barn. Om barnen inte vill följa med dem frivilligt behöver de hjälp av polis som har rätt att använda det våld som behövs för att barnen ska följa med.

I Socialstyrelsens allmänna råd till socialtjänsterna sägs att: "Polishandräckning bör anlitas endast då andra lösningar inte är möjliga." Med tanke på att alla barn lydigt gjorde vad de blev tillsagda när socialtjänsten kom till deras hus kan man tycka att polisnärvaron var onödig. Men det var svårt för socialsekreterarna att veta. Innan omhändertagandet hade de träffat Elin och Isak. Baserat på socialsekreterarnas anteckningar så upplevde de Elin som tydligt negativt inställd till dem och Isak som förvirrad och obegriplig. Kanske är det inte så konstigt om de oroade sig för att barnen inte skulle följa med frivilligt.

Det står inte skrivet i några dokument som vi har sett huruvida socialtjänsten har haft något inflytande över hur många poliser som ska delta i insatsen. Men det har förekommit muntliga kontakter mellan socialtjänsten och polisen och det är troligt att de har diskuterat sådana detaljer där. Polisen skickar nämligen tre patruller, sex polismän, vilket måste motsvara en betydande andel av alla östra Skånes poliser i yttre tjänst. Ur ett rent skyddsperspektiv verkar det som en fruktansvärd överbemanning. Men om man tänker att polisernas huvudsyfte inte var skydd utan transporthjälp blir det mer rimligt. Det är inte helt enkelt att flytta på fyra ovilliga barn. Antagligen behöver man faktiskt sex polismän för det.

Kanske hjälpte polisnärvaron ändå till. Både Elin, Lars och Maria har berättat om hur omtumlande det var att få sitt hem stormat av poliser och socialsekreterare. Maria har berättat att hennes första tankar gick till Eric Torell, den utvecklingsstörde och autistiske unge mannen som sköts ihjäl av poliser i Stockholm bara några veckor innan Ystadsbarnen omhändertogs. Eftersom hon själv hade autistiska barn gjorde hon sitt yttersta för att hålla alla lugna. Även om poliserna i praktiken inte gjorde någonting så utgjorde deras närvaro ändå en styrkedemonstration som kan ha kvävt alla försök till protester i sin linda.

Med rätt att snoka

I socialtjänstens protokoll över omhändertagandet står att Elin frågar en av poliserna "om de verkligen har rätt att göra en husrannsakan". Noteringen i socialtjänstjournalen saknar sammanhang och det mesta tyder på att socialsekreteraren som skrev ned det bara tyckte att det var roligt sagt av en 16-åring. I själva verket tyder allt på att Elin ställde en mycket relevant fråga. Poliserna var där för att handräcka vid verkställandet av ett LVU § 6. Deras uppgift var att hjälpa socialtjänsten få med sig barnen. Varken polisen eller socialtjänsten hade egentligen någon rätt att gå in i huset utöver detta. Trots detta trampar poliserna och socialsekreterarna runt i Ystadsfamiljens hus (och uthus) i nästan två timmar.

Poliserna är åtminstone medvetna om det juridiska problemet. Därför åberopar de redan på plats polislagen § 21, något som noteras i deras händelserapport. Polislagen § 21 säger:

"En polisman får också bereda sig tillträde till ett hus, rum eller annat ställe, om det finns anledning anta att någon där har avlidit eller är medvetslös eller annars oförmögen att tillkalla hjälp. En sådan åtgärd får vidtas även när det är nödvändigt för efterspaning av någon som är försvunnen, om denne kan antas behöva hjälp."

Poliserna har alltså gett sig själva rätt att gå igenom hela Ystadsfamiljens hus eftersom de har anledning att tro att någon kan behöva hjälp. Men vem är det som behöver hjälp? Alla medlemmar i Ystadsfamiljen har de lokaliserat bara minuter efter att de tog sig in på tomten. Den enda anledningen att åberopa polislagen § 21 är om de tror att det finns andra okända barn fastkedjade vid något element i källaren eller något motsvarande hemskt. Det enda skälet för poliserna att tro något sådant är om socialsekreterarna har sagt det till dem. Vilket det är mycket möjligt att de har, även om ingen har antecknat något om det.

Poliserna travar runt i huset i nästan två timmar, utan att hitta någon okänd som behöver hjälp. De sex socialsekreterarna travar efter och undersöker huset i detalj. Det är dessa undersökningar som så småningom kommer att bli den mycket kritiska rapport om Ystadsfamiljens hem som läggs fram i förvaltningsrätten.

Socialtjänsten har ingen rätt alls att göra tvångshembesök hos folk men genom att besluta om ett tvångsomhändertagande av barnen och handräckning av polisen har de ändå lyckats bereda sig full tillgång till Ystadsfamiljens hus. Lagligheten i deras agerande är mycket tveksam. Poliserna har enligt polislagen både rätt och skyldighet att undersöka huset om det finns skäl till det. Polisen vet inte att socialtjänstens misstankar mot familjen helt saknar grund och därmed finns från deras sida skäl att ta sig in. Men även om poliserna hade rätt att undersöka Ystadsfamiljens hus så gällde den rätten inte socialsekreterarna. Ändå var det precis vad socialsekreterarna gjorde. De följde tätt efter poliserna och samlade bevis mot familjen att använda vid en framtida rättegång. I praktiken utnyttjade de polisens mycket omfattande befogenheter för att underlätta sitt eget arbete.

När fattades beslutet?

En fråga som det inte finns några svar på är när socialtjänsten fattade beslutet att omhänderta barnen. Det är i sig självt ganska märkligt. Det enda dokumentet som säger något om att Ystadsbarnen ska omhändertas är det formella beslutet om LVU § 6 (omedelbart omhändertagande) som är undertecknat av ordföranden i Ystads socialnämnd och daterat den 29 augusti 2018. Följer man endast dokumentspåren ser det ut som om det var ett hastigt beslut fattat av ordföranden precis innan barnen omhändertogs.

Vi kan vara mycket säkra på att det inte var så det gick till i verkligheten. Ett litet men tydligt bevis på den saken finns i polisens händelserapport. Precis i början av den finns noterat: "detta ärende var aktuellt igår". Polisen kände alltså till fallet redan dagen innan omhändertagandet. Troligtvis hade de blivit informerade då om att ett omhändertagande skulle genomföras. Socialsekreterarna måste alltså ha bestämt sig för att barnen skulle omhändertas åtminstone dagen innan.

Det är egentligen inget konstigt om det är så. Att planera ett omhändertagande av fyra barn är inget man gör akut även om man skulle vilja.

Omhändertagandet tog en hel eftermiddag i anspråk och sex socialsekreterare deltog. Så mycket personal kan man inte bara frigöra på kort varsel hursomhelst.

Men framför allt är det mycket runtomkring som måste fungera om man ska omhänderta fyra barn. Boende måste vara ordnat till alla barnen. Tid för läkarundersökningar ska vara bokade. Transporter bör vara planerade. Och så ska poliserna förstås vara tillgängliga för själva omhändertagandet. Att socialsekreterarna kontaktar polisen för att höra om de har tid för ett barnomhändertagande dagen därpå låter därför fullständigt rimligt.

Men exakt när fick socialsekreterarna för sig att de här barnen skulle omhändertas? Det står som sagt inget specifikt om det i socialtjänstens journal men man kan ändå använda journalen för att få vissa ledtrådar. Före den 22 augusti tycks socialsekreterarna inte bry sig om fallet alls, då hade definitivt inga beslut fattats. Den 22 augusti har de samtal med Isak och samma dag fick de också uppgifter från utbildningsförvaltningen som antydde att fler än socialsekreterarna tyckte att familjen var skum.

Den 22 augusti är den dag under utredningen som det framkommer något verkligt negativt om Ystadsfamiljen. Den information som kommer efter detta datum kan möjligen tolkas negativt men är egentligen ganska neutral. Läser man socialtjänstens journal så kan man också ana en förändring i tonfall och attityd. Före den 22 augusti var de ointresserade och kanske en smula överväldigade. Efter samtalet med Isak och skolchefens mejl den 22 augusti är de aggressiva och intensiva. De har helt enkelt växlat över från utredningsläge till bevissamlarläge.

Socialsekreterarnas samtal med Elin två dagar senare ger inte några betydande bevis. Det mest kritiska som står i journalen är att Elin "pratar som ett mindre barn", och det var med största sannolikhet inte ens sant. Elin själv har berättat att socialsekreterarna som förhörde henne var väldigt aggressiva och aktivt försökte få henne att säga ofördelaktiga saker om sin familj, något man kan ana mellan raderna även i socialtjänstens egen journal. De ställde konstiga följdfrågor i stil med "varför äter du mellanmål?", enligt Elin.

Samma dag som förhöret med Elin ringer socialtjänsten vårdcentralen för att verifiera att Alice har varit där. Samtalet med sjuksköterskan på vårdcentralen verkar också handla om att hitta saker att anklaga familjen för. Socialsekreteraren som ringer ställer inga öppna frågor om vad sjuksköterskan tycker om Alice. Istället är det specifika frågor om Alice verkligen har varit där, om hon verkligen var sjuk och vad hon väger. Det är som att de redan vet vad de letar efter. De följande dagarna begär de också in sjukvårdsjournaler men de orkar inte vänta på att de faktiskt ska komma. Kanske var det bara en förberedelse för det kommande rapportskrivandet för ett omhändertagande de redan vet kommer att ske.

Två dagar innan omhändertagandet ringer socialtjänsten till specialistläkaren i Lund. Journalanteckningen försöker knappt dölja att socialsekreteraren fiskar efter information för att sätta dit Elin. Det är mycket specifika frågor om Elins vikt och viktutveckling samt hennes sociala beteende och hennes mammas kontroll över henne. Specialistläkaren tycks svara ganska mycket som socialsekreteraren önskar men att döma av läkarens senare telefonsamtal med Maria så var hennes omdöme om Elin antagligen inte lika negativt som socialtjänstens journal försöker göra gällande.

Efter det får socialtjänsten inte tag i någon mer information. De försöker inte heller. De två sista dagarna innan omhändertagandet görs inga vidare utredningsinsatser. Mycket tyder på att beslutet att barnen skulle omhändertas fattades då, två dagar innan själva omhändertagandet. Men när det beslutet fattades, och av vem, står det inte ett knyst om i journalen.

Något annat som helt saknas i socialtjänstens journaler är planeringen inför barnens kommande liv. Någon måste ha ringt till Humana och diskuterat upplägget med dem. Men om detta nämns det ingenting i socialtjänstens dokument. Enligt socialtjänstlagen ska "alla händelser av betydelse för barnet" journalföras. Men här har det inte fungerat. Vem fattade egentligen beslutet om var barnen skulle placeras? Gjordes det över huvud taget någon utvärdering om vilka barn som skulle vart eller beställde man bara fyra platser av Humana och lät dem sköta resten?

Journalerna ger inte minsta vink om detta, trots att det är beslut som bokstavligt talat har påverkat hela livet för dessa barn.

Omhändertagen utan utredning

För Lucas är det faktiskt ännu värre. Han har inte ens en journal när han omhändertas. Eftersom Lucas inte var skolpliktig när socialtjänsten fick nys om Ystadsfamiljen i början av sommaren startade man aldrig någon utredning kring honom. Det görs först den 29 augusti, samma dag som han omhändertas. Den första anteckningen i hans utredning handlar om hur socialsekreterarna hämtar honom med polishandräckning.

Lucas har dock blivit utredd, lite i smyg. Han var med på mötet som socialsekreterarna hade med Lars och Maria den 2 juli. Originalanteckningen från det mötet är skriven i helt neutral ton: Den säger att Lucas leker och pratar engelska med pappa, som svarar på svenska. Sedan finns det också en tilläggsanteckning som är skriven i en helt annan, betydligt mer negativ, ton. Där skriver de: *"Lucas uppfattas inte nyfiken på den miljö som finns på socialkontoret. Han tittar inte på utredarna eller mamma under hela mötet. Han har fullt fokus på att bygga lego med pappa."*

Anklagelsen är i sig rätt absurd. Brukar fyraåringar bry sig om interiören i myndigheters lokaler? Varför har socialtjänsten alls lego i sina lokaler, om inte för att deras miljö i övrigt är rätt ointressant för småbarn? Och hur kan socialsekreterarna veta att Lucas aldrig tittade på dem? Punktmarkerade en av dem honom under hela mötet, men kom på först efter de hade skrivit sin ursprungliga rapport att de faktiskt hade sett något intressant?

Det rimliga är att socialsekreterarna inte alls tittade särskilt mycket på Lucas den 2 juli. Det var nämligen inte deras uppdrag. Vid den tiden sysslade de med att utreda de större barnens skolsituation. Lucas var med för att föräldrarna inte hade någon barnvakt. I den ursprungliga anteckningen över mötet skriver de också bara saker som en betraktare som mestadels fokuserar på något annat kan se: Lucas leker snällt, hans pappa passar honom, Lucas och pappa pratar olika språk.

Gissningsvis kom den senare, mycket mer detaljerade anteckningen om Lucas till när socialtjänsten redan hade bestämt sig för att omhänderta barnen. Kanske började socialsekreterarna diskutera med varandra vad de visste om det yngsta barnet. Hade han inte verkat väldigt frånvarande och ouppmärksam då på mötet för två månader sedan? Verkade han inte främmande för sin mamma? Visst ryckte han till sig sin hand när hans mamma försökte ta den? Jo, så var det nog. Bäst att vi skriver ner det nu när vi minns det. Att socialsekreterarna tyckte sig minnas att Lucas nog inte tyckte om sin mamma är rätt naturligt, vid det här laget hade de nämligen kommit fram till att *de* inte tyckte om Lucas mamma. Så de skrev ned det i journalen. Problemet var bara att det inte fanns någon journal, Lucas hade ju inte varit under utredning två månader tidigare. Istället fick de lägga in sin anteckning om Lucas i de andra tre barnens journaler. Vilket i sig är underligt, anledningen till att olika barn i samma familj har olika journaler är att syskonen inte ska vara med mer än nödvändigt i varandras journaler. Men vad skulle de göra? Hade de skrivit ned sina observationer om Lucas i hans egen journal hade det varit uppenbart att "observationerna" var gjorda långt i efterhand. Det hade inte sett bra ut. Då såg det åtminstone mindre illa ut att klämma in omdömena om Lucas i hans syskons journaler.

Ovanstående stycke är i princip bara spekulationer. Vi *vet* inte hur det gick till. Men anledningen till att vi inte vet det, är att socialtjänsten i Ystad bröt mot lagen. Socialtjänstslagens skrivelse om att allt väsentligt måste antecknas finns av en anledning: Att myndighetsutövning ska vara så transparent som möjligt, så att klienter och tillsynsmyndigheter i efterhand ska kunna se vad som har hänt. I det här fallet har det brustit. Och det mesta tyder på att bristerna är helt avsiktliga för att socialtjänsten inte ska behöva avslöja hur det verkligen har gått till.

Uppgifterna i detta kapitel kommer från socialtjänstens journaler för de tre äldre barnen. Dessutom kommer information från polisens händelserapport från omhändertagandet (HR5600-20180829-0444) samt från polisens protokoll från samma omhändertagande. Ytterligare uppgifter kommer från intervjuer med Maria och Elin.

Socialtjänsten svarar

Efter att ha kritiserat socialtjänsten så här mycket som vi har gjort vore det inte mer än rätt att de får en chans att försvara sig. Faktum är att ingen skulle bli gladare än vi om socialtjänsten ville berätta sin sida av saken.

Det kommer tyvärr inte att hända. Socialtjänster brukar inte prata med media. Och socialtjänster brukar verkligen inte prata med media när de har något att dölja. Socialtjänsten i Ystad är inget undantag. Trots att vi har försökt så vägrar de att säga något alls. De vill inte ens svara på generella frågor om hur deras förvaltning arbetar. Locket ligger på, och det är väl fastskruvat.

Socialtjänsten har förstås inga krav på sig att prata med journalister. Tvärtom snarare, de arbetar inom ett område med mycket sekretess. Så vi kan egentligen inte gnälla över att de vägrar prata med oss. Det finns dock vissa de inte kan vägra att prata med, föräldrar till omhändertagna barn, i det här fallet Lars och Maria.

Under våren 2021 genomförde socialtjänsten i Ystad en hemtagningsutredning kring Ystadsbarnen. Lars och Maria hade gjort en formell begäran om att få hem sina barn och då måste socialtjänsten utreda denna begäran. Socialtjänsten har förstås inga som helst tankar på att låta barnen komma hem igen. Men de måste ändå göra en utredning och under denna utredning måste de träffa och samtala med föräldrarna.

Lars och Maria var också väl medvetna om att socialtjänstens utredning aldrig skulle komma fram till att barnen kunde komma hem igen. Så de var inte negativa när vi föreslog att vi skulle använda utredningen i journalistiska syften. Även om socialsekreterarna aldrig skulle svara på frågor från mig och Anders så var de ändå tvungna att prata med Lars och Maria och svara på deras frågor.

Det var åtminstone tanken. Vi gav Lars och Maria en bunt med frågor som vi ville att de skulle fråga socialsekreterarna om medan de gjorde en ljudupptagning av mötet som vi kunde lyssna på i efterhand.

Lars och Maria lät sig villigt övertalas att ställa de frågor vi bad om. Däremot var det häpnadsväckande svårt att faktiskt få några svar. På ljudupptagningarna vi fick lyssna på kunde vi höra hur socialsekreterarna med extrem envishet (och en hel del finess också, det måste erkännas) lyckades slingra sig utan att svara på i princip någon fråga alls.

Här måste nämnas att det inte är några vanliga socialsekreterare som Lars och Maria träffar. De är nämligen förbjudna att träffa de ordinarie socialsekreterarna, de som ansvarar för deras barn. Den officiella förklaringen är att dessa "inte har tid", vilket är en närmast förolämpande dålig bortförklaring. Istället för de egentliga socialsekreterarna träffar Lars och Maria två chefer på socialkontoret, alltid samma. När man hör ljudupptagningarna förstår man varför. Cheferna är inte där för att svara på frågor, de är där för att *inte* svara på frågor. Något de är mycket bra på.

Vi har naturligtvis mängder med frågor vi skulle vilja ställa till socialtjänsten i Ystad. Frågor kring olika detaljer i handläggningen. Frågor om det extremt begränsade umgänget. Frågor om vad föräldrarna kan göra för att få tillbaka sina barn. Allt sådant lyckas socialcheferna effektivt undvika att svara på när Lars och Maria frågar dem under sina samtal. Det finns dock en fråga som vi verkligen vill ha svar på: varför omhändertogs Ystadsbarnen, egentligen?

Varför omhändertogs Ystadsbarnen, egentligen?

Det var lite oväntat att socialtjänsten så flagrant vägrade att svara på frågor från sina egna klienter. Med Lars och Marias godkännande valde vi då att sätta hårt mot hårt. Socialcheferna hade vid flera tillfällen undvikit att svara på frågor genom att skylla på att de inte hade den informationen just nu utan skulle svara senare. Vi bad helt enkelt Lars och Maria vägra delta i utredningen tills de hade fått skriftliga svar på sina frågor. Det var lite av en chansning, föräldrarnas medverkan är inte nödvändig i en hemtagningsutredning och socialtjänsten hade rent teoretiskt bara kunnat strunta i dem.

Det var ändå en chansning som gick hem, delvis. Socialcheferna var nämligen inte främmande för att sätta hårt mot hårt de heller. Vi kände oss tvungna att rationalisera våra frågor till en enda: Varför omhändertogs Ystadsbarnen? Men när vi hade gjort det och efter många uppskov, under vilka Lars och Maria visade att de verkligen inte tänkte gå på några fler möten förrän de fått svar på sina frågor, så kom det faktiskt ett skriftligt svar från socialtjänsten.

Socialtjänsten såg dock till att det kostade. Några månader senare berättade socialtjänsten om incidenten i förvaltningsrätten. De berättade inte att Lars och Maria hade ställt frågor, förstås, socialtjänsten *ska* svara på frågor från sina klienter. Det står till och med i socialtjänstlagen. Däremot fick förvaltningsrätten höra vilken sorts fråga de hade ställt: Att Lars och Maria hade frågat varför deras barn var omhändertagna måste betyda att de fortfarande saknade insikt i sina brister.

Att Lars och Maria saknar insikt i sina brister är de nu inte ensamma om. Jag och Anders saknar också insikt i deras brister, trots att vi har läst socialtjänstens samlade dokumentation i fallet. Det är ju därför vi behöver ställa frågan. Och det är därför socialtjänstens svar är så intressant. Att det dessutom är det enda svar som vi, eller någon media alls faktiskt, har fått eller kan räkna med att få från socialtjänsten i Ystad om Ystadsfamiljens fall gör det ganska unikt.

Här nedan följer en exakt kopia av socialtjänsten i Ystads svar (kursiveringen är vår och inte socialtjänstens, fetningen och punktlistan är däremot socialtjänstens). Hela svaret är en replik på frågan: varför omhändertogs Lars och Marias barn?

Socialtjänstens svar

Barnen bedömdes vid omhändertagandet vanvårdade bland annat avseende följande punkter.

- *Föräldrarna brister i den allmändagliga livsföringen vilket exempelvis tar sig uttryck i att barnen inte kan sköta sin hygien, inte kan duscha själva, inte kan torka sig själva efter toalettbesök. Barnen har smutsiga kläder. Barnen beskrivs*

som bleka (med gråaktig hud), magra och har svårt att röra sig. Isaks tänder är missfärgade vilket bedöms bero på medicin han tar.

- *Hemmiljön beskrivs vid omhändertagandet som en sanitär olägenhet. I utredning 191105 gjordes hembesök som visar att föräldrarna har gjort vissa förbättringar i hemmiljön.*
- *Barnen har isolerats i hemmet. Barnen har under sin uppväxt inte fått möjlighet till sociala sammanhang/sociala kontakter med exempelvis vänner eller genom fritidsaktiviteter, inte fått möjlighet att besöka någon lekplats, åka buss/tåg i den utsträckning som ett barn anses vara i behov av. Barnen har inte utvecklats åldersadekvat språkligt, barnen bedöms sakna tidsuppfattning och barnen har vid omhändertagandet omfattande brister kognitivt, socialt och praktiskt till följd av omsorgsbrist.*
- *Kosthållning har varit bristande. Detta visar sig bland annat genom att barnen saknar uppfattning om skillnad mellan frukost, lunch och middag. Såvitt framgår har barnen, under hela sin uppväxt, fått begränsad kost. Två av barnen har fått men av den begränsade kosthållningen, vilket fortsatt även långt efter omhändertagandet.*
- *Det har framkommit att barnen har behandlats för förstoppning under stora delar av uppväxten. Ett av barnen har också berättat att hen fått slang uppstoppad i rumpan, dagligen, under nio års tid. Efter omhändertagandet och placeringen i familjehem har barnens magbesvär försvunnit och ingen av barnen är längre i behov av medicinering.*
- *Föräldrarna har uppvisat en oförmåga att uppmärksamma och tillgodose barnens behov av stimulans och känslomässig kontakt.*

Barnen har hållits frånvarande från skolan.

- *Skolfrånvaron har resulterat i att samtliga barn vid omhändertagandet och placeringen i familjehem inte är åldersadekvata i sin utveckling.*

Föräldrarna saknar insikt om hur deras brister i föräldraförmåga har påverkat barnens utveckling.

- *Föräldrarna saknar insikt om hur deras brister i föräldraförmåga har påverkat barnens utveckling. Detta har visat sig hela tiden från omhändertagandet till nutid.*

Men vad är det de säger, egentligen?

Ovanstående är alltså socialtjänstens skäl till att Ystadsbarnen är omhändertagna. Det som Ystadsföräldrarna måste ändra på för att kunna få hem sina barn igen. Men hur ändrar man på det? Allting utom den smutsiga hemmiljön är sådant som ligger hos barnen snarare än föräldrarna. Och den smutsiga hemmiljön erkänner till och med socialtjänsten inte längre är ett problem.

Genomgående för anklagelserna är att socialtjänsten försöker projicera barnens brister på föräldrarna. Faktiskt verkar de tycka att barnens brister *alltid* kan skyllas på föräldrarna utan att de behöver bevisa det närmare. En mer opartisk bedömare skulle antagligen inte vara lika övertygad om att det är föräldrarnas fel att två av barnen har en ätproblematik två och ett halvt år efter att de omhändertogs. Särskilt inte som socialtjänstens egna journaler berättar att problemen har blivit värre snarare än bättre sedan barnen skildes från föräldrarna.

En del av socialtjänstens formuleringar är närmast imponerande i sin illvilja. Eller vad ska man annars säga om den ytterst slipade formuleringen att barnen har kognitiva, sociala och praktiska tillkortakommanden vid omhändertagandet som måste bero på omsorgssvikt. Där lyckas man beslå föräldrarna med vad som verkar vara allvarliga brister samtidigt som man undviker att nämna att barnen fortfarande, två och ett halvt år senare, har lika stora eller större kognitiva, sociala och praktiska handikapp som socialtjänsten numera skyller på NPF-diagnoser.

Bakom retoriken är anklagelserna ändå desamma som i september 2018. Det i sig själv är inte förvånande, frågan gällde ju varför Ystadsbarnen omhändertogs. Men det är anmärkningsvärt att socialtjänsten inte tycks ha något intresse alls av att utvärdera och följa upp sina egna anklagelser. När barnen anklagas för att inte veta skillnaden mellan frukost, lunch och middag så är det klippt från ett påstående från Isaks och Alices jourhem direkt efter omhändertagandet, samma tillfälle då det påstås att barnen bara äter rå, oskalad morot till middag. Det finns gott om andra ställen i journalen där barnen berättar om kosthållningen i föräldrahem-

met eller på annat sätt visar att de har en god förståelse för dagens olika måltider, men dessa anteckningar ignoreras konsekvent.

Det skulle vara väldigt intressant att ställa socialcheferna mot väggen genom att peka på sådana motsägelser i deras egna journaler. Precis som det skulle vara intressant att höra hur de ställer sig till att flera av deras påståenden är enkla att motbevisa, till exempel har vi sett flera fotografier av Ystadsbarnen på olika lekplatser vilket motsäger socialtjänstens påstående att de aldrig har varit på en lekplats. Någon chans att ställa sådana riktade frågor lär vi dock aldrig få.

Inte heller lär socialtjänsten vilja svara på varför de tar några förvirrade ord från en trettonåring och blåser upp dem till fullkomligt orimliga proportioner. Socialtjänstens egen anteckning om det hela är på två och en halv rad, dessutom förvirrat skrivet. Vad Isak verkligen sa på mötet på socialkontoret kan vi inte veta, men om det verkligen var så uppseendeväckande som socialcheferna försöker få det till nu så får det betraktas som tjänstefel att de två socialsekreterare som pratade med Isak inte frågade ut honom mer om det han påstod. Det finns nämligen inte bara sociala aspekter av långvarig lavemangsbehandling, utan även medicinska. En snabb sökning på internet ger upplysningen att dagliga lavemangsbehandlingar under flera års tid är direkt livsfarligt eftersom det kan störa kroppens vatten-saltbalans. Den som utsätts för detta riskerar att dö av vattenförgiftning. Om socialtjänsten hör talas om en sådan potentiellt livsfarlig hemmabehandling så bör den rimliga reaktionen vara att så snart som möjligt ställa följdfrågor för att få mer klarhet i huruvida föräldrarna verkligen var så livsfarligt omdömeslösa.

Det gjorde de enligt sina egna journaler aldrig. Den ytterligare information de fick i lavemangsfrågan kom från Oasen. Isak har nämnt sina lavemangsbehandlingar för Oasens personal flera gånger, men där är det uppenbart att lavemang var något man skulle undvika och som bara användes i nödfall. Givet hur extremt ovanlig överdriven lavemangsbehandling är och givet att Isaks sjukvårdsjournaler inte visar några tecken på de hälsoproblem vansinnesanvändning av lavemang riskerar att leda till, så är Isaks senare uttalanden betydligt mer sannolika. Ändå väljer

socialtjänsten att förlita sig på det ursprungliga lösryckta uttalandet, som de uppfattade det.

Att lavemangsanklagelsen fortfarande finns kvar tre år senare är ingen slump. Alla anklagelser från hösten 2018 finns fortfarande kvar. Även där socialtjänsten motbevisas av sina egna senare upptäckter så lever anklagelserna kvar. Kontentan är att socialtjänsten alltid har rätt.

Och socialtjänsten behöver inte ens ha rätt för att omhänderta barn. Av de skäl som socialcheferna listar som skäl för att barnen omhändertogs så gäller inga det yngsta barnet Lucas (möjligtvis med undantag av det ostädade hemmet, men det är en klen ursäkt för ett tvångsomhändertagande). Lucas var en fullständigt normal fyraåring när han omhändertogs. Alla tester, både före och efter omhändertagandet, visar värden inom normalspannet. Inte heller hade han någon skolplikt och de flesta anser att det är fullständigt acceptabelt att fyraåringar saknar organiserade fritidsaktiviteter eller inte har någon tidsuppfattning. Ändå omhändertogs han med sina syskon. Inte ens socialtjänsten själv tycks kunna förklara det.

Det verkligt iögonfallande med alla dessa skäl för omhändertagande är ändå att bara skolfrånvaron och lavemangsbehandlingen är sådant som socialtjänsten visste om innan de fattade sitt beslut. Skolfrånvaro på grund av byråkratisk förvirring är inte en anledning till tvångsomhändertagande och att någon kanske fick för många lavemangsbehandlingar som liten är definitivt ingen anledning för ett akut tvångsomhändertagande fem år senare. Vad som verkligen fick socialtjänsten att fatta beslutet om att omhänderta Ystadsbarnen vet vi fortfarande inte. Och, vad värre är, socialtjänsten verkar inte veta det själva heller.

Uppgifterna i detta kapitel kommer från socialtjänstens journaler samt från mejlväxlingar mellan Lars och Maria och två socialchefer i Ystad som Maria har tillhandahållit. Dessutom har vi lyssnat på ljudupptagningar från flera möten på socialkontoret i Ystad där Lars och Maria och samma två socialchefer har närvarat.

Del 3: Ystadsfamiljen

Hur är de, egentligen?

När jag berättar för olika människor att jag jobbar med en bok om Ystadsfamiljen, har träffat Ystadsföräldrarna i verkligheten och pratat med dem i många timmar, så får jag ofta frågan: Men hurdana är de, då? Jag brukar svara: De är mycket trevliga och en aning aspiga. Det vill säga, de är mycket trevliga men har också vissa luckor i sin sociala förmåga och förståelse för omvärlden.

Lars och Maria är inga socialt hopplösa människor. De är som sagt både trevliga och roliga. De är inte oförmögna att föra ett samtal. Men Maria har också ett lite ovanligt drag: Hon kommer in på ganska avlägsna sidospår när hon pratar. I synnerhet om hon blir nervös, verkar det som. Detta är inte ett oöverstigligt hinder. Jag har pratat med Lars och Maria i minst hundra timmar utan att lida något nämnvärt av det. Maria kontrollerade sidospårstendenserna genom att hålla sig till en överenskommen dagordning och genom att till stor del låta mig avbryta och styra in samtalet till det jag tyckte var relevant. Men i grunden är den där sidospårigheten lite... aspig.

Rent allmänt är Lars och Maria intelligenta människor. De har intellektuella intressen. De läser böcker. De behärskar psykologiska teorier om sina barns diagnoser. De har kunnat hjälpa dessa barn med anpassningar av tillvaron utan mycket hjälp utifrån, vilket är mer än vad många andra föräldrar till barn med NPF-diagnoser kan. De har kunnat driva ett företag i en ovanlig bransch bara genom att prova sig fram till vad som fungerar.

Men de har också en anmärkningsvärt ojämn begåvningsnivå, på två punkter. För det första har de rent generellt svårt att sätta sig in i hur andra människor tänker. I synnerhet människor långt borta, som de inte känner. Svårigheten är inte total. De kan, och vill, föreställa sig hur deras barn tänker och känner i olika situationer. De gör det mer än många

andra föräldrar: Det är ganska vanligt att föräldrar inte sätter sig in i sina barns subjektiva upplevelser. Lars och Maria gör det definitivt. Men när det kommer till hur tidningsläsare, domare, redaktörer eller journalister i allmänhet tänker, så är de ganska väck. På ett tidigt stadium av vårt samarbete gick det upp för mig att Marias idé om vad ett bevis är skiljde sig kraftigt från min idé om vad ett bevis är. Hon kunde skicka ett långt dokument med lösa påståenden som hon skrivit själv och kalla det för ett bevis. Anders kunde bli lätt irriterad över den ojämna kvalitén i informationsöverföringen.

"Ha lite tålamod, de vet inte vad ett bevis är", svarade jag honom gång på gång.

Ystadsföräldrarna har inte bara svårt att föreställa sig hur en domare tänker, utan även hur allmänheten tänker. Under mediedrevet mot dem i juni 2019 var deras standardkommentar: "Vi har ett fullgott samarbete med socialtjänsten och ger inga fler kommentarer". Vilket var ungefär som att säga "Vi är skyldiga men vill helst inte erkänna det". Lars och Maria gav aldrig intryck av att förstå vilket fundamentalt misstag de gjorde när de vägrade att försvara sig. Det var inte som att jag tjatade på dem heller: "Hade ni inte skött det där så extremt illa så hade era barn varit hemma sommaren 2019" är ingen trevlig sak att säga. Så jag sa det inte. I efterhand tycktes förstås de också att de borde ha bemött vissa saker annorlunda. Men de förstod aldrig precis hur illa det var att de svarade som de gjorde.

Detaljer, detaljer, detaljer

För det andra har Lars och Maria svårt att uppfatta helheter. Istället fastnar de gärna i detaljer. Under den första tiden när vi pratade med dem var de helt inne på att visa oss små byråkratiska fel som socialtjänsten hade gjort sig skyldig till. Vi försökte trumma in frasen "försvar är bästa anfall". Vad vi behövde var en helhetsbild som gav deras version, inte hundra små regelbrott från deras motståndares sida. Överlag hade de ingen vidare helhetsbild av vad som hade hänt. Deras bild hade mer

karaktären av en konspirationsteori där flera personer hade gått till samlad attack mot dem: Marias pappa hade planterat idén hos socialtjänsten och sen fortsatt att ge dem inspiration till nya förskräckliga anklagelser. Skolchefen hade behövt bevis för att hans samverkansprojekt var en bra idé. Socialtjänstchefen ville främja sin politiska karriär. Dessa olika krafter hade sammantaget lett till den katastrof som familjen drabbades av.

Lars och Marias brist på helhetssyn är ett väsentligt handikapp i deras kamp mot myndigheterna. Deras försök till försvar i förvaltningsrätten och kammarrätten består bara av en samling detaljer. Socialtjänsten lanserade en helhetsbild av Lars och Maria som spektakulärt sjuka människor. Lars och Maria svarade med att försöka motbevisa ett fåtal av påståendena, punkt för punkt. Inget av deras försvarstal gav en motbild till socialtjänstens anklagelser, istället framstod de som skyldiga människor som försökte slingra sig på varje enskild punkt. Socialtjänstens nidbild av familjen fick stå ensam, eftersom det var den enda helhetsbild som rätten fick. Man tycker förstås att de jurister som staten betalar för att hjälpa föräldrar som har fått sina barn omhändertagna borde ha kunnat hjälpa Lars och Maria att formulera sig bättre. Men staten betalar inte särskilt mycket till dessa jurister och om de arbetar för mycket löper de en högst reell risk att inte få betalt för sin nedlagda tid. Den typen av mycket detaljerat försvar som Lars och Maria önskade sig ingår definitivt inte i vad staten betalar för.

Bristen på helhetssyn gör ofta Ystadsföräldrarna kortsiktiga i sitt agerande. I socialtjänstens journal ser man att de skiftat fokus kort efter att barnen omhändertas. Den första tiden koncentrerar de sig på den ytterst berättigade frågan varför socialtjänsten har tagit deras barn. Men bara några veckor senare ligger föräldrarnas fokus på detaljer i barnens tillvaro i fångenskapen, att de får rätt mat och mediciner, att de får prata med varandra och att föräldrarnas julklappar till dem kommer fram i tid. De verkar kort sagt ha förlorat fokus på det grundläggande problemet.

Ett grundmurat självförtroende

Det går en röd tråd från Ystadsföräldrarnas beslut att hemskola sina barn, över deras misslyckade försvar i förvaltningsrätten till deras hantering av mediedrevet: De försökte lösa sina problem själva. Inte för att de rent principiellt har något emot att samarbeta med folk, det har de nämligen inte. De tycker bara att de klarar en del saker bättre själva. De hade ingenting emot den offentliga skolan, men de trodde inte att den kunde skydda deras barn från den hotfulle morfadern. Deras advokater var säkert utmärkta, men de själva visste ju mycket bättre vad som hade hänt så de kunde lika gärna skriva sitt eget försvarstal. Och när massmedia desperat ville ha kommentarer från dem valde de att inte uttala sig: De ville inte dras in i något de inte kunde kontrollera alls.

Det är häri som Ystadsföräldrarnas antagligen största svaghet ligger: Deras självförtroende är på vissa väsentliga punkter större än deras faktiska förmåga. De hoppas genomgående på att kunna mer än de faktiskt kan. Inte för att de är särskilt inkompetenta. Sverige är fullt av människor som är betydligt mindre kompetenta än Lars och Maria. Ändå råkar de allra flesta inte lika illa ut som Ystadsfamiljen. De försöker nämligen inte tänka själva. Det är inte inkompetensen i sig som fick Ystadsfamiljen att råka illa ut, utan att deras ambitioner var större än deras förmåga. De flesta människor inser i någon mån sina begränsningar. De ser att samhället är stort, oöverblickbart och lite hotfullt. Så de rättar in sig i ledet och gör vad de blir tillsagda, även när det kostar dem mycket.

Ystadsfamiljen fungerar inte så. Ystadsföräldrarna hade, och har fortfarande, bra självförtroende. I grunden av en anledning: De är begåvade personer och begåvade personer får ofta bättre självförtroende och blir mindre tvångsmässigt konformistiska än obegåvade personer. Men de begåvningsmässiga luckor som Ystadsföräldrarna har ser de mestadels inte själva. Hur skulle de kunna göra det? Hur ska de veta att de flesta har bättre social fingertoppskänsla än dem? Hur ska de veta att andra ser helhetsbilder där de ser en mängd detaljer?

Marias ovanligt starka självförtroende är antagligen den främsta anledningen till att socialtjänsten uppfattade henne som manipulativ: De

flesta människor är inte så säkra på sin sak som Maria om de inte verkligen har goda skäl att vara det. I allmänhet brukar människor uttrycka lite tvivel och osäkerhet om någon konfronterar dem. De söker tecken på bekräftelse mellan sina uttalanden, för att hålla koll på hur det de säger tas emot. Maria är inte sådan. Hon har en tendens att säga i stort sett vad som helst med samma säkerhet som människor i allmänhet reserverar för sina främsta expertkunskaper eller sina politiska favoritåsikter. När man hör Maria prata blir det därmed lätt att tro att hon medvetet låter överdrivet säker för att dölja något hon inte vill ska lysa igenom. Socialtjänsten antog spontant att det hon dolde måste vara något fruktansvärt.

Vi ser det som i princip säkert att Ystadsföräldrarna inte manipulerar mer än några andra människor. Om något manipulerar de betydligt mindre. Manipulation kräver att man förstår sin motpart. Det som får Maria att framstå som manipulativ är, paradoxalt nog, att hon är usel på att manipulera. Människor som vet vad manipulation är vet också hur man gör för att inte framstå som manipulativ. Maria vet inte det något vidare. Därför vet hon inte hur hon ska framställa sig själv som en rättfram sanningssägare. Detta är en mycket tragisk detalj i myten om Ystadsmamman: Maria är så rättfram att hon inte vet hur hon ska övertyga människor om att hon är det. Hon säger bara det hon vet. Bit för bit, oordnat och rörigt, med en mängd sidospår på vägen. Och med stor övertygelse.

Anledningen till att Lars och Maria inte ljuger och manipulerar är enkel: Förutom att de har hög moral på sitt sätt, så förstår de inte andra människor bra nog för att det ska vara särskilt meningsfullt för dem att ljuga: Det är meningslöst att ljuga om man inte förstår vad ens motpart vill höra. Vi ägnade månader åt att jämföra myndighetsdokument med vad Lars och Maria uppgav. Vi hittade bara några enstaka mindre skillnader mellan dokumenten och det de uppgav, skillnader som nästan säkert beror på dåligt minne snarare än på medveten manipulation. I övrigt hittar vi inget som står i dokumenten som direkt motsäger Lars och Marias uppgifter. Att de skulle ha lärt sig dokumenten så bra att de lyckas med konststycket att aldrig säga emot dem är inte heller troligt. De

är helt enkelt inte tillräckligt välorganiserade människor för det. De berättade också för oss att de inte ens hade läst större delen av dokumenten de gav till oss. Något som verkar troligt eftersom de blev positivt överraskade när vi upplyste dem om ett antal detaljer i dokumenten som talade till deras fördel. Sammantaget har vi goda skäl att tro att de är sanningsenliga i det de berättat.

Mellan raderna

Ett av de mest stereotypa tecknen på autism är alltför bokstavliga tolkningar och en allmän oförmåga att läsa mellan raderna. Detta beskriver Lars och Maria i ett nötskal.

Allt tyder på att Lars och Maria är mycket laglydiga människor. Trots att både socialtjänsten och massmedia har gjort sitt bästa för att få dem fällda för något brott, så har polisen inte kunnat hitta minsta tecken på brottslig verksamhet. Anledningen till detta är för vår del uppenbar: Lars och Maria bryter inte medvetet mot några regler. Vi har finkammat deras liv och inte hittat något tillfälle då de uppenbarligen har gjort det. De bryter inte ens mot socialtjänstens regler, trots allt den har gjort emot dem.

Faktum är att Lars och Maria inte ens verkar skattefuska medvetet. Elin berättade utförligt för mig om hur hennes fostermamma var besatt av att skatteplanera och ägnade massor av tid åt att vrida och vända sina räkenskaper till sin fördel. Jag höll på att avbryta henne med ett "men det gör väl alla småföretagare?" när det slog mig att nej, inte riktigt alla småföretagare: Elins föräldrar var ju småföretagare under hela hennes uppväxt. Om Elin ser skatteplanering som ett gnidigt och omoraliskt beteende, så tyder det på att hon aldrig har sett sina föräldrar ägna sig åt det.

Det finns skäl att tro att Ystadsföräldrarna är mer laglydiga än genomsnittsmedborgaren, eftersom de tar lagar och regler på betydligt större allvar än genomsnittsmedborgaren. För de flesta människor består Sveriges Rikes Lag av två komponenter: lagens bokstav och lagens anda. De flesta vet, eller känner åtminstone på sig, att det finns en allmän mo-

ral som lagen försöker, men aldrig helt lyckas sammanfatta. De flesta människor har därmed större känsla för lagens anda än för lagens bokstav. De tycker också att man kan bryta mot lagens bokstav, åtminstone en liten smula, så länge man håller sig till lagens anda.

Ystadsföräldrarna är däremot inte så bra på att uppfatta sånt som bara finns utan att vara nedskrivet eller tydligt definierat. Jag fick en stark känsla av att för dem finns inte någon tydlig åtskillnad mellan lagens bokstav och lagens anda. De tror på lagar och regler som sådana. Anledningen till det är lätt att förstå: Eftersom de inte förstår andra människor särskilt bra så blir officiella regler ett sätt att komma överens med sin omgivning. Detta gör dem till laglydiga, men ibland lite irriterande medborgare.

Socialtjänsten irriterade sig uppenbarligen på att Ystadsföräldrarna avbokade tider: De visade på så sätt att de tyckte att det fanns viktigare saker än socialtjänsten. Men de betedde sig alltid korrekt. De sa noga till i god tid före den första avbokade tiden att de kanske inte kunde då på grund av barnkardiologen. Den andra avbokade tiden var ett samtal med ett barn som var så sjukt att de istället fick ta henne till vårdcentralen. Bara den tredje och sista avbokningen framstår som lite tveksam: Varför skulle socialtjänsten inte kunna göra hembesök hos en familj bara för att ett av barnen har magsjuka och urinvägsinfektion? Men socialtjänsten sa aldrig emot Ystadsföräldrarna, vilket Maria också påpekade när de kom för att hämta barnen: Om de bara hade sagt att hon inte fick avboka tiden hade hon givetvis inte avbokat den.

Faktum är att Ystadsföräldrarna inte riktigt verkar ha förstått en så grundläggande sak som att man som samhällsmedborgare förväntas anstränga sig lite extra för att komma på inbokade tider, för att artigt visa att de professionella man besöker är viktigare än man själv. Lars och Maria visade oss Lucas BVC-journal, deras syfte var att visa oss Lucas oklanderliga utveckling. Men det vi främst reagerade på var att de hade avbokat inte mindre än tre BVC-tider år 2018: En i januari, en i juni och ytterligare en den 14 augusti. I januari var de utomlands och fick en ny tid till sommaren. I juni var Lucas sjuk och de fick en ny tid efter semes-

tern. I augusti verkar de enbart ha varit allmänt förvirrade, enligt journalanteckningen ska Maria få ett nytt schema och vill vänta med att boka en ny tid till efter hon har fått det. Anders blev smått förtvivlad av att läsa om det: Hade Lars eller Maria bara tagit Lucas till något av dessa BVC-besök, och alldeles särskilt det sista bara två veckor innan barnen omhändertogs, så hade ju socialtjänstens svartmålning av familjen kunnat slaktas totalt. Vid fyraårsbesöket kontrollerar BVC framför allt barnets språkutveckling. Hade Lucas bara gått på BVC-kontrollen den 14 augusti 2018 så hade socialtjänstens påstående att barnen inte kunde prata kunnat smulas sönder fullständigt.

Det är sådana här saker som skapar friktion mellan Ystadsföräldrarna och deras omgivning: Ystadsföräldrarna ser det som rimligt att avboka tider eftersom det är tillåtet att avboka tider så länge man gör det ett visst antal timmar i förväg. De verkar inte inse, eller åtminstone inte ha någon naturlig känsla för, att man kan följa reglerna till punkt och pricka och ändå vara besvärlig.

Ystadsföräldrarna utnyttjade en lucka i lagen när de hemundervisade sina barn i tio år. De följde lagens bokstav (så gott det gick), men bröt mot lagens anda. Detta kom att stå dem, och deras barn, mycket dyrt. De blev anklagade för att ha manipulerat med kryphål i lagen. Domstolarna och allmänheten har tagit för givet att Ystadsföräldrarna slugt tog sig runt lagens anda genom ett sofistikerat manipulerande och ljugande. Vi kan säga nästan helt säkert att det inte var så det gick till. Ystadsföräldrarna manipulerade sig inte runt lagens anda, för de förstår inte lagens anda. De följde lagens bokstav och kunde inte förstå att någon kunde tycka illa om dem för det. Ystadsföräldrarna är motsatsen till manipulativa: De är aningslösa. Denna aningslöshet i kombination med ett starkt självförtroende kom att bli ödesdiger för deras familj.

Goda föräldrar - halvdana medborgare

Något vi inte har funnit några tecken på är att Ystadsfamiljen skulle ha varit undermåliga föräldrar. Inte på något sätt alls, egentligen. Visst, jag

kan förstås hitta en och annan detalj i Ystadsföräldrarnas berättelser om sitt familjeliv där jag tänker att jag hade gjort annorlunda. Men det skulle jag göra med vilken familj som helst och det betyder inte att de har fel och jag har rätt. Olika familjer gör olika.

Ystadsföräldrarna var, och är, den typen av föräldrar som lever för sina barn. Man kan ha åsikter om huruvida de tog rätt beslut i alla situationer. Men det står fullständigt klart att de organiserade sina liv efter vad de uppfattade var deras barns intressen.

Av allt att döma uppfattade även barnen det så. Enligt socialtjänstens egna dokument säger barnen i princip aldrig något negativt om sina föräldrar eller sin tillvaro hos föräldrarna. Eftersom det inte passar med socialsekreterarnas bild av verkligheten gör de rätt stora ansträngningar för att ändå hitta tillfällen då barnen kritiserar hemförhållandena. De lyckas förvånansvärt dåligt. Enligt journalerna från Oasen kallar 13-årige Isak vid ett tillfälle sin mamma för en idiot eftersom hon aldrig hade lärt honom att man inte ska svälja tandkräm. Men det är också så mycket kritik mot hemförhållandena som socialtjänsten lyckas krama ur barnen. Elin och Alice säger aldrig något som ens antyder att de ogillade sitt barndomshem. Det bästa socialtjänsten lyckas lura ur Alice är att hon vid ett tillfälle säger att telefonkontakten med föräldrarna är "lagom". Det vinklas till att hon inte vill ha mer kontakt än de tio minuter varannan vecka som hon just då har, men det finns ett stort antal andra tillfällen i journalerna då hon tydligt uttrycker att hon vill ha mer kontakt med föräldrarna. Det yngsta barnet, Lucas, säger över huvud taget ingenting om föräldrarna, varken positivt eller negativt.

Jag har haft flera långa samtal med Elin och hon har också skrivit stora mängder text till mig, om socialtjänsten och hennes fosterhem, men också om hennes föräldrar och hennes hemförhållanden. Hon har inte kommit med några som helst negativa uppgifter eller kommentarer om sina föräldrar. Genomgående under socialtjänstens insats stod hon alltid upp för sina föräldrar, något som drev socialsekreterarna smått till vansinne och antagligen var orsaken till att de ibland behandlade henne med vad som närmast kan liknas vid pennalism. Även efter att hon blev fri-

släppt från fosterhemmet har hon fortsatt att ha en nära och god relation till föräldrarna.

Det finns en annan sak som gör det troligt att Ystadsbarnen gillade sina föräldrar. Även mina barn gillade nämligen Ystadsföräldrarna. I synnerhet min sexårige son blev alldeles förtjust i dem när de var här och hälsade på. Lars spelar datorspel, däribland Minecraft, vilket råkade vara min sexårings favoritsysselsättning. Att träffa en vuxen som med ämneskunskaper och oändligt tålamod pratade Minecraft var som en uppenbarelse för honom.

Jag skulle inte ha några problem med att anlita Ystadsföräldrarna som barnvakter, om vi inte hade blivit osams. Jag är inte ensam om det. Både Maria och Lars jobbade på dagis som unga och Lars jobbade som Au Pair i USA i ett år och passade en åttaåring och en 13-åring. Jag kom mig tyvärr inte för att be om dessa före detta barns kontaktuppgifter så länge som jag hade kontakt med Ystadsföräldrarna, men Lars nämnde i förbifarten att han fortfarande har sporadisk kontakt med den amerikanska familjen. Ystadsföräldrarna säger sig också ha varit dagföräldrar åt en flicka i Isaks ålder: När socialtjänsten frågar Isak om han har några vänner så nämner han ett flicknamn och två pojknamn, enligt socialtjänstens journal. Lars och Maria förklarar det med att de tog hand om flickan på dagarna när hon och Isak var små, men att de inte längre har kontakt. Som det mesta annat på området har vi inte kunnat bekräfta historien eftersom vi inte vet vilken familjen är.

Rent generellt är jag inte ensam om att uppfatta Ystadsföräldrarna som engagerade och kompetenta föräldrar. Efter omhändertagandet skrev deras psykologer ett intyg om att de uppfattade dem så. Även läkaren på barnens vårdcentral skrev ett intyg om att han alltid uppfattat Maria som en utmärkt förälder och relationen mellan barn och förälder som fullständigt normal.

Även socialarbetare i Ystad som har träffat Ystadsföräldrarna och haft insyn i Ystadsfamiljens fall har ifrågasatt socialtjänstens bedömning av föräldrarna. Jag har pratat med en av dem.

"Det händer konstigare och konstigare saker på socialtjänsten i Ystad", säger hen.

"Det finns tunga missbrukare som får träffa sina barn trots att barnen inte vill. Och de här föräldrarna fick inte träffa sina barn på ett år. Det är helt otroligt."

Ystadsföräldrarna lyckades också hyfsat med något som även de bästa föräldrar tycker är svårt: Att ta hand om flera barn med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar. Det är inte ovanligt att barn med en trippeldiagnos som den Simon har hamnar på vårdboenden som unga vuxna. Även Isaks autism framstår som relativt svår. Alla föräldrar klarar inte av att anpassa sin tillvaro tillräckligt för att familjer med sådana funktionsnedsättningar ska kunna fungera. Men Ystadsföräldrarna lyckades av allt att döma hålla ihop sin familj, att få familjemedlemmarna att faktiskt gilla varandra och på det hela taget vara en ganska välfungerande familj. Allt detta med minimalt stöd från samhället. Hur man än vänder och vrider på det så är det något av en bedrift.

Överlag förefaller Ystadsfamiljen före socialtjänsten ha varit en form av kärnfamiljsextremister. De satsade på sin kärnfamilj och gjorde det rätt bra. De hade bara begränsad kontakt med sina släktingar utanför kärnfamiljen. Deras relation till samhället i stort var av affärsmässig natur. I förhållande till deras generella begåvningsnivå framstår deras förståelse för samhället som rätt klen. De verkar inte ha särskilt mycket till medborgaranda. "Är vi goda medborgare nu?" tycks de sällan ha tänkt. "Det här fungerar bra för oss och dessutom följer vi alla lagar och regler", verkar mycket mer kunna sammanfatta deras inställning. Det finns goda skäl att tro dem när de säger att de inte medvetet lurade samhället. Men de tycks heller inte ha frågat sig själva: "Hur ser vårt beteende ut i samhällets ögon?" När samhället ställde krav på dem, agerade de lösningsfokuserat. Att det skulle vara något suspekt med att leta efter användbara kryphål i lagen för att hantera sina egna problem tycks egentligen inte ha slagit dem. Ur deras synvinkel löste de sin familjs problem på ett så smidigt sätt som möjligt. Vem kunde ha något emot det?

Uppgifterna i detta kapitel kommer främst från intervjuer med Lars, Maria, Marias pappa, Elin samt ett flertal anställda på socialkontoret i Ystad (av vilka bara en enda gick med på att låta sig citeras). Dessutom kommer information från socialtjänstens journaler, från Lucas BVC-journal samt från intyg från Alices läkare och Marias psykolog.

Det stora problemet

Vad var egentligen det stora problemet som Ystadsföräldrarna ansåg att de behövde lösa under hela sina barns uppväxt? Det var inte något "vanligt" problem i stil med dålig ekonomi, barnens neuropsykiatriska svårigheter eller föräldrarnas dåliga hälsa. Sådant hade de rimligtvis lite problem med också, men det är ingenting som Lars och Maria nämner om man inte pressar dem specifikt kring det. Nej, problemet som överskuggade allt annat för dem var hotbilden från Marias pappa.

Att de upplevde sig hotade av barnens morfar är uppenbart. Det var bland de första saker Maria tog upp när hon berättade sin familjs historia för mig. Hotbilden från morfadern var också en av de första sakerna som föräldrarna berättade för socialtjänsten när de blev kallade dit för samtal.

Den första frågan som kommer upp är förstås om hotbilden från morfadern bara är en efterhandskonstruktion, en ursäkt som Ystadsföräldrarna hann komma på efter att deras barn hämtades av socialtjänsten. Vi kan säga med säkerhet att det inte är det. Om inte annat berättade de ju om det för socialtjänsten innan barnen omhändertogs. Maria har också visat mig en polisanmälan hon försökte göra 2008 samt ett psykologintyg som visar att hon år 2017 sökte hjälp för att hantera hotbilden från sin pappa.

Det finns ytterligare en sak som kraftigt talar för att hotbilden inte är någon konstruerad bortförklaring från Lars och Marias sida. De skyltar nämligen inte med den. Tvärtom försöker de dölja den, trots att de har allt att vinna på att visa upp den. Hotbildshistorien förvandlar dem på många sätt från fullständigt obegripliga till mänskliga. Men Ystadsföräldrarna hade från början en väl inarbetad vana av att inte tala högt om hotbilden: De tog tidigt ett beslut att inte berätta om den för sina barn innan barnen blev vuxna. Hade de berättat offentligt om det, i domstolarna eller till media, så hade barnen fått veta, vilket de inte ville.

Lars och Maria berättade ändå för mig om hotbilden. Av goda skäl. Det är trots allt omöjligt att förstå det som har hänt utan att förstå Lars

och Marias anledning att agera som de gjorde. De har tydligt uppgett att hotbilden från barnens morfar var den främsta anledningen till deras resande. De säger till exempel att de flyttade till Norge år 2010 eftersom hotbilden från Marias pappa var ovanligt intensiv då.

Var Ystadsfamiljen hotad eller var Ystadsföräldrarna bara paranoida? Det är en komplex fråga och innan vi kan fälla någon dom behöver vi höra båda sidor av historien och jämföra den med den stödbevisning vi har.

Marias version

Innan vi börjar genomgången är det värt att poängtera att detta är Marias uppgifter. Jag har bara skrivit ned dem och sammanställt dem. Jag skriver inte det jag skriver eftersom det finns några bevis för det eller för att jag tror på det själv. Följande är enbart en redogörelse för vad Maria berättade för mig.

Maria berättar att hennes föräldrar träffades som unga. Hennes pappa ville inte ha barn, säger Maria.

"Det är det enda han har haft rätt i, i hela sitt liv, att han inte borde ha barn", är Marias kortfattade omdöme om sin tillblivelse.

Föräldrarnas äktenskap var konfliktfyllt och våldsamt. Vid ett tillfälle försökte Marias mamma lämna sin man. Då övertygade pappan de två döttrarna att hata henne. De vägrade prata med henne och på en vecka var hon tillbaka i sitt vanliga eländiga äktenskap. Mamman hade ett starkt ideal om kärnfamiljen. Hon var själv uppvuxen i en bruten familj och tyckte det var viktigt att hålla skenet uppe. Hon föredrog ett äktenskap som bara fungerade på ytan framför en splittrad familj.

Maria är övertygad om att hennes pappa är en verklig psykopat. Hon säger att han är pedofil och har ett starkt sexualsadistiskt intresse för barn. Hon menar också att han är intresserad av kvävning och kvävde henne och hennes syster när de var barn. Hon säger att han örfilade henne till den grad att hon har en hörselnedsättning på ena örat och att han släpade omkring henne i håret. Jag har inte pressat Maria på detaljer

om hennes minnen från barndomen eftersom det både är tungt för henne att prata om och samtidigt omöjligt att bevisa. Men det handlar utan tvivel om tunga och svåra anklagelser.

Maria berättar att hon var den som mest fick utstå faderns raseriutbrott när hon var i tonåren. Modern och systern lärde sig i högre grad att inte reta honom. Maria flyttade hemifrån så fort hon kunde. Hon flyttade till Norge där hon gifte sig och studerade modedesign.

Äktenskapet gick inte särskilt bra. "Vi tog fram varandras sämsta sidor", sammanfattade Maria en gång sitt tidiga äktenskap. Hon flyttade hem till Sverige och föräldrarna igen. Där försökte hon hålla sig på sin kant och undvika fadern så gott det gick. Hon bodde inte där länge innan hon träffade Lars och flyttade in i hans lägenhet. Hon hade ingen egen önskan om att ha kontakt med sin far, men eftersom hon fortfarande ville ha kontakt med sin mor, och modern tyckte att det var viktigt att Maria och hennes pappa pratade, så träffade hon ändå honom då och då.

Efter att Lars och Maria flyttade ihop, kom pappan och besökte dem lite som han kände för. Under vintern 2001-2002 inträffade en incident som Maria har nämnt flera gånger. Lars och Maria bodde på den tiden i ett hyrt hus utanför Eslöv. Maria var höggravid med sitt andra barn. Hennes pappa kom på besök, oinbjuden. De blev osams i köket och hennes pappa hotade med att slå henne gul och blå. Han skrek på henne på nära håll, sådär så att han spottade henne i ansiktet. Hon och Lars lyckades precis fösa ut honom genom dörren innan han hann göra någon verklig skada. De slängde ut hans skor efter honom.

Däremot hade Maria en nära relation till sin mor. Maria har till exempel berättat att hon och modern diskuterade att starta en friskola innan modern blev sjuk och dog (Marias mamma jobbade som skolkurator). Även om det nog aldrig skulle ha blivit så mycket av det så visar den historien att Maria och hennes mamma stod varandra nära och att mamman antagligen skulle ha kommit att bli en viktig person för familjen om hon hade fått leva.

Kort före att Marias mamma blev sjuk köpte hon ett sommarhus på Österlen. Hon gjorde klart för döttrarna att hon ville att de skulle ta över

huset när hon dog och att hennes man inte skulle vara inblandad. Detta sa han att han skulle respektera. Men efter moderns död så ville han ändå kontrollera de tillgångar frun hade lämnat efter sig, trots att han inte led någon brist på pengar. Marias syster skulle få sommarhuset, tyckte fadern. Maria tyckte då att hon borde få lika mycket som stugan var värd. Inte för att hon brydde sig så mycket om pengar på den tiden heller. Både hon och Lars återkommer ofta till hur futtigt de tycker att det är att bråka om pengar.

"Nu sitter vi här femton år senare och pratar om en konflikt om pengar. Då har han ju vunnit, om vi bryr oss om sånt som han tycker är viktigt", utbrast Lars en gång när jag frågade ut dem om arvstvisten.

Lars och Maria menar att Marias pappa försöker använda pengar för att styra relationer. Det var det han gjorde efter fruns död och det gör han fortfarande. Han har det senaste året kontaktat Simon och Elin och erbjudit dem pengar som han och deras mormor har sparat åt dem, men bara om de kontaktar honom för att reda ut detaljerna. Det vill de inte, så de låter hellre pengarna vara. Simon och Elin har erbjudit morfadern att kontakta deras advokat istället, men det går morfadern inte med på. Detta är en av få anklagelser mot morfadern som det finns belägg för. Maria har visat mig breven han skickade till Simon och Elin där det uttryckligen står att de måste kontakta honom för att kunna få några pengar.

För Lars och Marias del var inte arvstvisten avgörande för deras beslut att bryta med Marias pappa. Snarare så var det att de var oroliga för morfaderns hantering av deras barn. Lars och Maria menar att morfadern aldrig har tagit hand om något av barnen utan att mormodern eller de själva var med. Maria noterade att hennes pappa inte visade några tecken på att ha blivit bättre på att ta hand om barn sedan hon var liten. Han ville bara leka våldsamma lekar som gick ut på att barnen skulle skada sig, för att de skulle bli härdade. Maria hade heller inga höga tankar om hennes fars förmåga att hantera sitt humör.

"Om Elin hade sagt emot honom som sexåring, då hade han antagligen slagit henne", resonerade Lars och Maria en gång sinsemellan om

morfadern. Det vill säga, morfadern slog aldrig något av barnbarnen, efter vad Lars och Maria vet. Men tanken på att han skulle kunna göra det givet tillräckligt med tid tillsammans med dem var en anledning för dem att distansera sig från honom.

Marias mamma dog år 2004. År 2007 är det meningen att Simon ska börja skolan. Då har Ystadsfamiljen redan börjat sitt flyktbeteende. Någon gång mellan de årtalen går konflikten med Marias pappa från att de tycker att han är otrevlig till att han är ett direkt hot mot deras säkerhet. Enligt Maria beror det på att hennes pappa blev mycket mer aggressiv efter att hans hustru dog. Han börjar ringa ofta och när ingen svarar skickar han meddelanden som Lars och Maria upplever som hotfulla. De känner sig också förföljda på andra sätt. De misstänker att någon stjäl post från deras brevlåda. Och en kväll står någon utanför deras hus och lyser med helljusen. Lars och Maria tror att morfadern är den skyldige.

År 2008 kontaktar Maria polisen för att försöka polisanmäla meddelanden hon får från sin pappa. Hon får svaret att formuleringarna är så vaga att de inte är straffbara. Istället får hon rådet att kontakta ett säkerhetsföretag. Det gör hon, och de säger att familjen bör se till att morfadern inte enkelt kan ta sig in till deras hus. På det viset har de tur: De råkar bo i ett hus omgivet av höga plank. Så de ser över sina grindar så att de inte enkelt kan öppnas utifrån. I övrigt ser de till att inte ha några regelbundna vanor. De är ute och reser ibland och är hemma ibland. De är inte på sociala medier. Barnen går inte i den offentliga skolan. Ingen har några regelbundna fritidsaktiviteter. På så sätt tänker de att morfadern inte ska kunna spåra dem och deras barn på något enkelt sätt.

Maria menar att hon känner sin far, på långt avstånd. Hon lärde känna hans sätt att fungera som barn. Hon vet att han har sina mer och sina mindre vansinniga perioder. Trots att hon inte har sett honom eller pratat med honom på åratal, så kan hon ändå känna av hur han fungerar. När han börjar få en mer intensiv period märker hon det genom att han ökar sina kontaktförsök. Då har familjen snabbt planerat in en resa.

Lars och Maria är mycket noga med att poängtera att de inte informerade barnen om hotbilden förrän i vuxen ålder. De tre yngre barnen vet

alltså fortfarande ingenting. Föräldrarna framställde det istället som att de var ute och reste för att det var kul, vilket inte heller var osant. Den saken stöds också av socialtjänstens journaler: När socialtjänsten ska prata med hennes barn så ber Maria särskilt att de inte ska nämna något som hon har sagt om deras morfar.

Lars och Maria menar att Marias pappa är helt besatt av att förstöra familjens liv. Till exempel så är de övertygade om att han matade deras hästar med äpplen så att de fick en sjukdom och behövde avlivas. De menar att pappan försökte sätta eld på deras lada. Och sist men inte minst: De är övertygade om att det var han som planterade historien hos socialtjänsten: Han ringde helt enkelt socialtjänsten och berättade en påhittad historia om sina barnbarn, menar de. Han är så manipulativ att folk tror på vad han säger, enligt Maria. Genom att bussa socialtjänsten på familjen hoppades han att på något vis få tillgång till sina barnbarn, tror Maria. Något han fortfarande inte har fått.

Marias pappas version

Marias pappa är, inte helt överraskande, bestört över Marias version av händelserna. Han har aldrig uttalat några hot över huvud taget, säger han. Han hade ingen aning om att Maria såg sig som hotad av honom. När mediedrevet inleddes gjorde Maria några kryptiska uttalanden till Sydsvenskan om att familjen levde under en stark hotbild och behövde därför lämnas ifred. "Det är nog dig de menar", gissade hans sambo då.

Det var först när Anders och jag tog kontakt med honom två år senare som han fick hela bilden: Det var verkligen honom Maria syftade på när hon pratade om en allvarlig hotbild. För Marias pappa är det helt ologiskt: Vad var poängen med att de anpassade sina liv efter att komma undan honom, när han ändå knappt hade en aning om vad de gjorde? Om familjen reste för att hålla sig undan honom var det ju helt bortkastat eftersom han inte ens visste att de var ute och reste. Det enda han visste var att de flyttade till Norge år 2010, eftersom CSN kontaktade

honom och frågade om hans dotter tänkte emigrera för att komma undan sina studieskulder.

Marias pappa har fortfarande svårt att tro att det verkligen var så att Maria kände sig hotad av honom under alla dessa år. Hotbilden måste vara en historia Maria har gjort upp i efterhand, resonerar han. Han verkar inte ens särskilt övertygad när vi tar upp de hårda bevis för motsatsen vi har: Marias uppgifter till socialtjänsten innan barnen omhändertogs där hon pratar om att familjen levde under en stark hotbild samt ett intyg där hennes psykolog bekräftar att hon år 2017 pratade med psykolog om hotbilden hon levde under.

Marias pappa tror istället att Maria uppskattade friheten i att kunna flytta sig över nationsgränserna som hon ville. Hon var också tidigt intresserad av hemundervisning, redan innan det äldsta barnet började skolan, och var bland annat medlem på ett hemundervisningsforum, berättar han. Antagligen oroade Maria sig för hur Simon, med sina neuropsykiatriska diagnoser, skulle klara den vanliga skolan. Lars och Maria visste nog inte heller hur mycket resurser skolorna har för barn med autism, tror han.

Marias pappa förnekar bestämt att han misshandlade sin familj. En gång gav han Marias syster en örfil för att hon ljög honom rätt upp i ansiktet. Det var dumt och han agerade i affekt. Han borde ha gjort annorlunda, men han var ung och dum. I övrigt så stämmer inget av vad Maria har sagt om hans agerande. Han förstår inte alls hur Maria kan tycka att han kvävde henne. Hon hade astma och krupp som barn. Det kan ge kvävningskänslor, men han vet inte varför hon skulle förknippa det med honom förutom att han förstås tog hand om henne när hon var sjuk. Han har absolut inte släpat henne i håret och inte örfilat henne. Om Maria var rädd för honom som barn så hade han märkt det. Maria var ganska tuff, hon var absolut inte kuvad och undergiven. Men, som han påpekar flera gånger, "Hon tycker inte om när man höjer rösten".

Höjde rösten gjorde han ändå då och då, särskilt under Marias tonår. Han "ryade" en del, som han uttrycker det. Maria brydde sig inte så mycket om skolan och läste bara det hon tyckte var roligt, som sömnad,

och han tyckte inte det var någon bra strategi. Men, konstaterar han också, hon verkar ju ha klarat sig rätt bra ändå, åtminstone tills myndigheterna gav sig på hennes familj.

Marias pappa är förbryllad över hur Maria kan ha fått så många saker om sin egen uppväxt fel. Hon plockar ut småsaker och drar underliga slutsatser utifrån dem, säger han. Som att han inte ville ha barn. Det stämmer att han när han var ung och idealistisk kom på idén att det var bättre att adoptera än att skaffa egna barn. Men det var praktiskt svårt och för dyrt för fattiga studenter så han och Marias mamma gjorde som de flesta andra och fick egna barn.

Marias föräldrar tog hand om sina barnbarn ganska mycket till en början. När Simon var liten sov han över hos morföräldrarna en helg varje månad. De var förbryllade över Marias syn på barnuppfostran: Hon gav sina föräldrar tydliga instruktioner om att de aldrig fick säga nej till Simon. I praktiken var det inget problem eftersom Simon var ett väldigt snällt barn. Men båda Marias föräldrar tyckte att det var en mycket underlig idé.

Uppgiften att Maria inte tillät någon att tillrättavisa Simon kommer även från ett annat håll: Enligt Lars syster så slutade Lars och Maria att besöka Lars pappa i Stockholmstrakten eftersom han en gång sa till Simon att inte välta ut hans hunds vattenskål. Maria hade då sagt att de inte fick uppfostra hennes barn och familjen hade åkt därifrån. De besökte inte Lars pappa på flera år efter det. Lars syster vet inte om de över huvud taget besökte honom igen innan han dog.

Marias pappa håller inte med om att han aldrig har tagit hand om Marias barn ensam efter hans frus död. Han nämner spontant, utan att vi ens frågat, att han ställde upp om det hände något. Till exempel en gång när Isak var en liten bebis så lämnade Lars och Maria honom tillsammans med flaskor med bröstmjölk i kylskåpet för att de behövde ta de större barnen till ridskolan. En annan gång passade han Simon på sitt jobb för att Elin behövde gå på kontroll av sin njure.

Marias pappa förnekar också att han lekte våldsamma lekar med barnen. Visst, helt stilla var han inte alltid, barnen tyckte ju det var väldigt

roligt att springa runt och busa lite. Men efter att Maria sa att hon inte gillade det så var han noga med att sysselsätta barnen med alldeles stillsamma aktiviteter. Ändå anklagade Maria honom för att ha lekt för våldsamt när hon hämtade barnen.

När det gäller arvet efter hans fru så blev det en enda röra. Han beslutade kort efter hennes död att ge Maria och hennes syster 250 000 kronor var av pengarna från en försäkring. När huset sedan skulle överföras till Marias syster så tyckte döttrarna att han skulle ge dem huset men stå kvar på lånen. Hur skulle han kunna göra det utan att ha kvar huset som säkerhet? Han hade ju redan gett bort pengarna och hade inte längre tillräckligt för att kunna lösa in lånet. Hade han bara behållit de 500 000 så hade han kunnat lösa in lånet men nu gick det inte. Till slut skrev han över både huset och lånet på Marias syster. Hon skulle i sin tur kompensera Maria baserat på hur mycket huset var värt kontra lånen. Marias pappa säger att det är fullt möjligt att Maria blev förfördelad i samband med den affären, för han vet inte i vilken utsträckning Marias syster faktiskt kompenserade Maria. Kanske enades de om att skylla på honom istället för att bråka inbördes.

Anledningen till att Marias pappa fortsatte att höra av sig efter att Maria hade sagt att han inte på något sätt fick kontakta familjen, var att han hoppades på att han skulle råka kontakta henne på en bra dag så att hon skulle ändra sig. Sån är han själv, säger han. Om någon han har något gammalt groll med ringer honom på en dålig dag kan han säga "Nej dra åt helvete" när han svarar. Men har han en bra dag kan han tänka att den där gamla konflikten är det nog bäst att glömma. Så han hoppades att Maria skulle kunna reagera på samma sätt och gå med på att återuppta kontakten, bara han råkade ringa vid rätt tillfälle.

Marias pappa medger att han har tänkt tanken på att köra ut till Österlen och försöka få en skymt av barnen. Men han har aldrig gjort det, för han visste att Maria skulle ha blivit vansinnigt arg på honom. Det enda han har gjort är att följa familjens aktiviteter på internet. Alices födelse fick han veta om genom Marias företags hemsida, till exempel. Men i övrigt har han sällan kunnat få reda på något väsentligt den vägen.

"Nu blev en glasvas såld, nu blev en annan glasvas såld, det var ungefär det jag fick veta", säger han.

Marias pappa poängterar att han tycker att Maria har flera beundransvärda sidor: hon är kreativ och initiativrik. Redan i övre tonåren startade hon sitt första företag och hon har fortsatt driva företag sedan dess. Själv har han aldrig drivit ett företag i hela sitt liv. Han säger också att Maria är en väldigt tuff person. Han utvecklar vad han menar genom att berätta om en gång när Maria slängde ut båda sina föräldrar i snön och lät skorna komma farande efter. Anders och jag identifierade omedelbart detta som samma incident som Maria berättat om tidigare där hennes pappa hotat slå henne gul och blå. Nu fick vi chansen att få precis samma historia, fast från den andra sidan.

Marias pappas version av händelsen är en aning annorlunda än Marias, men skiljer sig inte i de stora dragen. Han var för det första hos dem tillsammans med sin fru, Marias mamma. De dök inte upp oinbjudna utan det var ett överenskommet och planerat besök. Det var tänkt att de skulle hjälpa till att installera en diskmaskin.

"Det blev en diskussion mellan två herrar", berättar Marias pappa. Han tyckte att Lars hade monterat en list ovanpå diskmaskinen på fel sätt. Då hade Maria blivit arg och sagt att han kunde lämna dem och deras hem ifred. Han "brusade upp" då, enligt sin egen beskrivning. Men han hotade verkligen inte att slå Maria eller någon annan gul och blå. Om inte annat så hade hans fru aldrig accepterat något sådant. Lars och Maria hade därefter föst ut både honom och hans fru genom ytterdörren. De stod på yttertrappan i bara strumporna och kände sig snopna. "Oj, vi blev utslängda för en enkel dispyt", var på ett ungefär deras reaktion.

En sak som talar för att Marias pappa inte har haft någon närmare kontakt med familjen är att han, när vi först fick kontakt med honom, på riktigt verkade tro på det som media hade berättat om hans barn och barnbarn. Han trodde verkligen att Maria hade lurat myndigheterna och gömt sig i ett hus med sina barn i tio år. Vissa saker hade de förstås fått fel. Att hans 16-åriga dotterdotter Elin inte visste hur man duschar var ju bara dumt. Han hade visserligen inte träffat Elin sedan hon var i 4-5-

årsåldern, men då hade hon varit ett skärpt barn och tanken att hon inte skulle kunna sköta basal hygien som nästan vuxen var bara fånig. Att ett av barnen inte kunde skala en banan tyckte han också var absurt. Men på det stora hela taget trodde han på socialtjänstens anklagelser mot hans barnbarn. Det verkar ha kommit som lite av en uppenbarelse för honom när vi berättade vad vi kommit fram till om Ystadsfamiljen och om socialtjänsten. Han beklagar nu att han trodde på det som stod i tidningarna.

Vem har rätt då?

Att Lars och Maria trodde att Marias far var ett verkligt hot mot familjen är ställt utom rimligt tvivel. Men så vitt vi kan se så finns det ingenting utöver Marias uppgifter som tyder på någon farlighet.

Maria har berättat många saker men hon har haft extremt svårt att hitta något alls som stödjer det hon säger. Hon har i princip två saker som enligt henne bevisar att det ligger något bakom hennes påståenden. Det första är kopior av textmeddelanden som hennes pappa har skickat. Maria menar att de är hotfulla. Visserligen är några av dem skrivna i versaler, men i övrigt ser de mest ut att komma från en morfar som desperat gärna vill träffa sina barnbarn snarare än från en hotfull förföljare. Det andra beviset hon ofta återkommer till är att även hennes syster har sagt upp kontakten med deras gemensamma far. Men det bevisar inte att fadern är farlig, det antyder bara att han möjligtvis är otrevlig. Eller att de helt enkelt har lite problem med sociala relationer i Marias släkt.

Det är inte bara bristen på bevis som talar emot Lars och Marias version. Den saknar också nästan helt direkta observationer. Det allra mesta som Lars och Maria anklagar Marias pappa för är inte saker de själva har sett. Det är slutsatser de har dragit. När de anklagar honom för att ha stått utanför deras hus och spionerat på dem så menar de inte att de rent faktiskt har sett honom stå i buskarna och lurpassa. De menar att de har fått textmeddelanden från honom som de uppfattat handlar om saker de stod i trädgården och pratade om några timmar tidigare och att han där-

för måste ha tjuvlyssnat på dem för att ha kunnat formulera sitt meddelande.

De flesta av Lars och Marias anklagelser mot Marias pappa visar sig vara ungefär lika dåligt underbyggda. År 2020 skrev Maria en begäran om skyddade personuppgifter för sina barn som hon har visat oss. Det är en 7 A4-sidor lång skrift med en stor mängd anklagelser mot hennes pappa. Bland de saker han påstås ha gjort är att ha stulit post ur deras brevlåda, tagit sig in i deras hus och lämnat olåst för att visa att han har varit där, förstört bromsarna på deras bil och försökt tända eld på ett av deras uthus. I inget av dessa fall verkar de ha några som helst bevis för att det är just morfadern som ligger bakom, om någon. Tvärtom verkar det ganska troligt att det är de själva som har glömt att låsa huset och slarvat bort sin post och att bilens bromsar har gått sönder av sig själva.

En annan sak som Maria är övertygad om är att det är hennes pappa som har manipulerat socialtjänsten till att ta hennes barn. Enligt henne har han gjort detta för att han trodde att han skulle få träffa barnen om de kom bort från sina föräldrar. Vi har läst den omfattande dokumentationen från socialtjänsten om Ystadsfamiljens ärende och kan konstatera att det inte finns någonting alls som tyder på att Marias pappa har varit inblandad i det. Tvärtom är det ganska enkelt att i dokumenten följa hur ärendet bollas från utbildningsförvaltningen, till Skatteverket, till socialtjänsten och till slut till ett tvångsomhändertagande. Ingenstans har en utomstående morfar spelat någon som helst roll. Man kan kosta på sig att säga att det är bortom rimligt tvivel säkerställt att morfadern inte har varit inblandad i socialtjänstens insats mot familjen.

Att Maria bevisligen har fel på en av sina anklagelsepunkter antyder att hon kanske inte har helt rätt på de andra heller. Hon har egentligen inga bevis alls som stödjer hennes misstankar. Det är inte att hon ljuger så mycket som att hon drar felaktiga slutsatser av den information hon har.

Den enda anklagelse mot Marias pappa som vi faktiskt har kunnat belägga är att han är påstridig. Lite mer påstridig än vad som kanske kan räknas som normalt. Enligt Maria kan han ringa ett stort antal gånger

under kort tid om ingen svarar. Just den anklagelsen finns faktiskt belagd från socialtjänstens journaler. Hösten 2019 står det noterat att någon har ringt till Elins fosterhem och uppgett sig vara Elins morfar och bett att få prata med Elin (några månader tidigare har Elins adress ändrats och hon syns vid den här tiden i folkbokföringen som boende i fosterhemmet). När han bli avvisad har han fortsatt att ringa ett halvdussin gånger tills fostermamman spärrar hans nummer.

Ständigt förföljd?

Vi har inte lyckats lokalisera mer än fem personer som har känt Ystadsfamiljen på ett privat plan. Av dessa har bara tre gått med på att prata med oss över huvud taget. De är Marias pappa, Lars mamma och Lars syster. De har en sak gemensam: De uttrycker stor sorg över att ha blivit utestängda från Lars och Marias familj. De var alla bekymrade över att tala illa om sin närmaste familj med en journalist, men har ändå valt att prata med mig i vad jag uppfattar som en förhoppning att denna historia på något sätt ska kunna vända till det bättre. För oss har deras hjälp varit ovärderlig, eftersom deras vittnesmål sammantaget har kunnat ge en bild av den troliga orsaken bakom Marias anklagelser mot sin far.

Lars syster och Lars mamma förlorade båda kontakten med Lars och Maria år 2002, systern något tidigare än mamman. Mamman berättar att hon förstod att det var lönlöst att höra av sig mer till dem efter en dispyt om en småsak på telefon. Lars och Marias anledning att bryta med Lars syster var betydligt mer spektakulär: Både Lars syster och Lars mamma berättar att år 2002 blev Maria på fullt allvar övertygad om att Lars syster var en mordbrännare som ville skada hennes barn.

Lars syster är tre år yngre än Lars. Hon och Lars stod varandra mycket nära, inte bara under uppväxten utan även i vuxen ålder. De åkte till USA som au pairer vid samma tid. Lars flyttade till Skåne och läste på folkhögskolan i Eslöv eftersom systern gjorde det. Och Lars och hans syster läste båda teologi i Lund samtidigt.

Saker och ting började förändras till det sämre när Lars gifte sig med Maria år 1998. Maria hade svårt för att Lars och hans syster hade en så nära relation. Lars syster säger att hon försökte förklara många gånger för Maria att deras respektive relationer till Lars var olika och därmed inte stod i konflikt med varandra, men Maria var ändå svartsjuk.

Lars syster berättar att det sedan blev en fnurra på tråden mellan henne och Maria efter att Simon föddes. Simon var mycket begåvad men lärde sig inte att prata som andra barn, noterade hon. Han sorterade också saker med en minutiös blick för detaljer. När hon i all välmening antydde till Lars och Maria att Simon kanske hade en neuropsykiatrisk funktionsnedsättning tog Maria mycket illa upp. Marias pappa har för övrigt berättat ungefär samma sak: Även han antydde att Simon kanske inte var som andra barn och fick en mycket arg reaktion från Maria.

Sista gången Lars syster träffade familjen var när Simon fyllde två år i april 2002. Hon hade köpt en present och kört hela vägen hem till familjen för att lämna över den. När hon kom fram och knackade på dörren dröjde det länge innan någon öppnade. Till slut öppnade Maria, som sa att hon inte längre var välkommen där eftersom hon inte var bra för Simon. "Han blir så jobbig när du har varit här, han blir så uppjagad och uppskruvad", sa hon. Simon syntes då bakom Maria och hans faster hälsade på honom. Då blev Maria ursinnig och sa att det är precis sådant hon menar. Lars syster fick veta att hon måste lämna fastigheten. Presenten kunde hon lämna på trappan om hon ville.

Lars syster blev förstås väldigt chockad. Hon försökte ställa saker och ting till rätta genom att skriva brev till Lars och Maria. Till slut förklarade hennes pappa motvilligt för henne varför hon måste ge upp: Maria trodde att hon var en galning som ville bränna ner deras hus och skada deras barn. Anledningen till att hon skulle vilja göra detta var att hon hade varit gravid och fått missfall i början av år 2002 och Maria drog slutsatsen att hon därför led av farlig undertryckt bitterhet.

Hade inte hennes pappa berättat för henne, så hade Lars syster inte fått veta att Maria anklagade henne för att vara galen. Pappan dog år 2007, så vi kan inte be honom bekräfta historien. Däremot kan Lars

mamma bekräfta att Maria sa samma sak till henne vid den tiden: När Lars mamma fick veta att Lars och Maria hade vägrat att släppa in Lars syster på Simons tvåårsdag, så ringde hon och frågade varför. Maria svarade då att Lars syster var en farlig mordbrännare. Maria förklarade att Lars syster hade blivit så bitter och hämndlysten av missfallet att hon nu ville skada Lars och Marias barn. Lars och Maria hade skaffat larm för att skydda sig och sina barn mot Lars syster. Lars mamma sa inte något till sin dotter om anklagelserna vid den tiden: Hon är diplomatiskt lagd och ville inte spä på konflikter ytterligare.

Både Lars mamma och Lars syster har utifrån detta dragit slutsatsen att Maria lider av förföljelsemani. De blev ändå mycket förvånade när jag berättade att alla förföljelseanklagelser jag kände till från Marias sida var riktade mot Marias pappa. Lars syster säger att hon tyckte att Marias pappa var mycket trevlig. Så vitt hon kunde se verkade Maria ha en välfungerande och nära relation till sin pappa.

Däremot så nämnde Lars syster att Maria uttalade sig mycket negativt om sin norske före detta make vid den tiden: Maria anklagade sin ex-man för att ha misshandlat henne sexuellt, fysiskt och psykiskt. Maria har berättat om den mannen även för mig. Men då uttryckte hon sig betydligt mer diplomatiskt: "Vi tog fram varandras sämsta sidor", var det värsta hon hade att säga om honom tjugo år senare. Det är förstås normalt att känslor svalnar efter många år. Men om både Lars syster och jag minns rätt, fick den före detta maken hela sin karaktär omvärderad av Maria, från en förövare till någon moraliskt jämställd med henne själv. Frågan är hur många fler i Marias närhet som har gjort en motsvarande resa, i positiv eller negativ riktning.

En galen historia

Lars mammas och systers uppgifter tyder på att det inte alls behöver vara något särskilt med Marias pappa. Eftersom vi inte tror att Lars syster är en mordbrännare så har vi ingen anledning att misstänka Marias pappa för något speciellt heller. Marias pappa spekulerar i om Marias idéer att

han är en galning som förföljer henne skulle kunna bottna i schizofreni. Marias mamma hade en bror som var schizofren, berättar han. De olika uppgifterna om Marias anklagelser mot sin omgivning tyder på att hon under större delen av sitt vuxna liv har varit omgiven av ungefär samma typ av galenskap, men förkroppsligad av olika personer.

Så länge som jag pratade med Maria fanns hur som helst bara en galning i hennes liv: Hennes pappa. Hennes anklagelser mot alla andra var relativt milda. Socialtjänsten framställde hon till exempel som ombud för pappan: De var inte trevliga, men deras största fel var att de hade låtit sig manipuleras av pappan. Maria beskrev dem inte som monster i sig själva.

Frågan är varför just pappan fick denna, som det verkar, bestående roll som galning. Kanske fanns där en pyrande konflikt mellan Maria och hennes pappa sedan Marias uppväxt. En annan möjlighet är att pappan hade ett fel som andra inte hade: han var envis. När Lars syster fick veta att hon inte skulle kontakta familjen mer så slutade hon kontakta dem, hon försvann ur deras liv. Det hjälpte att hennes pappa förklarade för henne vad hon stod anklagad för och därmed hur hopplös situationen var.

När Marias pappa fick höra att han inte skulle kontakta familjen mer så fortsatte han ändå att kontakta dem ibland, i förhoppningen att de skulle ändra sig. Det kan ha varit denna envishet som fick Maria (och i förlängningen Lars) att utnämna honom till sin personliga bête noire, någon de måste undvika till varje pris eftersom vägrade att undvika dem. Till skillnad från Lars syster fick Marias pappa heller ingen hjälp att förstå vad Maria tänkte om honom.

För oss som vanliga människor utan någon speciell erfarenhet av psykiska störningar åt det paranoida hållet, är allt detta svårt att greppa. Maria framstod nämligen inte alls som vansinnig under de fem månader som jag pratade med henne. Hennes resonemang var oftast i linje med en genomsnittlig, välutbildad persons. Hon och Lars verkade komma bra överens och var eniga i sin uppfattning om hotbilden mot dem. Under lång tid förhöll jag mig därför öppensinnad till deras anklagelser mot Marias pappa: Även om historien var statistiskt sett osannolik så visade

Lars och Maria inga tecken på rena vanföreställningar i övrigt. Det var först när jag satte mig in i hotbildshistorien på riktigt som jag insåg att den inte alls hängde ihop och att det hela snarare tydde på någon form av förföljelsemani hos Maria.

Trots denna insikt tvivlar jag på att Maria lider av någon egentlig psykisk sjukdom, utöver hennes rätt uppenbara förföljelsemani. Det som mest får mig att tro att Maria inte är allvarligt psykiskt sjuk är att hon fram tills socialtjänsten kom in i bilden lyckades komma bra överens med sin familj (till skillnad från sin släkt). Hennes barn säger i stort sett inget negativt om henne till socialtjänsten. Elin beskriver sitt förhållande till sin mor som i det närmaste demokratiskt. Till exempel nämnde hon en gång att dagen då socialtjänsten kom hem till dem så var det lite stökigt i köket eftersom det hängde färgprover på väggarna eftersom hon och hennes mamma inte var överens om vilken färg de skulle måla köksskåpen i.

Kanske bidrog Marias synnerligen liberala syn på barnuppfostran till att hon inte gjorde sig osams med sina barn, varken de nu vuxna eller de yngre. Den kompromisslösa attityd som flera i hennes närhet vittnar om har hon av allt att döma inte riktat mot sina barn. Marias förföljelsemani har sårat minst två nära släktingar djupt och begränsat hennes barns kontakter med både sina släktingar och med samhället i stort. Förföljelsemanin gav barnen en annorlunda och åtminstone delvis sämre uppväxt än de annars hade haft. Men inget tyder på att någon av dem har gått i Marias fotspår och anklagat en förälder för galenskap.

Uppgifterna i detta kapitel kommer från intervjuer med Lars, Maria, Marias pappa, Lars mamma och Lars syster. Deras uppgifter har jämförts med socialtjänstens journaler. Dessutom har Maria tillhandahållit en del brev, mejl och SMS som hon anser vara bevis för hennes ståndpunkt.

Resorna

I början av vår undersökning av Ystadsfamiljen, ägnade vi mycket tid åt att försöka få någon klarhet i hur mycket familjen egentligen hade rest. Nästan helt utan resultat. Det enda som är helt säkert är att Ystadsfamiljen definitivt inte satt instängd i sitt hus på Österlen i tio år.

En anledning till att vi inte vet så mycket är att Lars och Maria inte verkar veta så mycket heller. De är båda usla på att kvantifiera saker. De minns många saker och kan berätta detaljerat om enskilda händelser. Men frågar man när saker hände eller ens i vilken ordning saker hände så kan de oftast inte ge något konkret svar.

Under en period bad vi dem att visa oss kontoutdrag som kunde styrka deras utlandsvistelser. Det lyckades vi aldrig få dem till. Kanske för att de upplevde det som alltför integritetskränkande, men kanske också för att de var medvetna om att det nog inte stod så mycket intressant i dem. Indirekt vet vi dock ändå en del om deras kontoutdrag eftersom de har lämnat dem till Skatteverkets utredare. Skatteverket konstaterar att det har gjorts inköp i Danmark på deras konto. De konstaterar också att det har gjorts så lite uttag i Sverige att de omöjligen kan ha bott här på heltid. Det var det som var den huvudsakliga orsaken till att familjen skrevs ut från den svenska folkbokföringen.

Skatteverkets kontoutdrag täcker bara en tvåårsperiod från 2016 till 2018. Och Lars och Maria har aldrig hävdat annat än att de från 2015 och framåt enbart reste till Danmark. Både för oss och för socialtjänsten har de uppgett att de var i Danmark 1-2 veckor varannan månad. Det är alldeles för lite för att räknas som varaktigt vistandes utomlands enligt skollagens definitioner, men det var faktiskt aldrig någon som frågade.

Ja, det är riktigt. Ingen på utbildningsförvaltningen i Ystad frågade hur mycket Ystadsfamiljen var ute och reste. Ingenstans på någon blankett finns det heller någon ruta där man ska fylla i mängden utlandsvistelse. Ystadsfamiljen, representerade av Maria, berättade ändå en del om familjens resplaner, via mejl, som vi har kunnat läsa, och via telefon, som

vi bara har indirekta uppgifter om. I mejlen berättar Maria om resor familjen planerar att göra. Men alltid planerar. Aldrig något om vilka resor som faktiskt gjorts. Och även de planerade resorna berättas det mycket sparsamt om. De sista mejlen som säger något om resor är från 2015. I övrigt verkar blanketterna bara ha fyllts i och godkänts på ren rutin.

En sak vet vi åtminstone säkert: familjen folkbokförde sig i Norge under ett drygt år 2010-11, i den lilla staden Våler. Exakt hur mycket de faktiskt befann sig där är svårt att säga men troligtvis ganska mycket. Barnen var inskrivna på en norsk distansskola och läste norska. Det är osannolikt att de skulle göra det utan att faktiskt ha en anknytning till Norge. År 2010 uppger Ystadsföräldrarna både till utbildningsförvaltningen och länsstyrelsens djurskyddshandläggare att de ska flytta till Norge. Inför utbildningsförvaltningen hade de kanske anledning att ljuga för att komma undan skolplikten, men till länsstyrelsen hade de ingen som helst anledning att ljuga om att de skulle flytta utomlands. Det gjorde dem inte direkt till bättre djurägare. Dessutom är de verkligen inte hemma när länsstyrelsen kommer och söker dem på ett datum då Maria uppger att de är på resa (mer om djuren senare). Dessa dokument är ett av få hårda bevis på att Ystadsföräldrarna inte ljög för kommunen om var de befann sig. Deras planer för framtiden genomfördes ofta inte. Men i mars 2010, då de meddelade kommunen att de skulle flytta till Norge, tyder allt på att de faktiskt gjorde vad de påstod att de gjorde.

Några av de bästa bevisen för familjens resor har vi från de många fotografier av Ystadsfamiljen som de själva har visat upp för oss. Många av dessa bilder visar familjen på någon av deras resor, bilderna är varken daterade eller geolokaliserade (sådan data hade ändå kunnat manipuleras) men baserat på barnens ålder och bakgrunderna kan man ändå få en uppfattning om när och var bilden är tagen.

På detta vis kan vi med säkerhet säga att hela Ystadsfamiljen besökte Tyskland och Frankrike 2009-11. Andra bilder visar att de också har varit i Norge vid samma tid. Det finns gott om andra resebilder också, men de går inte att platsbestämma med någon säkerhet, utan visar barnen på en

strand, barnen i en bil, barnen på en lekplats, barnen i en skog och så vidare. Ystadsfamiljen verkar inte vara den typen av resenärer som fotograferar sig själva framför berömda sevärdheter.

Ett helt annat indicium på att Ystadsfamiljen inte alltid var hemma kommer från oväntat håll: nämligen Lars mamma. Hon förlorade kontakten med familjen år 2002. Långt senare, enligt henne själv för 8-10 år sedan, det vill säga omkring 2011-2013, försökte hon återuppta kontakten igen men hade inga kontaktuppgifter. Via Skatteverket fick hon tag i familjens folkbokföringsadress och åkte helt enkelt ner till Österlen och knackade på dörren. Men när hon kom dit var det ingen hemma och huset såg öde ut. Det här var vid en period då Ystadsfamiljen själv hävdar att de reste mycket. Lars mammas uppgifter motsäger åtminstone inte den saken.

Mellan ungefär 2012 och 2015 har vi annars inte mycket till hårda bevis på att Ystadsfamiljen reste mycket. Vi har inte sett några bilder som tydligt visar på utlandsresande i bemärkelsen att familjen tydligt kan lokaliseras till platser utomlands. Däremot finns det en del allmänna bilder på resande, så familjen satt åtminstone inte instängd i huset på Österlen hela tiden.

Från tiden 2015 till 2018 har vi sett många bilder som visar att Ystadsfamiljen bodde i främmande hus. Dessa hus ser ut som om de ligger i Danmark, även om de antagligen skulle kunna ligga i Skåne också. Men frågan är varför Ystadsfamiljen skulle hyra eller låna hus i Skåne för att bo i. Då är det troligare att de faktiskt var i Danmark under den här perioden, särskilt som det är vad de själva hävdar.

En annan källa som kan bekräfta resorna är barnen. Jag har pratat med Elin och hon är glasklar med att familjen reste mycket, särskilt när hon var yngre, då de reste med bil till de flesta länder i västra och centrala Europa. Åren närmast före omhändertagandet reste de bara till Danmark.

Så länge Isak och Alice bodde på Oasens HVB-hem fördes det en daglig boendejournal över dem där det ofta står saker om vad barnen har sagt till någon i personalen. Från dessa journaler kan man se att barnen

vid olika tillfällen nämner, utan att ha varit tillfrågade om det, platser som de har varit på. Alice berättar om att hon har varit i Danmark. Isak säger att han har varit i Danmark och Skottland. De kan mycket väl ha varit på fler ställen, men dessa länder nämner de spontant i samtal med personalen.

Men hur var det med den lilla detaljen att barnen inte hade några pass? Lars och Maria säger att familjen helt enkelt inte blev kontrollerad. Gränskontrollerna mellan Sverige och Danmark syftade, som alla vet, vid den tiden på att hålla asylsökande ute från Sverige. Att polisen inte orkade kontrollera en familj med uppenbar anknytning till Sverige kan man kanske i det ljuset förlåta dem för. Man kan också vända på argumentet och konstatera att barnen hade giltiga pass till och med 2014. Varför skulle de ha det om de inte var ute och reste i Europa?

Uppgifterna i detta kapitel kommer huvudsakligen från intervjuer med Lars, Maria och Elin samt från fotografier som dessa har visat oss. Även Lars mamma har bidragit med information. Dessutom kommer uppgifter från utbildningsförvaltningen i Ystads utredning om Ystadsbarnen (diarienummer 2019/224), från Skatteverkets bosättningsutredning (diarienummer 18 45 052 126), Länsstyrelsen i Skånes utredning kring Ystadsfamiljens djurhållning (diarienummer 282-1218-10) samt från Oasens boendejournaler för Isak och Alice.

Ekonomin

Att resa kostar, särskilt om man gör det med fyra eller fem barn. Hur kunde Ystadsfamiljen ha råd med det? Jag ställde väldigt många frågor till Ystadsföräldrarna om deras arbete. Dels för att reda ut hur de egentligen kunde försörja sig själva. Men också för att de, eller åtminstone Maria, arbetade med något som var så exotiskt att jag aldrig hört talas om det tidigare: Hon var professionell konstglashandlare.

Näringsverksamheten

Maria beskriver att det hela började med hennes eget intresse för glas, som hon utvecklade mycket tidigt. Hon brukade följa med sin mamma till loppmarknader, fick en liten summa att handla för och valde nästan alltid glasföremål. Helst av allt färgat glas. Hon fortsatte att samla genom åren och fick ihop en rätt imponerande samling. När hon sedan började studera modedesign i övre tonåren så ingick det att läsa tjocka och dyra mode- och inredningstidningar, vilket blev en vana hon fortsatte med efter studietiden. I början av 00-talet noterade hon att det fanns keramik överallt i inredningstidningarna, men nästan inget glas. Som om det fanns en oexploaterad nisch att fylla. En nisch hon redan visste en del om, eftersom konstglas hade varit hennes hobby i åratal.

Så Maria började annonsera och sälja glas som hon hade samlat. När hon märkte att det fungerade började hon köpa upp glas mer målinriktat för att kunna sälja vidare. Först i liten skala. Sedan i allt större omfattning. Som med det mesta annat så kan inte Lars och Maria riktigt säga när verksamheten startade. Aktiv näringsverksamhet kom i gång 2005, men antagligen hade Maria handlat med glas mer informellt åtminstone några år dessförinnan.

Främst handlade företaget med skandinaviskt konstglas från 50- och 60-talet, men också en del tyskt glas från samma tidsperiod. Affärsidén var ganska enkel: Maria lärde sig var lämpligt konstglas fanns till salu. Inköpskanalerna var på internet, till exempel på Ebay, men också på

fysiska loppmarknader. Lars, som är fotograf, fotograferade föremålen i en studio på vinden i huset på Österlen. Glasföremålen annonserades sedan ut på företagets hemsida.

Med tiden knöt Maria kontakter med flera glassamlare runt om i världen. Samlarna kunde be henne att titta efter specifika föremål. Eller så bad de om råd angående föremål som skulle kunna komplettera deras samlingar. Maria poängterar att det inte handlar om ekonomiska investeringar som ska öka samlingens värde. Det hon kan tipsa om är estetiska och emotionella aspekter.

Förutom konstglas så handlar Maria också med ryamattor från 50- och 60-talet, ett annat av hennes specialintressen. Hon har också haft olika uppdrag som inredningsdesigner. Detta inredningsintresse var inte till Marias fördel i socialtjänstens ögon: Möbler med avskavd färg som Maria kallade "vintage" och "shabby chic" kallade socialsekreterarna för "trasiga". Det slitna vitmålade köksgolvet, som många inredningsfanatiker hade betalat dyrt för, imponerade uppenbarligen inte på de gästande socialsekreterarna. Inte heller ryamattorna som Maria hade på väggarna.

Lars och Maria tonade själva ner den konstnärliga aspekten av sin verksamhet när jag förde den på tal. Enligt dem handlar det allra mest om logistik. Man behöver avtal med transportbolag. Man behöver kunna packa glaset så att det håller för transporten. Man behöver kontakter med kunder och återförsäljare, förklarade de.

Just det här med att packa glas tycks Maria vara anmärkningsvärt bra på. Jag har inte sett hur det går till men hon ska ha en egen och väldigt effektiv metod som gör att glas i princip aldrig går sönder i transporten. Detta står till och med skrivet i socialtjänstens dokument eftersom ett av barnen har berättat om det i samtal. Även Marias pappa berättar att Maria har uppfunnit en unik metod för att packa glas. Det verkar helt enkelt som om hon har kommit på något som konstglasbranschen är beredd att betala för.

Under mediedrevet nämndes Ystadsfamiljens näringsverksamhet i närmast raljerande ton. Formuleringarna var sådana att läsaren skulle tro att allt var lögn och båg. Särskilt populärt var det att omnämna ett påstått

showroom i New York, det kunde ju bara inte vara sant. Uppgiften kommer från Skatteverkets bosättningsutredning från 2012 som är offentlig handling och har begärts ut av media (och även av oss). Till Skatteverket har Maria uppgett att hennes firma har verksamhet i USA i form av ett showroom.

Faktum är att påståendet är sant, åtminstone till stora delar. År 2012 hade Maria verkligen en utställning med konstglas i New York. Jag vet att denna utställning har ägt rum eftersom Maria har visat fotografier på sig själv och det utställda konstglaset. Från dessa fotografier går det visserligen inte att säga att utställningen verkligen var i New York men just den saken går att bekräfta från oväntat håll: Marias pappa kan nämligen verifiera att Maria reste till New York vid just den här tiden. Han menar att det var han som betalade för den resan. Maria förnekar detta kraftfullt men lite vidare efterforskningar ger att utställningen i New York var ett gemensamt projekt mellan Maria och hennes syster. Systern i sin tur har bett om och fått ekonomiskt stöd av fadern.

Oavsett om det beror på utställningen i New York eller på något annat så är USA ändå en stor marknad för företaget. Intresset från amerikanska glassamlare är så stort att Lars och Maria får idén att även ge sig in i turistbranschen. De tänker sig att de ska öppna ett litet pensionat i Danmark där de kan ta emot gästande glassamlare från framför allt USA. Maria ska sedan agera guide och valla runt samlarna på utställningar och loppmarknader i det kända designlandet Danmark. En amerikansk glassamlare erbjuder sig att skjuta till kapital. Lars och Maria startar ett danskt bolag och köper in ett hus som de tänker renovera upp till pensionat.

Affärsplanerna går inte riktigt som de hoppas. Huset de har köpt visar sig ha betydligt större renoveringsbehov än de trodde. 2015 är de tvungna att lägga hela projektet på is eftersom Maria blir sjukskriven. Hösten 2018, när hon äntligen har blivit frisk igen, inleds med att socialtjänsten tar deras barn. Redan när deras fall går upp i förvaltningsrätten i oktober har de avvecklat det danska bolaget och sålt fastigheten. Med

detta hoppas de kunna bevisa för förvaltningsrätten att socialtjänstens anklagelse att de tänker fly utomlands med sina barn inte stämmer.

Sjukskrivningarna

Ystadsfamiljen levde inte till hundra procent på bidrag. Men glashandeln var aldrig särskilt lukrativ och en ganska stor andel av deras inkomster har alltid kommit från bidrag av olika slag. Till delar är systemet upplagt för att en fembarnsfamilj ska ta emot mycket bidrag: Barnbidrag och föräldrapenning för så många barn blir en ansenlig summa. Men de hade också andra bidrag. Dels vårdbidrag för Elin och Simon när dessa var små i början på 00-talet. Och dels Lars sjukpension på ungefär 7000 kronor i månaden.

Speciellt den senare är lite anmärkningsvärd. Det är inte det att något tyder på att den var fel, enligt de regler som gällde när den beslutades år 2003. När jag pratade med Lars framstod han för det mesta som en helt normalt funktionell person. Men några gånger kunde jag ana att han antagligen hade rätt besvärlig huvudvärk och försökte dölja det.

Frågan är inte huruvida Lars lider av kronisk huvudvärk. Det kan bara han veta ändå. Frågan är om ett sådant handikapp var en rimlig anledning att inte försörja sig på arbete enligt vårt samhälles normer. Det finns rimligtvis massor av arbeten som kan vara väldigt olämpliga för en person med konstant huvudvärk. Lärare, som Lars började utbilda sig till, känns till exempel som ett ovanligt dåligt val. Men Lars var knappast sängliggande under hela sin tid som sjukskriven. Han bildade familj, han tog hand om barnen och skötte hemundervisningen när Maria jobbade. Han var med på de flesta av familjens resor, hur många eller långa de än var. Även Lars själv började fundera över om han egentligen var så hopplöst sjuk att han aldrig skulle kunna arbeta. Men det var år 2016, när han hade varit sjukskriven större delen av de föregående 15 åren. Han började vid den tiden att studera till präst på heltid. Lars skulle antagligen kunna bli en utmärkt präst och det är dessutom ett yrke som borde gå att utföra hyggligt även med kronisk huvudvärk.

Maria bevakade däremot sin egen arbetsförmåga mycket noga. Något som låter fullständigt rimligt om man har upplevt hennes energiska personlighet. Men hon har verkligen vissa medicinska problem. Hon lider av den kroniska magsjukdomen ulcerös kolit. Sjukdomen går i skov och flexibiliteten som det egna företaget gav gjorde det möjligt för henne att jobba under bättre dagar och vila under sämre dagar, säger hon. Men efter det sista barnets födelse år 2014 blev sjukdomen värre och de bra dagarna blev färre. Mot slutet av 2014 utvecklade hon även ledbesvär i händerna. En läkare diagnostiserade det som karpaltunnelsyndrom och i början av 2015 opererades hon för det. I samband med operationen sjukskrevs hon i några veckor. Men operationen gjorde inget bättre. Operationssåret vägrade läka och i efterhand konstaterar Maria att hon antagligen aldrig hade karpaltunnelsyndrom utan bara ledförändringar relaterade till ulcerös kolit. Sviterna av operationen kombinerat med fortsatta ledproblem och magproblem som aldrig gick över gjorde att Marias sjukskrivning förlängdes i tre och ett halvt år. Det var aldrig tal om någon långtidssjukskrivning utan den förlängdes undan för undan, oftast bara några veckor åt gången, och Maria trodde hela tiden att hon snart skulle bli frisk.

Förutom att Maria inte brukar ljuga medvetet, så ser vi ytterligare en anledning att tro på att Maria verkligen var ovanligt sjuk under de tre åren då hon var sjukskriven: På de många bilder av Ystadsfamiljen som vi har fått titta på så ser Maria verkligen inte ut att vara i toppform mellan 2015 och 2018. Jämfört med de tidigare bilderna, och jämfört med hur vi sett henne i verkligheten under vintern och våren 2021, så ser hon ut att vara blek, trött och lite svullen, kort sagt sjuk.

Marias sjukskrivning löper ut i slutet på juli 2018. När Ystadsbarnen omhändertas är alltså ingen av Ystadsföräldrarna sjukskrivna. Detta konstaterar också socialtjänsten i sin journal när de får dokument från försäkringskassan efter att barnen har omhändertagits: Ingen av föräldrarna uppbär sjukersättning.

Men vad levde de på?

I massmedia ifrågasattes hur Ystadsfamiljen alls kunde ha råd att vara ute och resa med fem barn. Intressant nog har inte heller Lars och Maria något definitivt svar på den frågan. Rent generellt är de inte mycket för siffror. Frågar man om deras ekonomi, får man veta att "den går ihop". Det är inte för att de är hemliga av sig utan för att de inte har bättre koll än så.

Lyckligtvis finns det någon annan som håller koll på deras ekonomi, nämligen Skatteverket. Och går man igenom deras deklarationer för de senaste tjugo åren så ser man att de visserligen inte tjänar några stora pengar, men att de ändå har haft vissa inkomster.

Lars har haft en stabil sjukersättning sedan år 2003. Men den har alltid varit ganska låg, som bäst är den på drygt 7000 kronor i månaden. Vissa år har han lite högre inkomster än så vilket vi har tolkat som att han har kompletterat sin 75%-iga sjukpension med 25% föräldraförsäkring. Lars har inte haft något lönearbete på den här sidan millennieskiftet.

Marias inkomster har varit betydligt mer oregelbundna än Lars. Men de har också varit mycket högre. Enligt hennes deklarationer toppar hon 2014 då hon deklarerar inkomst av tjänst på 350 000 kr. Mellan 2015 och 2018 är Maria sjukskriven, hon får en ganska modest sjukersättning på drygt 9000 kronor per månad, vilket tyder på att hon inte har varit så bra på att maxa sin SGI.

Enbart utifrån de här siffrorna så ser det inte ut som om Ystadsfamiljen har levt något lyxliv. Vilket Lars och Maria heller aldrig har påstått. De är tvärtom ganska stolta över sin förmåga att vända på slantarna. Som tidigare nämnts så anklagar socialtjänsten dem till och med för att bara ge sina barn mat från Icas Basic-sortiment. Även om Lars och Maria insisterar på att just detta inte är sant (på andra ställen i socialtjänstjournalerna uppger barnen att de äter sojaburgare och lax hemma, vilket inte kan sägas vara särskilt billig mat) så är det inte omöjligt att tänka sig att de kunde ha lägre levnadsomkostnader än en genomsnittlig fembarnsfamilj.

Men faktum är att Ystadsfamiljen har haft betydligt mer pengar att röra sig med än vad som syns vid en första anblick. Detta går också att utläsa från deklarationerna om man läser lite mer noggrant. 2003 köper Lars och Maria huset utanför Ystad för 835 000 kronor. På deklarationen för 2004, det första hela året efter husköpet, har både Lars och Maria plötsligt kapitalförluster på 28 000 kronor vardera. Tidigare har de varken haft kapitalinkomster eller kapitalförluster. Dessa kapitalförluster kan i praktiken bara komma från ränteavdrag för lånen på huset. Men kapitalförlusterna står inte stilla. De ökar år för år för att toppa 2013 på 66 000 kronor per år, därefter stabiliseras de på denna höga nivå.

Trots att räntorna sjunker under tioårsperioden från 2003 till 2013 så ökar Lars och Marias ränteavdrag kraftigt. Det finns egentligen bara en möjlig förklaring på detta och det är att Lars och Maria har höjt sina bolån under den här perioden. Vid en direkt fråga så bekräftar de också att de har gjort detta, även om de (naturligtvis) inte kan redogöra riktigt för när eller hur mycket de har höjt sina lån. Exakt hur mycket extra pengar de har plockat ut på det här viset är omöjligt att säga utan att gå igenom alla deras bankpapper men det bör handla om minst en miljon kronor, motsvarande över 100 000 per år under den här perioden då de reste som mest. Även med många barn kan man resa ganska mycket för 100 000 kronor.

Uppgifterna i detta kapitel kommer från Lars och Marias inkomstdeklarationer, Försäkringskassan, Skatteverkets bosättningsutredningar (diarienummer 18 22 517 494 och diarienummer 18 45 052 126), Bolagsverket och fastighetsregistret. Dessutom kommer information från socialtjänstens journaler samt från intervjuer med Lars, Maria och Marias pappa.

Barn som aldrig gått i skolan

Nu är vi framme vid det antagligen mest centrala i hela historien om Ystadsfamiljen: Barnens skolgång. Skolgången, eller avsaknaden av den, var det som gjorde att familjen först hamnade i socialtjänstens blickfång. Det var även den anklagelsen som hade mest fog för sig när barnen blev omhändertagna. För att berätta den fullständiga historien om Ystadsfamiljen behöver vi utreda barnens skolgång i viss detalj.

I utgångsläget var vi ganska misstänksamma mot Ystadsfamiljens hemundervisning. Vi misstänkte att vi skulle hitta en hel del flum och väsentliga punkter som föräldrarna hade missat att tänka på. På det stora hela taget gjorde vi inte det. Visst, Ystadsbarnen hade vissa kunskapsluckor, mestadels i matematik, när de omhändertogs av socialtjänsten. Men inte särskilt stora, egentligen. Även barn som går i helt vanliga skolor saknar ofta kunskaper som de borde ha, särskilt i matematik (vilket är det ämne som flest elever blir underkända i). Principen att Ystadsföräldrarna var kärnfamiljsextremister som faktiskt satsade på sina barn verkar gälla även deras utbildningsinsatser: De tog helt uppenbart barnens utbildning på stort allvar.

Lars och Maria poängterade upprepade gånger att de inte är några hemskolningsfanatiker utan egentligen hade velat att barnen gick i den lokala byskolan. Anledningen till att de kom att hemundervisa trots sin relativt positiva bild av den offentliga skolan var hotbilden de uppfattade att de levde under när barnen kom upp i skolåldern. Resorna de gjorde för att undvika morfadern omöjliggjorde vanlig skolgång för barnen. Jag frågade hur de hade organiserat sin tillvaro om det inte vore för den upplevda hotbilden.

"Vi hade gått en annan väg med vår affärsverksamhet som hade låtit oss stanna hemma mer. Vi kanske hade använt loven till att resa", svarade Maria.

Jag frågade vad de tror att barnen missade genom att inte gå i den offentliga skolan och de svarade, inte helt ointuitivt, att barnen skulle ha

fått ett större socialt sammanhang: Även om inte alla barnen hade valt att ha en massa kompisar, så hade de haft större möjlighet till det.

Hemskolningen

Det äldsta barnet, Simon, börjar faktiskt i den vanliga skolan hösten 2007. Inte i skolan som låg intill hemmet men i en friskola i en grannkommun. Trots Lars och Marias höga tankar om den lokala skolan ville de undvika den eftersom de tänkte att Marias pappa väldigt lätt kunde hitta Simon där. Dessutom erbjöd friskolan anpassad skolgång, så att Simon inte behövde vara närvarande i skolan hela tiden. Inför skolstarten gick Maria på flera möten på skolan och fick böcker och annat material att använda hemma.

Föräldrarna tycker att det går bra att hemskola Simon. Faktiskt så bra att han aldrig besöker skolan utan föräldrarna sköter utbildningen helt själva. Skolan är inte lika nöjd, de rapporterar till Ystad kommun att Simon visserligen är inskriven i deras skola men att han aldrig är där och att föräldrarna sköter utbildningen själva. Men det stannar vid det. Enligt de bevarade dokumenten vidtar varken friskolan eller utbildningsförvaltningen i Ystad några åtgärder utöver att konstatera att Simon inte är i skolan.

Efter ett och ett halvt år är det föräldrarna själva som ändrar på förhållandena. Maria har fått ett stort inredningsuppdrag i Bulgarien och familjen har beslutat sig för att flytta dit, åtminstone för en period. Eftersom familjen nu tänker tillbringa betydligt mer tid utomlands säger Lars och Maria och upp Simons plats på friskolan och letar efter ett mer permanent hemskolningsalternativ.

Skolan de fastnar för är Laurel Springs School i Kalifornien, en väldigt dyr internetbaserad distansutbildning mest känd för att ha barnskådespelare och blivande elitidrottare bland sina elever. Att låta sitt barn gå där kan kosta så mycket som 100 000 kronor per barn och läsår. Det är inte aktuellt för Ystadsfamiljen, men Laurel Springs hade också ett "home schooling program" (det avskaffades 2016) som gick ut på att de

sålde sina egna kursböcker och kursplaner till föräldrar som ville använda dem för att själva hemskola sina barn. Det är detta hemskolningsprogram som Lars och Maria har fastnat för och sedan kom att använda till alla sina barns utbildning.

Märkligt nog accepterar kommunen utlandsflytten utan vidare. Barnens skola registreras som "Bulgarien" och sedan är det inte mer med det. Det är extra märkligt med tanke på att Ystadsfamiljen aldrig flyttar till Bulgarien. Inredningsuppdraget rinner ut i sanden och familjen fortsätter att växla mellan huset utanför Ystad och sina resor i Europa.

Först i augusti 2009 lyfts frågan om barnens utbildning på allvar. Nu har Simon gått två år i skolan och Elin ska börja första klass. Lars och Maria har varit i kontakt med Skolverket och lärt sig att barnen kan befrias från skolplikt om familjen befinner sig mycket utomlands. De ansöker om sådan skolpliktsbefrielse från utbildningsförvaltningen. Tjänstemännen där utreder familjens ärende, bland annat begär de in dokument som styrker att familjen måste vistas utomlands på grund av föräldrarnas arbete. Maria lämnar in lite olika papper som visar att hennes företag har många internationella kontakter. Det hålls även ett fysiskt möte med föräldrarna och antagligen med barnen (utbildningsförvaltningen har av någon anledning sekretessmarkerat raden som räknar upp vilka som var med på mötet, men av kontexten kan man ändå utläsa att Lars och Maria kom till mötet med ytterligare några sekretessmarkerade personer, det enda rimliga är att dessa ytterligare personer var någon eller några av deras barn). Vi vet inte exakt vad som avhandlades på detta möte men i tjänstemännens anteckningar beskrivs mötet som "bra".

I den haverirapport som Ystads kommun långt senare gör om Ystadsbarnens skolgång beskrivs det som att familjen flyr utomlands när utbildningsförvaltningen ställer krav på dem. Det är inte alls den bild som framträder i förvaltningens egna dokument. Enligt dessa dokument utreder kommunen familjen ganska omfattande i augusti 2009. En utredning som avslutas med att tjänstemännen skriver under papper på att familjen är varaktigt vistandes utomlands och att barnen därför inte är skolpliktiga i Sverige. I praktiken godkänner de familjens hemskolnings-

upplägg. Först sju månader senare, i mars 2010, meddelar Maria att familjen ska flytta till Norge men lovar att ta kontakt med utbildningsförvaltningen igen när eller om man flyttar tillbaka till Ystad.

Familjen flyttar verkligen till Norge våren 2010 och skriver ut sig från den svenska folkbokföringen. Maria meddelar utbildningsförvaltningen att Simon och Elin ska gå på den norska Globalskolen. Globalskolen är en norsk offentlig distansskola för norska barn som går i skola utomlands och behöver komplettera sin utbildning med norskt studiematerial. Den är också öppen för EU-medborgare som bor i Norge men går i utländsk skola. Det är genom att låtsas tillhöra den senare gruppen som Simon och Elin får plats i skolan.

Globalskolen är bara en kompletterande skola för utbildning i norska, för att gå där behöver man också gå i en riktig skola. Simon och Elin blev hemskolade enligt Laurel Springs kursplan även när de bodde i Norge. Hemskolning är en tillåten undervisningsform i Norge men det är inte en tillåten primärskola om man går på Globalskolen. Trots detta verkar föräldrarna ha uppgett Laurel Springs som barnens primära skola. Lars och Maria säger sig inte minnas detaljerna så här långt efteråt. Troligtvis är alltihop i grunden ett missförstånd där Ystadsfamiljen har blivit uppmanade att uppge sina barns primära skola och har angett namnet på sin hemskolningsleverantör. Globalskolen har sedan inte närmare kontrollerat detta utan utgått ifrån att barnen gick på Laurel Springs riktiga distansutbildning och släppt in dem på Globalskolen. För att sammanfatta så tyder det mesta på att Ystadsfamiljen, som står anklagade för att ha lurats för att slippa utbildning i Sverige, faktiskt har lurats, om än oavsiktligt, för att få extra utbildning i Norge.

Familjen är bosatt i Norge fram till sommaren 2011 då man flyttar tillbaka till Ystads kommun. Som utlovat tar man också kontakt med utbildningsförvaltningen och begär återigen att barnen ska bli befriade från skolplikten. Föräldrarna hänvisar till att familjen ska ha sin bas i Frankrike det kommande läsåret och kommunen godkänner det, till synes utan betänkligheter. Från och med nu kommer Ystads kommun närmast på rutin att varje år godkänna att barnen inte går i den allmänna

skolan. Ett förhållande som fortsätter tills socialtjänsten med våld ändrar på situationen.

Vem ljuger?

Ystads kommun har i sin senare utredning av vad som hände försökt få det till att föräldrarna ljög och manipulerade i syfte att lura kommunen. Det är en efterhandskonstruktion och har mycket lite stöd i dokumenten från när det begav sig.

Det finns ett fåtal ställen där föräldrarna kan sägas ha varit otydliga eller till och med slirat på sanningen. I januari 2009, när man just tagit Simon ur friskolan skriver Maria i ett mejl till utbildningsförvaltningen att de har "skrivit in barnen i engelskspråkig on-line school". Det är en tveksam formulering. Barnen hade just då blivit registrerade (*enrolled*) på Laurel Springs hemskolningsprogram. De hade också betalat för och gjort ett diagnostiskt test, online, för att Laurel Springs skulle kunna rekommendera dem lämpliga kursplaner och lämpligt kursmaterial. Men de var inte inskrivna på Laurel Springs School som betalande elever, vilket Marias formulering skulle kunna tolkas som.

Sommaren 2015 skriver Maria i mejl till den ansvariga skolchefen att familjen under kommande läsår ska vara utomlands "7+ mån" på grund av "ökad verksamhet" i framför allt Danmark men också i Tyskland och Frankrike. Detta skrivs samtidigt som Maria är sjukskriven och barnens pass har gått ut. Maria försvarar sig med att hon trodde att hon var på bättringsvägen och planerade för att arbeta heltid igen till hösten.

Lars och Maria anser att de har gjort allt som utbildningsförvaltningen har bett dem om och inte medvetet vilselett någon. I stort sett stöds deras uppfattning av de tillgängliga dokumenten. Det finns inget enskilt tillfälle då de uppenbart har brutit mot regler. Om det är något som är fel så är det hela upplägget. Men vems fel är det? Kanske ingens. Det stora problemet verkar vara att man som förälder till barn i skolåldern förväntas vara bofast. Det är inte uttryckligen förbjudet att vara nomad, men i praktiken är det inte tillåtet heller. Särskilt inte om man är nomad över

nationsgränser. Varken Lars och Maria eller utbildningsförvaltningen i Ystad verkar fullt ut ha greppat detta. De har båda försökt anpassa systemen efter Ystadsfamiljen snarare än att passa in Ystadsfamiljen i systemen.

En vanlig dag i skolan

Att barnen inte gick i vanlig skola betyder inte att de saknade organiserad skolgång. Lars och Maria såg till att det fanns rutiner och att dessa upprätthölls. Barnen gjorde skolarbete varje vardag mellan 9 och 15. De hade lov vid ungefär samma tider som den svenska skolan. Barnen fick också göra gamla svenska nationella prov för att säkerställa att de även uppfyllde de svenska utbildningskraven. I övrigt följde de läroplanerna från Laurel Springs och gjorde de diagnostiska test som hörde till kurserna där.

Den amerikanska läroplanen hade mer religion och historia än den svenska, och mycket mer engelska. Undervisning i svenska ordnade föräldrarna själva genom att undersöka vilka läroböcker svenska skolor använde och sedan köpa in samma böcker till sina barn.

Barnen hade också frihet att välja egna ämnen efter intresse. Närmast i en bisats nämner föräldrarna att Elin kan ryska, som om det inte vore något särskilt med det. När jag pratar med Elin tar jag givetvis upp vad föräldrarna har sagt. Hon bekräftar att det stämmer och att hon lärde sig ryska 2015-16, men tillägger att hon nu har glömt det mesta.

"Ryssland var högaktuellt med ockupationen av Krim vid den tiden, så jag ville gärna lära mig lite mer om deras kultur", förklarar hon. "Jag är också ett stort fan av Leo Tolstoj och Fjodor Dostojevskij så jag ville gärna lära mig läsa på ryska för att kunna förstå fler referenser i deras böcker".

Elin berättar att hon lärde sig grammatiska regler och använde Duolingo som stöd. Sedan läste hon ryska tidningar på internet, något hon fortsatte att göra tills hon blev omhändertagen, då lusten försvann och hon dessutom inte hade tillgång till någon dator.

"Mina föräldrar råkade nämna för socialtjänsten att jag läste ryska. Socialtjänsten sa åt familjehemmet att kontrollera om det stämde. Ingen i familjehemmet kunde någon ryska men de bad mig då att säga det ryska alfabetet. De tyckte att det liknade det svenska för mycket så de trodde att jag bluffade", berättar hon.

Läser man socialtjänstens journaler så verkar socialsekreterarna inte ha brytt sig nämnvärt om att Elin kunde ryska. Det nämns bara på ett ställe från ett möte med Elin i hennes fosterhem hösten 2018. Där konstateras det att Elin kan lite ryska och därefter följer en lång utläggning om huruvida det ska räknas som utbildning eller fritidsintresse. Socialsekreterarna kommer fram till att Elins ryska är ett fritidsintresse och därmed inget hot mot deras påståenden om att barnen saknar utbildning.

Elin säger att hon har glömt det mesta av den ryska hon kunde. Men när jag visar upp en text om katter från ryska Wikipedia kan hon utan problem läsa den högt för mig. Och även om hon inte förstår alla orden i texten kan hon förklara i stora drag vad den handlar om.

Varken Anders eller jag har någon pedagogisk utbildning men vi har flera egna barn och tycker oss ha en del erfarenhet av skolor och skolmaterial. Vid ett tillfälle då Lars och Maria hälsade på oss hade de med sig sina barns skolböcker, två lådor fulla, uppskattningsvis någonstans mellan femtio och hundra böcker. Vi bläddrade igenom en del av det och kunde konstatera att det var riktiga skolböcker, det stora flertalet från Laurel Springs hemskolningsprogram. Böckerna var ibland ifyllda, ibland inte, men det senare var rimligt om böckerna skulle användas till flera barn. Överlag såg böckerna använda ut. Och även om det var en del i den amerikanska pedagogiken som inte imponerade på oss så var det definitivt riktiga läroböcker och vi har ingen anledning att betvivla att Ystadsbarnen verkligen arbetade sig igenom ett stort antal av dessa böcker.

Med facit i hand

Hur fungerade då Ystadsfamiljens hemskolning? Det finns faktiskt en sorts facit. Det äldsta barnet, Simon, var för gammal för att omhändertas med sina syskon eftersom han redan hunnit fylla 18 år. Han hade gått hela sitt liv i Ystadsföräldrarnas hemskola. När hans syskon försvann hade han just börjat läsa på folkhögskola på distans.

Till förvaltningsrätten skrev socialtjänsten att det var ett minst lika stort problem att barnen inte hade betyg som att de inte hade gått i skolan. Antagligen för att de vid den tiden inte hade hunnit genomföra några pedagogiska tester och därför inte kunde vara säkra på om barnen verkligen saknade kunskaper. Utan betyg skulle de aldrig kunna komma in på en riktig utbildning och deras framtid var därför mycket mörk, argumenterade socialtjänsten.

Både jag och Anders har en mycket konventionell utbildningsbakgrund och trodde väl egentligen att det låg något i socialtjänstens påståenden. Man använder sina grundskolebetyg för att komma in på en gymnasieutbildning och sina gymnasiebetyg för att komma in på en högskoleutbildning. Därefter är man färdigutbildad och kan börja arbeta. Ungefär så.

Vid närmare granskning visar det sig att det är en sanning med ganska mycket reservation. Det finns nämligen ett parallellt utbildningssystem i form av folkhögskolorna. Den som har fyllt 18 år kan läsa tre år på folkhögskola och får därefter behörighet att söka till högskolan. Folkhögskolestudierna kan bestå av vilka ämnen som helst så länge sju kärnämnen finns med (svenska, engelska, matematik, naturkunskap, samhällskunskap, religionskunskap och historia).

Det var precis det här som Simon gjorde. Folkhögskolorna är fria att anta vem de vill. Att Simon aldrig hade gått i den vanliga skolan och inte hade några som helst betyg var därför inga problem. Han blev insläppt ändå. I augusti 2018 började han på folkhögskola på distans. Mest läste han konst men också kärnämnena och efter tre år, 2021, fick han sin högskolebehörighet.

2021 var Simon 21 år gammal. Hans jämnåriga hade gått ut gymnasiet två år tidigare. Man skulle kunna säga att han var lite efter. Men han lyckades ändå bättre än de flesta av socialtjänstens klienter. Enligt en svensk studie från 2011[1] har bara 72% av barnen som växer upp i fosterhem högskolebehörighet vid 26 års ålder. Än så länge visar Ystadsföräldrarnas hemundervisning bättre resultat än så.

Examination

Nu har vi konstaterat att Ystadsfamiljen faktiskt bedrev en sorts skola hemma och även att barnet som genomgick denna skolgång klarade sig hyggligt trots avsaknad av betyg. Men den större frågan är fortfarande kvar: Lärde sig barnen något? Eller var de helt obildade som socialtjänsten försökte få det till?

Av de fyra barnen som omhändertogs fick de tre äldsta genomföra pedagogiska tester vid Oasens HVB-hem och skola, samma ställe som Isak och Alice bodde på. Lars och Maria menar att detta gör hela testningen opålitlig eftersom Oasens HVB-hem hade ett klart incitament att konstatera dåliga kunskaper hos barnen. Hade de kommit fram till att barnen var välutbildade hade kammarrätten kanske skickat hem barnen till föräldrarna igen och Oasen hade gått miste om miljontals kronor i intäkter.

Kammarrätten brydde sig inte det ringaste om Lars och Marias (och även Elins) invändningar mot de pedagogiska testerna utan konstaterar bara lakoniskt att "kammarrätten inte finner skäl att ifrågasätta" testresultaten. Det säger tyvärr mer om kammarrätten än det säger om de pedagogiska testerna.

För faktum är att det finns en hel del märkligheter som blir uppenbara så fort man tittar på protokollet från Oasens pedagogiska testning. Till

---

[1] Vinnerljung, B., & Hjern, A. (2011). Cognitive, educational and self-support outcomes of long-term foster care versus adoption. A Swedish national cohort study. Children and Youth Services Review, 33(10), 1902-1910.

en början så testades alla barnen på svenska, trots att Oasen var väl medvetna om att barnen hade engelska som förstaspråk och hade fått sin tidigare utbildning på engelska. Elin, 16 år, fick enbart göra test för mellanstadieelever. Enligt dessa låg hon på en sjätteklassares nivå i svenska och en fjärdeklassares nivå i matematik. Hennes läsförståelse låg på en fjärdeklassares nivå. Som enda barn fick hon också sina engelskakunskaper bedömda. Men bara genom att hon fick göra ett nationellt prov i engelska för sjätteklassare. Om detta nationella prov sägs ingenting mer än att hon klarade det.

Slutsatsen som specialpedagogen drar av Elins testning är densamma som för de andra barnen: "Elin har förutsättningar för att göra framsteg i sin kunskapsutveckling men hon har stort behov av tillrättalagd undervisning." Det är en väldigt praktisk slutsats för Oasen eftersom tillrättalagd undervisning är exakt vad Oasens skola tillhandahåller.

Isak, 13 år, fick i stort sett samma test som Elin, trots att han är tre år yngre. Isak hade problem att göra flera test, till synes på grund av hans autism, framför allt vägrade han skriva bokstäver för hand, siffror gick dock bra. De test han gjorde visade att han låg på mellanstadienivå utom ett matematiktest som sa att han var i nivå med årskurs tre. Isak fick inga test i engelska.

En smula märkligt blir det om man jämför Isaks resultat på de pedagogiska testerna som han gjorde i oktober med betygen han fick i december. Vid de pedagogiska testerna konstateras att han har stora kunskapsluckor och ligger flera år efter sina jämnåriga inom alla ämnen. Men i betygen som han får två månader senare är han plötsligt godkänd i alla ämnen utom matematik, detta för årskurs sju, hans egen årskurs. Det är Oasens HVB-hem och skola som har genomfört testningen i oktober och det är Oasens HVB-hem och skola som har betygsatt honom i december. Antingen har de gett honom en helt fantastisk utbildning under de två månaderna mellan testningen och betygsättningen som gjort att han har tagit igen flera års utbildning på bara några veckor. Eller så låg det i deras intresse att presentera ett resultat på testningen och ett annat resultat vid betygsättningen.

Elin fick inte gå i skolan

Det hade varit praktiskt att även kunna jämföra Elins tester med hennes betyg. Tyvärr är det inte riktigt lika enkelt som för Isak; Elin gick nämligen inte i skolan den första terminen efter omhändertagandet. Det låter bisarrt att ett barn som omhändertogs för att hon inte gick i skolan inte fick gå i skolan efter omhändertagandet, men det är faktiskt precis vad som hände. För att alls begripa det måste man förstå lite mer i detalj hur socialtjänsten arbetar.

Socialtjänsten i Ystad omhändertog Ystadsbarnen. Men de hade inga planer på att ta hand om dem. Så fort barnen var infångade lämnades de över till det privata omsorgsföretaget Humana. Humana äger bland annat Oasens HVB-hem och skola i Aneby, i norra Småland. Oasen uppdrag var både att vårda barnen och att utreda dem.

Det var bara två av barnen, Isak och Alice, som verkligen placerades som boende på Oasens HVB-hem. De två andra barnen placerades i fosterhem organiserade av Humanas familjehemsavdelning. Men alla de tre äldsta barnen skulle ändå gå i skolan på Oasen, som en del i deras utredning.

Elin skulle alltså ha gått på Oasens skola, men enligt socialtjänsten vägrade hon. Var det då Elins fel att hon inte gick i skolan under höstterminen 2018? Tveksamt. Elins fosterhem låg tio mil från Oasen, restiden med kollektivtrafik är närmare fyra timmar enligt lokaltrafikens reseplanerare. Hade Elin blivit skjutsad i bil, vilket ingen erbjöd henne, så tog en enkelresa ungefär en och en halv timme. Socialtjänsten har försökt formulera det som att det var Elins fel att hon inte gick i skolan, något som knappast är sant. Efter några veckor är det definitivt inte sant. Då har socialtjänsten fattat beslut om kontaktförbud mellan Elin och hennes syskon och eftersom syskonen går på Oasens skola kan inte Elin gå där också. Istället bestämmer man att man ska avvakta de pedagogiska testerna innan man beslutar något om Elins skolgång. Och eftersom testerna dröjer till december så blir det ingen skola för Elin förrän året därpå (trots det fick Oasen skolpeng för Elin hela höstterminen).

Att Elin inte fick några betyg under höstterminen betyder inte att vi inte kan försöka uppskatta hennes kunskaper. I januari, bara en dryg månad efter de pedagogiska testerna, börjar hon nämligen på ett introduktionsprogram på en gymnasieskola i Jönköping. Skolan skickar uppdateringar om hur det går för Elin till socialtjänsten i Ystad som för in dem i Elins journal. Där kan man läsa att Elin hade "goda kunskaper" i alla SO-ämnen när hon kom till skolan i januari. Hon var väldigt bra på engelska och hade tenterat av hela grundskolans engelskaundervisning efter bara några månader. I svenska är hon också mycket duktig och i april, fyra månader efter att Oasens testning har konstaterat att hon ligger på en mellanstadieelevs nivå i svenska, skriver hon nationella provet i svenska för nionde klass och får bra betyg (B och C). Läraren i svenska konstaterar uttryckligen att hon "läser bra", vilket kan jämföras med Oasens bedömning att hon läser som en fjärdeklassare. Det enda ämne som inte går bra är matematik där hon har "bristande kunskaper", men inte mer bristande än att hon ett år efter att hon började i skolan har fått godkända betyg på hela grundskolans matematik.

Man behöver inte ens gå omvägen via gymnasieskolans omdömen för att få en uppfattning om Elins kunskaper. I socialtjänstens egen journal finns nämligen ett flertal inklistrade mejl som Elin har skickat till socialsekreterarna under hösten 2018. De är skrivna på svenska och den språkliga nivån är hög. Det är uppenbart att de inte är skrivna av någon mellanstadieelev.

Kunde Alice läsa?

Det yngsta skolbarnet, Alice, tio år, har helt andra problem. Enligt vuxna i hennes omgivning kan hon inte läsa. Redan jourhemmet där hon först bor rapporterar till socialtjänsten att Alice inte verkar kunna läsa mer än sitt eget namn. När socialsekreterare frågar Alice om hon kan läsa mer än sitt namn svarar hon dock, enligt journalen: "Jag kan läsa 'red' och 'apple' också". Skolan på Oasen rapporterar ändå ganska omgående efter att

Alice kommit dit att hon inte kan läsa eller ens kan bokstäverna. Vilket också den pedagogiska bedömningen i oktober konstaterar.

Det finns en väsentlig oklarhet i Oasens bedömning: När de konstaterar att Alice inte kan läsa så konstaterar de bara att hon inte kan läsa på svenska. Detta trots att de är informerade om att Alice primärt är engelskspråkig. "Skolan har inte testat Alice på engelska men upplever att hon inte kan läsa på engelska", står i en journalanteckning från Oasen som sammanfattar hennes skolprestationer den 22 oktober 2018, när hon har varit på Oasen i en dryg månad. Med andra ord så har Oasen fortfarande, efter mer än en månad, inte bett Alice att läsa en text på engelska. De bara "upplever" att hon inte kan det.

Lars och Maria menar att Alice definitivt kunde läsa innan hon omhändertogs. De hävdar istället att chocken över omhändertagandet har gjort att hon drabbats av minnesförlust och glömt hur man läser. Det låter som världens sämsta ursäkt men Alices bror Simon har diagnostiserade minnesproblem. På andra ställen i journalerna framträder det också att Alice har svårt att minnas saker som hon inte borde ha några problem att komma ihåg.

Man måste erkänna att det är väldigt konstigt om Alice inte skulle kunna läsa alls. Enligt Oasens journaler läser hennes tre år äldre bror Harry Potter vid ungefär samma tid. Han är bevisligen fullt läskunnig. Frågan är varför Lars och Maria skulle ha missat att lära just Alice att läsa.

Det finns också viss teknisk bevisning. Enligt Lars och Maria hade Alice en egen dator. På denna dator finns det ett antal sparade skrivuppgifter som enligt filernas metadata är sparade våren och sommaren 2018. Uppgifterna ser ut att vara gjorda av någon i 9-10-årsåldern, men de är inte namnade och rent hypotetiskt skulle de kunna vara gjorda av något annat barn. Lars och Maria har också letat fram ett antal papper med skrivuppgifter på. Dessa ser också ut att vara gjorda av någon under tio, några enstaka av dem står det till och med Alice på. Men det går förstås inte att datera papper, så vi kan inte utesluta att de inte har skrivits av någon annan vid en senare tidpunkt. Det finns också bilder där Alice

sitter och bläddrar i barnböcker. Men om hon faktiskt läser böckerna eller bara tittar på bilderna går inte att säga.

Sammantaget verkar det ändå troligt att det är som Lars och Maria säger: att Alice kunde läsa. Men varför kan hon inte läsa på Oasens skola? En möjlig förklaring skulle kunna vara att hon helt enkelt inte vill. I journalen från Oasen står det att hon ”helt saknar driv” och i princip vägrar göra skolarbete (däremot tycker hon mycket om att pyssla).

Lars och Maria erkänner också att Alice inte var så bra på svenska. Trots att hon var tio år hade de inte påbörjat någon organiserad utbildning i svenska för henne. Eftersom hon hade vissa svårigheter med läsning och skrivning valde de att prioritera engelska, som var undervisningsspråket för allt övrigt studiematerial. Lars och Maria insisterar på att Alice kunde läsa svenska också, men inte lika bra som engelska. Kanske är det så enkelt som att Alice, traumatiserad och förvirrad, kommer till en helt ny skola där lärarna försöker få henne att läsa ett språk hon inte känner sig bekväm med. Och vägrar. När hon märker att det fungerar så fortsätter hon att vägra.

Om föräldrarna misslyckats med Alices utbildning så gör socialtjänsten det också. Efter åtta månader i Oasens skola har Alice fortfarande inte ”knäckt läskoden” enligt journalanteckningarna.

Starka och svaga sidor

Socialtjänstens påståenden om barnens obefintliga utbildning verkar så här långt vara kraftigt överdrivna. Det finns emellertid en detalj som är svår att bortförklara: Samtliga barn verkar vara ganska dåliga på matematik. Hur kan det komma sig? Jag bad Lars och Maria om en förklaring.

"Den svenska skolan lägger ju väldigt stor vikt vid matte", svarade Lars. Lite senare medgav han: "Matematik har inte varit deras bästa ämne".

Faktum är att det finns fler tecken på att Ystadsbarnens utbildning var en smula ojämn. Detta från en lite oväntad källa: Ystadsfamiljen själv. Efter att Ystadsfamiljens fall blivit känt i media gjorde Skolinspektionen

en utredning om deras barn och Ystads kommun. Utredningen fokuserade helt på Ystads kommuns skolpliktsbevakning, men Maria tog chansen att skicka in sin egen version av vad som hänt till Skolinspektionen.

Bland dokumenten som Maria skickade till Skolinspektionen fanns exempel på barnens skoluppgifter. Skoluppgifterna var såklart noggrant utvalda av Maria och dessutom datorskrivna så det finns ingen egentlig möjlighet att kontrollera autenticiteten på dem. Dessutom är det nästan bara uppgifter som Elin sägs ha gjort. Men det spelar egentligen ingen roll. Även om uppgifterna inte visar något definitivt om Ystadsbarnens kunskapsnivå visar de ändå någonting om Ystadsföräldrarnas undervisningsmetoder.

Elins uppgifter, som de är inskickade till Skolinspektionen, består av skrivuppgifter i tre ämnen: engelska, historia och biologi. Svaren i engelska är rätt bra. Hade det varit en vanlig svensk niondeklassare som hade presterat detta på ett läxförhör hade det rimligtvis blivit högsta betyg i engelska. På historie- och biologidelen är svaren däremot mer tveksamma. Många svar ser ut att vara direkt kopierade från en lärobok, vilket är ett varningstecken. Värre är att flera svar är helt fel, som om den som svarade inte har förstått frågan tillräckligt bra för att kopiera rätt stycke från läroboken. En anledning till att det går dåligt att svara kan vara att nivån på frågorna i historia- och biologidelarna är löjligt hög. Långt över vad svensk grundskola någonsin kommer i närheten av. Därmed är det ursäktligt om en niondeklassare inte fullt ut förstår frågorna. Men varför har Elin fått uppgifter som hon uppenbart inte begriper? Och varför har Maria valt att skicka in just dessa uppgifter till Skolinspektionen? Tyvärr är ett troligt svar på den senare frågan att inte heller Maria förstår uppgifterna.

Det hela är egentligen inte konstigt alls. Olika människor har olika intressen och olika specialiteter. Att vara lärare är svårt och att vara lärare inom områden som man varken har intresse eller kunskaper inom är ännu mycket svårare. Varken Lars eller Maria har gett intryck av att ha något stort intresse för matematik och naturvetenskap.

Hade en professionell matematiklärare kunnat göra Ystadsbarnen till bättre matematiker? Hade en professionell biologilärare kunnat göra dem bättre på biologi? Det kan inte bevisas att Ystadsbarnen hade lärt sig mer om de gått i den vanliga skolan. Men det kan definitivt inte uteslutas heller.

Hemundervisning har vissa uppenbara nackdelar. En av dem är tveklöst att elevernas inlärning påverkas oproportionerligt mycket av föräldrarnas intressen. En annan är att barnen får färre möjligheter att knyta sociala kontakter när de tillbringar sina dagar i små grupper inom familjen istället för på en institution fylld med jämnåriga. Men ärligt talat kan nog de allra flesta av oss se några negativa aspekter av den offentliga skolan också. Till exempel brist på individanpassad undervisning, lärartid som går åt till att hålla ordning istället för att lära ut, mobbning, sexuella trakasserier, negativt grupptryck...

Det finns ytterligare en aspekt av det hela: Flera av Ystadsbarnen har olika neuropsykiatriska funktionsnedsättningar, framför allt autism. Den offentliga skolan lyckas långt ifrån alltid med att utbilda barn med dessa former av handikapp på ett optimalt eller ens tillfredsställande sätt. Det är mycket vanligt att barn med autism presterar sämre i skolan än de borde sett till sina kognitiva förutsättningar[2].

Det finns inget som säger att de av Ystadsfamiljens barn som har autismdiagnoser hade presterat som genomsnittliga barn om de hade satts i den vanliga skolan. Sådant beror mycket på skolans förmåga att anpassa undervisningen. Detta kan skilja starkt från en lärare till en annan. Den offentliga skolan är lite av ett lotteri för barn med särskilda behov: Ibland möter någon deras behov, ibland inte. Det är därmed långt ifrån säkert att just Ystadsbarnen skulle ha legat på en genomsnittlig nivå om de hade gått i den offentliga skolan under hela sin uppväxt.

---

[2] Estes, A., Rivera, V., Bryan, M., Cali, P., & Dawson, G. (2011). Discrepancies between academic achievement and intellectual ability in higher-functioning school-aged children with autism spectrum disorder. *Journal of autism and developmental disorders*, *41*(8), 1044-1052.

Blev något bättre?

En sak som hade kunnat både bevisa Ystadsbarnens usla hemskolning och bekräfta det riktiga i socialtjänstens agerande hade varit om barnen hade frodats i sin nya skolmiljö. Vi vet inte väldigt mycket om Ystadsbarnens skolgång under de tre åren sedan de omhändertogs, men det vi vet tyder inte på att offentlig skola har varit någon framgångssaga för dessa barn.

Alice var, enligt socialtjänstens uppfattning, fullständigt obildad när de fick tag i henne. Det kan man antingen tro på eller inte tro på. Men Alices skolgång efter omhändertagandet har inte varit någon odelad succé. Så länge hon var på Oasen verkade hon visserligen trivas i skolan, men hon lärde sig ingenting. Skolgången efter Oasen verkar ha gått bättre akademiskt även om de sociala problemen blev värre.

För Isak är det enklare att bedöma resultaten eftersom han har fått betyg som går att kvantifiera. Hans betyg har aldrig varit särskilt bra. Det skulle kunna bero på den bristande utbildning han fick i föräldrahemmet. Men om det enbart berodde på det borde hans betyg förbättras allteftersom. I själva verket har det motsatta inträffat. Hans betyg var som högst på Oasen direkt efter omhändertagandet, därefter har de varit svagt sjunkande. Isak verkar heller inte trivas i skolan.

Elins fall är mer komplicerat eftersom hon stod vid ett utbildningsmässigt vägskäl redan innan socialtjänsten ryckte in. Hennes egen plan var att gå en yrkesutbildning till barnskötare, sedan skulle hon läsa in gymnasiet och gå på polishögskolan. I praktiken hade hon antagligen gått i sin storebrors fotspår och börjat på folkhögskola när hon fyllde 18 och barnskötarutbildningen tillsammans med fortsatt hemskolning var hennes sätt att slå ihjäl tiden fram till dess.

Elin är i gott sällskap. Ungefär 15 procent av alla 16-åringar saknar behörighet till gymnasiet och måste, precis som Elin senare fick göra, gå någon sorts introduktionsprogram innan de kan börja den riktiga gymnasieskolan. Det som skiljde Elin från de övriga 15 procenten var antagligen att hon inte tvivlade på att hon skulle klara gymnasiet. Hon behövde bara något konstruktivt att göra medan hon väntade.

Socialtjänsten tvingade Elin att göra helt andra saker medan hon väntade på att fylla 18. Först fick hon arbeta i ett stall i ett halvår. Därefter fick hon ägna ett år åt vad som i praktiken var att få så höga betyg som möjligt på grundskolekurserna för att bevisa att hon inte var helt obildad. Och trots sitt hårda arbete fick hon inget fullständigt grundskolebetyg, för det krävdes ytterligare en termins skolgång hemma på Österlen.

Rimligtvis lärde sig Elin något under året hon gick i skola i Jönköping. Men lärde hon sig mer än om hon bara hade blivit skickad till introduktionsprogrammet på gymnasieskolan i Ystad? Hade socialtjänsten nöjt sig med att tvinga in henne i skolan istället för att tvinga in henne i ett fosterhem hade hon vunnit en termins skolgång och fått det mycket trevligare.

Just halvåret utan skola är genuint anmärkningsvärt. Olikt vad socialtjänsten har försökt få det till så är Elin inte något unikt fall. De senaste åren har socialtjänsten tagit hand om tusentals sextonåringar med ingen eller okänd skolgång. De kallas ensamkommande flyktingbarn och har i samtliga fall varit socialtjänstens ansvar. Dessa flyktingbarn har så gott som aldrig skickats på en halvårslång utredning på ett HVB-hem innan de tillåtits påbörja någon utbildning. Istället har de så snabbt som möjligt stoppats in på närmaste skola och fått en individuellt utformad läroplan. Att Elin inte bara kunde få samma behandling är faktiskt helt obegripligt.

Uppgifterna i detta kapitel kommer från Skolinspektionens utredning kring Ystadsbarnen (diarienummer 2019:5025) och framför allt från Ystads kommuns båda yttranden i denna utredning. Ytterligare information kommer från mejlväxlingar mellan föräldrarna och utbildningsförvaltningen som Maria har tillhandahållit samt från samtal med Sverre Leivdal, verkställande direktör på Globalskolen i Norge (för övrigt en av ytterst få personer i den här historien som glatt har erbjudit sig att ställa upp under eget namn, antagligen för att han är norrman och inte behöver bry sig nämnvärt om svensk media). Dessutom har uppgifter inhämtats från de pedagogiska utredningarna som gjordes på Oasen samt från betygsdokument för Simon, Elin och Isak samt från socialtjänstens och Oasens journaler för samtliga barn. Vissa uppgifter har bekräftats genom samtal med Simons friskola och tidigare skol-

chefer i Ystads kommun. Dessutom kommer uppgifter från intervjuer med Lars, Maria och Elin.

Varför pratade Ystadsbarnen engelska?

Enligt journalerna från socialtjänsten och Oasen pratar Ystadsbarnen huvudsakligen engelska när de blir omhändertagna. Socialtjänsten menar också att barnen inte pratade ren engelska utan en blandning av svenska och engelska vilket gjorde dem svåra att förstå. Oasen skriver å andra sidan att Isak "läser och pratar flytande både engelska och svenska". Det är ett uttalande som Lars och Maria håller med om. De menar att deras barn var tvåspråkiga men med engelska som förstaspråk.

Men varför pratade barnen engelska över huvud taget? När jag pratat med Lars och Maria har de gett flera förklaringar. Dels handlar det om att skolmaterialet var på engelska, vilket gjorde att barnen med nödvändighet måste kunna engelska. Dessutom reste familjen mycket och umgicks med icke-svenskar, då var det praktiskt att barnen pratade engelska. Men de menar att barnen kunde svenska också. Deras ambition var alltid att barnen skulle vara tvåspråkiga.

Vid ett tillfälle frågade jag Lars och Maria om de pratar svenska eller engelska hemma med varandra. De svarade att det varierar beroende på sammanhang. Pratar de om sin affärsverksamhet så pratar de ofta spontant på engelska, till exempel.

"Det gör ju ni också", påpekade Maria. "Ni pratar ju också engelska ibland."

Jag hade aldrig sett det på det viset. Visst händer det att jag lägger in ett engelskt ord här och där när jag pratar med Anders (och när jag pratade med Ystadsföräldrarna) för att jag helt enkelt inte hittar ett lika bra ord på svenska. Men det är undantagsfall. Och dessa små avsteg från modersmålet har inte fått våra barn att lära sig engelska före skolåldern, vilket åtminstone det yngsta av Ystadsbarnen uppenbarligen gjorde.

Under Lars och Marias första möte med socialtjänsten, där Lucas är med, antecknar socialtjänsten att Lars pratar med Lucas på svenska men att Lucas svarar på engelska. Det stödjer Lars och Marias uppgifter att de åtminstone delvis pratade svenska med barnen. Samtidigt antyder Lucas

engelskspråkiga svar att det var engelska som var hans förstaspråk. Även flera månader efter omhändertagandet pratar Lucas spontant engelska när socialsekreterarna träffar honom.

Det verkar inte alltid ha gått till så i Ystadsfamiljen. Barnens morfar, som träffade barnen fram till Simon var 6-7 år, säger att han aldrig har hört Simon eller Elin prata något annat än svenska. Det tyder på att Ystadsfamiljen började som en helt vanlig svenskspråkig familj men någon gång i samband med att barnen började skolan växlade de över till att bli primärt engelskspråkiga.

Det hela antyder att det var den engelskspråkiga undervisningen som framför allt fick Ystadsbarnen att bli engelsktalande. Från det att Ystadsfamiljen började med Laurel Springs hemskolning 2009 så ägnade de flera timmar om dagen åt engelskspråkigt studiematerial och engelskspråkiga skoluppgifter. I socialtjänstens journaler står att barnen pratade engelska med varandra, åtminstone den första tiden efter omhändertagandet. I Oasens papper står det att Isak uppger att föräldrarna pratade svenska hemma, men att syskonen hade börjat prata engelska med varandra eftersom Simon föredrog att prata engelska.

Det kan mycket väl ha gått till på det viset. Den anmärkningsvärt fria uppfostran som Ystadsfamiljens släktingar har berättat om skulle mycket väl kunna medge att barnen bestämde själva i en sådan fråga. Inget tyder heller på att föräldrarna hade något emot att barnen pratade engelska med varandra. De såg familjen som tvåspråkig och kunde inte se något fel i det.

Uppgifterna i detta kapitel kommer från intervjuer med Lars, Maria och Marias pappa. Dessutom kommer information från socialtjänstens och Oasens journaler samt från Oasens utredningsrapport för Isak.

Hade Ystadsfamiljen några vänner?

Det finns ett stort hål i vår undersökning av Ystadsfamiljen. Utöver Marias pappa och Lars mamma och syster har vi inte pratat med någon som kände familjen innan socialtjänsten klampade in sommaren 2018. Det är inte för att vi inte har försökt. Jag har tjatat på Lars och Maria om att de ska ge oss namn på människor vi kan kontakta. Jag har verkligen försökt övertyga dem om vilken stor betydelse ett sådant vittnesmål från någon som kände dem innan barnen försvann skulle kunna ha. Men utan framgång. De har konsekvent vägrat ge mig några namn och hänvisat till att de inte vill dra in några utomstående och riskera att även de får problem.

En förklaring till denna ovilja skulle kunna vara att Ystadsfamiljen helt enkelt inte hade några sociala kontakter och var ungefär så isolerade som socialtjänsten och media har velat få det till. En indikation om att det kan vara så är att de inte hänvisade till några vänner eller släktingar i domstolarna, trots att det hade kunnat få avgörande betydelse för utfallet. De hade dock inga problem att referera till omdömen från psykologer som träffat barnen flera år tidigare.

Helt utan sociala kontakter kan de ändå inte ha varit. Inför socialsekreterarna pratar Isak om en flicka och en pojke som han brukade leka med tidigare. Även Alice nämner dessa barn och säger att hon tror att deras mamma var vän med hennes mamma. När jag frågar säger Maria att det handlar om en annan familj i Skåne. Hon och Lars brukade vara dagföräldrar åt flickan i familjen. Men de miste kontakten med dem flera år tidigare. Hon vill inte ge mig några namn eller annan information som kan hjälpa mig att identifiera dem.

Före och efter omhändertagandet säger Elin till socialsekreterarna att hon har vänner. Hon vill inte säga vad de heter, varken till socialtjänsten vid tiden det gäller eller till mig två och ett halvt år senare. En del av vännerna är helt internetbaserade, försöker hon förklara för socialtjänsten på sitt första möte med dem: Hon har kommit i kontakt med dem

genom onlinedataspel. Men hon uppger för mig att hon även hade fysiska vänner på Österlen vid tiden då socialtjänsten kom in i bilden. En sak som tyder på att Elin borde ha haft vänner när hon bodde hos föräldrarna är att hon inte hade några som helst problem med att skaffa vänner på sin nya skola i Jönköping. Hon har inte velat namnge några Jönköpingsvänner heller men jag vet med säkerhet att de existerar eftersom Elin har visat bilder på dem tillsammans med henne själv.

Det finns en annan person som borde ha mycket god inblick i Ystadsfamiljens liv och leverne: kattvakten. Lars och Maria har sagt både till socialtjänsten och till mig att under deras 1-2 veckor långa resor till Danmark så var katterna kvar hemma i huset där de tittades till då och då av en kattvakt. Även barnen har nämnt en kattvakt i socialtjänstens journaler. Den här mystiska kattvakten har alltså haft tillgång till Ystadsfamiljens hus och bör ha känt dem väl. Men jag har ingen aning om vad det är för en person. Lars och Maria har konsekvent vägrat säga något alls. Det närmaste jag lyckats komma är att det inte är någon sorts kattvaktsfirma utan en person de känner privat.

Trots allt hemlighetsmakeri insisterar Maria ändå på att de har vänner. En som hon har känt sedan skoltiden, till exempel. Den vännen hade till och med bevittnat Maria bli misshandlad av sin pappa när de båda var femton år. Ett sådant vittne skulle jag förstås väldigt gärna vilja prata med. Men jag fick aldrig veta vem hon är. Maria fortsatte att insistera på att de inte ville dra in andra i historien.

Lars och Maria tycker inte att det är konstigt att deras vänner inte har ställt upp för dem. Enligt dem är det fullt naturligt att ingen vill ställa upp eftersom det verkar som att repressalier av olika slag har drabbat alla (professionella) som har ställt upp för dem, deras psykologer har fått sin kompetens och yrkesheder ifrågasatt och deras juridiska ombud har blivit prickat av Advokatsamfundet. Om privatpersoner hade ställt upp för dem hade de också kunnat utsättas för socialtjänstens raseri.

Jag håller förstås inte med. Om deras vänner är oroliga för repressalier kan de prata med mig. Jag kan garantera dem anonymitet. Dessutom tror väldigt få människor i Sverige att socialtjänsten är farlig riktigt i den

grad som Lars och Maria antyder. Inte heller Anders och jag, som har en allt annat än idealiserad bild av socialtjänsten, tror det. Ryggmärgsreflexen när någon man känner blir orättfärdigt anklagad av socialtjänsten är för de allra flesta att stå upp och försvara sin vän. Det var åtminstone mina vänners reaktion när jag blev orättfärdigt anklagad av socialtjänsten.

Allt det här får oss att misstänka att Ystadsföräldrarna hade få eller inga egentliga vänner vid tiden för sina barns försvinnande. Under de senaste tre åren hade Maria varit sjuk och större delen av hennes verksamhet låg vilande. Orkade hon hålla kontakten med sina vänner då? Eller var vännerna snarare bekanta då socialtjänsten kom in i bilden? Bekanta som tyckte att de nog inte var så bekanta egentligen när socialtjänsten tycktes visa en ny sida av Ystadsfamiljen?

Något som skulle kunna tyda på det senare är att Ystadsföräldrarna var något av experter på att hålla skenet uppe. Detta är i sig en anledning till att Ystadsföräldrarna har blivit anklagade för att vara manipulativa: De dolde verkligen något under många år. Inför omvärlden odlade de en yta av frihetlighet och entreprenörsanda, trots att de i själva verket var på flykt. Det ena utesluter förstås inte det andra, men eftersom de bara berättade det ena framstår den bild de ger av sig själva i till exempel sina mejl till Skatteverket och utbildningsförvaltningen genom åren som lite glättig. De ljuger inte uppenbart, men de verkar ha gjort det till en vana att framställa sig själva som lite mer originella och framgångsrika än de egentligen är, för att dölja sitt flyktbeteende. De framställde det så till och med för sina egna barn, så fasaden bör ha varit väl inövad.

Vissa saker tyder på att de närmast av gammal vana fortsatte att upprätthålla den typen av fasad inför omgivningen även efter att barnen omhändertogs. Vid ett tillfälle bad jag Maria om bevis på att de gjorde saker med barnen även innan sommaren 2018. Jag fick några mejlkonversationer mellan Maria och Autism- och Aspergerförbundet där Maria fick information om olika aktiviteter som förbundet hade vintern och våren 2018. Jag vet inte om de faktiskt gick på några aktiviteter men mejlen bevisar åtminstone att de hade planer på att göra saker utanför hemmet även innan socialtjänsten kom in i bilden.

Men mejlen från våren 2018 visade sig vara mindre intressanta än mejlen från hösten 2018. Autism- och Aspergerförbundet ordnade en cirkus i september 2018 som Maria bokat för sig och ett av barnen. Två dagar efter omhändertagandet mejlar hon till förbundet och säger att de "tyvärr har fått förhinder". Men hon skriver inte att det är för att socialtjänsten just har varit och hämtat hennes barn med polis. Samma sak ett par månader senare, i november. Då skriver Maria till Autism- och Aspergerförbundet att hon och Lars vill engagera sig mer i föreningen och kan tänka sig att börja arrangera fikaträffar för medlemmar och deras barn. Men hon skriver inte att hennes egna barn är borta för att socialtjänsten har tagit dem. Detta till en representant för Autism- och Aspergerförbundet, som bland annat ställer upp som expertvittnen på LVU-rättegångar för sina medlemmar. Ska man berätta för någon att ens autistiska barn har blivit tvångsomhändertagna av socialtjänsten, så bör det vara för dem. Istället var det som om Maria reflexmässigt undvek att berätta om sina problem. Om hon och Lars upprätthöll den typen av fasad inför fler bekanta än kontakten på Autism- och Aspergerförbundet, kan det vara en delförklaring till varför ingen ville kännas vid dem i juni 2019.

En alternativ förklaring är att Lars och Maria hade någon form av vänner som de berättade allt för: de säger att så var fallet när jag frågar. I så fall begrep dessa vänner lika lite som Ystadsfamiljen värdet av personliga vittnesmål. Vi har sett flera tecken på att Lars och Maria är mycket lojala med alla som de ser som sina allierade. Även allierade som i själva verket inte hjälper dem minsta lilla. Det är inte helt omöjligt att Ystadsföräldrarna faktiskt har någon form av vänner, att dessa vänner bara inte fattar hur mycket de skulle kunna bidra med om de ville och att Lars och Maria är alltför lojala för att ställa några som helst krav på sina vänner.

Kontentan av det hela är att vi inte vet. Ystadsföräldrarna har berättat öppenhjärtigt om nästan allt. Men på frågan om sina vänskapsrelationer var de ovanligt vaga och oprecisa.

Uppgifterna i det här kapitlet kommer från intervjuer med Lars, Maria och Elin samt från journaler från socialtjänsten i Ystad och Oasens HVB-hem. Ytterligare information kommer från mejlväxlingar som Maria har försett oss med. Uppgiften att Lars och Marias juridiska ombud har fått en erinran kommer från Advokatsamfundet. Dokumentet där socialtjänsten (indirekt) anklagar Ystadsfamiljens psykolog för att sakna yrkesbeder är LVU-ansökan till förvaltningsrätten för Elin.

Ystadsföräldrarnas liv efter

När Ystadsfamiljens barn försvinner börjar ett nytt liv för föräldrarna. De fortsätter, som tidigare, att leva för sina barn. Men nu befinner sig barnen någon annanstans med mycket begränsad rätt att träffa och prata med sina föräldrar.

Bland det första Maria gör när hennes barn försvinner är, förvånande nog, att ta jobb på ett HVB-hem. Det är i sig inte helt oplanerat. Under sommaren 2018 börjar Maria skriva på sin C-uppsats på socionomprogrammet, 18 år efter att hon gjorde ett uppehåll i studierna. Ambitionen att ägna sig åt socialt arbete är inte helt över. Redan under våren 2018 undersöker hon möjligheten att praktisera på ett HVB-hem som en del av sina socionomstudier.

Hösten 2018 har hon en helt annan anledning att göra detta: Hon vill väldigt gärna veta något om hur hennes barn har det. Hon får inte träffa dem eller ens prata med dem i telefon. Det enda hon vet är att de befinner sig på ett HVB-hem inom Humanakoncernen någonstans i Jönköpingstrakten. Så Maria ordnar jobb som timvikarie på ett HVB-hem i Skåne som ägs av Humana. Situationen blir lätt absurd: Medan Marias kollegor på Oasen i Jönköping tar hand om hennes barn som socialtjänsten har tagit ifrån henne, tar hon hand om andra barn som socialtjänsten har tagit från andra föräldrar. Maria säger inget till sina kollegor om att hennes barn bor på ett HVB-hem. Hon och Lars är övertygade om rättssystemet snart kommer att reda ut missförståndet.

Maria hinner jobba på två olika HVB-hem före mediedrevet. Båda håller flickor i övre tonåren. Flickor med allvarliga psykiska problem. Maria tar sitt jobb på allvar. Hon börjar argumentera med andra i personalen om att alla anställda borde vara utrustade med speciella snörknivar när de går sina rundor mellan rummen: Hittar de någon som just har hängt sig så bör de ju kunna skära ner henne så fort som möjligt. Det är sånt som händer på HVB-hem. Två flickor hade hängt sig (och dött) kort före Maria började på HVB-hemmet. Man ska väl inte behöva springa

ner ett våningsplan och upp ett igen för att hämta en sax?, säger hon. Hennes mer erfarna kollegor är mer blasé: Det är väl deras val om de vill ta livet av sig, resonerar de.

Personalen får regelbundet order från socialtjänsterna som har placerat flickorna där att leta efter olika symtom hos dem, säger Maria. Och det gör de. Så medan Oasens personal blir ombedd att leta efter kontrollerande beteende hos Marias dotter Elin, blir Maria och hennes kollegor ombedda att leta efter andra defekter hos andra tvångsomhändertagna tonåringar.

När mediedrevet kommer säger Maria upp sig. Hon tror inte att det är möjligt för henne att jobba kvar när det kommer fram vem hon är. Sedan Marias arbete på HVB-hemmet har varken hon eller Lars jobbat mycket med något annat än att förhandla med och processa mot myndigheterna. De säger att de lever på lånade pengar.

Informationen i det här kapitlet kommer enbart från intervjuer med Lars och Maria.

Men hästarna då...

I media rapporterades det, närmast i förbifarten, att Ystadsfamiljen även hade misskött sina hästar och krönikörer förfasade sig kring varför djur tycktes ha större skyddsvärde än barn. Man kan diskutera hur det förhåller sig med den saken, men historien om hästarna är värd att berätta av flera skäl. Om så bara för att det här, precis som så ofta annars kring Ystadsfamiljen, inte finns särskilt stora likheter mellan medias rapportering och verkligheten.

När de två äldsta barnen var fem respektive sju år började de på ridskola. Barnen tyckte att det var lite jobbigt med olika hästar varje gång. Vissa hästar bets och var inte helt snälla. Som de lösningsfokuserade personer de är bestämde då Lars och Maria sig för att köpa tre egna shetlandsponnyer som barnen kunde rida på.

Hästarna köps år 2007, all information i detta kapitel kommer för övrigt från länsstyrelsens dokument, samma dokument som media har tittat på, Lars, Maria och Elin har inte berättat särskilt mycket för oss om hästarna. Men å andra sidan är en hel del av länsstyrelsens information sådan som Maria har lämnat till dem, så indirekt kommer en del av informationen ändå från Ystadsfamiljen.

Till en början har familjen hästarna i ett stall i närheten av sin bostad utanför Ystad. Så småningom upptäcker de att någon matar hästarna med övermogna äpplen. De sätter upp skyltar runt hagen där de ber allmänheten att inte mata hästarna, men äpplena fortsätter komma. 2009 drabbas två av hästarna av hovsjukdomen fång. Veterinären de pratar med tror att det kan bero på att hästarna ätit för mycket äpplen. Eftersom de inte lyckas bli av med äpplena i hagen bestämmer Lars och Maria att hästarna måste flytta. Lyckligtvis har de året innan köpt en gammal skola i en grannkommun som de bara har oklara planer för. Där finns det plats för hästarna och i november 2009 flyttar hästarna dit, nästan fyra mil från familjens bostad.

I februari 2010 tipsar någon polisen om att det finns övergivna hästar vid den gamla skolbyggnaden. En polispatrull rycker omedelbart ut, på en söndag, för att inspektera. De noterar mycket riktigt att det finns hästar på fastigheten men inga människor. De kan heller inte se några spår efter att människor har varit där och noterar att hästarna inte verkar ha någon mat, att deras vattenho har frusit över och att de har dåliga hovar. Det är värt att nämna att vintern 2009-10 var ovanligt kall och snörik i Skåne.

Poliserna gör en anmälan till länsstyrelsens djurskyddsavdelning som öppnar ett ärende. Länsstyrelsens djurskyddsinspektörer verkar inte helt olika socialtjänstens barnhandläggare. De är nitiska men har ingen särskild brådska. Dagen efter polisens anmälan ringer en djurskyddsinspektör upp Maria som förklarar att de ser till djuren varje dag. Att poliserna inte såg några spår i snön beror på att hon parkerar bilen ute på vägen och går direkt från vägen till hästarnas hage utan att gå via huset. Att hästarna har dåliga hovar är hon också fullt medveten om. De har fång och det var anledningen till att de behövde flyttas till sin nya hage.

För tillfället låter djurskyddsinspektören sig nöja med detta. Möjligtvis bidrar Maria genom att skicka intyg och kvitton från både veterinär och hovslagare som visar att hästarna är långtifrån övergivna utan tvärtom får kontinuerlig vård, åtminstone av hovslagaren som regelbundet behandlar deras hovar.

Först tre veckor efter ärendets öppnande ger sig två djurskyddsinspektörer ut på ett oanmält besök till fastigheten där de tre hästarna befinner sig. Maria informeras i samband med att inspektörerna kommer till hästarna men hon är hemma i huset utanför Ystad och kan inte närvara vid inspektionen. Från inspektörernas protokoll kan man läsa att hästarna har mat och vatten av god kvalitet och torra och rena liggplatser i ett skyddat utrymme. Det finns alltså ingenting att anmärka på den grundläggande djurhållningen. Däremot noterar inspektörerna att: *"Samtliga ponnier hade eftersatt hovvård, två av dem kraftigt eftersatt."*

Redan fyra dagar senare är det dags för en större djurskyddskontroll, planerad denna gång, där djurskyddsinspektörerna åtföljs av både veteri-

när och hovslagare som båda skriver egna protokoll om besöken vilka finns arkiverade hos länsstyrelsen. Vid detta besök konstaterar man samma saker som vid det oannonserade besöket, att hästarna verkar väl försedda med mat, vatten och skydd. Däremot är både veterinär och hovslagare mycket oroade över två av hästarnas hovstatus.

I veterinärens rapport står: *"Enligt min kunskap var hovarna helt undermåligt verkade. Hästarnas hovar skall snarast korrigeras fram för allt med avseende på fång."*

Den medföljande hovslagaren uttrycker sig ännu mer drastiskt: *"I detta fallet har den outbildade hovslagare som verkade dessa hästar två veckor innan vårat besök inte haft nog med kunskap för att klara av sin uppgift. Att denna hovslagare dessutom haft kontinuerligt ansvar för hovstatusen på dessa hästar under flera år gör mig mkt upprörd."*

Och fortsätter sedan: *"Om han hade varit ansluten hade jag omedelbart skickat detta ärende vidare till det etiska rådet i Svenska Hovslagarföreningen. Denna hovslagare har endast tillfört dessa hästar lidande och jag hoppas att det finns möjlighet att stoppa hans verksamhet då denna inkompetens tyvärr kommer att lysa igenom fler gånger."*

Detta blir också länsstyrelsens slutliga dom i ärendet: *"Länsstyrelsen gör bedömningen att dina hästar varit utsatta för otillbörligt lidande på grund av gravt eftersatt verkning från hovslagare [namngiven]."*

I slutrapporten står uttryckligen att hästarna har tillgång till vatten och hö av bra kvalité samt att stallmiljön är utan anmärkning. Men problemen med hovarna måste åtgärdas. Maria diskuterar saken med sin veterinär som förklarar att problemen är så allvarliga att de bara kan åtgärdas med lång och dyrbar behandling utan någon garanti för tillfrisknande. Maria beslutar att hästarna ska avlivas, vilket också görs en dryg vecka senare. Med detta avslutas ärendet definitivt hos Länsstyrelsen.

Fast inte riktigt. Det finns nästan lika många sidor kvar i Länsstyrelsens dokumentbunt efter att hästarna avlivats och slutprotokollet skrivits. Efter det hela är avslutat försöker nämligen länsstyrelsen få Maria att betala för deras inspektion. Nästan 8000 kronor vill de ha för att två djurskyddsinspektörer, en veterinär och två hovslagare var ute och tittade

på hästarna. Detta motiverar de med att de har rätt att ta ut en avgift för "befogade inspektioner". Och eftersom de hade anmärkningar på hästarnas hovstatus så anser de att inspektionen var befogad och att Maria ska betala för den.

Maria håller inte med om detta. Något man kan ha en smula förståelse för, inspektionen har ju trots allt konstaterat att hon inte har gjort något fel utan endast hennes hovslagare. Så hon överklagar. Men inte tillräckligt snabbt. Man har bara tre veckor på sig att skicka in en överklagan. Länsstyrelsen kräver att man skickar denna med papperspost men de hävdar att de inte får in överklagan förrän åtta dagar efter tidsfristens utgång. Maria hävdar att hon skickat överklagan i god tid innan tidsgränsen.

Förvaltningsrätten viftar så småningom bort överklagan med hänvisning till treveckorsfristen vilket även kammarrätten gör när Maria överklagar dit. Det är precis som man kan förvänta sig. Mer intressant är att Maria under överklagandeprocessen hinner producera ett flertal långa mejl till både länsstyrelsen och domstolarna i vilka hon ifrågasätter inspektörernas handläggning och försvarar den hovslagare som länsstyrelsen dömt ut som oskicklig. Hovslagaren i fråga är mycket riktigt outbildad och oauktoriserad men använder alternativa metoder som han har lärt sig i USA. Det hela osar en aning rättshaverism men det har framför allt stora likheter med Lars och Marias senare kontakter med socialtjänsten. Övertygelsen om att de själva har helt rätt, hårklyverierna kring mindre fel i myndigheternas handläggning och den stora lojaliteten med sina egna sakkunniga; allting känns mycket bekant från socialtjänstens dokument åtta år senare.

Vem som faktiskt slarvade bort överklagan, Maria, posten eller länsstyrelsen, går inte att säga så här i efterhand. Men Maria måste ändå betraktas som huvudmisstänkt. Förutom en tidigare konstaterad förmåga att förlägga viktiga handlingar så har Maria ett annat problem vid den här tiden. Familjen har precis flyttat till Norge, något de gör i mars 2010.

Det här har betydelse långt utöver den bortslarvade överklagan. Långt senare har nämligen Ystads kommun (och i förlängningen media) försökt

få det till att Ystadsfamiljen medvetet försökte undvika skolplikten genom att skriva sig utomlands i Norge. Lite mellan raderna antyds det att familjen kanske aldrig flyttade till Norge utan bara låtsades göra det för att undvika utbildningsförvaltningens granskning.

Dokumenten från länsstyrelsen kan effektivt motbevisa detta. Till länsstyrelsens inspektörer uppger Maria att familjen ska göra en längre resa till Norge i mars 2010 vilket kan försvåra kontakterna. Maria har inget intresse av att meddela länsstyrelsen att hon kommer att ha dålig koll på sina hästar framöver, snarare tvärtom. Att hon ändå förmedlar denna information kan bara bero på att familjen faktiskt ska befinna sig mycket utomlands våren 2010 och framåt.

Det här är inte information som når Ystads kommun. Däremot når den massmedia. Åtminstone Sydsvenskan har fått ut exakt samma dokument från länsstyrelsen som vi har fått. De bryr sig dock inte om sådana detaljer som talar för Ystadsfamiljen. Istället väljer de att vinkla sitt reportage genom skrivningar som gör att läsaren tror att Ystadsfamiljen har vanvårdat sina hästar på ett sådant sätt att länsstyrelsen beordrat avlivning. Vilket alltså är fullständigt osant och bara kan beskrivas som rakt igenom ohederlig journalistik.

Galna kattanten på Österlen?

Ystadsfamiljen har inte bara hästar på sin skolfastighet i grannkommunen. De har också katter inne i det renoveringsbehövande huset, något som redan de första poliserna noterar. Ganska många katter till och med. När länsstyrelsen frågar om det uppger Maria att det är tolv stycken. Inspektörerna har inget att klaga på angående katternas skötsel. De har mat och vatten, de ser friska ut och det är hyfsat rent inne i huset. Men de är för många. Enligt länsstyrelsens regler får man bara ha nio katter på samma ställe.

Maria försöker först komma runt länsstyrelsens underkännande av hennes katthotell genom att förklara att de tolv katterna inte lever tillsammans utan i olika delar av fastigheten: Några är hennes, några är Lars.

Hon och Lars har katterna var för sig och deras respektive katter hålls åtskilda, skriver hon. Därmed är det hon som har sex katter och Lars som har sex katter. Länsstyrelsen köper inte den förklaringen. Katterna lever alltför nära varandra för att det ska räknas på det sättet, menar de. Maria inser sig besegrad och tar på sig att avliva tre katter. Eftersom de är så skygga tror hon inte att det är möjligt att finna nya hem åt dem, skriver hon. Hon skickar senare ett veterinärkvitto som visar att hon har låtit avliva tre katter. Efter detta är Maria godkänd som kattägare. Länsstyrelsen inspekterar byggnaden där katterna bor och finner inget att anmärka på. Katterna får bo kvar i det i övrigt obebodda huset.

Vid en första anblick tyckte jag att katthistorien framställde Lars och Maria som väl excentriska. Det är helt klart ovanligt att köpa en fastighet och enbart göra den till ett katthotell. Men efter att ha läst alla länsstyrelsens papper över katthistorien, tyckte jag att den fick Lars och Maria att framstå som ovanliga men ändå i grunden normala på samma sätt som i deras övriga livsföring. Ystadsfamiljen gör en del saker annorlunda jämfört med de flesta människor: De flesta människor som råkar äga en obebodd fastighet bestämmer sig inte för att inhysa hemlösa katter i den. Men Lars och Marias grundläggande värderingar skiljer sig egentligen inte särskilt mycket alls från samhällets huvudfåra. De flesta människor gillar väl katter och tycker att de i någon mån är skyddsvärda? De flesta bara agerar inte lika drastiskt utifrån denna uppfattning.

I det ljuset är det svårt att se Ystadsfamiljens agerande som osympatiskt, speciellt som de av allt att döma skötte sin katthotellverksamhet rätt bra. Inte heller tycks katterna ha förstört fastigheten alldeles. År 2011, tre år efter att de köpte den, säljer Lars och Maria den gamla skolbyggnaden för tolv procent mer än de köpte den för. På sätt och vis är kattverksamheten representativ för Ystadsfamiljens livsstil i stort: De tycker ungefär samma saker som människor i allmänhet om vad som är viktigt i tillvaron och hur man bör prioritera sitt liv. Men de lyckas ändå hitta nya och udda sätt att göra det på.

Uppgifterna i detta kapitel kommer från Länsstyrelsen i Skånes utredning kring Ystadsfamiljens djurhållning (diarienummer 282-1218-10). Denna utredning innehåller allt material i fallet: polisprotokoll, utredningsanteckningar, mejlväxlingar mellan Maria och länsstyrelsen, inspektionsprotokoll, kopior av veterinärkvitton och annan information från Maria och dessutom inlagor samt beslut från förvaltningsrätt och kammarrätt. Viss ytterligare information kommer från fastighetsregistret, från hovslagarens publika hemsida och från samtal med Lars och Maria. Denna information har jämförts med Sydsvenskans artikel i samma ämne.

Del 4: Media

Det här är en bok om Ystadsfamiljen. Men det betyder egentligen att det är en bok om media. Det är media som har gjort Ystadsfamiljen till Ystadsfamiljen. Utan media hade familjen utanför Ystad varit en familj bland många andra. Det är tusentals familjer varje år som slits sönder av socialtjänsten. Helt utan att någon utom de närmast berörda förfasas över den saken. Under nio månader var familjen utanför Ystad en av dessa tragiska familjer. Det var först den 2 juni 2019 som de blev Ystadsfamiljen.

Vad hade hänt om Ystadsfamiljen inte hade blivit rikskända? Det är omöjligt att veta. En sak är dock säker: Medierapporteringen gjorde att inställningen hos socialtjänsten i Ystad hårdnade markant. Vilket inte är så konstigt. Media hade utmålat Lars och Maria som Sveriges kanske sämsta föräldrar. Socialtjänsten visste att de hade medias ögon på sig. De kunde inte kosta på sig att visa minsta välvilja mot Ystadsföräldrarna.

Det är inte troligt, men heller inte omöjligt, att Ystadsbarnen hade fått komma hem till sina föräldrar igen vid det här laget, om det inte hade varit för media. Mediedrevet exploderade samtidigt som en hel massa andra saker hände Ystadsfamiljen. Socialtjänsten hade just beviljat dem familjebehandling, vilket var en chans för Lars och Maria att bevisa att de faktiskt var goda föräldrar (de fick så småningom utmärkta omdömen av familjebehandlarna). Telefonkontakten med barnen var vid den här tiden etablerad och det fanns långt gångna planer på att låta föräldrarna och barnen träffas. Det var ytterligare en chans för Lars och Maria att visa upp sin föräldraförmåga. Dessutom hade de ursprungliga socialsekreterarna, de som ledde utredningen och omhändertog barnen, just försvunnit och ersatts med nya handläggare som inte hade samma konfrontativa historia.

Många saker såg alltså ut att gå åt rätt håll för Lars och Maria i början av sommaren 2019. Allt det raserades av medierapporteringen. Man kan närmast beskriva det som att socialtjänsten vände taggarna utåt och intog en sorts belägringsmentalitet i förhållande till Ystadsfamiljen. Socialtjäns-

ten slutade att lämna ut dokument till Lars och Maria. Den tidigare beviljade familjebehandlingen inleddes och gick utmärkt, men socialsekreterarna ignorerade den fullständigt.

Mest tydligt blev det kanske i att socialtjänsten även gav sig på det äldsta barnet, Simon, med full kraft. Han hade varit över 18 år gammal när hans syskon blev omhändertagna och därför omöjlig att omhänderta för omsorgsbrister. Under vintern och våren har han varit föremål för en väldigt lågintensiv utredning vars syfte verkar ha varit oklart även för socialtjänsten i Ystad. Men efter att media ifrågasatt hur Lars och Maria kan få ha några barn alls vaknar socialsekreterarna och gör sitt bästa för att omhänderta även honom. Som utbildade socionomer måste de ha vetat att chanserna att fånga en skötsam ung man över 18 med ett LVU var obefintliga men genom att försöka visar de åtminstone för världen att de gör något.

I grunden handlar det om olika världar som kolliderar, om hur socialtjänstvärlden och medievärlden ser på sanning och åsikter. Som vi har sett tidigare i den här boken är socialtjänsten inte främmande för att vinkla och överdriva saker för att få igenom sina LVU-ansökningar. Det är inte något som är unikt för Ystadsfamiljen utan något som förekommer i väldigt många andra LVU-fall. Media förstår inte detta utan rapporterade alla socialtjänstens anklagelser som bevisade sanningar. Och när anklagelserna som socialtjänsten skarvade ihop blev rikskända som just sanningar så behövde även socialtjänsten behandla dem som sådana.

Årets avslöjande

Vi har skrivit till Sydsvenskans reporter och sagt att vi skriver en bok och bett om att få ställa några frågor till honom om Ystadsfamiljen och hans reportage om dem. Han har avböjt och hänvisat till att han inte har något mer att tillägga utöver vad han redan har skrivit i sina artiklar.

En av dessa artiklar är dock en beskrivning av hur granskningen gick till. Där kan man läsa att reportern råkade snubbla över Ystadsfamiljens fall när han satt och gick igenom förvaltningsrättsdomar. Exakt vad det

var som fick honom att plocka upp just Ystadsfamiljens dom står inte. Kanske var det den totala frånvaron av skolgång hos barnen, det är trots allt ganska ovanligt. Och dessutom något som man skulle kunna ställa myndigheter till svars för.

Men Sydsvenskans artikelserie ställer egentligen inte några myndigheter till svars. Istället för att leka skjutjärnsjournalist med tjänstemännen på utbildningsförvaltningen i Ystad lyfter Sydsvenskans journalist fram en av cheferna där som historiens hjälte.

Kanske är det ändå troligare att Sydsvenskans reporter reagerar på de minst sagt udda anklagelserna mot barnen som socialtjänsten har lagt fram. Barn som inte kan gå i en trappa eller skala en banan. Barn som är muskelsvaga och inte ens kan prata ordentligt. I socialtjänstens värld är sådana anklagelser betydligt vanligare än barn som aldrig någonsin gått i skolan. Men det vet man bara om man har tidigare erfarenhet av LVU-fall. Ingenting tyder på att Sydsvenskans reporter har det. Han accepterar anklagelserna som sanning rakt av.

Har man en hel bunt anklagelser som är så absurda som anklagelserna mot Ystadsfamiljen är borde man rimligtvis granska dem extra noga. Till Sydsvenskans försvar måste sägas att det inte är så lätt. Alla anklagelser kommer från socialtjänstens utredning. Den är sekretessbelagd. Socialtjänsten själv skulle aldrig få för sig att prata med media. De enda som skulle kunna klargöra någonting är Ystadsfamiljen själva.

Med rätt att tiga

Givetvis kontaktar Sydsvenskans reporter Ystadsföräldrarna. De är ju de stora bovarna i dramat och det är en hederssak för svensk media att anklagade ska få komma till tals. Men bara om de vill. Och Lars och Maria vill inte.

Enligt Maria ringde Sydsvenskans reporter henne när hon satt på akuten tillsammans med en tjej från HVB-hemmet där hon arbetade som hade skadat sig själv ganska allvarligt. Maria beskriver det som att repor-

tern redan tyckte sig veta vad som hade hänt. "Han ville bara att vi skulle bekräfta det", som Maria beskriver det.

Det är inte omöjligt att det var precis så det var. När reportern ringer till Maria har han redan grävt i fallet i flera månader. Varför han dröjer så länge med att kontakta familjen är svårt att säga. Men oavsett orsaken är det mycket troligt att han faktiskt redan har sin åsikt klar.

I en av Sydsvenskans artiklar finns delar av samtalet mellan reportern och Maria återgivet. Det är uppenbart att Maria vill få samtalet att handla om den större systemfrågan medan reportern vill få Maria att svara på specifika anklagelser. Så långt är Marias version korrekt.

Frågan är varför Maria inte bara svarar på de specifika anklagelserna. Hon undviker det gång på gång och försöker istället antyda att det finns en större rättsskandal i bakgrunden som hon inte kan gå in närmare på just då. Resultatet är att hon framstår som extremt skyldig.

Det är med största sannolikhet precis så som Sydsvenskans reporter ser henne, som skyldig. Trots att hon var oskyldig så lyckades hon inte förmedla den saken till Sydsvenskans reporter. Dels för att han antagligen hade bestämt sig, som Maria antog. Men också för att Maria i stort sett vägrade förklara saker och ting för honom. Vi vet inte om reportern hade varit helt omöjlig att övertyga om Maria hade gjort sitt bästa för att prata med honom. Trots allt hade ju reportern ett incitament att inte göra bort sig totalt genom att sprida en osann historia. Vilket nu var precis vad han gjorde.

Att Maria vägrade svara reportern bottnar antagligen delvis i att hon har en ganska svartvit syn på människor. Hon är (alltför) lojal med personer hon tycker är med henne och mycket misstänksam mot personer hon tror är emot henne. Sydsvenskans reporter blir snabbt klassad som en trolig fiende. Och så länge han är en fiende vill hon inte ge honom någon information alls. Det står faktiskt närmast svart på vitt i Sydsvenskans artikel att det var så det gick till. Enligt artikeln sa Maria: "Nu känner jag att jag lämnar ut väldigt mycket information utan att vi vet vad du gör av det." Det låter väldigt mycket som Maria. Ett stort kontrollbehov, särskilt i situationer som hon känner sig osäker i.

Kända av fel anledning

Några veckor senare publicerar Sydsvenskan sin artikelserie. Det är uppenbart att det fanns ett uppdämt behov av att läsa om fruktansvärda föräldrar, för intresset för artiklarna är närmast explosivt. Egentligen är det inte så konstigt. Något liknande har i princip aldrig publicerats av svensk media. Förutom rena brottsfall, med högst verkliga tragedier, har den svenska allmänheten aldrig fått motsvarande insyn i en dysfunktionell barnfamilj.

Under några veckor i juni 2019 är Ystadsfamiljen den stora nyheten. Tidningarna, särskilt kvällstidningarna, spottar ur sig artiklar i en rasande fart. Krönikörer över hela landet förfasar sig över det totala mörkret mitt i idyllen på Österlen. Utanför Ystadsfamiljens hus närmast campar journalisterna i sina försök att få ett uttalande från Lars och Maria.

Från Ystadsföräldrarna kommer bara ett svar: "Vi har ett fullgott samarbete med socialtjänsten och kommer inte att ge några ytterligare kommentarer." Istället för att utnyttja medieuppmärksamheten gör de sitt bästa för att undvika den. Nio månader efter att deras barn omhändertogs av socialtjänsten hoppas de fortfarande att socialtjänsten eller domstolarna ska upptäcka sitt misstag och ge dem deras barn tillbaka. Vad de inte verkar inse är att chansen att socialtjänsten och domstolarna ska erkänna något misstag, en chans som aldrig var särskilt stor, är helt icke-existerande efter att deras arbete har exponerats i offentligheten.

Trots den massiva rapporteringen är det egentligen ingen som lyckas komma med något nytt. Lars och Maria vägrar uttala sig och det gör även socialtjänsten. Det som återstår är de offentliga dokumenten, och dessa har Sydsvenskan redan gått igenom i detalj. Effekten blir att alla tidningar återupprepar samma uppgifter som Sydsvenskan redan har publicerat. Den enda nya informationen är egentligen från kvällstidningarna som lyckas hitta några väldigt gamla bekanta till Lars och Maria som alla säger att de var i stort sett normala när de kände dem.

Eftersom det är mycket uppgifter att gå igenom tar det ändå lång tid innan historien klingar av. Särskilt som fallet omges av mycket samhälleligt ojande och krav på både bättre rutiner och bättre lagar.

Under tiden som mediedrevet går sitter Lars och Maria gömda i sitt hus utanför Ystad. Eller, särskilt gömda är de egentligen inte. Enligt socialtjänstens journaler är de på ett flertal möten på socialkontoret. Det är nämligen nu de börjar sin familjebehandling och det är nu de diskuterar möjligheterna till fysiska möten med sina barn.

Media får inga uttalanden från Lars och Maria under den här perioden. Men Lars och Maria har kontakt med media. De har vid det här laget insett att det inte var en så bra idé att vägra svara på några frågor. Kontrollbehovet har de dock kvar och de letar efter rätt journalist att berätta sin historia för.

En kulturjournalist i socialbranschen

Enligt Lars och Maria hade de vid den här tiden blivit kontaktade av flera journalister som ville höra hela deras berättelse. Men det är framför allt en journalist som de kommer att ägna särskild uppmärksamhet. Hon är kulturjournalist på Svenska Dagbladet, van vid att recensera den senaste litteraturen och i allmänhet skriva om finkulturen i huvudstaden. Det finns bara en anledning till att hennes redaktörer har gett henne uppdraget att skriva om Ystadsfamiljen: Hon råkar ha ett sommarhus på Österlen, bara några kilometer från Ystadsfamiljens hus.

Kulturjournalisten har ingen som helst erfarenhet av att rapportera om socialfrågor. Det är både en styrka och en svaghet. Hon behandlar nämligen inte Lars och Maria som några socialfall. Tvärtom behandlar hon dem ungefär som hon antagligen behandlar sina vänner i den stockholmska övre medelklassen. Det är bra eftersom det gör Lars och särskilt Maria mycket villiga att prata med henne. Baksidan är att hon köper deras historia rakt av, utan att dubbelkolla med så många andra källor som möjligt. Och eftersom hon inte har någon tidigare erfarenhet av socialtjänsten och socialtjänstens något speciella inställning till saker som utredningar och bevis så är hon övertygad om att hon har snubblat över en unik rättsskandal.

Anledningen att vi vet något om kulturjournalistens syn på Ystadsfamiljen är att hon personligen berättade om den för oss. I november 2019 ringer kulturjournalisten till mig eftersom jag har skrivit en bok om socialtjänsten. Hon berättar att hon skriver om Ystadsfamiljen och ber om hjälp att reda ut en del saker. Jag lämnar över henne till Anders, den byråkratiska av oss båda, som tålmodigt går igenom juridiken som ligger bakom socialtjänstens arbete och statistiken kring vad de faktiskt producerar. Hon ringer flera gånger under vintern 2019/20 och även om hon ibland lyssnar på vad Anders förklarar så ägnar hon den mesta tiden åt att prata. Och det är tydligt att hon är känslomässigt berörd av Ystadsfamiljens öde och ser det som att hon är något stort på spåret.

Enligt Lars och Maria ber kulturjournalisten upprepade gånger om att få ensamrätt på deras historia. En ganska fräck sak att begära med tanke på att Lars och Maria vid den här tiden är några av Sveriges absolut mest eftertraktade intervjuobjekt. Troligtvis var det inte heller ensamrätten som lockade så mycket som rätten att komma först. Det verkar som om stora delar av Mediesverige hade en inofficiell tävling om vem som först kunde publicera en intervju med Ystadsfamiljen.

Antagligen är det precis därför kulturjournalisten fick för sig att kontakta oss i november 2019, precis efter att intervju-tävlingen hade vunnits av TV4. Vid den tiden hade kulturjournalisten visserligen pratat med Lars och Maria ett antal gånger och fått se en del av dokumenten de hade, men hon hade ändå inte lyckats publicera något. När någon annan blev först med att publicera Ystadsföräldrarnas historia fick hon försöka hitta nya infallsvinklar, hon försökte få en bredare bild av socialtjänstens barnskyddsarbete och någonstans i den processen hittade hon boken som Anders och jag hade skrivit.

Men varför kunde kulturjournalisten inte publicera något när hon nu hade pratat med Lars och Maria så mycket? Den förklaring hon har gett till oss är att hennes redaktörer upprepade gånger stoppat publiceringen. Varför de har gjort det kan vi bara spekulera i, men en gissning är att hennes reportage är starkt partiskt till Ystadsföräldrarnas fördel. När redaktörerna såg detta krävde de att uppgifterna bekräftades från andra

källor än föräldrarna själva, källor som kulturjournalisten inte hade (eftersom hon aldrig förstod vilka dokument hon skulle be Ystadsföräldrarna om). Utan möjlighet att verifiera sin historia rann den ut i sanden.

Kända från TV

Även om Lars och Maria tycks ha ägnat Svenska Dagbladets kulturjournalist sin största uppmärksamhet fick hon aldrig den ensamrätt hon bad om. Under månaderna efter Sydsvenskans avslöjande blir Lars och Maria kontaktade av ett antal journalister. De ignorerar de flesta. Men en reporter från TV4 har de svårt att ignorera. Enligt Maria var TV4 aldrig deras förstaval. De var osäkra på TV-mediet och trodde inte att deras historia skulle kunna berättas på bara ett TV-program. Men när TV4 meddelade att de skulle sända sitt program ändå, oavsett föräldrarnas inställning, så gick Lars och Maria ändå med på att sätta sig framför kamerorna.

Antagligen var det en bluff. Utan intervjun med Ystadsföräldrarna hade TV4s program inte haft något att komma med. Att upprepa vad andra redan skrivit om fallet hade kanske fungerat veckorna direkt efter avslöjandet, men ett halvår senare hade det nog känts lite futtigt. De behövde något nytt. Och intervjun med Lars och Maria var precis det nya.

Kanske ångrade TV4 att de inte var lika skeptiska som tidningsredaktörerna som inte ville publicera utan stödbevisning. När deras program hade sänts möttes de nämligen av en storm av kritik som menade att de aldrig borde ha gett föräldrarna möjlighet att ge sin sida av saken. Internets kommentarsfält var fyllda av ilskna skribenter som undrade varför de inte hade ställt just deras kritiska fråga och därigenom låtit föräldrarna slippa undan alltför lättvindigt.

Faktum är att TV4 inte alls lät Ystadsfamiljen slippa undan lättvindigt, snarare tvärtom. Något vi fick veta av en slump våren 2021. Vi diskuterade då samarbeten med TV4 och hade flera samtal med deras reportrar och redaktörer. Vid ett av dessa samtal råkade reportern som gjorde det ursprungliga reportaget om Ystadsfamiljen nämna att de hade intervjuat

en bybo som berättade att Elin brukade vara ute och jogga på egen hand. Denna intervju klipptes bort från programmet till förmån för intervjuer med personer som sa att de aldrig hade sett någon i familjen. Det här var bara ett exempel som kom upp när vi specifikt diskuterade Elins inställning till TV och det är möjligt att TV4 hade ännu fler intervjuer som de valde att inte ta med. Poängen är att långt ifrån att vinkla sitt program till Ystadsfamiljens fördel så verkar TV4 medvetet ha vinklat det för att passa in i det redan etablerade narrativet kring de isolerade barnen med de onda föräldrarna.

Att ställa upp på en TV-intervju var antagligen en taktisk blunder av Lars och Maria. Visserligen fick stora delar av svenska folket en något mindre negativ bild av dem men de lyckades aldrig vända opinionen på något avgörande sätt. För att göra det hade det behövts mycket tyngre bevis och sådana hade inte TV4.

Än värre var att efter att TV4 sänt sitt program försvinner intresset från övriga journalister nästan helt. Uppenbarligen var det väldigt viktigt att vara först med en intervju med Ystadsföräldrarna. Så viktigt att det inte fanns något kvar att rapportera om efter att föräldrarna visat upp sig offentligt.

Kvar blir egentligen bara kulturjournalisten som försöker hitta nya vägar för att övertala sina redaktörer att få publicera något. Det går inte bra. Lars och Maria uppger att kulturjournalisten gång på gång gav dem datum för publicering, men när de sen tittade i tidningen på det datumet så blev publiceringen aldrig av. Sista gången som kulturjournalisten lovar att få en artikel om dem publicerad är i november 2020. Efter det slutar hon helt att höra av sig till dem. Hon bara försvinner. När jag ringer henne i mars 2021 får jag en förklaring: "Jag började känna med dem så mycket så jag kände att jag behövde ta en paus", förklarade hon. "Jag behövde utveckla lite distans för att kunna vara objektiv". Hon uttalade det som en självklarhet jag borde hålla med om, till synes omedveten om hur absurt det låter för någon utanför det massmediala skrået: Jag brydde mig så mycket om dem att jag var tvungen att överge dem, var ju i princip vad hon sa till mig.

Det låter lite märkligt att Lars och Maria slösade bort ett helt år av sina och sina barns liv på att hoppas att en journalist skulle ge dem upprättelse i offentligheten. Men det är helt i linje med vad jag i övrigt har sett av deras personligheter. De är väldigt lojala människor. De litar på sina allierade, även om det mesta tyder på att dessa allierade är inkompetenta och inte alls hjälper dem egentligen. Det är mycket möjligt att den lojaliteten gjorde att de inte tänkte på alternativ förrän kulturjournalisten diskvalificerade sig själv genom att bara försvinna.

Frilansförfattare till undsättning

När Ystadsföräldrarna kontaktade mig i mellandagarna 2020 såg deras situation rätt hopplös ut. Kulturjournalisten var spårlöst borta sedan mer än en månad tillbaka. Dessutom hade de just förlorat i kammarrätten ännu en gång. Både rättssystemet och massmedia hade svikit dem och de stod utan uppslag i övrigt.

Anledningen att Ystadsföräldrarna kände till oss var att vi hade skickat en bok till dem ett och ett halvt år tidigare. Boken, *Makten över barnen*, beskriver hur min och Anders dotter blev omhändertagen av socialtjänsten och hur vi genom intensivt manövrerande fick henne tillbaka efter sex dramatiska veckor. Antagligen framstod vi som en välbehövlig kontrast till de journalister de dittills haft kontakt med. Under ett och ett halvt års tid hade Ystadsföräldrarna försökt samarbeta med en etablerad journalist som inte visste ett skvatt om socialtjänsten. Vi var helt oetablerade, men å andra sidan experter på socialtjänstens rättsröta.

Till en början tror jag inte att vi gjorde Lars och Maria besvikna. När Maria ringde mig höll jag och Anders på med varsitt bokprojekt. Men inget av det var mer akut än att vi bara kunde lägga dem åt sidan och ägna vår fulla uppmärksamhet åt projekt Ystadsfamiljen. Lars och Maria antydde ibland att vi arbetade i en annan takt än de tidigare journalister de haft kontakt med. Det är troligt att det var så. Förutom att vi var två personer som jobbade mer eller mindre heltid med att sätta oss in i

Ystadsfamiljens fall hade vi även en tydlig bild av hur vi skulle göra. Vi behövde ingen inlärningsperiod, utan kunde gå rakt på dokumenten.

Det vi framför allt ville se var journalanteckningarna från socialtjänsten. Medias version av händelserna kände vi redan till. Ystadsföräldrarnas hade vi i grova drag och vi kunde gissa oss till resten. Det var socialtjänstens version som skulle bli den verkliga ögonöppnaren. Det tog lite tid för Lars och Maria att få fram den. Visserligen hade de begärt ut så mycket dokument som möjligt från socialtjänsten, men de erkände att de inte hade läst större delen av dem och det tog dem lite tid att sortera och scanna in dem så att de kunde skickas till oss.

Att Lars och Maria knappt hade läst journalerna var lite förvånande. Men bara lite. De hade ju trots allt varit med under hela processen och tyckte antagligen att de hade rätt bra koll på vad socialtjänsten gjort och inte gjort. Betydligt mer förvånande var att ingen journalist innan oss hade frågat efter journalerna. Det är oförklarligt, och oförlåtligt. Socialtjänstens journalanteckningar är det närmaste ett facit över vad som faktiskt hänt man kan komma. Trots att hela Sverige bad om klarhet kring Ystadsfamiljen var det ingen journalist som bad Lars och Maria att visa upp dessa dokument. Inte ens kulturjournalisten, trots att Anders hade gjort sitt bästa för att förklara för henne vad en socialtjänstjournal är och varför det är mycket viktigt att läsa den.

Bilden som framträdde i socialtjänstens journal var uppseendeväckande. Visserligen hade vi redan när vi läste om Ystadsfamiljen i media misstänkt att socialtjänsten överdrev en hel del. Men socialtjänstens egna dokument visade något betydligt värre. Där stod skrivet nästan rakt ut att Ystadsfamiljen inte gjort sig skyldiga till något värre än att vara lite annorlunda.

En inblick i Mediesverige

Även om vårt ursprungliga uppdrag hade varit att skriva en bok insåg vi nästan omedelbart att den här historien var tillräckligt uppseendeväckande för att kunna publiceras i tidningsform. Jag tog upp det med Lars och

Maria och de var genast positiva. Deras målsättning var framför allt att få hem sina barn och ju snabbare något publicerades desto bättre. Tidningar har dessutom betydligt bredare genomslag än böcker, vilket knappast var en nackdel heller.

Anders och jag hade ingenting emot att historien blev känd snabbt och brett. Det skulle bara öka intresset för vår bok som vi förr eller senare skulle publicera. Vi hade dessutom en helt annan anledning: Socialtjänstjournalerna som vi hade fått läsa var fantastiska källor, men de var sekretessbelagda och ingenting vi kunde publicera. Vi stod alltså inför utsikten att skriva en bok full med referenser till hemliga källor. En tidningspublikation skulle elegant komma runt det problemet. En tidning kunde förstås inte heller publicera några sekretessbelagda journaler men vi kunde visa dokumenten för redaktörerna och journalisterna på tidningen och dessa skulle då kunna gå i god för deras riktighet. På det viset skulle även vår bok få sina källor verifierade.

Aftonbladet kändes som rätt tidning att fråga först. Framför allt för att det är den största kvällstidningen men också för att jag hade en kontakt där som jag hade pratat med tidigare kring en socialtjänstkritisk artikelserie som aldrig blev. Jag frågade honom och han bollade det vidare till sin redaktör. Några dagar senare fick jag ett nekande svar med kommentaren: "Vi kommer inte mäkta med detta, dessvärre."

På sätt och vis är Aftonbladet den media som skött sig allra bäst av dem vi har haft kontakt med. De gjorde nämligen en helt korrekt analys av läget och slösade varken bort vår eller sin egen tid på att gå vidare med något de inte skulle kunna fullfölja. Det större problemet är i sådana fall vad det säger om det allmänna tillståndet inom media. Om Sveriges största tidning inte kan utreda ett mycket uppmärksammat fall av myndighetsmissbruk, vilken chans har då vanliga medborgare att få upprättelse när de utsätts för ett rättshaveri?

Kvällsposten – en seg historia

Den andra tidningen jag kontaktade var Kvällsposten, Expressens skånska utgåva. Historien om Ystadsfamiljen kändes främst som kvällstidningsmaterial och när nu den största kvällstidningen hade refuserat oss verkade det rimligt att gå till den näst största.

På Kvällsposten hade jag inga som helst kontakter. Istället skrev jag till en av de journalister som hade rapporterat mest om Ystadsfamiljen. Jag skrev så vagt som möjligt att Ystadsfamiljen ville berätta sin historia och frågade om Kvällsposten var intresserade.

Jag vet fortfarande inte om jag uttryckte mig dumt eller om det tvärtom var genialiskt. Men till en början verkade det som om det hela gick åt rätt håll. Jag blev snabbt kontaktad av en redaktör som verkade mycket intresserad. Tyvärr visade det sig snart att det hade blivit någon sorts missförstånd. Kvällsposten trodde att vi ville erbjuda dem dokument om Ystadsfamiljen och en intervju med Ystadsföräldrarna. Jag fick förklara att Lars och Maria var utmärkt kapabla att själva ringa till tidningarna, anledningen att de inte hade gjort det utan kontaktat mig istället var att de ville att jag skulle skriva om dem, inte någon kvällstidningsjournalist.

Det var uppenbart att det inte var vad de helst ville höra. Men nu verkade det som om deras intresse var väckt och om vi nu måste vara med på ett hörn så var de åtminstone villiga att förhandla. Anders och jag skrev snabbt ihop en första artikel och dessutom utkast till ytterligare fem som tillsammans skulle utgöra en sammanhängande artikelserie.

Efter det hände väldigt lite. Eller, det hände saker. Bland annat fick Anders och jag sitta på ett flertal videomöten med Kvällspostens chefredaktör och annan redaktionspersonal. Vi blev också tilldelade en journalist som skulle hjälpa oss att skriva själva artiklarna. Men det hände ingenting på de områden som faktiskt räknas: Ingen text producerades och vi kom inte närmare någon publicering.

Länge väntade vi på journalisten som vi hade fått som förkläde. Han hade fått vår första artikel och skulle skriva om den för att bli mer "kvällstidningsmässig". Efter en dryg månad och en hel del tjatande fick vi äntligen tillbaka vår artikel i kvällstidningsform. Den enda skillnaden

var att den var nedklippt till mindre än halva längden, men klippningen var så klumpigt utförd att artikeln nästan helt saknade röd tråd och var mer än lovligt svårläst. Vi var förvånade, om inte annat för att Kvällspostens chefredaktör hade kallat just den här journalisten för "vår bäste stilist".

Hade det påståendet varit sant så ger det ingen direkt smickrande bild över Tidningssverige. Troligtvis är det inte sant. Det skulle också kunna vara sant i teorin men inte i praktiken. Möjligheten finns nämligen att Kvällspostens bäste stilist aldrig ens försökte skriva något med stil. Under hela vår kontakt med Kvällsposten hade vi känslan av att de egentligen försökte lura oss, något de hade goda skäl att göra. De hymlade aldrig med att de egentligen ville ha en intervju med Ystadsföräldrarna. Problemet var att Lars och Maria inte vill ge någon intervju om inte journalister de litade på, det vill säga jag och Anders, var involverade. Alltså var Kvällsposten tvungna att samarbeta med oss.

Om Kvällsposten verkligen hade som plan att lura till sig en intervju med Ystadsföräldrarna genom att låtsas samarbeta med oss så misslyckades de. Någon intervju med Lars och Maria fick de aldrig. Istället drog de ut på allting så länge att Lars och Marias entusiasm rann ut i sanden: I mitten av maj hade de återgått till sitt vanliga, defensiva tillstånd.

På ökenvandring i Mediesverige

Ju längre tiden gick desto mer uppenbart blev det att Kvällsposten inte hade vad som krävdes för att publicera historien om Ystadsfamiljen. Eftersom jag fortfarande trodde att vi satt på intressant material mejlade jag ut lite lösa trevare till andra tidningar, först och främst de stora morgontidningarna. Jag fick exakt noll svar. Kanske ville de inte ta in material utifrån, kanske orkade de bara inte läsa sin inkommande mejl. Jag har fortfarande ingen aning.

Efter att ha blivit ignorerad av morgontidningarna slängde jag nätet lite bredare och kontaktade Bulletin, den nystartade nyhetssajten som försökte lägga sig någonstans mellan etablerad media och alternativme-

dia. Det här var under våren 2021 just när Bulletin gick igenom ett mycket offentligt inbördeskrig. De borde ha varit i behov av ett litet scoop som kunde ta uppmärksamheten från deras ledningsmöten.

Och de var faktiskt lite intresserade. De hade åsikter om upplägget och formatet och jag och Anders skrev om artiklarna vi redan hade för att passa deras önskemål. Vi diskuterade till och med publiceringsdatum och betalning. Sedan blev det tyst. Bulletin slutade att svara. Mejlen förblev obesvarade och de svarade inte i telefon. Jag vet fortfarande inte varför. Kanske litade de inte på oss. Kanske tyckte de inte att ämnet passade dem. Kanske fick de bara bättre för sig. En teori jag har, helt obekräftad ska tilläggas, är att vårt reportage inte passade deras politiska profil. På det stora hela taget har Bulletin en försiktigt optimistisk ton som går ut på att Sverige är ett starkt samhälle som faktiskt kan hantera sina problem, bara vi börjar nu. Socialtjänsten framställs som en självklar del av denna problemhantering, både av krönikörer och intervjuobjekt. Ett reportage som antyder att socialtjänsten åtminstone på vissa håll inte är mer än en härva av inkompetens korruption passar knappast in i den bilden.

En annan utväg vi såg var att försöka samarbeta med kulturjournalisten genom att i praktiken låta henne publicera våra avslöjanden helt eller delvis i eget namn. Det var ingen utväg vi gillade eftersom den skulle ha inneburit att belöna tidigare uselt arbete. Men vi var ytterst medvetna om att eftersom vi inte tillhörde innegänget i mediesverige var våra möjligheter att få något publicerat ganska dåliga. Så vi bet ihop och frågade henne. Hon tackade nej. Det var den hedersamma saken att göra. Men jag är inte säker på att det var därför hon gjorde det. "Jag har lagt så mycket tid och så mycket pengar på det här", upprepade hon när vi pratade på telefon. Det vill säga, hon tyckte att det var hennes projekt, som hon skulle hantera ensam, även om det aldrig skulle bli något av det.

Inte kända från TV

En annan som jag kontaktade var den journalist på TV4 som hade gjort den enda publicerade intervjun med Ystadsföräldrarna. Det var på Marias inrådan. Tydligen hade TV4 upprätthållit kontakten med Lars och Maria även efter att TV-programmet om dem hade sänts i november 2019. De hoppades på att göra någon sorts uppföljning. Vårt erbjudande om att dela med oss av vår research framstod som välkommet, även om de inte verkade veta helt vad de skulle göra med det. Eftersom vi själva förstod att materialet var lite för omfattande för en teve-dokumentär så skickade vi dem ett tips om att de borde göra ett program enbart om Elin och hennes ytterst anmärkningsvärda fall.

Överraskande nog nappade de på idén. Till skillnad från Kvällsposten visade de också visst intresse för vad vi hade kunnat hitta i socialtjänstens dokument. Det stora problemet var att få Elin att tycka att det var en bra idé. Hon hade nämligen sagt att hon bara kunde fundera på att ställa upp om TV4 kunde garantera att det programmet skulle bli mer rättvisande än deras förra program om Ystadsfamiljen. Det var här jag och Anders kom in i bilden, tyckte vi. Vi hade redan skrivit artiklar som Elin gillade och allt TV4 behövde göra var att göra TV med samma fakta och tilltal.

Därför hade vi några möten med redaktionen på TV4 där vi diskuterade möjligheterna till ett eventuellt TV-program. Det var svårare än förväntat. Jag föreslog att de skulle skriva ett manus baserat på Anders och mina artiklar samt Elins egna texter. Ett sådant manus borde Elin kunna godkänna utan vidare och sedan kunde de spela in själva programmet.

Jag vet inte riktigt varför TV4 inte bara kunde skriva ett manus som Elin accepterade och sedan spela in det med hennes medverkan. De hade ju vår research som intygade att åtminstone en väsentlig del av Elins uppgifter var äkta. Elin gick i alla fall med på att träffa dem för att diskutera ett eventuellt program. Hon berättade om mötet för mig efteråt. Enligt henne hade de pratat väldigt mycket och lyssnat väldigt lite. Deras programidé var att Elin skulle sitta framför kameran och svara på

frågor som hon inte hade fått se i förväg. Sen skulle socialtjänstens absurda anklagelser mot henne presenteras som någon form av motbild, uppfattade hon.

Det var givetvis en återvändsgränd. Kanske hade TV4 aldrig några planer på att göra ett program som framställde Ystadsfamiljen i positiv dager. Kanske tror de verkligen att alla vill vara med på TV och att de därför kan ställa vilka villkor de vill. Eller så var deras förslag till Elin bara ett försök till första erbjudande i en lång förhandling. I sådana fall misstog de sig. Ystadsfamiljens fönster av öppenhet höll nämligen på att stängas.

Alternativ alternativ media

I takt med att tidningarna avvisade oss började vi mer och mer fundera på att publicera våra artiklar själva. Den moderna informationstekniken ger i teorin alla möjlighet att publicera sig på internet för en oändligt stor publik. Anders är dessutom ganska flink med datorer och att bygga en hemsida och lägga upp på en server innebar inga praktiska problem.

För att det skulle vara någon vits med att publicera artiklarna själv var det några saker som måste fungera. Vi behövde få folk att läsa artiklarna på vår hemsida. Men vi behövde också göra artiklarna trovärdiga.

Det senare problemet tyckte vi att vi hade löst ganska bra. Elin hade nämligen gått med på att vi kunde publicera hela den journal som hon hade fått ut från socialtjänsten. Hon var vuxen och kunde fritt bestämma över dokument som hon själv hade fått ut. Hennes journal var dessutom sekretessmarkerad av socialtjänsten för att inte tredjepart (i praktiken hennes syskon) skulle lida skada.

Förutom journalen hade Lars och Maria även godkänt att vi publicerade en hel bunt fotografier av barnen innan omhändertagandet. Fotografier som stödde uppgifterna i våra artiklar och som tveklöst motbevisade många av socialtjänstens påståenden. Sammantaget tyckte vi att vi på det viset hade källor som tillräckligt väl bevisade det vi hävdade i artiklarna.

Att få folk att läsa på en hemsida var svårare. Men det borde inte vara helt omöjligt med tanke på nyhetsvärdet som Ystadsfamiljen ändå hade. En anledning att upprätthålla kontakten med både Kvällsposten och TV4 var att vi hoppades kunna använda dem på något vis för att göra reklam för en hemsida. På slutet försökte jag få Lars, Maria och Elin att gå med på i princip vadsomhelst som media föreslog dem, allt enligt logiken att all PR skulle vara bra PR. Allt som kunde lyfta nyheten om Ystadsfamiljen igen skulle också lyfta vetskapen om att det nu fanns en hemsida om Ystadsfamiljen som gav mer information än någonsin om vad som verkligen hade hänt.

Jag hade inga större framgångar där. Ystadsfamiljen visste bättre än jag hur det var att vara i mediefokus och de ville inte bli det igen om det inte var helt och hållet på deras egna villkor. Det var åtminstone så jag tolkade det. Inte bara misslyckades jag med att få dem att ställa upp på intervjuer i tidningar och TV. De började också ifrågasätta vårt arbete.

Sammanbrottet

Anders och jag gjorde i ordning en hemsida om Ystadsfamiljen. Den bestod av åtta långa artiklar, våra egna sex artiklar, en artikel skriven av Elin och en artikel skriven av Lars. Både Elin och Lars var förvånansvärt goda skribenter, på varsitt sätt. Elin skrev rakt och rättframt medan Lars skrev uttrycksfullt och känsloladdat. En framtida polis och en framtida präst, helt enkelt. Förutom artiklarna fanns där även en bildbank med bilder på Ystadsfamiljen och en sida som enbart gick igenom alla anklagelserna mot familjen punkt för punkt och motbevisade (de flesta av dem) med hänvisning till socialtjänstens egna dokument. Dessutom fanns där hela Elins socialtjänstjournal i form av inscannade dokument som dessutom var kommenterade av Elin. Sammantaget gav den vad vi tyckte var en relativt fullständig bild av Ystadsfamiljen och dess socialtjänstproblem.

Lite för fullständig bild skulle det visa sig. Elin var först ut med att uttrycka skepsis och oro och därmed ställa olika villkor. Hon var inte nega-

tiv till hemsidesidén som sådan. Åtminstone uppfattade inte jag det så, men jag pratade å andra sidan alltid mycket mer med Maria och Lars än jag pratade med Elin. Hon hade i alla fall inga problem med att artikeln som hon hade skrivit om sin historia skulle publiceras på hemsidan och hon godkände också att vi publicerade hennes socialtjänstjournal.

Ganska snart visade det sig ändå att det fanns saker som Elin inte ville gå med på. Till en början ville hon att vi skulle maskera en enstaka passage i socialtjänstens journal där socialsekreterare påstod att Elin har en psykiatrisk diagnos som hon med största sannolikhet inte har. Å ena sidan oroade vi oss för att det skulle verka som om vi dolde saker för allmänheten. Å andra sidan var textpassagen rent förtal som vi inte ville göra oss skyldiga till att sprida, så vi tyckte att vi med gott samvete kunde maskera den. Helt i onödan skulle det visa sig, för någon vecka senare ville hon skjuta upp hela sin närvaro från hemsidan fram till ett senare datum, bland annat på grund av rättsprocessen som Centrum för Rättvisa drev för hennes rätt till kontakt med sina syskon (de förlorade den, förstås).

Här någonstans började vi tvivla på projektet på allvar. Maria försäkrade att vi inte alls skulle tolka det som att Elin ville dra sig ur. Hon ville bara avvakta lite med att publicera sin del av det för att se hur själva artiklarna togs emot. Om det gick bra kunde vi definitivt publicera journalen också. Jag fick förklara att utan Elins journal skulle det inte bli några artiklar heller. Ingen skulle ta vårt reportage på allvar om det inte fanns något som backade upp det. Efter det krävde Elin bara mindre förändringar, som att vi skulle ta bort alla fotografier av henne. Som jag uppfattade det backade hon från sitt förslag. Men jag pratade inte med henne personligen, för det kändes som att jag bara gjorde henne oroligare ju mer jag försökte uppmuntra henne.

Det fanns också en annan sak som inte talade till våra rapporters fördel. Vi hade skrivit några korta passager om Simon, det äldsta barnet som aldrig blev omhändertaget, men vi hade aldrig pratat med honom. Det var en svaghet rent journalistiskt men det var också ett juridiskt problem. Eftersom vi hade skrivit om honom under hans riktiga namn

löpte vi en teoretisk risk att bli anklagade för förtal. Vi behövde hans uttalade godkännande för att kunna publicera.

När jag tog upp den saken med Maria verkade hon inte se det som något problem. Simon var ju mest positiv av dem alla till att gå ut i media, förklarade Maria. Hon verkade inte se det som ett problem att hon, som av socialtjänsten anklagats för att inte låta sina barn bli självständiga, till synes obesvärat talade i sitt vuxna barns namn. Men om det var viktigt för mig så kunde jag ju alltid få prata med honom om han var och hälsade på föräldrarna när vi ändå hade ett videosamtal i gång.

Jag fick aldrig prata med Simon. På det här stadiet hade vi redan värre problem än så. Jag hade hoppats att Lars och Maria och Elin skulle kunna prata ihop sig under den sista veckan före publicering och stå lite mer enade bakom projektet. Istället blev det tvärtom: Gradvis antog Lars och Maria samma skeptiska inställning som Elin hela tiden hade gett uttryck för, och dessutom i betydligt högre grad. Här måste jag poängtera att jag inte har någon aning om ifall Elin på något sätt låg bakom sina föräldrars nya, oroligare inställning. Det är minst lika troligt att det i själva verket var Anders och jag som under ett fåtal månader hade påverkat Lars och Maria till att gå med på att lägga ut sitt privatliv offentligt. Vår entusiasm kan ha smittat av sig så att Lars och Maria tillfälligt förmåddes lämna sin grundläggande oroliga, riskaversa och kontrollfixerade inställning under den tidiga våren år 2021. När de omedelbara framgångarna uteblev bröts förtrollningen och Ystadsföräldrarna återgick gradvis till sin normala förbehållsamma inställning till offentligheten.

Under veckan före det tänkta publiceringsdatumet den 17 maj började vi se en del oroande tecken från Lars och Marias sida. De ville till exempel beskära en bild av två lekande barn i deras vardagsrum. De oroade sig över att man kunde se att det låg en madrass på golvet (en helt vanlig skummadrass utan sängkläder, inte ens smutsig, enligt Maria hade de minsta barnen den och lekte på). Deras ökade fokus på den typen av smådetaljer oroade oss. Var de verkligen redo att gå ut i offentligheten? Hur skulle de kunna marknadsföra en hemsida om deras eget liv när de

inte pallade med att offentliggöra en sådan småsak? Men det var just en småsak, så vi tog bort bilden där man såg madrassen.

Tyvärr visade sig våra farhågor stämma. Dagen innan tänkt publicering kom Lars och Maria fram till att de inte accepterade våra färdiga artiklar. Under hela den tid vi samarbetade hade Lars och Maria haft åsikter om texterna vi skrev. Men det handlade mest om att de ville ändra enskilda formuleringar och vi tolkade aldrig deras kommentarer som krav. Ibland kunde vi gå dem till mötes och ändra några ord och ibland ignorerade vi dem och lät texterna vara kvar som de var. Nu ville de däremot ändra en del väsentliga saker, och de framställde det inte som förhandlingsbart. För det första ville de att vi skulle ta bort alla omnämnanden om deras efternamn, som fanns överallt i våra artiklar. Något som var rätt meningslöst eftersom de ändå var kända med sina efternamn från TV. De hade hur som helst "hjälpt" oss genom att skriva om varenda artikel med efternamnet borttaget, med stilistiskt hopplösa resultat. Dessutom ville de att vi skulle ta bort namnet på byn utanför Ystad där de bodde. Detta för att inte socialtjänsten skulle kunna anklaga dem för att ha röjt barnens eventuella framtida boendeort. Över huvud taget verkade de fundera en hel del på vad socialtjänsten skulle kunna komma att anklaga dem för. Vilket givetvis var helt fel fokus. Våra artiklar var i praktiken ett enda långt angrepp på socialtjänsten i Ystad. Det enda man kunde vara relativt säker på var att de inte skulle bli glada och därmed skulle komma med diverse motangrepp.

Spiken i kistan kom när Lars och Maria skickade oss en omskriven version av vår artikel om deras liv före omhändertagandet. De hade redan tidigare haft åsikter om hur vi beskrev konflikten med Marias pappa och vi hade bollat olika versioner fram och tillbaka. Nu hade de på egen hand gjort en total omskrivning av hela artikeln. Det måste ha tagit dem lång tid, och resultatet var förskräckligt. Det grundläggande problemet ur deras synvinkel var att vi gav utrymme både till Marias version av händelserna och Marias pappas version. De påpekade, helt riktigt, att de båda versionerna bredvid varandra fick Marias version att framstå som mindre trovärdig. De tyckte att problemet kunde lösas genom att

helt enkelt ta bort all information om hotbilden från alla artiklar. Allt de skrev var en mening om en inte närmare definierad hotbild från en nära släkting. Efter fyra månader ville Lars och Maria helt enkelt ändra sin historia. Från att deras resande tveklöst berodde på en hotbild, till att det fanns någon liten hotbild där i bakgrunden som ingen behövde fokusera på: Cirkulera, här finns inget att se.

Vi tänkte givetvis inte publicera en historia som vi inte trodde på själva. Lars och Maria hade upprepat för mig otaliga gånger att pappan var den absolut viktigaste orsaken bakom deras udda livsstil och vi tänkte inte revidera den historien. Dessutom hade vi inte mycket till lust att förhandla ytterligare inom vad som ändå framstod som ett ganska dödsdömt projekt. Lars och Maria vara allt annat än redo att möta offentligheten. De såg inte ut att vara det minsta upplagda för att utföra det tunga marknadsföringsarbete som massmedias ointresse hade lagt på dem. Anders och jag svarade dem därför att ändringarna de begärde var för stora för att kunna genomföras. I praktiken la vi vårt samarbete på is tills de tog sitt förnuft till fånga.

Kort inspel från resten av Ystadsfamiljen

Lars och Maria tog inte sitt förnuft till fånga. Vi hjälpte dem inte heller. Tvärtom faktiskt. När vi meddelade att vi inte accepterade deras ändringar i våra texter, så gjorde Lars och Maria något de aldrig hade gjort förr: De slutade höra av sig. Tidigare hade de alltid svarat på allt inom en halv dag, mer eller mindre. Resultatet blev att Anders och jag helt oväntat var sysslolösa, efter att ha laddat upp i flera veckor för att lansera en stor nyhet. Det var något av ett antiklimax. Trots overksamheten, eller snarare på grund av den, råkade Anders hitta något som vi av någon anledning missat tidigare: Isak, den nu sextonårige sonen i Ystadsfamiljen, hade en öppen profilsida på ett gaming-community.

Det här var två dagar efter att vi suspenderat samarbetet med Lars och Maria och vi såg det som att vi oväntat fått ett nytt spår att arbeta med. Vi tänkte att Isak i bästa fall skulle kunna hjälpa oss till ett beslut

om hur vi skulle gå vidare. Om han var positiv till att få sin historia uppmärksammad kunde kanske vissa av Lars, Marias och Elins förbehåll mildras. I synnerhet Elin tyckte att det var problematiskt att hon inte kunde fråga sina syskon om vad de verkligen tänkte om projektet, hade Maria sagt till mig. Men vi tänkte ärligt talat varken särskilt noga eller särskilt länge. Anders skapade en egen profil på gaming-sidan och skickade ett chat-meddelande. Det var på kvällen den 18 maj 2021.

Isak svarade. Från Oasens journaler hade det framgått att Isak pratade närmast kompulsivt och det verkade gälla även i skrift. Senare skulle vi ångra att vi inte hade förberett samtalet med Isak betydligt bättre. Han framstod som någon som svarade på allt och antagligen hade vi kunnat få veta betydligt mer om Anders bara hade ställt en serie raka frågor istället för att försöka bygga förtroende och gå varsamt fram.

Men det var ändå en del saker som avslöjades. Isak berättade att han hatade att han blev tvungen att flytta från sina föräldrar. Skolan hade han svårt för. Han brukade som regel "vara lite nere" och så sent som veckan innan hade han skurit sig själv i armarna med en nagelsax.

Det fanns saker som var bra också. Lite för bra kanske. Först sa Isak att han hade det bra hos fosterfamiljen där han bodde. Strax efter sa han att han hade det "toppen". Det var nästan som om han var rädd för att hans fosterföräldrar skulle läsa vad han skrev och han ville försäkra sig om att han inte talade illa om dem.

Det var ganska precis vad som hände. Vid niotiden sa Isak att han var tvungen att sluta. Han och Anders kom överens om att prata vidare följande kväll vid samma tid. Men dagen därpå fanns ingen Isak där för att chatta. Istället hade Anders blivit blockerad och Isaks profil var nedtagen från gaming-sidan.

Lite mer klarhet i vad som hade hänt kom dagen därpå då det kom ett mycket argt mejl från Maria. Enligt henne hade hon blivit uppringd av socialtjänsten kvällen innan som hade anklagat henne för att via ombud ha kontaktat Isak. Som straff hotade de att dra in barnens umgänge.

Vad som verkligen hände vet vi inte. Kanske var Isaks fosterföräldrar verkligen befallda att övervaka alla hans kontakter med omvärlden, in-

klusive vad han gjorde på sin egen dator. Men troligare är att Isak på egen hand berättade för sina fosterföräldrar ett en konstig person kontaktat honom på gaming-sidan. Fosterföräldrarna hade undersökt, sett att det handlade om en journalist, kontaktat sina överordnade på socialtjänsten i Ystad som sedan slagit ned med hela repressionsapparaten.

För det verkligt udda i hela historien är ju faktiskt inte att en journalist kontaktar en medialt ytterst intressant person. Det hade varit yrkesfel att inte försöka få kontakt med alla som kan ha något att säga i ett fall som detta. Det udda är snarare att socialtjänsten tycker att det är helt normalt att isolera en sextonåring från omvärlden till den grad att han inte kan ha kontakt med utomstående. Extra spektakulärt blir det om det handlar om en sextonåring som omhändertogs specifikt för att hans föräldrar isolerade honom.

Det är heller inte som att det är första gången journalister försöker kontakta Isak. I Elins socialtjänstjournal kan man läsa att Sydsvenskan försökte kontakta alla Ystadsbarnen via brev i september 2019. Enligt journalen var breven skrivna i artig ton och skickade till folkbokföringsadresserna för respektive barn. Sydsvenskan skrev aldrig något om det så rimligtvis fick de inga svar. Elin hävdar att hon aldrig fick veta att någon från media sökte henne men journalen säger inte heller explicit att brevet var adresserat till henne, det skulle ha kunnat vara adresserat till hennes fostermamma också. Detta kontaktförsök verkar inte ha upprört socialtjänsten alls, mer än att de gav alla fosterhemmen order om att inte svara på det. Antagligen för att det var just ett försök. En artig förfrågan som socialtjänsten artigt kunde ignorera. Att någon tog sig förbi deras barriärer och olovandes kontaktade ett av Ystadsbarnen var rimligtvis mycket värre.

Början på något nytt

Jag växlade ytterligare några mejl med Maria dagarna efter Isak-debaclet. I praktiken bad jag om ursäkt för att vi orsakat dem problem med socialtjänsten samtidigt som jag poängterade att vår journalistiska heder hade

krävt det. Maria intog den storsinta rollen och svarade att hon inte trodde att vi hade gjort det med avsikt. Hon ville dessutom gärna fortsätta med hemsidesprojektet. Men på deras villkor, med texterna som de ville ha dem och utan några socialtjänstjournaler eller bilder som stödbevisning.

I praktiken verkade det som om hon ville att jag och Anders skulle gå i god för deras historia. Det var aldrig ett alternativ. Jag försökte förklara att om det stod mellan min trovärdighet och hennes trovärdighet så måste min trovärdighet komma i första hand. Det var bäst för mig, såklart, men också för henne. Hon var redan dömd av allmänheten och skulle aldrig få tillbaka någon fullständig trovärdighet. Jag, däremot, hade fortfarande chans till någon sorts förtroende i allmänhetens ögon, förtroende som jag kunde använda för att berätta hur illa behandlade Ystadsfamiljen hade blivit av socialtjänsten. Förlorade även jag min trovärdighet skulle det inte längre vara möjligt. Men Maria verkade inte alls förstå det resonemanget.

Till slut var det jag som blev trött på allvar: Jag berättade för henne vad jag och Anders hade gått och känt länge: Att anledningen till att deras barn hade varit borta i tre år var att de var usla på att försvara sig. De hade varit usla på att hantera socialtjänsten, usla på att föra sin talan i domstolarna och usla på att utnyttja media. Vill man få tillbaka sina barn från socialtjänsten är man tvungen att gå ut i krig. Man kan inte få socialtjänsten att gilla en efter att de har tagit ens barn, men man kan få dem att respektera en och i bästa fall frukta en. Jag vet, för jag har själv varit med om det. Men Lars och Maria har inte kriget i sig.

Efter det hörde jag inget mer av dem. Tre dagar efter mitt sista mejl drog Lars och Maria tillbaka sin överklagan till kammarrätten om att få ut socialtjänstens journaler. Jag läste mitt sista mejl till Maria igen. Jag hade skrivit att de inte både kunde bete sig korrekt mot socialtjänsten och delta i en kritisk granskning av samma socialtjänst. I princip hade jag bett dem att välja mellan socialtjänsten och oss. De hade valt socialtjänsten.

Fast kanske inte riktigt. Nästan två månader senare, i juli, kom det ytterligare ett mejl från Maria. Hon berättade i korta ordalag att de hade

polisanmält socialsekreterarna vid socialtjänsten i Ystad för att ha lämnat falska uppgifter till polisen. Anmälan som sådan var inget konstigt. Vi hade redan under våren upptäckt att socialtjänsten hade skrivit saker i sin polisanmälan mot Lars och Maria som motsades av deras egna journaler, ett solklart fall av falsk angivelse.

Det hela var svårbegripligt. Den rimliga tolkningen var att de inte längre försökte vara snälla mot socialtjänsten. Att polisanmäla enskilda socialsekreterare innebar inte bara att gå i krig med socialtjänsten, det innebar också att man gjorde kriget väldigt personligt. De kunde knappast förvänta sig någon välvillig behandling efter att ha gjort något sådant.

Om de nu ville ha krig med socialtjänsten så tycker man att de borde ha återupptagit kontakten med Anders och mig. Jag svarade på Marias mejl för att känna av om de hade några sådana planer, men jag fick inget svar. Ur ett taktiskt perspektiv betedde de sig dumt. När Anders och jag först upptäckte de uppenbara brotten som socialsekreterarna gjort sig skyldiga till konstaterade vi också att en eventuell polisanmälan borde man göra i samband med ett mediedrev. Medias intresse skulle öka om det fanns en polisanmälan mot socialtjänsten och polisens intresse av att utreda skulle öka om det fanns ett medialt tryck. Att bara slänga in en polisanmälan var nästan detsamma som att kasta bort den.

Det är inte säkert att Lars och Maria ser det på det viset. Det är inte ens säkert att de såg en polisanmälan mot enskilda socialsekreterare som en krigsförklaring. Så länge jag har känt dem har de alltid visat en oförklarligt stor tilltro till rättsväsendet. Så sent som i maj 2021 pratade de om nästa rättegångsprocess, den som kanske skulle ge dem upprättelse och föra deras fall framåt. Men under de tre år som deras barn har varit omhändertagna har domstolarna producerat ett trettiotal domar. Ingen har gett dem någon upprättelse utöver aningen mer umgängestid med barnen. Det finns ingenting som tyder på att den saken skulle ändras. Men Lars och Maria verkar inte sluta hoppas.

Kanske ska deras polisanmälan inte tolkas som något annat än ännu ett försök att få rätt den juridiska vägen. I sådana fall tyder det på viss

desperation. Jag har själv försökt få socialsekreterare dömda för tjänstefel och min erfarenhet är att det är i praktiken omöjligt. Myndigheter skyddar andra myndigheter. Inte heller Lars och Maria hade någon framgång trots att de har papper på att socialsekreterarna har ljugit för polisen. Deras polisanmälan blev nedlagd utan åtgärd.

Del 5: Samhället

Så här långt in i boken har vi förhoppningsvis gett er läsare en ganska god bild av vad som hände när Ystadsfamiljen blev Ystadsfamiljen med hela svenska folket. Vi har gjort vårt bästa för att uppfylla vårt löfte att berätta den fullständiga historien, utan att vinkla den till någon sidas fördel.

Trots detta är det tydligt att vi lägger lejonparten av skulden för det inträffade på ett enda ställe: Hos socialtjänsten i Ystads kommun. En del av er läsare är antagligen fortfarande inte övertygade om att det verkligen kan ha varit socialtjänsten som lurade hela Sverige att det fanns en absurt dysfunktionell familj utanför Ystad. Om så bara för att de flesta antagligen tror att det inte är socialtjänsterna som beslutar om LVU, utan förvaltningsrätterna. Det är en vanlig uppfattning. Men den är fel. Både i teorin och i praktiken. Det är socialtjänsterna som beslutar om LVU. Förvaltningsrätterna bara granskar socialtjänsternas beslut.

Men det hade ändå inte varit möjligt för socialtjänsten i Ystad att komma undan med sina angrepp på Ystadsfamiljen om resten av samhället hade fungerat som det skulle. Om förvaltningsrätten verkligen hade granskat socialtjänstens beslut i Ystadsfamiljens fall så hade det inte gått igenom. Är det något ruttet i socialtjänsterna måste det rimligtvis vara något ruttet i förvaltningsrätterna också. Genom att följa Ystadsfamiljens väg genom förvaltningsrätt och kammarrätt kan vi ge en bild av hur rättsväsendet fungerar i sådana här fall.

Rättsprocesserna

Den 29 augusti 2018 omhändertar socialsekreterare och polis fyra av Lars och Marias barn. Enligt socialtjänstens journal säger Maria: "Men så här kan ni väl inte göra" när de kommer för att hämta barnen. Men det är precis vad de kan. Eftersom socialsekreterarna har fattat ett akut beslut och fått det godkänt av socialnämndens ordförande så är hela omhändertagandet fullständigt lagligt och inte möjligt att ifrågasätta.

Efter en dryg vecka fastställer förvaltningsrätten det omedelbara omhändertagandet, rätten godkänner att omhändertagandet skedde akut och ger socialtjänsten uppskov med att lämna in den faktiska ansökan om LVU. Föräldrarna har visserligen möjlighet att lämna ett yttrande där de för fram sin ståndpunkt men det sker ingen egentlig rättegångsförhandling. Det är också ytterst ovanligt att förvaltningsrätten inte fastställer omhändertagandet, det hela är mest en pappersexercis.

Den egentliga rättsliga prövningen av omhändertagandet sker först efter en dryg månad i förvaltningsrätten. Socialtjänsten har nu haft några veckor på sig att sammanställa en formell LVU-ansökan som de har skickat in till förvaltningsrätten. Vid ett omedelbart omhändertagande har socialtjänsten vanligtvis ganska lite information om barnen innan omhändertagandet och den månad som är tillåten mellan omhändertagandet och LVU-ansökan är till för att socialtjänsten ska hinna utreda familjen grundligt och rätt bedöma barnens vårdbehov.

I teorin ska socialtjänsten göra en helt opartisk bedömning av barnens vårdbehov. Det händer också att socialtjänster kommer på efter ett omedelbart omhändertagande att det inte finns något vårdbehov och låter barnen flytta hem till föräldrarna igen utan att blanda in förvaltningsrätten. Men det är väldigt ovanligt. Man kan lätt räkna ut varför. För ett barn är det oerhört traumatiserande att bli ryckt från sina föräldrar och placerat hos främmande människor. Det måste finnas starka skäl för att låta ett barn genomlida något sådant. Vid ett omedelbart omhändertagande har socialtjänsten redan beslutat att skälen är tillräckligt starka. Att vid den senare utredningen komma fram till att så inte var fallet ser illa ut och är antagligen även djupt demoraliserande, ingen vill erkänna för sig själv att man i sitt arbete skadar barn.

De allra flesta LVU-ansökningar är därför partsinlagor. De är skrivna med det tydliga syftet att svartmåla föräldrarna och barnen i syfte att få rätten att se behovet av tvångsvård. Systemet är vagt medvetet om att socialtjänsten inte alltid är att lita på, föräldrarna får nämligen försvara sig. De har dessutom ett juridiskt ombud som ska hjälpa dem navigera

rättssystemet och formulera de bästa argumenten mot socialtjänstens påståenden.

Lars och Maria misslyckades bevisligen med sitt juridiska försvar. Det kan tyckas konstigt med tanke på att de flesta av socialtjänstens anklagelser var påhittade och saknade förankring i verkligheten. Men Lars och Maria är långt ifrån ensamma om sina svårigheter att försvara sig mot socialtjänsten.

Till en början sker denna enormt viktiga domstolsförhandling en relativt kort tid efter omhändertagandet, 40 dagar i Ystadsfamiljens fall. Men det betyder inte att Lars och Maria hade 40 dagar på sig att formulera ett försvar. Större delen av dessa 40 dagar har de bara vaga idéer om vad de är anklagade för. Det första de frågar socialtjänsten efter att barnen omhändertagits är, givetvis, varför deras barn har tagits ifrån dem och vad de kan göra för att få tillbaka dem. Socialtjänsten vägrar att svara (eller snarare undviker att svara om man ska tro socialtjänstens egen journal).

I praktiken innebär det att Lars och Maria befinner sig i en kafkaesk situation. De är anklagade för grova förseelser. Så grova att de inte får ha någon kontakt alls med sina barn. Men de vet inte vilka. Någon riktig klarhet i vad de är anklagade för får de inte förrän socialtjänsten skickar in sin ansökan till förvaltningsrätten. Förvaltningsrätten skickar en kopia till Lars och Maria som de får den 28 september, tio dagar (sex arbetsdagar) innan de måste presentera sitt försvar i rätten. LVU-ansökan som de har att bemöta är 104 sidor lång och innehåller till största delen anklagelser som de aldrig hört talas om tidigare, en del av anklagelserna kan utan vidare beskrivas som surrealistiska: Vad svarar man till exempel på anklagelsen att ens barn "endast kan äta mat från Icas Basic-sortiment"?

Medan socialtjänsten vägrar informera Lars och Maria om vad de anklagar dem för, ställer de ett antal krav på dem. Det är praktiska krav för att barnens vardag ska fungera i de nya hemmen. Barnen behöver kläder och annat från hemmet som föräldrarna måste plocka ihop och socialtjänsten behöver även information om barnen för att deras tillvaro ska bli så uthärdlig som möjligt. Men framför allt måste föräldrarna delta i socialtjänstens utredning. Även om de inte får veta vad de är anklagade

för måste de gå på socialtjänstens möten och berätta om sig själva och sin familj. Mycket av det de berättar kommer så småningom att dyka upp igen i socialtjänstens LVU-ansökan, då medvetet vinklat för att få föräldrarna att framstå i så dålig dager som möjligt.

Det hjälper inte föräldrarna att de är omtumlande och traumatiserade. Lars var tvungen att uppsöka psykolog flera gånger under veckorna efter omhändertagandet. Enligt lag ska socialtjänsten erbjuda stöd och hjälp till föräldrar vars barn har blivit omhändertagna. Socialtjänsten i Ystad erbjuder definitivt ingenting sådant. Istället vänder de Lars dåligtmående emot honom. Lars är på enskilt samtal på socialkontoret 13 dagar efter omhändertagandet. Enligt journalanteckningen för mötet är han förvirrad och har svårt att fokusera, något som Lars inte förnekar när vi frågar honom.

Häpnadsväckande nog står anteckningar från detta enskilda möte med Lars för nästan en tiondel av hela socialtjänstens LVU-ansökan. Sammanfattningen från detta möte utgör ensamt större delen av avsnittet "Föräldrarnas förmåga" som är en fundamental del av LVU-ansökan. Lars, och indirekt även Maria, utmålas som fullständigt väck och helt inkapabla att ta hand om barn. Det är i stort sett detta som är socialtjänstens syfte med att hålla samtal med föräldrarna: Att hitta mer som kan vändas emot dem.

När Lars och Maria väl får läsa anklagelserna mot dem kan de konstatera att de är väldigt svåra att bemöta. Nästan allt som socialtjänsten anklagar Lars och Maria för är baserat på barnens uttalanden eller beteenden efter att de blev omhändertagna. Lars och Maria är förbjudna all kontakt med sina barn. De kan tycka att det låter osannolikt att barnen har sagt och gjort det socialtjänsten påstår. Men de har ingen möjlighet att veta säkert och de har därför inga möjligheter att hävda något annat.

Deras möjligheter att försvara sig hade ökat om de hade vetat vad socialtjänsten vet, alltså det som står i socialtjänstens journal. Men journalen får de inte se. De flesta som hamnar i socialtjänstens klor har ingen aning om vad en socialtjänstjournal är eller hur viktig den är. Maria, som har gått en socionomutbildning och praktiserat som socialsekreterare, är

mycket väl medveten om journalens betydelse. Men det hjälper inte. Den 6 september begär Maria uttryckligen att få ta del av socialtjänstens journaler (detta står, ironiskt nog, i journalen). Hon får löfte om att få "mer information allt eftersom", men någon journal får hon inte se. Socialtjänsten skickar visserligen ut en del papper: vårdplaner, utredningsplaner och annan formalia, men journalen, där socialtjänstens oredigerade uppgifter finns nedtecknade, får de inte ut. Först den 22 november, två och en halv månad efter att de först bett om det och över en månad efter att förvaltningsrättens dom har fallit, får Lars och Maria äntligen kopior av de fyra barnens journaler.

Det här är bakgrunden till att Lars och Marias försvar i förvaltningsrätten faller platt. Sett i efterhand kan man konstatera att de gjorde det mesta fel. De fokuserar på att bevisa att barnen har gått i skolan och att de inte var isolerade, vilket var vad socialtjänstens utredning handlade om innan barnen blev omhändertagna. Men hemskolningen och isoleringen spelar bara en mindre roll i socialtjänstens LVU-ansökan. Mot de nya grövre anklagelserna har de inget vettigt försvar och utgången i förvaltningsrätten är därmed given.

Lars och Maria är inte ensamma om att inte kunna försvara sig mot socialtjänstens anklagelser. Märkligt nog finns det ingen exakt statistik över det här men en undersökning av Socialstyrelsen från 2008 konstaterar att förvaltningsrätterna bifaller 90% av socialtjänsternas LVU-ansökningar[3].

Förvaltningsrätten är inte sista instans och Lars och Maria överklagar domen till kammarrätten. Det dröjer ungefär två månader mellan förvaltningsrättens dom och att kammarrätten tar upp målet. Man tycker att detta borde vara mer än tillräcklig tid för Lars och Maria att organisera sitt försvar. Nu vet de socialtjänstens anklagelsepunkter och de har dess-

---

[3] Socialstyrelsen (2009) *Barnets rätt och LVU - Om barnet i rättsprocessen.* Artikelnr 2009-126-182. https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2009-126-182_2009126182.pdf

utom fått ut socialtjänstjournalen och kan läsa åtminstone delvis hur socialtjänsten har kommit fram till sina anklagelser.

Och visst försvarar de sig. Antagligen alldeles för mycket. Om deras försvar i förvaltningsrätten var hafsigt och ofullständigt så tar de igen det med råge i kammarrätten. Till kammarrätten lämnar de in 81 tätskrivna sidor med argument och personliga kommentarer till alla anklagelser som socialtjänsten la fram i förvaltningsrätten. Till detta bifogar de 231 sidor med bevis, framför allt ändlösa kopior av mejlväxlingar mellan dem själva och utbildningsförvaltningen i Ystad, vilket ska bevisa att de visst hade rätt att hemskola sina barn. Det är oklart om kammarrätten alls läser detta material, om de gör det så märks det ingenting av det i den senare domen.

Lars och Marias problem är inte bara att deras argument är väldigt tråkiga. De ligger också ständigt ett steg efter socialtjänsten. Socialtjänsten har nämligen fortsatt utreda barnen även efter att de skickade in sin LVU-ansökan till förvaltningsrätten. Tekniskt sett är det Oasens HVB-hem som utreder barnens fortsatta vårdbehov. Men socialtjänsten får givetvis del av allt som Oasen kommer fram till. Oasen avslutar sin utredning i december och socialtjänsten skickar valda delar av den till kammarrätten som skickar en kopia som når föräldrarna den 18 december. Lars och Maria har två dagar på sig att formulera ett yttrande och de är fortfarande förbjudna all kontakt med barnen.

Precis som andra familjer i LVU-mål har Ystadsfamiljen ett problem med sin trovärdighet. Man kan utan vidare säga att det finns en inbyggd diskriminering i systemet. Som regel står föräldrarnas uppgifter mot socialtjänstens. Och trots att föräldrarna borde känna sina barn mycket bättre än några handläggare på socialtjänsten så tror domstolen nästan alltid på handläggarna. Domstolen utgår helt enkelt ifrån att myndigheter inte har något incitament att ljuga. I praktiken innebär det att socialsekreterarna kan säga nästan vad som helst och de kommer ändå att bli trodda.

I Ystadsfamiljens fall är detta än mer tydligt. Här är det nämligen inte bara föräldrarna som står emot socialtjänsten utan även det äldsta barnet.

Elin är över 15 år och får därför själv tala för sin sak i domstolen. Hon är med vid förhandlingarna i både förvaltningsrätt och kammarrätt. I båda instanserna uttrycker hon klart och tydligt att socialtjänstens uppgifter är felaktiga. Men det är ingen som tror på henne. Vad hon tycker om sin tillvaro väger helt enkelt inte lika tungt som vad socialsekreterarna tycker om hennes tillvaro. I praktiken säger domstolarna att Elin, som man nominellt sett håller på att rädda, ljuger om allt.

Kammarrätten går, precis som förvaltningsrätten, på socialtjänstens linje. Oasens utredningar som lämnades in precis innan rättegången tycks spela en stor (men kanske inte avgörande) roll i den slutliga domen. Lars och Maria har alltså blivit överlistade ytterligare en gång.

Efter kammarrätten är den rättsliga kampen i allt väsentligt över. Det går att överklaga till Högsta förvaltningsdomstolen, HFD, vilket Lars och Maria gör, men HFD tar bara upp mål av principiellt viktig natur, vilket brukar inskränka sig till några enstaka LVU-fall per år. Ystadsfamiljens fall är inte ett av dessa.

Märkligt nog blir en del saker enklare efter kammarrätten. Framför allt får Lars och Maria kontakt med sina barn igen. Visserligen mycket begränsad kontakt, men ändå kontakt. Efter att inte ha hört eller sett någonting av sina barn på tre och en halv månad får Lars och Maria nu ha ett fem minuters telefonsamtal per vecka med varje barn. Det första telefonsamtalet sker dagen efter förhandlingen i kammarrätten.

Är då allt hopp ute om att få tillbaka barnen? Inte alls, åtminstone inte i teorin. Som förälder till ett omhändertaget barn kan man helt enkelt begära att få hem sitt barn. Då måste socialtjänsten starta en hemtagningsutredning för att se om förhållandena är sådana att barnet kan komma hem igen. Tycker man att socialtjänsten kommer fram till fel beslut är det bara att överklaga det till förvaltningsrätten.

Det låter ju bra, men det finns några problem. Till en början får man bara begära hemtagning av sina barn en gång per år. Ett värre problem är själva formerna för utredningen som ska avgöra om man får hem sitt barn igen. Utredningen ska nämligen undersöka om föräldrarna har förändrats. Socialstyrelsens allmänna råd är: *"Vid bedömningen av hemmiljön har*

nämnden att beakta om de förhållanden i hemmet som låg till grund för vårdbeslutet har upphört".

Det låter fint i teorin och det är säkert vällovligt när det gäller de fall där det verkligen finns klara och tydliga omsorgsbrister. Tyvärr är de reglerna helt olämpliga för de många familjer som får sina barn omhändertagna på oklara eller direkt felaktiga grunder. För hur kan man förändra något som aldrig var sant? Det är precis som i den komplexa frågan "Har du slutat slå din fru?". Bara att här är det på riktigt. Lars och Maria kan inte sluta isolera sina barn om de aldrig har gjort det.

Lars och Maria har faktiskt värre problem än så, de vet nämligen inte alls vad de förväntas förändra. Trots att det har slagits fast i två domstolar att de är dåliga föräldrar har de aldrig fått något klart besked om vad de egentligen är anklagade för. I två år har Lars och Maria bett om att få veta varför deras barn är placerade och vad de kan förändra för att barnen ska få flytta hem igen. Det bästa svar socialtjänsten erbjuder dem är att de kan läsa själva i domarna. Men i domarna står nästan ingenting om föräldrarna och vad de har gjort. Det står bara att deras barn har betett sig konstigt på olika sätt efter att de blev omhändertagna. Och vad ska Lars och Maria göra åt det? De får ju knappt ens prata med sina barn.

Att få rätt i en hemtagningsutredning är alltså inte lätt. Dessutom kämpar man ständigt mot tiden. Ju längre tid ens barn bor någon annanstans desto svårare blir det att få hem det. Efter tre år kan socialtjänsten ansöka i tingsrätten om vårdnadsöverflyttning. Det innebär att de biologiska föräldrarna upphör att vara vårdnadshavare och ersätts med de fosterföräldrar som barnet bor hos. I allt väsentligt handlar det om en adoption, enda skillnaden är att fosterföräldrarna fortsätter att få betalt av socialtjänsten.

Så fort vårdnadsöverflyttningen är genomförd förlorar föräldrarna allt inflytande. Barnet är inte längre deras och det är inte meningen att det någonsin ska komma hem igen. Föräldrarna har inte rätt till något umgänge eller kontakt med sina barn och de kan inte längre begära någon hemtagning. Tre år kan låta som en lång tid, men de byråkratiska kvarnarna mal långsamt. Som regel hinner man som förälder bara med att

begära hemtagningsutredning två gånger innan socialtjänsten börjar utreda en vårdnadsöverflyttning istället.

Ett systemfel

Hur är det ens möjligt att två domstolar kan komma fram till helt rättsvidriga slutsatser i en rättsstat som Sverige? I grunden beror det på att domstolarna inte fattar beslut i LVU-ärenden. Istället bedömer de om socialtjänsten har fattat ett rimligt beslut i ett LVU-ärende. Det kan tyckas som hårklyverier, men det får i praktiken stora effekter.

Domstolen ska, rent formellt, inte bedöma vad som är till barnets bästa, det är socialtjänstens uppgift. Den ska inte heller väga de dokumenterat höga riskerna med att leva som fosterbarn mot riskerna i barnets hemmiljö, det är också socialtjänstens uppgift. Det enda domstolen ska göra är att recensera socialtjänstens beslut med hänsyn till LVU-lagstiftningen: Kan man instämma i att barnets hemmiljö kan "allvarligt skada barnets hälsa och utveckling"? I sådana fall följer omhändertagandet lagen och förvaltningsrätten ska godkänna det.

"Allvarligt skada barnets hälsa och utveckling" är förstås en gummiparagraf och det är också så den används. Olika kommuner omhändertar väldigt olika många barn. Även bland socioekonomiskt mycket lika kommuner omhändertar vissa en fem gånger större andel av sina barn än andra[4]. Att påstå att systemet är godtyckligt är en underdrift: Bland barn som växer upp i samhällets nedre skikt är det något av ett lotteri vem som blir fosterbarn och inte.

Att detta har kunnat ske utan att någon som räknas riktigt bryr sig beror till viss del på att rättssäkerhet nästan har blivit ett fult ord i dessa sammanhang. Som två högt uppsatta representanter för socionomfacket uttryckte det i en debattartikel från 2015: Det är "*ett svårt dilemma som*

---

[4] Karlsson, T. (2018) *Makten över barnen.* Nomad Förlag. Sid 42.

socialtjänsten har att hantera; rättssäkerhet för vuxna kontra barns behov av skydd"[5].

Men som Elins vittnesmål visar, så är det inte så enkelt: Barn behöver rättssäkerhet mer än föräldrarna. Det är barnen som får sina livschanser kraftigt försämrade om de omhändertas på felaktiga grunder.

Rättssystemet kring barnomhändertaganden bygger på en stark tillit till myndigheter och en svag tillit till enskilda medborgare. En rådman vid förvaltningsrätten säger rakt ut i tidningen Advokaten att man ska kunna lita på socialtjänstens uppgifter. Detta eftersom socialtjänsten "måste se till barnets bästa och vara opartisk"[6].

Det är helt enkelt denna tilltro till myndighetspersoner som tillåter myndighetspersoner att fuska. Inte för att myndighetspersoner skulle fuska mer än någon annan. Psykologisk forskning visar att alla kategorier av människor, överallt, slutar att intressera sig för vad som egentligen är sant när de inte riskerar att bli ifrågasatta. Vet människor att de inte kommer att bli kritiskt granskade från alla sidor, så kommer de i allmänhet att säga vad de tycker *känns sant*, inte det som de vet verkligen *är sant* om de tänker efter[7].

Det bästa sättet att dränera en yrkesgrupp på heder och moral är därmed, paradoxalt nog, att upphöja den till av nödvändighet moraliskt högtstående. En yrkesgrupp som av allmänheten betraktas som i grunden misstänkt och lättkorrumperad, kommer i ett rättssamhälle att granskas relativt hårt. Poliskåren är ett sådant exempel. Den är inte utan fel och brister. Men eftersom allmänheten tror att poliser kommer att

---

[5] Fränkel, T., Sköld, S. (2015) *Zaremba drivs av egna teser.* SVT Opinion, publicerad 6 maj 2015 https://www.svt.se/opinion/article2902910.svt

[6] Cato, M. (2014) *När samhället tar ett barn.* Advokaten nr 1 2014 https://www.advokaten.se/Tidningsnummer/2014/Nr-1-2014-argang-80/Nar-samhallet--tar-ett-barn/

[7] Haidt, J. (2012). The righteous mind: Why good people are divided by politics and religion. Vintage. Sid 92-93.

missbruka sin makt om de inte hålls under uppsikt, så står enskilda poliser och deras våldsanvändande under ganska hård granskning.

En yrkesgrupp som allmänheten däremot betraktar som höjd över vanliga dödliga, kommer även i ett rättssamhälle att undgå granskning. Bristen på granskning kommer låta diverse underströmmar av allmänmänsklig svaghet löpa fritt. Anledningen till att socialsekreterare kan bete sig bedrägligt till den grad som skedde i Ystadsfamiljens fall, är att både domstolar, allmänhet och massmedia har en stark tro på att socialsekreterare aldrig ljuger. Detta ger socialsekreterare en nästan unik frihet att slira på sanningen, så fort de tycker att det av någon anledning känns bekvämt.

En modern form av korruption

Men *varför* skulle en del socialsekreterare tycka att det är bekvämt att ljuga? Varför ljuger de och förstör för barn istället för att bara försöka göra sitt jobb efter bästa förmåga?

Det finns egentligen bara en rimlig förklaring: De värnar om sina arbetsvillkor. Det socialtjänsten i Ystad gjorde i Ystadsfamiljens fall, var att trycka till en familj de inte gillade. De hade inte mycket att vinna på att spendera en inte oväsentlig del av sin årliga budget på "uppväxtplaceringar" för fyra barn. Inget mer än att de då slapp ha med Lars och Maria att göra på någorlunda jämlik basis. Lars och Maria var inte de där vanliga socialfallen. Socialsekreterarna var med stor sannolikhet inte vana vid att arbeta med självsäkra och frihetligt sinnade mödrar som Maria. För att slippa en besvärlig och ovan arbetsuppgift, och för att slippa tänka i andra banor än vanligt, var det bekvämt att demonisera Ystadsföräldrarna. När misstankarna sedan visade sig vara uppåt väggarna fel så var det för besvärligt, mentalt och organisatoriskt, att backa. Då hade ju redan beslutet skrivits under, dyra avtal tecknats med Humana och fyra barn traumatiserats av en polisinsats. I det läget var det fortsatt bäst för arbetsmiljön att finna föräldrarna skyldiga genom att leta fel hos barnen.

Ser man det krasst, så är en av få förmåner med socialsekreteraryrket att de anställda i mycket hög grad kan välja vem de ska jobba med och på vilket sätt. Officiellt sett är det förstås inte socialsekreterarna som bestämmer hur de ska arbeta, utan deras överordnade i socialnämnden. Men i praktiken saknar politikerna i socialnämnden helt inflytande, de har ingen utbildning eller erfarenhet av socialt arbete och de ägnar några timmar i månaden åt sitt uppdrag till skillnad från socialsekreterarna som arbetar hela dagarna med det. De vågar sällan göra annat än att lita på sina tjänstemän. Det händer i stort sett aldrig att socialnämnden inte godkänner sina socialsekreterares begäran att få omhänderta ett barn. De som bestämmer på pappret är helt enkelt inte de som bestämmer i praktiken.

Detta ger socialsekreterare nästan unik frihet jämfört med andra offentliganställda. Och frihet tenderar som bekant att leda till alla möjliga slags resultat. På ett fåtal platser i Sverige arbetar socionomer under vetenskapligt grundade principer och försöker noga välja ut de barn de trots allt kan hjälpa till ett bättre liv (ett utmärkt exempel finns beskrivet i vår förra bok, Makten över barnen, sidorna 43-48). På andra platser drivs istället barnskyddsenheterna av människor som prioriterar att arbetet ska kännas bra, för dem.

Att en del socionomer prioriterar sin arbetsmiljö över arbetsuppgiften är inte helt underligt: Socialsekreterares arbetsvillkor är på många håll verkligen inget vidare. Detta vittnar bland andra socionomen Anna Welin om i sin självbiografiska roman För barnets bästa. Hon beskriver jobbet som stressigt, oförutsägbart, farligt och svårt att lyckas bra med. När det gäller svårigheten att göra ett bra jobb ger forskningen henne starkt stöd: Det är på det stora hela taget ytterst tveksamt om socialtjänsten sammantaget gör tillvaron bättre för barn i Sverige. Fosterhemsplacering räddar tveklöst ett fåtal barn från extrem vanvård och sannolik död. Men de övriga tusentals barnen som omhändertas varje år löpte aldrig någon reell risk att dö i sina hemmiljöer. De blir omhändertagna ändå och hamnar i ett fosterbarnssystem som förfärande ofta lämnar sina barn utan framtid, om de alls överlever: Dödligheten för fosterbarn i

Sverige är betydligt högre än för genomsnittsbarnet, även justerat för socioekonomisk bakgrund[8].

Socialsekreterare undgår inte heller att märka detta, åtminstone till viss del. I sin faktatunga roman skriver Anna Welin:

"Barnen ska egentligen bara bli kvar i jourhemmet i max fyra månader. Tiden kan förlängas till sex månader, men många blir kvar ännu längre eftersom socialtjänsten har svårt att hitta andra lösningar. Vissa placeras igen för en ny jourhemsperiod efter en tid hemma hos de biologiska föräldrarna. Eller när det blivit sammanbrott i familjehemsplaceringarna eller efter institutionsvård. Ofta är de i sämre skick då än när de kom för första gången."[9]

Forskningen är överens om att samhället är en usel förälder. Socionomer i frontlinjen som Anna Welin arbetar med att administrera detta usla föräldraskap i praktiken (även om Anna Welin och de allra flesta av hennes kollegor förstås aldrig hade uttryckt det så). Socialsekreterare som hon tvingas se hur barnen de försöker hjälpa mestadels bara hankar sig fram, ofta överges av sina fosterföräldrar och inte sällan hamnar i samhällets absoluta bottenskikt när de "växer ur" systemet vid 18. För en medkännande människa är detta rimligtvis inget vidare trevligt arbete. Att arbeta med en uppgift som bara inte kan utföras som det är tänkt är tärande nog. Att dessutom hela dagarna bevittna mänsklig misär bör kunna knäcka rätt många.

Samhället i stort bär den största delen av skulden för detta haveri. Den allmänna opinionen och den politiska makten tror helt uppenbart att socialt arbete är mycket lättare än vad det egentligen är. Om föräldrar är dåliga, så förtjänar de inte att ha barn. Ta då barnen ifrån dem och sätt dem hos bra föräldrar, hur svårt kan det vara? Detta är, lite hårdraget, vårt samhälles inställning till barnavårdsarbete.

---

[8] Hjern, A., Vinnerljung, B., & Lindblad, F. (2004). Avoidable mortality among child welfare recipients and intercountry adoptees: a national cohort study. Journal of Epidemiology & Community Health, 58(5), 412-417.

[9] Welin, A. (2021) För barnets bästa. Norstedt 978-91-1-311573-3. Sid 76.

Hur svårt kan det vara att rädda socialt underprivilegierade barn? Forskningens svar på den frågan är att det faktiskt är väldigt, väldigt svårt. Av de otaliga socionomer som tar de mindre populära jobben på socialkontorens barnskyddsenheter är det många som upptäcker detta i praktiken: Att hjälpa barn från mindre perfekta hem är svårt, oavsett hur hårt man jobbar och hur mycket man engagerar sig. Strategin att bestraffa föräldrar som verkar mindre kompetenta med att ta deras barn får inte avsedd effekt: Barnen blir på det stora hela taget inte gladare, friskare eller mer framgångsrika av det. Väldigt många socionomer som upptäcker detta väljer att sluta, vilket gör att personalomsättningen på socialkontorens barnskyddsenheter är mycket hög.

Men det finns också en kategori människor som har bättre förutsättningar att trivas i en sådan miljö än andra: Människor som trivs ovanligt bra med att bestraffa andra människor. Jodå, psykologisk forskning säger att de finns. Psykologen Bo Hejlskov och socionomen Elisabeth Sundström Graversen citerar i sin bok *Npf och socialtjänsten* psykologisk forskning som säger att nästan alla människor gillar att bestraffa vad de ser som antisocialt beteende. Det är detta som gör att våra samhällen inte slits sönder av egoistiska individer, vilket förstås i grunden är något positivt. Men inom barnskyddsarbete har den instinkten visat sig vara rent skadlig. Hejlskov och Graversen föreslår: Den minoritet av mänskligheten som gillar att bestraffa mest bör inte arbeta på socialtjänsten[10].

Det är ett alldeles utmärkt förslag. Frågan är bara hur det ska gå till. Som läget är nu ger socialkontorens barnskyddsenheter jämförelsevis extremt goda förutsättningar för dem som gillar att bestraffa dåligt föräldraskap. Att bestraffa dåligt föräldraskap (verkligt eller inbillat) är ju krasst sett en av få målsättningar som svenskt barnskyddsarbete faktiskt uppnår. Barnen får det i genomsnitt sämre snarare än bättre, men helt uppenbart lyckas man göra deras föräldrar miserabla i alla fall. Av alla som börjar jobba på barnskyddskontor för att hjälpa barn slutar en efter

---

[10] Hejlskov, B., Graversen, E. (2021) *Npf och socialtjänsten - lagstiftning, bemötande och anpassningar.* Gothia Kompetens. Sid 17-26.

en allteftersom de känner på sig att de inte hjälper barn. De som däremot är mer inriktade på att bestraffa dåliga föräldrar (och oregerliga tonåringar) märker att de får göra just precis detta på jobbet. Sannolikheten att de blir kvar är helt enkelt större. Det saknas med andra ord inte bara mekanismer för att förverkliga Hejlskovs och Graversens vision att hålla moralister borta från barnskyddsarbete: som läget är så är dagens system närmast utformat för att attrahera den mest bestraffningsbenägna delen av befolkningen till socialtjänstens barnskyddsenheter.

Ett allmänmänskligt problem

Nu är det förstås inte några socionomer som själva säger att de ägnar sig åt att bestraffa dåligt föräldraskap. Och vi kan vara mycket säkra på att de inte säger att de prioriterar ner sanningsenlighet och hänsyn till barnets bästa till förmån för sin egen arbetsmiljö. För oss som läser socialtjänsten i Ystads journaler och inlagor till rätten är det uppenbart att de som har skrivit de senare ljuger rakt ut, rimligtvis i något syfte. Men antagligen är det inte alls lika uppenbart för dem själva att det faktiskt är det de gör. Vetenskapen visar att människor har en förbluffande förmåga till självbedrägeri.

Psykologen Jonathan Haidt har forskat mycket i den frågan. Han konstaterar att de flesta människor inte prioriterar objektivitet. Istället styrs de av känslor. Det är sällan som argument får människor att känna annorlunda. Istället tenderar människor att skaffa sig argument som rättfärdigar känslor som de redan har.

Det är inte så att genomsnittsmänniskan är helt oemottaglig för logiska argument. Om argumenten i en fråga är helt överväldigande så kan de flesta ändra uppfattning. Men tröskeln för att göra detta är för de flesta hög. Genomsnittsmänniskan värderar bevis helt olika beroende på om de känns rätt eller inte. Om bevisen gäller något man inte vill tro på, tenderar frågan att bli: Måste jag tro på det här? Om det gäller något man vill tro på blir däremot frågan: Kan jag tro på det här? Intelligenta människor är bättre än dumma människor på att hitta argument för vad de känner.

Men inget tyder på att de är bättre på att anpassa sina känslor efter logiska argument[11].

Vad kan få människor att bli mer objektiva? Egentligen bara en sak: Att de vet att de riskerar att granskas av representanter för alla sidor av en fråga. Om människor vet att de inte kommer undan med att slarvigt diskriminera den ena sidans argument, så kommer de att anstränga sig maximalt för att inte göra det. Men bara då. Människor som inte granskas av alla sidor, tenderar att göra den bekvämaste möjligaste tolkningen av alla fakta de ställs inför[12].

Socialtjänsterna vet att deras arbete kommer att granskas i mycket liten utsträckning. De är med andra ord befriade från bördan att fundera på vad som verkligen är sant och kan istället koncentrera sig på vad som känns sant. I detta skiljer sig socialtjänsten från det övriga rättsväsendet. Det västerländska rättssamhället är uppbyggt kring principen att båda sidor ska höras och deras argument granskas. Socialtjänsten har aldrig omfattats av den principen. Där har man istället satt sitt hopp till att stor makt också ska leda till stor visdom. Ystadsfamiljens fall är ett kraftfullt argument för att det inte fungerar. Ett system som bygger på att människor ska vara något annat än människor är ett uselt system.

Ystadsfamiljen - ett aspigt dussinfall?

Vi har inte utrymme att gå igenom alla de feltolkningar som socialtjänsterna tenderar att göra på grund av de nästan obefintliga kraven på objektivitet. Men vi vill nämna en mycket vanlig misstolkning som är ytterst relevant för Ystadsfamiljens fall: Socialtjänsterna har en stark tendens att tolka neuropsykiatriska funktionsnedsättningar hos barn som ett resultat

---

[11] Haidt, J. (2012). The righteous mind: Why good people are divided by politics and religion. Vintage. Kapitel 4-5.

[12] Haidt, J. (2012). The righteous mind: Why good people are divided by politics and religion. Vintage. Sid 92-93.

av dåligt föräldraskap. I synnerhet finns en stark tendens att blanda ihop autism, som mestadels är ett ärftligt tillstånd, med omsorgsbrister.

Socialtjänsten i Ystad påstod på fullt allvar att om Ystadsbarnen verkligen led av autism så var den antagligen orsakad av deras uppväxtmiljö. De hade kunnat fråga i princip vilken psykolog som helst och fått veta att något sådant hade varit en omöjlighet. Neuropsykiatriska funktionsnedsättningar orsakas vanligtvis av genetiska faktorer eller i vissa mindre vanliga fall av komplikationer under fosterstadiet. Tror man att ett visst beteendemönster är uppväxtmiljöbetingat, så är det i psykologins värld helt enkelt inte en neuropsykiatrisk funktionsnedsättning.

Det har inte alltid varit så. På 1950-talet trodde psykologer faktiskt att autism orsakades av uppväxtmiljön. Dåtidens psykologer noterade att autistiska barn ofta hade känslomässigt otillgängliga mödrar. Lösningen de kom på var att separera barnen från sina mödrar. Tyvärr fungerade det inte utan de autistiska barnen blev bara mer autistiska. På 1960-talet började man inse att det istället rörde sig om ärftliga faktorer. Om de autistiska barnens mödrar verkade lite känslomässigt otillgängliga så var det för att de också hade autistiska drag.

Det här vet samtliga av dagens psykologer. Men dagens socionomer vet det ofta inte. Socionomutbildningen innehåller nästan inga studier i modern psykologi. Socialstyrelsens instruktioner för hur man upptäcker vanvård hjälper knappast till: Där listas flera symtom på vanvård som är identiska med symtom på autism, utan några upplysningar om att beteendena kan vara autism-relaterade[13]. Resultatet av denna kunskapsbrist är att där psykologer ser autism, ser socionomer ofta vanvård. Precis som psykologerna för två generationer sedan antar de att om ett barn beter sig avvikande, så måste det vara för att föräldrarna gör något fel. I synnerhet om dessa föräldrar också avviker på något sätt. Socialtjänsten befinner sig i mångt och mycket kunskapsmässigt där psykologin var för 70 år sedan.

---

[13] Socialstyrelsen (1997) Socialstyrelsens allmänna råd om tillämpningen av lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, SOSFS 1997:15 sid 28

Det här är ett välkänt problem hos Autism- och Aspergerförbundet. År 2018 skrevs dess ledande företrädare i en debattartikel: *"Socialtjänsten misstolkar alltför ofta de svårigheter som barn med autism har och tror att dessa beror på bristande omsorg från föräldrarna eller socialt nedbrytande beteende."*[14]

Detta stämmer utmärkt på Ystadsfamiljens fall. Socialtjänsten träffade Isak sju dagar innan de stormade Ystadsfamiljens hus. Av deras anteckningar framgår att de tyckte att Isak var konstig. Han pratade konstigt. Han rörde sig konstigt. Han såg konstig ut. Han hade udda matvanor. Han berättade om magproblem och behandlingar mot magproblem.

Ingenstans i socialtjänstens anteckningar står det att Isaks beteende kan vara en följd av autism. Detta trots att Maria bara några dagar tidigare har sagt till socialsekreterarna att Isak har "neuropsykiatriska funktionsvariationer". Och detta trots att Isaks beskrivna beteende är som taget från en skolbok om autism. Talsvårigheter. Udda rörelsemönster. Udda matvanor. Magproblem. Udda klädval för årstiden. Dålig känsla för tabun och vilka detaljer man bör ge till vilken person. Det krävs bara väldigt ytliga kunskaper om autism för att se att Isaks beteende var åt det autistiska hållet. Men socialtjänsten kunde inte eller ville inte se autism, de kunde och ville se vanvård.

Faktum är att en hel del tyder på att Ystadsfamiljens fall är ett riktigt dussinfall i socialtjänstsverige: Ett autistiskt barn blir bedömt som vanvårdat. Det har med all sannolikhet hänt tusentals gånger förr och kommer antagligen att hända tusentals gånger igen. I detta nu sitter ett större antal autistiska barn och tonåringar i fosterhem eller på institution mot sin vilja eftersom deras autism har bedömts som symtom på omsorgsbrister. Nu lika lite som på 1950-talet finns något som tyder på att de autistiska barnen blir bättre av den kostsamma behandling som samhället tvingar på dem.

---

[14] https://www.dagenssamhalle.se/opinion/debatt/barn-med-autism-far-illa-i-tvangsvarden/

Kunde Ystadsfallet ha undvikits?

Socialtjänsten i Sverige har stora problem. Socialtjänstens barnskyddsenhet i Ystad är uppenbart genomkorrumperad. Det vore förstås bra om myndigheter aldrig blev korrumperade. Men det är inte en realistisk målsättning att alla myndighetspersoner, överallt, alltid, ska agera maximalt rationellt och människovänligt. Precis som att det alltid kommer att finnas några myndighetspersoner som överträffar förväntningarna, kommer det alltid att finnas andra som underträffar förväntningarna.

Ystadsfallet inträffade av två anledningar:

1. Ett fåtal socialsekreterare i Ystad agerade på ett sätt som bara kan beskrivas som korrumperat.
2. Ett flertal personer på ett antal viktiga poster förstod inte detta, utan underordnade sig villigt dessa fåtaliga socialsekreterare.

Dels var det politikerna i socialnämnden. De gjorde som socialnämndspolitiker gör mest och skrev bara under på allt. Systemet förväntar sig att de ska göra så. Samma sak med förvaltningsrätterna. De är inte riktigt lika förutsägbara som socialnämnderna, men litar rutinmässigt på socialtjänsternas uppgifter. Så även i Ystadsfallet.

Men det är ytterligare en myndighet inblandad i Ystadsfallet. Med ett annat agerande hade den kunnat ge fallet en annan utgång.

Vad gjorde utbildningsförvaltningen?

Utbildningsförvaltningen i Ystad har fått mycket kritik för att den under nio års tid godkände Ystadsfamiljens hemskolning. Åtminstone delar av den kritiken är befogad. Under dessa nio år hade man kunnat göra mer. Framför allt följa upp barnens kunskapsutveckling och helt enkelt ha lite mer koll på dem.

Men egentligen är det mer intressant att titta på vad utbildningsförvaltningen gjorde efter de nio åren. Eller snarare vad de inte gjorde. För utbildningsförvaltningen i Ystad gjorde verkligen ingenting. Trots att de i någon mån var ansvariga för Ystadsfamiljen efter att ha godkänt deras

speciella livsstil i så många år så valde de, när det verkligen kom till kritan, att helt enkelt försvinna.

Det är inte enbart en bildlig beskrivning av händelserna. Lars och Maria skickar in barnens hemskolningsblanketter i maj, som de brukar göra. Men de får aldrig tillbaka dem. Maria skickar några mejl under sommaren och undrar varför det dröjer, men får inga svar.

En snäll tolkning av händelserna är att Ystadsfamiljen har fallit mellan stolarna på utbildningsförvaltningen. Där har man just bytt skolchef och den gamla chefen, som de känner sedan länge, har gått i pension innan hon hann skriva på några blanketter. Den nye skolchefen har inte tid eller lust att titta på Ystadsfamiljens fall förrän i augusti, precis när höstterminen börjar.

Det hade varit ett utmärkt tillfälle att kalla Ystadsbarnen till skolstart. Men det görs aldrig. Den nya skolchefen gör dock ett antal andra saker. Han kontaktar den amerikanska skolan för att se om Ystadsbarnen är inskrivna där. Och i media har han berättat hur han åker förbi familjens hus på väg hem från jobbet, tittar i deras soptunna och upptäcker färska sopor. Han kontaktar däremot aldrig familjen.

Hade Ystadsbarnen tvingats börja skolan den 22 augusti 2018 hade den här boken aldrig skrivits. Hade de börjat skolan då hade de nämligen inte omhändertagits av socialtjänsten. Om Ystadsbarnen hade gått i skolan hade det huvudsakliga skälet till socialtjänstens utredning försvunnit. Men mer konkret hade mängder av skolpersonal träffat barnen och deras föräldrar. De hade upptäckt att de var annorlunda men inte nödvändigtvis dysfunktionella. Historien hade slutat helt annorlunda.

Vi har frågat skolchefen varför han inte bara kallade Ystadsbarnen till skolan när han konstaterat att de befann sig i huset utanför Ystad. Han svarar att barnen inte var folkbokförda i Sverige och därför inte skolpliktiga här. Rent byråkratiskt är det oantastligt. I augusti 2018, när Ystadsbarnen borde ha börjat skolan, är de inte skrivna i Sverige. Skatteverket har i juni beslutat att barnen ska skrivas ut från folkbokföringen, ett beslut som inte rivs upp förrän i oktober.

Men även om skolchefen inte var förpliktigad att erbjuda Ystadsbarnen skolgång på grund av Skatteverkets beslut, så var det knappast förbjudet för honom att göra det heller. Det händer regelbundet att kommuner erbjuder barn till personer som inte är folkbokförda där skolgång, nämligen illegala invandrare. På Skolverkets hemsida instrueras skolchefer att alltid erbjuda skolgång till papperslösa barn. De instrueras också att inte föra några register över barn till illegala invandrare för att inte underlätta för andra myndigheter (underförstått Migrationsverket, men skrivningarna skulle lika gärna kunna gälla socialtjänsten). Sommaren 2018 var Ystadsbarnen och Ystadspappan egentligen att betrakta som papperslösa. Officiellt sett befann de sig inte i Sverige, men fysiskt sett gjorde de det.

Utbildningsförvaltningen behandlar aldrig Ystadsfamiljen som papperslösa. Av den enkla anledningen att socialtjänsten har bestämt att de inte är det. Det finns egentligen bara ett sätt att förklara skolchefens lite udda beteende: han arbetar inte för utbildningsförvaltningen så mycket som för socialtjänsten. Det finns ingen som helst anledning för en skolchef att rota i Ystadsfamiljens soptunna istället för att bara knacka på dörren och fråga varför barnen inte går i skolan. Ingen förklaring utom att han ville hjälpa socialtjänsten med deras utredningsarbete.

Det är inte en slump att skolchefen bryr sig mer om socialtjänstens arbete än sitt eget. Ystads kommun har haft ett projekt för att utveckla samarbetet mellan olika myndigheter. Skolchefen har varit drivande i detta projekt. Bevisligen har han även försökt praktisera det han har predikat.

Drottningen över alla myndigheter

Är det egentligen ett samarbete som utbildningsförvaltningen och socialtjänsten i Ystad har haft? Tveksamt. Det verkar mer som om utbildningsförvaltningen är totalt underordnad socialtjänsten. Den svenska lagstiftningen är skriven så att socialtjänsten har i stort sett alla rättigheter. Socialtjänsten kan i princip alltid säga åt de andra myndigheterna vad

de ska göra, medan andra myndigheter ytterst sällan kan beordra socialtjänsten att göra något alls.

I Ystads kommun verkar den här rangordningen fungera extra bra. Utbildningsförvaltningen inte bara lyder socialtjänstens instruktioner, de försöker också göra dess arbete. Skolchefen svarade aldrig på Ystadsföräldrarnas frågor om hur det egentligen stod till med deras barns skolplikt. Han kontaktade aldrig familjen för att höra sig för om vad de egentligen sysslade med och varför de fyllde i blanketter som de gjorde. Däremot kontaktade han socialtjänsten och rapporterade vad han visste.

Skolchefens förutsättningar att göra socialtjänstens jobb var nu inte de bästa. Han visste ju inte alls vilken information socialtjänsten hade nytta av. Hade han vetat att socialtjänsten var mycket väl medvetna om att Ystadsfamiljen bodde hemma i sitt hus just då hade han rimligtvis inte undersökt deras soptunna. Hade han vetat att Maria hade berättat allt om familjens utbildningsupplägg för socialsekreterarna hade han antagligen inte varit lika intresserad av att kontakta Laurel Springs School. Eftersom han inte visste detta fick han gissa sig till vilken information socialtjänsten var intresserad av.

Socialtjänstens journal visar inga spår av att socialsekreterarna brydde sig om skolchefens arbete åt dem. Varför skulle de? De visste ju redan allt det han berättade. Däremot hade de inget emot att använda hans information i förvaltningsrätten. Där passade det bra att kunna visa att även andra myndighetspersoner tyckte att familjen var skum. Att de andra myndighetspersonerna tyckte att familjen var skum för att socialtjänsten sagt åt dem att familjen var skum nämner man givetvis inte.

Vad skolchefens agerande visar är dels att socialtjänsten åtnjuter ett osunt högt förtroende bland andra myndigheter. Men det visar också att enskilda medborgare åtnjuter ett osunt lågt förtroende. Skolchefen var så fokuserad på att samarbeta med socialtjänsten att han helt glömde bort att samarbeta med medborgarna.

Hade han bemödat sig med att ringa till Ystadsfamiljen hade han kanske fått svar på några av sina frågor. Han kanske till och med hade kunnat övertala dem att skicka sina barn till skolan. Men han försökte aldrig

ens. Istället litade han fullständigt på att socialtjänsten skulle lösa problemet. Med ödesdigra konsekvenser.

Ett samhälle med överdrivet självförtroende

Vi har i den här boken anklagat Ystadsföräldrarna för att ha alltför starkt självförtroende. Det stämmer, i så mån att de tror mer på sin egen förmåga än den genomsnittliga medborgaren.

Men det verkligt överdrivna självförtroendet ligger varken hos Ystadsföräldrarna eller hos några andra medborgare. Det ligger hos Myndighetssverige. De senaste två decennierna har andelen barn som omhändertas av socialtjänsterna ökat med mer än femtio procent[15]. Varför då? För att det gick så bra för de omhändertagna barnen så att man bestämde sig för att utöka verksamheten? Knappast. All forskning säger att det går uselt för barn som omhändertas av socialtjänsten. Även de fåtaliga randomiserade studier som försöker jämföra utfallet för barn som omhändertas kontra barn som inte omhändertas konstaterar att det är bättre att bo kvar i ett dysfunktionellt hem än att omhändertas av myndigheterna[16].

Allt detta viftas undan av dem som försvarar myndighetssamhället: Att myndigheterna lyckas dåligt med att uppfostra barn beror på att de har för lite resurser. Får de bara mer pengar, helst mycket mer pengar, kan de omhänderta fler barn tidigare och ge dem en bättre uppväxt. Inställningen är att även om socialtjänsternas arbete inte är bra så *måste*

---

[15] Socialstyrelsen är statistikansvarig myndighet för statistik som rör barnomhändertaganden. Statistiken de erbjuder är dock inte lättillgänglig utan urvalskriterierna ändras nästan varje år. Jämförelser över tid är därför svåra att göra med någon exakthet. Femtio procents ökning är antagligen i underkant.

[16] Doyle, J. (2007). Child protection and child outcomes: Measuring the effects of foster care. American Economic Review. 97 (5): 1583–1610.
Aizer, A; Doyle, J. (2015). Juvenile Incarceration, Human Capital, and Future Crime: Evidence from Randomly Assigned Judges. The Quarterly Journal of Economics. 130 (2): 759–803.

det vara bra. Därför måste man försöka om och om igen, med mer och mer av samma, tills man lyckas.

När en enskild medborgare misslyckas i sin roll som förälder så är det en katastrof, en tragedi och något som aldrig borde fått hända. När samhället misslyckas i sin roll som förälder är det statistik. Trots att forskningen säger något annat antas myndigheterna vara en bättre förälder än en väsentlig del av medborgarna. Inte för att något i verkligheten tyder på det, utan för att det helt enkelt måste vara så. Detta är inte bara överdrivet självförtroende. Det är ren hybris.

Kanske är det lätt att få hybris när man aldrig ifrågasätts, åtminstone inte av någon som räknas. Politikerna ifrågasätter aldrig de sociala myndigheterna. Domstolarna gör det väldigt lite. Övriga myndigheter svansar efter i "samverkan". Och massmedia, den tredje statsmakten, som ska granska dem som fattar besluten, litar lika blint på socialtjänsten som övriga myndigheter gör.

Hela den här historien säger något djupt osmickrande om vårt samhälle och dess elit: De har fått hybris över sin egen skapelse. I Ystadsfamiljens fall valde alla i maktpositioner att hellre tro på en absurd historia än att ifrågasätta en myndighet. Myten om det välfungerande Myndighetssverige skapade myten om Ystadsfamiljen.

Epilog - en bok som ingen vill ha

Redan när vi började skriva den här boken i maj 2021 misstänkte vi att den kanske inte skulle bli så populär. Det verkade nämligen inte finnas någon alls som ville att vi skulle skriva den. Socialtjänsten i Ystad ville det verkligen inte, de gjorde sitt bästa för att motarbeta oss. Massmedia hade vid det laget också visat att de inte var särskilt förtjusta i ämnet och hellre såg att det glömdes bort i tysthet. Men inte heller Ystadsfamiljen vill att vi ska skriva den här boken. Det var visserligen de som från början bad oss att skriva en bok. Men inte just den här boken.

Den 4 oktober 2021 kom en ny dom från förvaltningsrätten om Ystadsfamiljens fall. Lars och Maria hade begärt att deras barn skulle få komma hem igen och nu avslog förvaltningsrätten deras begäran. Det var inte förvånande. Domen från förvaltningsrätten innehöll samma gamla argument som alla tidigare domar. En sak var dock ny. För första gången redovisade man tydligt åsikterna hos alla tre barnen.

Vi har tidigare i den här boken spekulerat i att barnens åsikter aldrig framfördes eftersom de tyckte fel saker, det vill säga vad socialtjänsten ansåg var fel saker. Förvaltningsrättens senaste dom bekräftar att vi hade rätt. För det som har hänt nu, tre år efter att barnen togs från sina föräldrar, är att de enligt förvaltningsrätten inte längre vill återvända hem. Isak vägrar visserligen att uttala sig i sakfrågan men enligt hans juridiska ombud säger han att han har det bra i sin fosterfamilj. För Alices del säger man rakt ut att för ett år sedan ville hon fortfarande flytta hem till föräldrarna, men det vill hon inte längre utan hon "är väldigt nöjd med sitt liv". Lucas anser också att han har det bra där han är och vill stanna i fosterhemmet.

Det är förstås möjligt att barnen har blivit felciterade, det vore inte första gången i den här historien som det händer. Men det troliga är ändå att de har sagt ungefär vad de påstås ha sagt. Tiden går och livet blir lättare om man accepterar sin lott i det. Till och med Ystadsbarnen verkar ha gått vidare med sina liv.

Det verkar alltså som om vi skriver en bok om något som alla inblandade vill dra ett streck över och gå vidare ifrån. Ändå gör vi det. Av den enkla anledningen att vi inte tycker att man ska dra ett streck över sanningen. Om den stora nyheten i Sverige under juni 2019 byggde på en stor lögn, förtjänar det svenska folket att få veta det. Om svenska myndigheter är svårt korrumperade, förtjänar det svenska folket att få veta det. Om det svenska rättsväsendet är djupt dysfunktionellt, förtjänar det svenska folket att få veta det.

Historien om Ystadsfamiljen är en historia om en enskild familj. Men det är också en historia om det svenska samhället: om svenska myndigheter, svensk massmedia och svensk moral. Kort sagt en historia om Sverige. Även om ingen av de inblandade vill att historien kommer ut, angår den i högsta grad detta lands medborgare.